De același autor
LA EDITURA EMINESCU :

Printre cărți, studii și cronici literare, 1974

Doctorul Poenaru, roman, 1976

Revelionul, roman, 1978

Vara baroc, roman, 1980

PAUL GEORGESCU

Solstițiu tulburat

ROMAN

EDITURA EMINESCU
București • 1982

Coperta de : VIOREL POPESCU

DE-A 'NDARATELEA. Noaptea căzuse brusc şi, pe ferestrele prea înalte, întunerecul năvălind umpluse de tot vasta şi friguroasa sală. Nu se mai zărea nimic decît, la uşa deschisă a sobei de teracotă, dansul portocaliu şi ritual. O sobă uriaşă de un verde tare. Patratul cu flăcări — rama unui tablou — se proiecta magnifiat pe întreg peretele dinpotrivă ; umbra instabilă a luminii ; portretul lacom şi neliniştit al unui ancestral simbol. Bătrînul aţipise — desigur — şi, în deplina linişte, doar lemnul înflăcărat mustea, ţiuia, se'nvăpăia, se prăbuşea în jar rubiniu, sfîrşind în cenuşă. Fusese o zi hărăzită, tristă aproape de atîta frumseţe tîrzie. Plecase, la desprinderea zilei, din larma Capitalei şi se îndepărtase, tot spre răsărit, prin câmpia egală sieşi, spre un tărîm rarefiat. Locomotiva tuciurie, fumegoasă, grăbea agale şi drept, adunările se răreau, câmpii pustii, cu rugina miriştii sfîşiată de pluguri, se dezolau blînd, despuiaţi de rod, în goliciunea somnoroasă a rodirii viitoare. Culorile delicate treceau de la roşcovan la albastrul gol al petrolului. O blîndă zi, neverosimilă pentru înaintarea ei în iarnă, aburea adîncul orizontului în pîlpîiri de violet şi argint. Seninul podidea cu frumseţe zadarnică pustietăţile unui tărîm aproape improbabil. O zi întreagă fugise de huietul realului, de tre-

pidaţia viitorului, adîncindu-se în golurile memoriei. Se'ndepărta de-a'ndaratelea de existenţa sa încordată, strîns în carapacea lui ce devenea inutilă. Se'ndepărta sau se apropia ? Închis în el însuşi. Acum. În marea sală rece, plină cu întunerec mult, doar această fereastră în flăcări deschisă spre basm şi atrocitate. Lumea altora. Străină sie. Timp în stagnare. Bătrînul aţipise, desigur, şi tînărul încerca să pironească incendiul lacom dar bine temperat în limitele domestice. Utilizabila patimă. Dogoarea înainta tîrît, fumegos, pielea dulce şi albă ca laptele mustea sfîrîind, se perpelea sucindu-se voluptuos şi plesnea, pînă cînd blînda carne a lemnului fraged se lăsa adînc muşcată de vîlvătaie. Flacăra proaspătă ţîşnea atunci în frăgezimi de petală : la bază albastrul melancolic de miozotis, în inimă, aprinderea globului de portocală, sus, în nimb, sprinten şi dansînd, galbenul inefabil al florii de cîmp. Tabloul viu în rama sa de tuci zvîrlea limbi de sînge consumînd, cu lăcomia lui nesăbuită, fraged bălaia carne transfigurată de aprinderi neruşinate. Sucurile adînci ale pămîntului suiseră mult spre flacăra cosmică şi, printr'o alhimie subtilă, o folosiseră tainic şi cumpătat ; dar cîtă bucurie sălbatec dezlănţuită acum în acest dans al arderii deşi, drept morocănoasă povaţă, alături, un alt trup, ce se dăduse dezmăţului patimilor, zăcea scrumit, urît, consumat pînă — cu troznet sinistru — la prăbuşirea în fragmente negre : căzuse cum corpul mort cade. Cenuşă umilă. Pulvis est. Şi totuşi, aspra şi posaca pedagogie ancestrală nu domolise pe nimeni, niciodată, ce se avîntase învăpăiat de dorinţă ; pe aceia doar, poate, constituiţi din materie neinflamabilă, seacă aproape ; deşi iasca arde, mocnit. Tînărul închise pleoapele, apăsă tare, globurile privirii frigînd roşu. Draperiile purpurii ale sinelui. Spectacolul intensităţii nu poate fi văzut prea mult — nici de prea aproape. Întoarse capul încet ; pleoapele lăsate — cortină roşie. Era singur, ca de multă vreme, singur. Lo-

comotiva urîtă — cilindru cu pîlnie — mînjită toată, gros, cu funingine grasă de cărbune (veacul se ivea inestetic, scălîmb) pufăi spectaculos, gîfîi urît și opri zmucit, zdroncănind din fierotenii. Aici înceta misiunea sa civilizatorie. Viteză și timp ; canalizare și electrificare ; herghelii de cai putere ; medie statistică ; microscop și telescop ; intensitate ; ritm, circulație. Locomotiva istoriei deșertă economicos, morocănoasă, domni pîntecoși de vază, cu vestă, geamantan și pălărie, cocoane volănate cu glezna ascunsă și partea șezătoare sporită cu stămburi adăogite. În pipăielile sale tehnice cît și în vestimentația prisoselnică veacul nou se ivea diform și cosmic, noile înjghebări „mehalnice" arătînd incredibil ca animalele neverosimile de stirpe arhaică. Neadaptate. Dincolo, fugea câmpia beată de propria ei întindere și frumusețe. Nelimitare. Stare și spațiu. Tînărul, pînă la plecarea diligenței, mai avea. O luă încetișor pe bulevardul Gării — soioasă imitație urbană — străduță relativ dreaptă și lată dar cu hîrtoape remarcabile în mijlocul ei. Case șoldii, într'o rînă, din chirpici, stropite subțirel cu var vînăt, garduri rășchirate, găini zburdînd în praf. Necoagulată larmă. Apoi clădiri înnălțate cu temei, din cărămidă, sulemenite verde și roz, cu mușcate tuflite în ferestre și cișmea în curte : chiverniseala sărăciei. Sperioasa funcționărime, viteji cizmari, guralivi cîrpaci de boarfe răscoapte, dughengii spornici între două incendii, furnicărimea jalnică și activă a tîrgurilor paraponisite din marea câmpie. În blîndețea zadarnică, prea tîrzie, a zilei de iarnă. Se descheiase la palton și înainta cu capul gol, mîngîiat de surîsul nimănui. O răscruce, piață fără formă unde creștea iarba sfrijită a nepăsării, o clădire cu un cat, greoaie, lată în fund și roșie : Palatul Administrativ. Ultimul fort al Puterii. Ultima citadelă — Platonești — dincolo de care sfîrșea Statul hegelian și începea tărîmul necuprinderii. Cîmpia imanentă. Devălmășia vremilor multe și apelor. Cel din urmă re-

prezentant al civilizaţiei era şi caricatura ei. Meschin, murdar, improvizat. Prăvălii şui, strîmte, ghilite ţipător, precum curvele veşted vlăguite din porturi, îşi scoteau afară maţele pestriţe, urîte şi ieftine, întru aţîţarea calicilor. Haite de câini păşteau piaţa nepavată amuşinînd visători imondicii, birje dezarticulate săltau sincopat prin gropi, ambulanţii hărtăniţi îşi urlau jalnic, răguşit, cele o mie şi una minuni ale Orientului apropiat : braga, susanul, turta dulce, tenacea halviţă, covrigii cu mac sau pe sîrmă şi acadelele răsucit colorate... Gogoşi sfîrîind demagogic în ulei rînced. Pe altare improvizate augurii frigeau micii, zeii hulpavi primeau jertfa băştinaşilor. Jalnice delicii la marginea veacului şi a lumii. Îşi consultase ceasul bulbucat cu capac de aur : stătuse. Ochiul timpului — orb. Timp netrebnic. Privea peretele din adîncul întunecos al sălii pe care dansul în cărbune al flăcărilor se profila sporit. O limbă se ridica, vînăt, îşi umfla guşa şerpeşte, creştea legănat spre a se repezi spre pradă, lungindu-se pe ea întru languroasă devorare ; tot atunci, o altă flamă amurgea încet, alta exploda înmulţindu-se în furioasă demonie. Un spectacol mult variat care, în ansamblu, îşi menţinea consumaţia. Se distrugea spre a trăi. Tînărul murmură : diagrama vieţii. Era în această explozie de vitalitate ceva adînc îngrijorător, un joc hulpav, nesăbuit — ceva zmeesc. Poşta lui Mialache : o căruţă obişnuită, dată cu verde tare să n'o mănînce ploile, zăpezile şi gerul sticlos. În căruţă zăceau, claie peste grămadă, pachete burduhănoase, baloturi cu stambă, barhet, zefir sau americă şi un umflat sac poştal cusut şi cetluit cu ceară roşie. Le căra la fluviul galben unde i le lepăda lui moş Anghel, barcagiul, ce le trecea Dunărea la Hîrşova, unele îndreptîndu-se spre Topraisar sau Ceamurlia, altele trimise oblu tocmai spre Constanţa, la mare. Deşertat, harabagiul mîna apoi la o gazdă din Brăiliţa sau Piua-Petrii unde adăsta pînă a doua zi, cînd revenea la Platoneşti cu mărfuri şi corespondenţe

dobrogene. Unde, — corespondențele lui Ovidiu, delăsatul. De douăzeci de ani, în fiece zi — pe vipie, ger sau viscol — căruța lui Mialache troncănea și zdroncănea pe cale, în colo și în coace, hodorogind allegru prin câmpia sălbatecă. Tînărul sui în leagănul căruții lîngă surugiu. Mialache îndesat, cam adus, cam foarte nebărbierit, începuse să albească fiind ca toți căruțașii, vesel, filosof și vorbăreț. O luară hurducat înainte, spre veșnicul răsărit, prin locuri rarefiate, fără să întîlnească om sau animal. Se depărta prea mult sau se întorcea — tîrziu — spre punctul de pornire ? Și de ce să ne mai întoarcem acolo ? Seninul blînd al vremii neverosimile și adîncul zării aburind vioriu. Încolo, praguri de rumeneală tăiau curb îndepărtările. Uneori năluceau — pete galbene — turme de oi. Pămîntul brun, nespart de plug, amăgit cu primăvară precară, înverzise de o timidă iarbă. Înainta de-a'ndaratelea, rătăcea în Altădată, depărtîndu-se de orice. Știutul rămînea în urmă; undeva, fumegos. Drum spre naltul copilăriei, spre începutul spart și risipit, precar sălaş spulberat al memoriei cetluite. Intrară în pădurea de fier — Chirana. În bezna marii săli privea la gura sobei. Flăcările exultau. Ardeau lacom, cu bucurie. Flăcări de bucurie. Intensitate. Consumare de sine. Durere în intensitate : exaltare. Repede scrumire. Spulberul vîntului negru. Ambiguă pedagogia focului. Desigur : bătrînul ațipise. Toată ziua înaintase sau se depărtase apropiindu-se, alunecînd pe încetul într'un tărîm altul, rarefiat, aburos, la limita verosimilului. Înainta spre imposibilul Castel al copilăriei. Aici, spusese Mialache — indicînd cu codiriștea —, în pădurea asta, a fost odinioară un han de-l ținea o muiere parșivă, Kera Ana îi zicea ei, ce se avea bine c'un flăcău, unu Florea, un mal de om, cam haiduc el. Ei, și cînd îi venea lui chefu, îi trimitea vorbă și șerpoaica dădea afară pe toți chefliii și-l primea cum știa ea. Numai că, vezi mneata,

fomeia, tot fomeie. Şi aşa, frumoasa greacă a început să se ţină şi cu un căpitan de vapor, unu Mavros, cam trecut el, dar bogat putred şi fălos de nu se uita el la ban, îl lepăda cu uşurinţă că zicea : are balta peşte. Mare lucru lăcomia la om, cît are tot nu-i ajunge. Ei, dar cît s'ar feri omu, fapta tot strigă. Şi dac'a ieşit vorba, ea zboară, o duce vîntul. Şi o vorbuliţă d'astea ajunge şi la urechea lui Florea al nostru. Şi atunci voinicu numa' ce zice : Aşa ? Biine ! Şi se dă el plecat cu trebile lui haiduceşti, greaca îi face repede semn bogătoiului, îi face ea plăcinte fierbinţi de să te tot lingi pe degete, îi dă vin din cel ca untdelemnul şi-i mai dă tot ce poate da o fomeie unui bărbat. Buun. Spune, poveste, că 'nainte mult mai este. Petrec ei ce petrec, se drăgostesc treabă-socoteală, şi pe urmă vine de li se face somn. Numai, că, vezi 'mneata, Florea pusese om de încredere, haiduc de-al lui, să spioneze. Şi cînd le era la ăia somnul mai dulce, numa' ce apare Florea cu voinicii lui, de'nconjură hanul, îl stropesc bine, bine, cu gaz şi-i pun foc din toate părţile, se ridică pălălaie mare şi fum negru ca'n iad, de n'a rămas decît o grămăjoară de cenuşă. — Iar cenuşa s'a dus în spulberu vîntului. — Taman aşa. — Cînd se petrecur' aceste ?, recită tînărul. — Ei, păi e poveste veche, declară Mialache cu exces de precaută înţelepciune. Eram tînăr cînd am auzit-o şi eu de la ăi bătrîni. Amestecul timpurilor multe. În ce veac lent ne aflăm ? Vremea nu se urnea din goluri. Densitatea vagă a trecutului. Ieşiseră din pădurea de fier şi înaintau coborînd uşor pe lunca inundabilă a Dunării, pal înverzită în vioriul multelor depărtări. Apropiindu-se sau depărtîndu-se prea mult. Acum un covor mătăsos de un verde tare se'nteţea pînă în adîncuri năzărind dibuiala altor lumi cu repezeală iute de călăreţi. Din loc în loc, pîlcuri de salcii bărboase, scorburoase şi onirice. Bătrînul (desigur) aţipise. În noaptea înaltei săli, tînărul se simţea toropit de dogoarea jarului, fumul mult îi în-

țepa ochii. Înaintase spre tainița copilăriei, drum lung, lunecos și cu primejdie. Ajunși aici ne oprim un moment spre a ne întreba : să fie oare recomandabil să ne întoarcem atît de mult îndărăt ?, să părăsim ceea ce ESTE pentru nesigurele, improbabilele, mișcătoarele tărîmuri surpate acum înghițite de neființă ? Făcuse bine tînărul revenind acolo unde zăceau, uitate, amintirile ? Facem noi bine ajungînd de-a'ndaratelea la rădăcina unui veac acum pe sfîrșite, acolo unde toate semnele ne sunt nesigure ? Siluetele fumegă, maniile lor nu ne privesc, goluri ne pîndesc peste tot, iar îndîrjirile se opintesc în darn ruginit. E potrivit să conectăm începuturile dibuite ale secolului cu vibrarea finalului său ambiguu ? Dar, dacă făcurăm pocinogul, îl făcurăm. Și, acum, să respirăm adînc ; să coborîm ; și să mergem mai departe, dincolo de terenul ferm, luminat, al zilei de azi — care, odată, va fi tot trecut depărtat, părelnic.

Gura marei sobe verzi se umpluse cu jaratec roșu, hrana cărui armăsar aripat ? Grămezi de rubine sclipind tare, într'o comoară vie de odinioară și niciodată. Încolo, întunerec. Bătrînul se suci în jilț, se foi, scîrții și gemu ; apoi, cu înțelepciunea vîrstei, oftă : Ațipii ? Parcă mă fură somnul o țîră. În lumina proiectată de jaratec apărea fotoliul, doar — de aramă — în care bătrînul înfofolit, bolea. Era un jilț mare și jos, cu spătar înalt de răchită împletită, în care moșul se strînsese, învelit cu o pătură vărgată peste care așternuse un macat verde. Capul, rotund ca o bilă, protejat de curenții răi din sală de o bonetă de lînă roșie, croșetată. În proiecția focului i se vedeau doar mâinile mici, de bronz, chircite și cu vene groase.

— Și uite așa mă părpălesc, scînci moșul, mă fură un picuț somnul, sar, mă trezesc, iar îi trag un puișor de somn, iar... Dorm mai mult pe furatelea, tîlhărește. Mă

chinuie blestematele astea de reume, ca dracii la cazanu cu zmoală. Conu Dinu se potrivi în jilţ şi reluă vioi : — Dar Castelul ? Ce zici de Castel ? Ai ? Te ului ? Spune drept că te uluişi. Adecătelea mai fuseşi pe aici... Doar ai copilărit... — Nu, zise tînărul. Merseseră mult — zdronca, zdronca — prin lunca'nverzită de o falsă primăvară (nici n'ai fi zis că Dechemvrie se sfîrşea blînd), tărîm al liniştei nemărginite, depărtîndu-se tot mai mult de ceea ce rămăsese departe în urmă : huietul marelui oraş lăţit cu grăbire în toate părţile. Tînărul : închis în sine. Încordarea de cal de cursă. Dur. Tăios. Merseseră. Ţipenie. Un cerc perfect închidea — ce ? El însuşi centrul acestui cerc în mişcare ? Contempla un tablou delicat ce rămînea — totuşi — dincolo de el, iremediabil obiect : peisajul în întinsura sa, nu stîrnea într'însul din nici un cotlon, nici un afect. Câmp văzut fără participare. În afară. De ce se afla el aici, în această revărsare nefirească a spaţiului ? Căruţaşul părăsi şoseaua cu hîrtoape şi o arti pe stînga, în sus, drum bătucit, sec, prăfos, de care. Şi apoi, deodată, în platitudinea extremă a circumferinţei, o eminenţă. Dîmb împădurit, perie de arbori deşi — scheme — din care se ridica o mare clădire greoaie, cu muri afumaţi. Temniţă ? Balamuc ? — Te cred, gunguri moşneagul, în pustietăţile astea, aşa, deodată... Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Asemenea Castel nu mai afli decît în Germania, la nemţi. Ăia da, au ceva ! Tînărul strîmbă din nas : nu i se păruse a fi chiar un Castel... mai degrabă o clădăraie fără cap şi coadă, o hărăbaie, ce-i drept cu un cat. Impresia, cîtă era, de insolit, o producea platitudinea împrejurimilor. Altfel, totul îi era neaderent, neaşteptat şi recognoscibil ca în vis. Ceţos, scămos, lacunar şi amănunţit, din care un sens zvîcnea să iasă afară. Căruţaşul opri caii şocolatii (ptrr !) şi declară : Ei, uite că ajunserăm... Acuşica oi urca tălică şi pe jos, că eşti tinerel, să nu-mi obosesc geaba talanii, că mai au de mers, gloabele, un trap bunicel pî-

nă'n Cetatea de lînă. Băiatul sări din vehicol luîndu-şi geamantanul uşurel. Ţîfnea. Harabagiul îl calificase (descalificase) social : nu făcea să obosească talanii pentru un... Monticulul din stepă; mira. Să fi fost tumulus al cavalerilor sciţi înmormîntaţi călări pe cai ? O fortificaţie românească în faţa Dunării turcite ? De pază la drumul lînii aproape de Vadul Oii... Două secole de veghe armată. Imperiul de halviţă şi tutun fusese, pînă mai ieri, colea, la o zvîrlitură de băţ, peste apele galbene ale marelui fluviu. Buluc Paşa şi Satîr Paşa şi Pişicheroglu general. Rîpele repezi, în ocru şi siniliu ale lunarei Dobroge. Tropotul iute al cailor mici. Cu otuzbiru. Pe dîmb, arborii de fier ţîşneau alandala, deşi. Hărăbaia nu părea să fi ţinut seama de o socoteală arhitectonicească anume, dar zidurile prea groase sugerau o fortificaţie de nuştiucînd. Boierul tuşi lung, hîrîi, scuipă bătrîneşte. Fodul : — E castelul nostru, al Şeitanilor. Cunoşti povestea ? Nu ? Nici de la tăticu matale ? Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Încîntat : — Păi atunci stai aşa să-ţi depăn eu întîmplările. Mai pune un lemn pe foc. Nu, p'ăla scurtu. (Timp abolit). — Castelul ăsta l-a ridicat bunicul nostru Andronache Şeitan. Să vezi cum a fost. Păi ăsta, domnule, era boier mare de tot şi cumplit de bogat. Avea şapte moşii între Borcea şi codrii Buzăului, dar moşii, ştii, cum erau pe vremurile alea, nu hărtăniturì ca acum, de ne-au belit bogasierii. Ei, şi mai avea el păduri la munte, vii cu viţă pe rod, case şi prăvălii de toată mîna, ce vorbeşti dumneata, domnule ! Şi mai era şi mare dregător, şi cînd se ridica el în Divan de zicea : Ba, asta nu !, Măria Ta, — nu mai zicea Vodă nici pîs. Tînărul murmură : A fost odată ca niciodată. Umbre vechi cu işlic şi iminei fîlfîiau în bezna sălii. Butci boiereşti luminate cu masalà. Mergea, acum, prin Timp, de-a'ndaratelea. Moşul tuşi mult, apoi se scîrţîi în jilţ : — Ei, şi numai că se urcă pe tronul ţării, beleaua de Vodă Caragea. Ai auzit de el ? Ai ? Ei, ăsta nu

era el prost de fel, dar pus pe procopseală repede, jupea şapte piei de pe bietul rumân. Moşu-meu, boier vechi, de ţară, îl tot sfătuia cu binişoru pe Vodă, iar cînd grecu o lua prea prin porumbi, odată-l vedeai că se ridică — era bărbat falnic — şi strigă cu glas de tunet : — Pînă aici, Măria Ta, asta nu îngăduie Ţara ! Era om tare. Unde mai găseşti azi asemenea bărbaţi. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Ei şi azi aşa, mîine aşa, pînă lui Vodă i s'a făcut amar în gură şi, cătrănit, a hotărît în sinea lui să-l haineascá pe Şeitan. Că vremile erau crunte şi Domnii repezi la iatagan şi iute vărsau sînge nevinovat. Spune, poveste, că 'nainte mult mai este. Flăcările, din nou aţîţate, îşi ridicau pălălaia portocalie. Patima repede. Carnea fragedă se lăsa pradă flăcărilor arzînd cu bucurie, fără a lua în seamă pedagogia amară a cenuşii alăturate. Spulberul vîntului. În bezna sălii, peretele din adînc mărea în cerneală basmul luminat de sobă. Dar moşu-meu, vezi'mneata, mirosise dănănaia, că avea şi el, de, urechile lui la Palat. Ia el şi vinde frumos pământuri, păduri, case, mă rog, tot, tot, tot şi le preface în galbeni buni pe care îi pune la fereală, to'ma la Viena, la bancă. Păi ce crezi dumneata, domnule ! Şi înainte să iasă firmanul lui Vodă — se înfoie naratorul — Şeitan bătrînul se trage iute spre Dunăre, aici, la singura moşie pe care şi-o păstrase cu schepsis. — Şi Caragea nu l-a mai hainit ? — Noo, că dacă nu-i mai şedea în drum... Ce să-l mai zădărască pe de pomană. Şi nici moşu-meu nu era el chiar de izbelişte, îşi avea şi el oamenii lui ce-i ţineau proptă la Palat. Şi, pe aici, prin sălbăteciile astea, cine zgaiba să-l fi prins? Cu o ceată de voinici făceai praf orice poteră, iar de se trăgea adînc la baltă, în păpuriş, nici o armată nu i-ar fi venit de hac. Cine să se încumete în stufărişuri fără om din partea locului... Îl înghiţea nomolul. Pînă şi azi, crezi că jandarii... Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Zi-i poveste că 'nainte

mult mai este. Ascultînd, tînărul simțea cum alunecă — în timpi, probabil. Boieri cu barbă și ișlic, mameluci crunți cu iatagan curb, nădragi zmeurii și turban verde, cavaleri plecați pe oblînc, sulițe lungi în iatac, cai mici și iuți de stepă sărată, și iar boieri grei în butci luminați cu masalàle, câmpuri deșarte, păduri fără cap din care ies buluc haiduci călări, cu căciuli și junghiere, hanuri cu vin bun și crîșmărițe iubețe... Istorie, poveste... Un altădată de ieri. Pentru băiatul acesta subțirel, încordat ca un arc, crescut între muri, extras dintre tomurile lui de medicină și sălile puținde de spital, excursia în tărîmul nesigur mișcător al năzărelii... Ar fi putut fi. Totul îi era ciudat și străin. Venea din sala de disecții — cadavre vinete, urîte și stranii. În compartimentul vișiniu, o tînără luminos de blondă, descultă de un pantof, cu piciorul elegant arcuit pe canapeaua din potrivă, își trăgea atentă ciorapul sticlos de mătase. Incomodată de prea lunga rochie, ridicată nițel. Țîșnită în linii pure, înclinată ca tija unei flori, închisă în ea însăși. Unda melodioasă a gambei delicate. Bietul băiat împietri în ușa întredeschisă. Simțind privire masculină maculînd tînăra tresări. Întoarse ușor un frumos cap mînios : — Cum vă permiteți să... Întrezărind uluiala băiatului, surîse abea : — Intrați sau... În trupul tînărului suia un foc subtil, necunoscut, amețitor ; aburirea privirii fixe, un dulce balans al cosmosului în mers. Obrajii ardeau. Simțea ireversibil, în combustia inedită, cum, din vraja melodioasă, se formează ascuțit conceptul de frumos (acest cuvînt risipit mereu), asista la un fenomen primordial și zguduitor — cuprins de evlavie. Ar fi vrut să strige : Fiindcă așa ceva există, lumea merită să dăinuie ! Bîlbîi, bîigui nătîng : Te... te... teribil — și ducînd mîna la ochii fripți, fugi. Femeia surîse amuzat și trist, își retrase lin piciorul arcuit, își trase tare fusta lungă peste glezna mică și se așeză pe plușul vișiniu. Hîținat, în compartimentul gol mirosind a praf de cărbune

încins, tînărul fixa obstinat câmpia pustie gonind — descentrare. Îndîrjit alunga imaginea sfîşietoare şi insuportabilă a frumosului viu, vedenia fierbinte ce explodase neavenit în existenţa lui pauperă şi austeră. Severa sa adolescenţă intermasculină. Internatul rece, sur, gălăgios şi obscen. Sălile de curs, anonime. Lume bărbătească doar, neîncălzită de nici un surîs femeiesc. Şi el însuşi încordat, îndîrjit, închis în el însuşi ca într'o citadelă. O explozie în claustrarea lui severă, ascetică aproape. Mormăia, bodogănea : Nu trebuiau să-mi facă asta... Nu mie... Imaginea neverosimilă şi inadecvată trebuia alungată ! Tînărul ţinea minte — o memorie fără amintire — că pînă la zece ani locuise în acest tîrg excentric şi jegos, Plătoneşti. Uitase totul. Plimbîndu-se prin tîrg în tîrşă recunoscuse vag cîteva impozante clădiri cu rapăn, o stradă — două... Cutia de rezonanţă tăcuse însă... Nu se formau imagini emotive — şi pace. Nici un personaj, nici o întîmplare de altădată nu-i ieşiseră în întîmpinare. Urîtele străzi prăfoase, coticite, prăvăliile agresive şi bălţate rămaseră unde în afară, fără ecou. Lumea altora. Copilăria ferecată în adîncimile unui trecut definitiv. Şi mută-i gura altor vremi... Se mutaseră în Capitală. Ce lăsase în urmă ? Nimic din sine. Cenuşa. Unde se dizolvase umbra tatălui? Un bărbat voinic, lat în spate, tăcut... Şi ? Nici un efort nu-l aduna din ceaţa vremii. Rîvna focului se înteţise, acum, flăcările dansau ritual şi frenetic. — Şi Castelul ? — A, Castelul... păi, aşa, un fel de fortăreaţă... să nu-l calce potera dormind sau benchetuind. Dar mai fusese ceva... Păi să vezi : cînd se trăsese Andronache în părţile noastre, ei, nu mai era nici el chiar aşa tînăr-tînăr : prinsese a cărunţi şi făcuse pîntec, ca omu. Ei, dar ce să vezi, tomai atunci îi mirosise ghiujului a prospătură : se procopsise cu nevastă nouă şi — ce mai tura-vura — frumoasă de pica. Tinerică, prea. Şi aşa-i bărbatul făcut, domnule, că pînă şi în pustietăţile astea, el tot o temea. Îi cumpăra

mătăsării și argintării, și blănuri, o umpluse de diamanticale, adusese bucătar țigan de la Curte și, ca să se simtă ea taman ca o prințesă, pusese de-i ridicase Palatul ăsta. (Îl ridicaseră în trei zile și trei nopți. Spune, poveste, că 'nainte mult mai este.) Aici da el mese de pomină și benchetuiau cu boierii megieși și cocoanele lor. Înfulecau ciulama și musaca, pilaf galben de curcan, gustau rarități în talere de argint și beau licori aspre și dulci numa'n cristaluri din patratul Boemiei. Ce vorbești dumneata, domnule ! (Cuib de zavergii, sumețiți cu anasîna, în răspăr cu Tronul.) Iar ea era tînără, mlădie și frumoasă foc și o chema Ana. Kera Ana. Ei, și o duceau ei așa, ca în rai. (Rai, rai, rai / Grădină dulce, / Io din tiine / Nu m'oi duce.) — Și trăiesc și azi, dacă n'or fi murit. — Ce vorbești dumneata, domnule ! că omu ie ca frunza. Uite, Dumnezeu îl chemă la sine pe Andronache, iar Kera Ana, Duduca, rămase singurică și tinerică și cu prunc în pîntece. Și ce era să facă biata fomeie în pustietățile astea ? — Cînd se întîmplară aceste ? — Păi să fi tot fost cam... Stai așa... Mda, era pe la începutul veacului : Napoleon fusese frînt, iar împărații, regii și prinții se buluciseră la Viana — care volnic, care cu anasîna — să facă pacea cea mare, a de ține și azi. Dacă ne gîndim bine, parcă mai trecuse ceva vreme de la Viana... sau să fi fost ceva mai 'nainte ? Tînărul luneca prin timp. Se duceau la Viana sau, poate, veneau de acolo tocmai... Mama bolise mult. Plămînii slabi, nașterea nu-i priise, aerul Capitalei și mai puțin. A trebuit s'o ducă într'un sanatoriu, undeva în Alpi. Se întorceau — se mai întremase ? — opriseră acolo pentru un consult. Se întorceau, catastrofă de cale ferată (pe acolo, pe undeva), cu o dublă absență, prea mic să o realizeze. Cum arătaseră părinții săi ? O abureală, un fum ușor, risipindu-se în vreme. Cenușa și vîntul... Condiția de orfan însă o realizase de îndată drept un minus, o paupertate decent rebegită. Exilat la internat. Frig și umilire și. Haine subțiate, neîncă-

pătoare. Vacanţe, la un coleg sau altul : neglijabil pripas. Uitat repede într'un ghioz, mototol. Apăsat, pocnit, înbrîncit — se încordase. Învăţase de a fi singur în gloată, chiar. Forţa de a fi singur. Încordat contra oricui. Sunt în turnul de oţel. Închis în sine. Dur. Tăios. — Şi ce era să facă biata femeie ? Glasul subţirel în întunerec suia — din ce vremi ? Îşi trăsese lîngă ea un vechil, bărbat zdravăn, priceput, isteţ ce ştia să ţie moşia să nu se farme. Că pe aici agricultura e cu rizic mare. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Dar vezi că şi ăla nu era nici el chiar de neam prost, venea de se trăgea din cinuri, numai că tată-său fusese cam golaş. Le zicea lor A lu Păturică. Andronache îl ţinuse pe lîngă el de pe la zece ani, îl deprinsese la socoteli ba şi la carte elinească şi românească, dar mai ales era cuviincios şi săritor. Le'nvîrtea pe degete. Îl chema ca pe mine, Costandin, Dinu adicătelea. Spune, poveste, că 'nainte mult mai este. — Şi au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţe. — Nucă a venit peste ei orgia. Timpuri grele, ce vorbeşti dumneata, domnule ! Curgea uşor sînge nevinovat. Flăcări de bucurie, dans al intensităţii, ardere de sine. Focul creator — devorator. Coridoare lungi şi pustii, mese rele, acre, profesori ţepeni cu venin în coadă, derbedei mustăcioşi, cu furuncule, ce debitau măscări (fanfaronealǎ) şi-şi ardeau ghionţi pe muteşte. Mult sordid. Înghiţise. A nu auzi. A nu vedea. Învăţase a nega. Ca să dispreţuiască trebuia superioritate : se aruncase hămesit asupra cărţilor. Tocea cu desperare. Învăţase singurătatea. Mîndria rece, tăcută, tăioasă. Trecea prin liceul internat ca prin bolgia puturoasă, ţinîndu-şi respiraţia. Închis în sine, fortăreaţă asediată de barbari. Şcoala marilor ambiţii. Mocnit, dur, tăios. Adolescenţa îi producea oroare : lovitura îl prinsese fără protecţie, adică fără personalitate : tocmai îşi schimba pielea. Părinţii dispăruseră — cum, necum — cînd nu trebuia. Nu le era recunoscător, nu-i invoca : la ce bun. Tatăl — pământesc şi ceresc — ab-

senta. — Era pe vremea cînd domnul Tudor ridicase Ţara. Pe urmă au bulucit turcii. Mai întîi au luat, pe urmă au furat, la sfîrşit s'au pus pe jefuit. Lui Dinu al nostru îi sîngera inima să-și vadă moșia dată în pradă. Viteazu s'a pus proptă, a hăcuit în păgîni, a băgat groaza'n liftele străine. Turcii s'au gîndit ei ce s'au gîndit şi numai ce s'a strîns o liotă mare de fesuri şi, în puterea nopţii, au buşnit asupra Castelului de l-au prins din toate laturile şi i-au pus foc. Ardea cu vîlvătaie năprasnică. Dinu a luptat cu voinicii lui ca un leu, dar numărul l-a răpus, că buluciseră osmanlîii cu sutele. Ce vorbeşti dumneata, domnule? — Dar Kera Ana ? Duduca? — Pe bunica a salvat-o o roabă ţigancă. Ştia ea niște tainițe subpămîntene... Au stat pitite acolo toată noaptea tremurînd și bocind. În zori au ieşit la lumină. Castelul ars fumega şi bietul Dinu zăcea spintecat de păgîni. Cu lacrimi pe faţă și pruncul în brațe și — ce să facă biata fomeie ? — haide-haide, s'a tot dus. — Aşa, în lumea largă ? — Vezi bine că nu. La Viana, că acolo se aflaŭ galbenii lui Andronache, îi pusese bine răpostul, la bancă. Întunerecul umplea sala. În marea sobă verde, bare de rubin viu, sclipind orbitor. Comoară de altădată și de nici unde. Ieniceri şi başbuzuci, case în flăcări, iatagane curbe, cai repezi, oameni hăcuiţi, tinere cocoane bejenite în puterea spaimei, comori grozave, la loc de taină, legate cu blestem tare. Cînd se întîmplară aceste ? Şalvarii zmeurii, turbane de fistic, giubele, iminei căptușiți cu mătase, butci luminate de masalàle în nopţile de fugă şi groază. Fără nimeni şi nimic, tînărul hotărî să devină el însuși : înscriindu-se la medicină. Avea să fie util, inspirînd bogaţilor o bănoasă sfială. Spaima morţii îi pune la respect pînă și pe ciocoii cei mai rîioşi, le dezleagă baerele pungii. Cît ţinuse devorarea cărţilor, agonisirea lacomă a cunoştinţelor, — capital prielnic ridicării — își uitase cu totul copilăria câmpe-

nească, a cărei amintire l-ar fi rănit doar, slăbindu-i furia achizitivă (nu de obiecte, ci de ştiute). Cîtă vreme îşi pregătea revanşa nu trebuia să-şi amintească nimic. Îşi interzisese băloasa înduioşare de sine. Trecutul netrebnic plesnise, putrezise, prezentul îi era cazna, viitorul doar pulsa luminos şi minunat, cum îi e felul. Tînărul înghesuise acolo ce-i lipsea : totul. — La Viana, bunica s'a aşezat la bancherul ei, care era văduvoi şi avea o fată cam ofilită, o blondănacă ştearsă cu sînge subţiat, aşa că Ana a condus gospodăria neamţului şi l-a crescut pe tata, şi cînd el s'a făcut mare, a fost iniţiat în ale bancheritului, s'a însurat cu păpădia, bătrînul a mierlit-o, s'a stins şi muierea tînără, că n'avea pic de znagă în ea, fomeie nu şi-a mai luat, că bunica a trăit mult, şi tata a rămas să bancherească pe acolo, cu ce-i prisosise de la bătrînul Andronache şi cu ce-i lăsase Fritz-Franz ăsta, porcoi de aur, ce vorbeşti dumneata, domnule ! O ducea ca un prinţişor în răsfăţul capitalei imperiale. Dar ce să vezi ! Vine o zi cînd tata nu se simte bine : rău şi rău şi — ce să facă ? — iaca se arată la doctor. Castelul de jaratec. Drugii de foc rupîndu-se, căzînd, amărala cenuşii acoperindu-i. Intensitate, scrumire de sine. În bezna sălii, peretele din potrivă relua în mare şi în albastru visul colorat al consumării materiei de către spirit. O energie aspră, trepidantă, mişca fără zăbavă o inteligenţă dură şi ascuţită ca un pumnal. Surd şi orb la marele bîlci din jur. Ce rost avea tot basmul ăsta colorat suind leneş din vremi fumegoase. Dar ce rost au basmele ? — Doctorul îi spusese : Dumneata eşti cam uzat, ai tras prea tare la dîrloagă. O zguduire te poate da gata. Aman ! Retrage-te din afaceri. Voiajează, distrează-te, doar ai din ce trăi. Ai agonisit averi căcălău, acum papă-le : nici nu ai baremi cui le lăsa. Zis şi făcut : îşi aranjează el socotelile, pune bănuţii la chimir şi — valea. Da' un' să se ducă. Numai că'şi aduce el aminte că-i român : Ia-n să vedem noi ce-o mai fi şi pe acolo ? Şi haide-haide, ajunge

omul nostru în Valahia. În Capitală, ce crezi dumneata ? Rubedenii şi cimotii, foşti clienţi, o nurlie mai cu lipici, o văduvioară pîrguită, dă-i cu mesele, dă-i cu chiolhanu, unul îi cere un sfat, altul un sfanţ, altul îl momeşte cu un aliş-veriş mai dihai, şi uite aşa se trezeşte omu nostru iar bancher. Vezi că avea banchereala în sînge, cu asta se naşte omu, ce vorbeşti dumneata, domnule ! Bun. Şi merge trebuşoara tot aşa, cu spor, pînă într'o zi, adică o noapte — taman se'ntorcea de la ziafet — poc!, cade jos. Chiu şi vai, lasă-i sînge, pune-i lipitori, dă-i să bea fierturi de buruieni şi să'nghită hapuri, cum-necum uite că-l puseră iar pe picioare. Şi cînd se văzu tata din nou om întreg, odată zise : Nu ! Nu, dom'le, nu mai merge aşa. Şi numa, ce își aduce el aminte de Castelul de la Dunăre, de care-i tot tînguise biata mă-sa. Buun. Şi haida-haida, ajunge aici, cum ar veni. Alunecare în timp, amestecul vremilor. În banalul de un verzui putred al tîrgului încropit, umblînd, la namiezi, degeaba, tînărul muiat de blîndeţea părelnică a zilei, simţi o arsură a pupilelor şi un clocot fierbinte sui repede prin artere. Cu obrajii în foc dulce întrevăzu — atunci abea — ţîşnind flacăra elegantă şi în prea adînc tulburătoare. Lujerul incandescent. Femeia blondă cu o mantie roşă se oprise şi îl privea, siluetă pe câmp de cer. Băiatul încremeni în aer cu privirea înceţoşată de văpăi curate. Închise ochii — ars admirabil. Cînd îi deschise, ea nu mai era acolo. Nu o căută : semn sau năzărire — îşi decantă lent vibraţia minunat insuportabilă. Cum arăta, în fapt, supla arătare. Nu ştia. Tanto gentil' e tant' onesta pare, la donna mia... Dealtfel, asemenea vedenii aburoase existau cu adevărat ? Nu fuseseră loviţi cu damblaua zeiască acei ce, într'o noapte translucidă, cu o prea roşie lună, priviseră aproape atari făpturi de mirare dănţuind în luminiş... Frumosul e insuportabil ! Cu încetul, flacăra portocalie şi blondă se potoli într'însul, rămînînd vibraţia doar unei mirări superioare. Bătrînul tuşi mult : Vine el

aici, la Borcea, la Castel, cum ar veni, dar ce să vezi, prăpădenie ! De frumos, frumos, aer curat, treabă-socoteală, dar murii înnegriți — că arseseră — lemnăria jefuită, ba și zidurile începuseră să le dărîme, nemernicii, să prade cărămida și chetroaiele. Oți, dom'le oți !, ascultă-mă pe mine că mă frec de ei de o viață. De inventar ce să mai vorbim : nu tu plug, nu tu boroană, nu tu oaie, nu tu vacă, nu tu bou... nimica. Coșarul risipit... Ce vorbești dumneata, domnule ! Pacoste. Dar tata era omul faptei : după ce sudui zdravăn de grijanie, patrafir și iconoștas (vorba lungă sărăcia omului), tocmi niște meșteri italieni tocma de la Brăila, plăti gras rudari de la Țăndărei, negri, sfrijiți și iuți, arvuni dulgheri și zugravi și mai c'o țuiculiță, mai c'un ghiontișor, îi puse la treabă pe brînci. Haida-haida, în curînd făcu nou întreg Castelul, puse moșia pe roate și urni treaba de-a mai mare dragul, că lui îi plăcea să fie afacerea, afacere. Spune, poveste, că 'nainte mult mai este... Din marea vîlvătaie, tăciuni de aur. Comori blestemate și vărsare de sînge ; dar acoperea totul scîrba zadarnică a cenușii. Ardere de sine. Creștea întunerecul. Povestitorul abea se mai zărea, depărtîndu-se în timp și legendă. — Și nu se plictisea așa, cuc, iernile mai ales, cu vîjul la ferestre... — Ce vorbești dumneata, domnule !, c-avea treburi pînă peste urechi, ce, e o nimica să ții în hăț ditamai moșie ! Și pe urmă, cum singur cuc, ce, nu era cu mama ? A, că uitai să spui, sigur, tinerică și frumușică foc. Frusinica, făcuseră cununie la Domnița Bălașa, biserica lui Vodă, o adusese aici și o ținea numai pe puf : ce mătăsărie, ce dantelărie, ce giuvaiericale, ce scumpete de blănuri, ce vorbești dumneata, domnule ! Că doar avea de unde tata, dispunea, îi da mâna, cu bancherlîcul lui, și moșia care înflorea, de mai mare dragul. Și cum se aștemea pe iarnă, megieșii puneau de'nhăma la sanie și veneau la masă întinsă, cu toate bunătățile și veselie, alea vremi, dom'le... Ce, ca acuma ! Și mama — un boboc de femeie.

— Şi-au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţe... — Da' de unde ? Că el era, ştii, cu inima, şi muncea ca un rob, ca un apucat, de-a picat jos trăsnit şi asta i-a fost că nu s'a mai sculat. Aleluia. I-a cîntat popa, l-au jelit amicii şi poporul, mama şi-a frînt mâinile, şi-a sfîşiat straiele, a bocit cît a bocit şi s'a trezit femeie tînără, cu ditamai moşia pe cap sărăcuţa... Şi ce era să facă şi ea, în sălbăticiile astea... Că de măritat, n'a mai vrut. — Şi a plecat ? — Păi unde să fi plecată, dom'ne, că n'avea pe nimerica... Rămăsese de izbelişte. — Sunteţi copil unic ? — Cum ? Da. Da. Păi cum. Ei, şi aşa singurică, doar ce era să facă şi ea? De! Spune, poveste, că 'nainte mult mai este.

CARTEA
ÎNTÎI

Flăcări

„Liber e doar ceea ce e neutru ; dar tot ce are caracter nu este niciodată neutru, ci e marcat, determinat, legat.“

TH. MANN, *DOCTOR FAUSTUS*

Focul murise lin, şi în întunerecul sporit încă, recele ud, de piatră, îl străpunse cu frisoane iuţi. Curenţi, şerpeşte, prin marea hală. O femeie mare, voinică şi posacă, purtînd o lampă chioară, mîrîi după obicei : bună seara. Era o lampă cu gaz ; butelia gazorniţei, din sticlă verde, groasă, iar lîngă sticla bulbucată jos, fixată pe agăţătoare, oglinda rotundă, crăpată. Focul privindu-se în oglindă dansînd. Lumea rotundă, fisurată. Mutra voinicei smulsă de flacăra roşiatică, beznei, apărea masca de bronz a unei zeităţi htonice, o fiică morocănoasă, căpăţînoasă a Geei concepută cu sulfurosul Saturn, cel cu şapte inele. Iazmă a bălţilor stătute, ştima apelor grele cu nămol şi stuh. Ţeasta primitivă, figura hieratic holbată, mişcarea duduitor greoaie, duh pîntecos de noapte. Întunericimea se rări vag, spre sobă, abea cînd sosi a doua lampă. Gazorniţele făceau un cerc roşcat pîlpîitor. Se străvedea acum, în centrul atriumului o masă neagră, lungă, la care s'ar fi lăfăit douăsprezece fantome muiate în zale de ceaţă şi frig. Lemne nu mai erau dar soba mare, de teracotă, cu un ochi de cenuşă, pe tot cuprinsul ei de un verde adînc, încinsă, frigea încă. În conul dogorelii, bătrînul zăcea gheboşat şi chincit în jilţ, coperit de macatul verde şi cu scufa roşie în cap. Clipea des, ca buha, în faţa pauperei lumine ce-l scosese

din indeterminare. Gemea încet, bătrînește, căinîndu-se scăzut și căutîndu-și cu șezătorul un loc blînd pe care nu-l afla. Povestea, cu sosirea gazorniței, părea a se fi destrămat, cum se stinsese în umbră fudulia pierită a bunilor fumurii. Părea — acum — agitat, așteptînd o vedenie neplăcută. Tînărul tăcea. Îi era rece. Se trezise pe un alt tărîm, bănuit dar lui necunoscut ; improbabil, aproape. Se afla dincoace de toate, ca la un spectacol închegat. Pauză. Bătrînul aștepta anxios. Ce ?

NEPOTUL LUI BERGSON. Ușa se deschise pe nesimțite și, din spate, auzi suind o voce firavă de fată : — Tată, iar a venit... Zice că să-l primești, are să-ți vorbească... Moșul bombăni : — Taman acuș și-a găsit, nepricopsitu, nu mă lasă nici măcar să-mi trag sufletul. Zi-i să vie mîine... sau, lasă, după Crăciun ! Fata înaintase puțintel și acum tînărul o vedea, din coaste: năltuță, slăbuță, purta o rochie de casă albastră, moale, strînsă în talie, mai largă pe șoldurile înguste, și care-i cădea în valuri pînă la glezne. Capul mic părea susținut de gulerul înalt al rochiei iar spatele, cu omoplații ascuțiți, era puțin adus. Se simțea în tot trupul fragil al fetei, un soi de încordare, de vibrație, de tremur chiar. — Zice că pleacă la noapte. Tatăl tuși, se zvîrli în altă vorbă : — Tincuțo, tată, îl mai ții tu minte pe Daniel ? Băiatul doctorului Nistor. Așa-i că seamănă cu taică-său ? Leit poleit. Mă uit la băiatu-ăsta și parcă-l văd pe doctoru', Domnul să-l hodinească, bietul, că falnic bărbat mai era. Baaaa... ăsta parc'ar fi mai plăpînd... mai puțintel, nu, mai... altfel, mai... nu știu cum... ei, da' tot băiatul doctorului se cheamă că este. Fata întoarse capul nițel privindu-l fără a-l vedea, parcă. Arăta o figură foarte albă, cu pomeți lați, bărbie mică și ochi căprui. Fîstîcit, tînărul dădu să zvîcnească în sus, spre pupatul mâinii, dar Tincuța

întorsese capul : — Tată, fă cum crezi, cum vrei, dar fă într-un fel... nu mă lăsa tot pe mine să... Eu nu pot, nu pot, nu pot. Tînărul se stînjeni : domnişoara locului nici nu-i moţăise, conu Dinu privea distrat spre undeva. Să mai rămînă ? Uşa se umflă grozav şi răsună o voce tare : — Ei, coane Dinule, ce faci... Le dai, sau nu le dai, că io noaptea asta plec la tîrg. Bătrînul se foi, tuşi, hîrîi : — De, mă Tănase... 'Ceam că să mă mai gîndesc. — Ea, că matale cînd te pui pe gîndit... trec anii. Fata dispăruse uşor — undire — şi bărbatul se'nfipsese mai în faţă. Tînărul îl fură cu ochiul : era croit în mare, voinic, se purta cu o scurtă îmblănită. Gulerul şubei era din astrahan negru. Picioarele, răşchirate, le ţinea în cizme ; căciula neagră, tot de astrahan, în mână. Scotea vorba cu icnet, dar apoi zvîrlea vorbele repede şi tare. Bătrînul grăi cu înţelepciunea vîrstei : — Ee, tu tot cu graba. Trebuie să-mi fac şi eu socotelile... că de ! Tănase hohoti cu voie bună : — Socoteli ! Ţi le fac eu, socotelile matale... N'ai notreţ, iarna asta, nici pentru jumate din ghite. Este ? Dacă nu vinzi din ele, o să-ţi moară de foame în bătătură, toate. Şi eu ţi le-am ales pe sprinceană, numai slăbătură, căzătură şi bătrînitură, mortăciune curată. Astea, nici hrănite ca lumea nu mai apucă, săracele, vremea ierbii. — Să mai lăsăm spre Crăciun, încolo, propuse conu Dinu împăciuitor. Bărbatul rîse scurt, din gît. Îl simţeai duduind de energie. — Io unu plec noaptea asta, boierule, cu ale mele... Că unde ai mai apucat matale aşa primăvară în miez de iarnă. Cît o să mai ţie năzbîtia asta de vreme ? O zi, două. Este ? Pe urmă se schimbă calimera... Vine vîju' cu nămeţii de înfundă totul şi nici Caraoţchi ăl cu coadă nu-ţi mai urneşte ghitele din curte, pîn' la Paşti. Ce ! Parcă alde matale nu le ştii... Doar eşti om al locului. Tînărul asculta fără interes preocupările unei lumi depărtate. Ce avea el cu toate astea ? Conu Dinu cugetă adînc, apoi oftă : — Bine, Tănase, să fie cum zici tu... Mergi cu bine. Omul însă nu se urni ci, după o

scurtă șovăială spuse decis, deși tărăgănînd cuvintele : — Da' cu treaba aia a noastră cum rămîne, frate, că ziseși că-mi dai răspuns pînă în Crăciun. Castelanul, misterios, hîtru și expeditiv : — Ei, pînă atunci mai e... Da' așa ești tu, cu sufletul la gură. Ce atîta zor, Tănase, că doar nu dau turcii. — Ba eu mă zoresc, coane Dinule, că mă porți cu muia, ca pe copiii ăia micii. Ca un apel la discreție, moșierul tuși diplomaticește : — Îl ții minte pe domnul Daniel? Băiatul doctorului Nistor. Tănase își întoarse fața spre Daniel: era o frumusețe de bărbat, după cel mai pur canon elinesc, poate doar mai aprig cioplit și cu mustața tușinată, puțin încărunțită, iar ochii negri, codați aveau căutătura vicleană și tare. Monsieur Tănase trebuie să fie vătaful, socoti tînărul, drept care îl salută de jos, din cap, doar. Spre uluirea lui Daniel bărbatul se înclină cu desăvîrșită politețe. — Păi de un' să-l cunosc, păcatele mele, se întoarse Tănase către bătrîn, că era atîtica, doar... Dacă eu am trei 'șcinci, vine că 'mnealui are cam două'ștrei. — Și unu, preciză tînărul. — Ei, cam tot pe-acolo, observă vătaful, pașnic. Reluă : — Și stă mult pe la noi. — Două, trei zile, propuse musafirul. Gazda se veseli: — Auzi vorbă de vorbit. Pîn' la sfîntu Ion nici nu-ți dăm drumul, că doar ai vacanță. Monsieur Tănase e plin de vitalitate, diagnostică doctorul, fierbe energia în el, dă pe de lături, cu spume, nu poate sta locului, îi trebuie loc larg, să calce cu pas mare, să suduie, să răcnească. Așa să arate omul secolului nou ? Veacul mișcării, al întreprinzătorilor cu umeri lați și cefe groase. Eroii brutali ai afacerilor cu risc. Tănase se întoarse iar spre boier : — Io, coane Dinule, nu am sicrete și ce întreb nu-i de rușine. Te-am ajutat, că fără mine ajungeai la pepeni. Aud ? Scotea vorba din gîtlej cu efort, dar după ea bușneau multe altele, bulucindu-se. — Că doar nu-ți sunt hargat. Ți-am stat ajutor, ca vecin și din respect pentru vîrstă, și că ești bolnav. Asta nu se pune la socoteală, și nu-mi pare rău : să fie de sufletul tatii, săracul. Dar ți-am

dat bani buni. Este ? De ce crezi matale că mie nu-mi trebuie ? M-am strîmtorat cum am ştiut şi eu şi ţi-am dat matale că am zis că. Aud ? Tănase suflă harmăzăreşte pe nări, subliniind ideea. Asist, constată tînărul, la o explicaţie fundamentală. Numai că în plină idilă rurală, dau de bani, bani şi iar bani. — Dar ce-ţi căşună, băiatule, se amuză boierul. Ce muscă te pişcă ? — Este, replică vecinul, că îmi frige buza după parale. Alde matale, dacă ai avut nevoie, eu te-am înţeles. Acuş, înţelege-mă şi pe mine că am nevoie ! Monsieur Tănase, îşi explică junele, este un homo novus : activ, întreprinzător, decis. — Ei, o dădu pe glumă hatmanul, de avut, ai tu, îţi plesneşte chimirul de parale. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Dar, în faţa tăcerii posace a celuilalt, decise aferat : — Păi, atunci, du-te cu Dumnezeu şi vinde vitele, şi pe urmă om mai vorbi noi, că n'au intrat zilele în sac. — Ba au intrat, strigă bărbatul duduind de elan vital. Bătrînul boier îl privi cu asprime : — Ce ai, Tănase ! Ce strigi aşa, băiete. Uiţi unde te afli ! ? Vino-ţi în simţire. Dar, în loc să fie cutremurat de admonestarea boierului, necioplitul se burzului : — Uite, coane Dinule, vorba lungă sărăcia omului. Io mă duc la Tîrg şi-ţi vînd ghitele cu profit bun. Cînd mă întorc, ne socotim frumos, în totului tot. Aud ? De nu, io mă duc la judecătorie, la Platoneşti, şi bag acţiune. Să se aleagă odată într-un fel. Hait, se amuză musafirul, alea jacta est. Monsieur Tănase trece Rubiconul. Domnul Bergson, filosoful la modă, elogiază instinctul, elanul vital şi toate celelalte. Nu l-a imaginat însă pe le paysan du Danube, nepotul său care-i exemplifică teoriile. Marele vistiernic îl mustră pe mojic : — Bine, băiete, dar tu ştii că n'am. Acuş nu dispun de lichid. Omul preeriilor privea podeaua neguros : — Păi, coane, asta-i povestea cu cocoşul roşu : la primăvară, la iarnă şi iar la primăvară... Boierul continuă cu demnitatea clasei sale : — Atunci, ce ? Ce vrei tu, mă

omule, să mă omori ? Asta vrei ? — Nu, coane Dinule, de ce să te omor, păcatele mele, zîmbi larg Tănase, şi-i sticleau dinţii albi, fără cusur, sub mustaţa tuşinată, puţintel căruntă, dar dacă nu e bani, o hi bun şi pămîntul. Ai ? Calm încă, latifundiarul strigă grozav : — Cum, mişelule, cutezi a mă deposeda de pămîntul strămoşesc, de moşia străbună a Şeitanilor ? ! Vrei să mă je-fu-ieşti ! Ha ! Spectatorul aplaudă : Rage frumos, başbuzucul, ca la Delavrancea. I-au venit forţele, tombaterei. Dar mişelul nu căzu cu faţa în pulbere ; zîmbi la fel de larg şi de binevoitor : — Vai de mine, coane, cum să te jefuiesc... ce, să'nfund ocna ? Iau doar cît mi se cuvine, cu hotărîre judecătorească, treabă-socoteală, după lege. Aud ? ! Bravul bătrîn obosise. Nobila indignare îl podidise, se pare. Cum puţina lumină roşietică zvîrlită asupra jilţului îl scotea în prim plan, înfruntarea părea o scenă de Rembrandt, cu obscur şi clar obscur : bătrîneţea ofensată ! O nobilă şi neputincioasă durere. Să fie oare, se întreba oaspele, iremediabil ca forţa vitală să se manifeste dezagreabil agresivă ? Acest elan pozitiv al naturii să fie mereu opac şi ofensiv ? Agresivul tuşi spre dregerea vocii : — Nu e cu supărare. Dacă v'aţi răzgîndit şi mi-o daţi pe domnişoara Tincuţa, cum ne fuse vorba... atunci, de, se schimbă calimera... Ca între neamuri... Boierul se liniştise şi contempla infinitul. — Că, reluă peţitorul bolborosind, n'oi fi io os domnesc, nici nu pretand, dar nu mă dau pe altul. Isteţ sunt, la tăvăleală duc, avere am şi mai fac, moşier sunt, prin şanţ nu m'a văzut nimerica şi nici de fustangiu nu mă ştiu. Atunci, ce-mi lipseşte ? Ai ? Chestiunea devine delicată, observă medicinistul... Deci aici bate stimabilul. Conu Dinu zise moale, a lehamite : — Da ce, Tănase, zisei eu că nu ţi-o dau ? Numa' că trebuie să vrea şi fata... nu ? — Eea, mormăi Romeo, vrea ea dacă-i spui alde matale două vorbe ş'un cuvînt, dar mai apăsat, aşa, ştiii... — Ea nu zice nu, preciză socrul, numai nu se prea îndeamnă la măritiş... De, ca fe-

tele ! Monsieur Tănase rîse tare : — Asta-i bună ! Dar care se'ndeamnă... Aşa's toate, la început, năzuroase, sfioase, pînă dau de... — şi se amuză scandalizat cu mîna la gură... — Da, da, tresări venerabilul bătrîn, se dă ea pe brazdă, se dă... dar mai cu binişorul, Tănase... că e delicată... S'o mai aşteptăm, măi băiete, un picuţ că-i sperioasă. — Păi vorba asta, coane, eu o aud de-atîta amar de vreme că mi s'a pungit gura. Io... nu mai aştept de fel... Nepotul luî Bergson pufni : — Acum mi-e mie vremea de însurătoare, cît îs tînăr şi în putere. Vreau muiere să-mi facă mulţi copii, nu cînd oi fi beşondrit şi beteag să pui să mi-i facă alţii. Tînărul pricepu că ăsta era şfichiu la masculii Şeitan ce eşuau răscopţi în paraginele bălţii, tîrînd după ei copile necoapte, de puneau apoi argaţii mâna la plămădeală. Impertinentul Tănase reluă suflînd greu : — Aşa că eu, coane Dinule, vreau să ştiu : lae ori bălae. Homo novus şovăi : Ei, eu m'am cam dus.... Omul se clătină greoi, se poticni. În obrăznicia calculată a fostei slugi, Daniel se amuză să descopere spaima veche de gîrbaci — nu trece cu una, cu două — dar şi nasul diplomatic : după nota ultimativă trebuia să iasă din scenă lăsînd uşa deschisă — totuşi — pentru eventuale tratative. Monsieur Tănase puse în vocea-i tare miere : — Alde matale chibzuieşte-le, prubulueşte cu dichis... Io, în trei zile mă'nfăţoşez la dreapta-ţi judecată. Să fie cum oi hotărî alde matale : banii, pămîntul sau fata. Rîse fîstîcit : Io, unu... aş pofti pe domnişoara. Mocofanul se ploconi în faţa tronului, după care ieşi. Orfanul se amuzase. Trăit la strîmtoare şi din puţin, înghesuit într'un ghioz al societăţii, din care pretindea a face parte, dospise, fără ştire deloc, o amară ranchiună contra lăfăiţilor vieţii, încît nu-l supărase că bărbatul ridicat din puţin îl cam zgîlţîise pe başbuzuc. Pricepea că monsieur Tănase, tocmindu-se straşnic la domnişoară — mai abitir ca geambaşii la cai — îşi jucase (poate) marea

parte a vieţii sale, or, pentru asta, trebuise să frîngă timiditatea ancilară ce-l paralizase atîta amar de vreme în faţa bătrînului boier. O iubire cu năbădăi la ţară, zeflemisi el, pasiune şi pogoane. Păcat, doar, că în două, trei zile (cît avea să zăbovească pe aici) nimic notabil nu va să se mai întîmple. Dealtfel, drama ruralilor — cu hectare, datorii şi zestre — nu-l interesa. Un fel de bizoni, mîrîi orfanul. Se luptau, îşi mai zise, brutalitatea lui Tănase — tare dar scurtă — cu îndelunga viclenie, cotită şi lunecoasă, a bătrînului ce specula, precum biblicul Laban, învăpăierea tînărului pentru fiica sa, înjugîndu-l pe flăcău la treabă pe daiboji, ba mai storcîndu-l şi de părăluţe. Acum, bătrînul, cu ochii închişi, tăcea cu gura amară. Mimează atît de frumos „demnitatea bagiucurită", observă acidulat oaspele, fiindcă ţîfna îi sîngerează. Veşnica rîie boierească. Dar nu era mai puţin vorba de bani grei iar ţopîrlanul se afla în drepturile sale legiuite. Dumnealui se epuizase sau socotea ? Deodată, boierul deschise ochii mari puţin bulbucaţi şi faţa i se schimonosi de furie : — Mi-toca-nul !, zbieră dînsul — şi zvîrlind macatul verde ce-l acoperea, se ridică pe picioare, semeţ. — Bădăranul !, silabisi latifundiarul mînios. Sta — în halatul de casă tutuniu şi cu fesul roş croşetat, pe creştet — drept şi teribil. Tînărul constată, mirat, că moşul chincit, cocîrjat, ce scheunase în jilţu-i de zăcere, era, de fapt, un bărbat în putere, încă, nalt, smead, ciolănos. Păruse bătrîn din jelalnica poziţie chincită, de bolnav mototolit. Acum, drept, încordat, conu Dinu avea grandoare. Cel ce răbdase defulă răcnind : — Slu-ga ! Să cuteze a cere mîna unei boieroaice, să îndrăznească animalul păros să ridice ochii asupra unei Şeitan ! Junele privea curios : Măreţ, mîrîi, însă. Leul năpîrlit îşi dădea curaj singur ? Deci nu era sigur pe poziţie ? Oricum, observă el fără milă, hatmanul ce fu înghesuit de nepotul lui Bergson şi răbdă la ananghie pragmatică, buş-

nea acum spectaculos. — Aaah, veniți dă dăschideți ferestrele, să iasă mirosul dă mitocan ! Medicinistului, dinamismul cu brînci al lui Tănase nu-i prea era pe plac, dar ifosele boierești îi repugnau, simțindu-se el însuși zvîrlit într'o categorie inferioară în care nu lucra meritul personal ci nașterea doar și averea. Boier Dinu patrula cu pași mari și stenici în fața sobei încinse : — Cînd au apărut, domnule, mișeii ăștia, cînd ? În loc să stea să scurme-n țărînă, un-de le e lo-cul (și conu Șeitan întinse mâna, indicînd toposul respectiv) *Ei* nu, se cațără, se bîrîcă ! S'au ajuns, domnule, toți netoții ! Ieri stăteau cu fruntea-n colb și-ți pupau papucii, și-astăzi nu, că să stea la masă cu tine, lua-i-ar benga de scîrnăvii. Și unde te duci, unde te'ntorci, cum te-ai suci, cum te-ai învîrti, tot de *Ei* dai (Protagonistul exemplifică la modul intuitiv dusul, întorsul, sucitul și învîrtitul cu furie, cu scîrbă, cu agilitate). Îs mulți, domnule, îs mulți, s'au prăsit ca guzganii. Dar cînd au ieșit din ghiozuri ? Cînd și cum ?, ridică el brațele interogativ spre tavanul enigmatic, pierdut în întunerec. E timpul Lor, domnule, asta e, își răspunse singur și-și lăsă brațele în jos, zdrobit, nu fără a zvîrli o căutătură furișe tînărului său spectator. E timpul lor, ce poți să faci. Pentru că e vremea banului și banul ține cu ei. Asta este. Aici am ajuns. Vin călare pe ban, vin cu bănci, cu polițe, cu ipoteci, vin cu dracu și cu mumă-sa și pas' de te împotrivește. Năpădesc toți ca lăcustele și pustiesc, de pe urma lor praful s'alege, da, da, colb și vai și amar, și de nu iei bine seama rămîi făr' de nimic, făr' de pămîntul strămoșesc, pentru care mă canonesc și pe care-l păzesc ca pe ochii mei din cap. Și conu Dinu se uită la oaspete cu ochi scăpărători, negri, puțin bulbucați, și i se zbîrlise mustața-n furculiță. — Ia-n auzi ! interpelă el același interlocutor invizibil. Apoi veni aproape de musafir, se aplecă puțin și-l pironi cu privirea înväpăiată de cea mai autentică și nestăvilită ură. Spuse rar,

ıpucînd parcă fiece cuvînt în parte pentru a zdrobi cu el
ɔe cineva sau ceva : — Să-mi cează el mie fata mea. Să-i
lau eu lui fata mea să mi-o spurce el mie. Odată cu capul.
Se'ndreptă cît era el de înalt, de ciolănos, de trainic : — Eu
ı'am fată de dat. Nimănui. Ca să se știe. Nu dau ni-mă-nui
ıi-mic. Apoi reîncepu să patruleze cu pași mari și apăsați
ɔrin fața sobei dogorîtoare. — Ca să vezi ! luă el drept
nartor publicul. Dau buluc toți țopîrlanii, își zdrăngăne
galbenii și cred că lumea-i a lor. Da' pe ce lume trăim,
domnule ? Nu mai e rînduială, nu mai e cinste, nici obraz,
nici rușine, nici nimic. Dau cu rîtul. Spurcă tot. Nu mai
poți sufla, domnule, de răul lor ! strigă conu Dinu exaspe-
rat și nu fără anume plăcere de a-și modula glasul sonor.
Se răsuci deodată cu fața spre oaspete. Obrazul prelung, cu
frunte înaltă sub scufa croșetată, cu bărbie mică, ochii puțin
bulbucați și mustața răsucită, se strîmbase iarăși de furie
și de un soi de obscenitate : — A poftit sluga la carne boie-
rească. Car-ne din car-nea mea, sîn-ge din sîngele meu.
Îl jugănesc. Îl jupoi. Îl spintec. Nu știu ce-i fac, dar viu
și întreg nu scapă. Răsuflă din adînc. Spuse răspicat :
— Mie pețitori nu-mi trebuie. N'am nevoie. Care cum vine,
harrrșt, unde-i stau picioarele acolo o să-i stea și capul.
Fata mea e fata mea și a mea rămîne. Pîn' oi închide eu
ochii. După aia, facă ce-o vrea, ce-o ști, ce s'o pricepe. Dar
pîn'atunci, nu. Răsuflă iar, din adînc; parcă oftînd. Își reluă
marșul, sau poate zvîrcolirea, în sus și'n jos : — Ei, dac'o
fi și-o fi și-o fi, o dau eu, după cine vreau eu, cînd vreau eu.
Dacă vreau. Adăugă revendicativ : Atîta copil am și eu și
să mi-l ia și p'ăsta ? Zăbovi un pic în capătul îndepărtat,
sumbru al încăperii unde — așa i se păru lui Daniel — o
ușe fusese întredeschisă. Nimeni însă nu intră pe acea
ușe. Conu Dinu, cu glas patetico-văităreț : — Atîta sprijin
mi-a mai rămas și mie. (Pauză de efect.) Asta-i toată nă-
dejdea mea. Să pierd chiar tot ce am mai scump ? (Tăcere

dramatică.) Reluă îndurerat : Că n'am pe nimeni în lumea asta rea. (Gong.) Continuă din ce în ce mai jelalnic, mai înduioșător, el însuși înduioșat de propria-i soartă în timp ce o bocea : Că sunt bolnav. Și bătrîn. Și neajutorat. Și curg belelele pe capul mieu albit de ani și de nevoi. A fost ba secită de s'a sfarogit grîul, ba potop de nu s'a făcut nemică, ba molimă, ba una, ba alta, tot ani răi... ca la Eghipet. Înălță ochii spre plafonul ocultat de întunerec : — De ce mă năpăstuiești, Doamne, că nu mă știu să-ți fi greșit, ci uită-te la mine, că am ajuns ca Iov, și îndură-te de robul Tău. Conu Dinu, gîrbov, șubred, aproape tremurător făcu vreo cîțiva pași tîrșiți. Se duse, pîș-pîș, lîngă sobă să se încălzească, întorcînd biata sa spinare, cocîrjată de bătrînețe, de boală și de necazuri, lumii atît de rele. Stătu așa un timp de. Se întoarse încet, cu precauție, spre oaspete : — Și cîte n'am pătimit cu ea. Aaaa, numai eu știu, eu și săraca Sofița, nevastă-mea, fie-i țărîna ușoară. Da, domnule, rosti conu Dinu înviorat, îndreptîndu-se din șelele-i betege. Da. Numai cu pensionul ei cîte-am tras și-am îndurat. Nu vorbesc de cît bănet am prăpădit. Bani, nu glumă. Că și măicuțele-alea, de țin pensionul, sunt niște poameeeee, mamă-mamă, cu ochii la cer și cu mînă-n punga omului, să-i ia și firfirica, Doamne iartă-mă. Și conu Dinu își făcu energic o mare și eficientă cruce. Dar ce să-i faci ? Obrazul subțire cu cheltuială se ține. Cînd trebuie, dacă trebuie, dai, n'ai încotro. Și de trebuit, trebuia : educație, bune maniere, pian, franțuzește, danț, mă rog, tot dichisul, ca pentru o fată de cinul ei. Doar e fata mea, nu ? Ei, și copila, blîndă, cuminte, supusă, așa-i Tincuța mea de felul ei. Cartea — carte, pianul — pian, toate bune și frumoase, dar azi cu sfînta slujbă, mîine cu postu, poimîine cu hramu, răspoimîine cu sfintele moaște, ce să vezi dumneata, nu, că ea se călugărește. Ei poftim. Negru mi s'a făcut dinaintea ochilor. Zi-i, spune-i, îndrum-o, povățu-

ieşte-o, roag-o, maică-sa se da de ceasul morții. Nimic. Nu, că în vis Precista lăcrăma, că nu ştiu ce, că ea se face cuvioasă monahă. Ce mi-am spus eu mie ? Să mai aşteptăm, să mai răbdăm. (Aici conu Dinu zîmbi viclean şi vesel foarte, parcă înveselit de propria-i şiretenie). Că la răbdat şi aşteptat nimeni nu mă'ntrece. Om vedea, mi-am spus eu mie, doar n'au intrat zilele-n sac, timp este berechet. Ştiam eu ce ştiam. Că era zevzecu ăla de Mişu Comăneşteanu, bun băiat, nu zic nu — de soru-sa ce să mai vorbim, o perlă de femeie — bun băiat da' cam căscat şi nătîntol, crede că tot ce zboară se mănîncă, acuş e pe la Interne, atunci făcea studii la Paris, şi dă-i cu scrisorile, dă-i cu amorul, dă-i cu dorul, dar de venit nu venea, neam. Am răbdat, am îndurat, da' nici uşor nu mi-a fost. Ce te faci cu două muieri apucate şi tu la mijloc. Şi nevasta şi fata. Una jelea aici, vai, vai copilul meu, alta bocea colò cu Sfînta Născătoare, să-mi vie nebunia la cap şi alt nimic. Am zis : gata. Prea destul. Mă duc acolo val-vîrtej, şi drept la stareță. Şi zi-i. Da' ştii, tot-tot. Nu, că mă răzbise. Şi după mica noastră dis-cu-ţie în tê-à-tête, s-a isprăvit. Gata cu postu, gata cu hramu, gata cu Născătoarea, gata cu tot. Şi uite-aşa. Ei, dacă s'a prăpădit Fiţa, săraca, fie iertată, mi-am luat fata înapoi, să şază aici, lîngă mine, cu mine, că stă bine unde stă. Boier Dinu mărşăluia doi paşi în sus, doi paşi în jos : — Ş'acuş să vină Ei la de-a gata : ce-i al tău să fie al meu. Că eu de-aia m'am canonit. Eu, domnule, şi'ntreg neamul meu, tot boieri veliţi şi dregători de Taină (aici conu Şeitan, adresîndu-se numerosului său public îşi amplifică glasul şi-i imprimă un tremolo patetic) ne-am do-bîn-dit pâinea în su-doa-rea frunţii : am arat, am semănat, am secerat. Că ţăranu-i puturos şi oţ. (Cu voce, acum, prozaico-didactică) : — Pe el să-l mîi la treabă, că de nu, zace pe cuptior şi-i trage la aghioase cu căciula-n cap. E pri-mi-tiv : se mulţumeşte cu puţin fiindcă n'are nevoie

de mai mult. (Devine revendicativ-nostalgic) : — Şi nu mi-ar fi plăcut şi mie să rămîn la Paris şi să-mi vie totul de-a gata, adus cu mânuşi, cu stil? S'il vous plaît Monsieur, Monsieur désire, Monsieur est servi. Să mă scol pe la amiaz, să mă plimb la Bois de Boulogne, sau să mi se bată inima la curse, dejunez cu stridii şi vol-au-vent, cumpăr o broşă la Cartier s'o dau eu cui ştiu eu, beau ceai la Madame Verdurin, mă duc la Operă, la actul doi, toate cocoanele-n loji ca în scoici de preț, cu mari decolteuri şi diamanticale, ba poate în Montmartre, să văz demoazelele cu ciorapi negri de mătasă, supez la Ritz, la Maxim's cu băieţii, mă rog să fac şi eu tot ce se face. Ori crezi că nu mi-ar fi plăcut ? Sau nu mi-ar place ? Ohoho, şi încă cum. (Acum, imperativ-categoric) : — Dar eu nu. Viu aici să-mi mun-cesc moşia, lăsată mie din moşi-strămoşi, să trudesc la brazda stropită cu su-doa-re şi cu sîn-ge de ai miei. (Tăcere solemnă. Apoi, cu vibrato elegiac) : — Şi sunt bătrîn şi beteag. (Se răsuceşte deodată şi se 'nalţă năpraznic.) Şi ce dacă sunt bătrîn şi beteag ? Doar nu-s zaharisit şi nici damblagiu nu sunt. Trebuie să vii tu la mine şi nu că dă-mi, dă-mi, dă-mi ? Odată pun mâna pe gîrbaci şi la cocină cu voi, la cocină... Acolo-i locul vostru, acolo să staţi, să nu mişcaţi, mama voastră de scîrnăvii. Aaa, vă fac eu să muş-caţi ţă-rî-na. Conu Dinu, treptat, se potoleşte. Pendulează-n jos şi-n sus, mormăie : Mai vedem noi. Aşteptăm. Ce atîta grabă ? Timpul aşteaptă. Dinspre partea asta nici o grijă. Vreme este berechet. Brusc, protagonistul se frînse din mijloc, ca înjunghiat, se tîrî pînă la jilţ, în care se trînti cu bufnet. Gemea uşor. Medicinistul tocmai se întreba de nu e cazul să-şi exercite arta sa nesigură, cînd pe uşa din fundul sălii apăru, cu paşi repezi, domnişoara Tincuţa. Din faţa-i foarte albă pierise parcă tot sîngele, chipul cu pometi laţi şi bărbie mică arăta livid şi ţeapăn, însă, în mod curios, nasul subţire şi foarte uşor încovoiat se înroşise : — Dacă mă dai după... bruta asta... eu... mă

omor. Bătrînul boier zăcea expresiv în jilţ şi scîncea. Cu scufa croşetată pe creştet, cu musteţile pleoştite, văitîndu-se şi scîncind, părea un prunc senil. Cîteva clipe, Tincuţa şovăi. Obrazul ei care, încet, îşi revenise din înţepeneală, era însă tulbure. În expresia lui se amestecau indignarea şi mila, dispreţul, o anume drăgăstoasă admiraţie şi o nesfîrşită amărăciune. Se duse, resemnată, spre locul de durere al lui conu Dinu şi, cu grije maternă, îşi reînfofoli tatăl. — Lasă-mă, gemea bravul om, lasă-mă Tincuţo tată, voiu să mor ! Fiica, îngenuncheată la picioarele tronului, depunîndu-şi capul pe genunchii paterni, plîngea, în vreme ce tatăl reînpachetat, mîngîindu-i creştetul, încerca el, acum, zmîrcîind din nas, s'o ostoiască prin vorbe fără şir. Plînge mai mult a resemnare decît a protest, crezu a şti tînărul. Dar cum orfanul fusese înţărcat de căldura familială se simţi stingherit şi iritat încît, ridicîndu-se discret, — pîş, pîş — părăsi vasta sufragerie întunecoasă şi rece, acum. Medită : — Asta e situaţia.

INTEROGATORIUL. Urcă scara neagră, scîrţîitoare, pe beznă, dibuind şi căută pe coridor odaia ce-i fusese, la sosire, hărăzită. Era un coridor umed, lung şi pustiu, cu uşi asemenea — pe dreapta. Deşi, la coborîre avea impresia că va fi uşor să o afle, acum se simţea dezorientat : înainta, se întorcea. Unde să fi fost capătul coridorului. Îşi dibăci uşa prin intuiţie neraţională. Din norocire, voinica mohorîtă şi preistorică îi dusese şi lui o lampă verde. Camera îngustă. Pe dreapta, soba de teracotă verde, de un rece elocvent. Patul strîmt, din schelet de fier, cu pătură cenuşie, şedea cu capul spre fereastra absurd de înaltă, astupată de beznă, pe stînga, o măsuţă rotundă, neagră, şovăielnică, pe care aşteptau — în afară de lampa cu fund verde, o carafă pîntecoasă cu apa sa şi un pahar trainic ;

deasemeni un scaun negricios cu scîrţ. Studenţeşte. Sărmanul Daniel se aşeză dubitativ pe marginea paţului şi observă că îl lua cam cu rece. Fusese, neîndoielnic, o zi nesperat de blîndă, cu soare călîu, dar se aflau — totuşi — la finele lui decembrie şi, de, nopţile erau friguroase. Dar cui să ceri foc în casa asta zguduită de emotivitate ? Amor, pogoane şi iubire — dramă cu tăieţei. Şi totuşi, actorii nu se sfiiseră de dînsul deloc, cu toate că nici rudă nu le venea, nici cunoscut măcar. Doctorul Nistor ce oblojise beteşugurile castelanului putrezise de tot, încît la ce afecţiune să fi avut drept fiul ridicat prin alte locuri. Şi totuşi, foc ar fi putut face. O să mă plictisesc zdravăn, mormăi el, numai de n'aş degera pe-aici. Logic : Trebuie să mă cărăbănesc repede. Bombănind : Locuiesc într'un castel bezmetic — peste tot întunerec, zgribuleală şi rebegeală. Oare numai tatăl şi fiica să vieţuiască în toată hărăbaia ? Dezolant. Uşa se deschise şi în prag apăru o umbră masivă. Prin întunerecul gros al încăperii, abea împuns şi abea dat în lături de lumina lămpii, Daniel nu-şi putu da seama cine este. Ridică lampa. Oaspetele purta, zvîrlită peste umerii voinici, o scurtă blănită cu astrahan negru. Stătea în pragul uşii larg deschise, umplînd aproape deschizătura cu trupu-i mare, ţinînd în mînă căciula tot din astrahan negru, aştepta şi zîmbea nesigur. Un zîmbet stînjenit şi sfidător totodată. — E voie ? întrebă domnul Tănase. — Te rog, pofteşte. Daniel se ridică să-şi întîmpine oaspetele. Domnul Tănase înaintă doi paşi, apoi se opri, aşteptînd şi zîmbind. Surîdea la fel de stingherit şi de sfidător : — Nu vă fac deranj ? — Nu, nici vorbă. Mă culc foarte tîrziu. Aşa m'am obişnuit. Musafirul nu se clinti. Continua să stea în picioare, ţinîndu-şi căciula în mână, şi aştepta. Daniel înţelese : — Nu vrei să iei loc ? Tot trupul puternic şi crispat al oaspetelui se destinse, ca după o grea încercare la care fusese supus şi pe care o trecuse cu bine. Domnul Tănase zîmbea larg acum şi-i străluceau dinţii desă-

vîrşiţi sub mustaţa puţin căruntă, iar privirea, care-i fugise în toate părţile, lunecînd peste tot fără a se putea opri, se aţinti asupra tînărului, neagră şi tare. Se aşeză dezinvolt pe singurul scaun din cameră, puse picior peste picior, extrase din buzunar o lungă ţigaretă de chihlimbar şi înfipse în ea o ţigare : — Şi aşaaaa... Tăcură un timp. De astă dată Daniel era cel stînjenit, nu ştia ce să-i spună oaspetelui, în schimb domnul Tănase părea foarte în largul său şi foarte bine dispus. Cu multă naturaleţe musafirul rupse tăcerea continuînd, parcă, o veche discuţie : — ...ce mi-am zis, tot sunt pe-aici, pe la conac, mai cu treburi, mai cu una, mai cu alta, ia să vedem şi noi lume nouă şi... subţire, he, he ! Că pe la noi, ce să vezi ? Tot primarele şi tot subprefectul, tot aia şi tot aia, mă'nţelegi, te ia cu lehamite. Dar aşa... cu lume nouă... mai afli, mai cunoşti... te mai şi cunoaşte, aud ? Drept răspuns Daniel surîse. — Mie, domnu doctor, că aşa o,să vă spun, îmi place lucru nou. Vechitură şi bătrînitură nu-mi trebuiesc. Uite, de-un par egzamplu, cumpăr, să zicem, un rînd de case la mezat. Buuun. Cum le iau, le şi merimetisesc, fac, dreg, zici că's noi-nouţe. Aşa-mi place mie. Şi precum ca să se ştie că astea-s casele lui Tănase Sotirescu. Ei, sigur, de cheltuit cu ele am cheltuit, ce să-i faci, cînd trebuie şi dacă trebuie, cheltui, nu mă scumpesc, de spetit m'am spetit, dar pînă nu te zbaţi, nu te munceşti de-ţi trece os prin os, nimic nu izbîndeşti. Din nimic, tot nimic. — Ei, sigur... Domnul Sotirescu, pufăind mereu din ţigare, întrebă pe un ton lejer, în treacăt parcă : — Dumneavoastră cu ce ocazie pe la noi ? Aţi lăsat bunătate de Bucureşti... teatru... bal masche-uri... Fialkovsky... ca să veniţi aici pe coclauri... Aţi venit cu treburi sau aşa... în plimbare, de-un gust, de-un pamplezir ? Daniel tăios — Pentru teatre şi cafenele îţi trebuie dispoziţie, timp şi bani. Dispoziţie poate am, poate n'am, dar timp şi bani, în mod sigur nu. Adăugă, mai blînd : Am venit cu nişte treburi... să zicem. — Aşa. Sigur, dumnea-

voastră cu cartea. Doctoria nu-i lucru lesnicios, asta pricepem și noi. — Nu. E chiar destul de greu. — Da' ce nu-i greu pe lumea asta ? Pe degeaba nu-ți dă nimeni nimic. Te faci praf pînă dobîndești cevași. A, dac'ai veni la de-a gata, atunci de, și nici atunci. Dacă ai, trebuie să păstrezi, și dacă e să păstrezi, trebuie să 'nmulțești. Altfel nu se poate. Aud ? — Dacă spui dumneata... — Eu vă spui, fiindcă știu și cunosc. Tata, săracu, Domnul să-l hodinească, mi-a lăsat ceva chiag, nu- zic nu. Dar ce am avut n'am prăpădit cu polițe, cu i-po-teci, cu străinătăți ca alții, ce-am avut am păstrat, c'am înmulțit. Și uite-așa, neam prost cum mă vedeți — lăsați, că știu și cunosc — am acuș mai mult pămînt ca boieru nost' bașca rînduri de case, bașca acareturi, bașca lichid, măcar că Șeitan mă ține de slugă și nici să șed nu mă poftește. Domnul Sotirescu se întunecă. Adăugă : Poate-ați văzut. Că ați fost față. — Am văzut. — Rabd eu rabd, ce n'aș răbda de la nimeni, în ruptul capului, că e și bătrîn, măcar că nu-i așa bătrîn și că-i beteag, că așa s'arată și că... am și eu, ale mele. Mă ține cu fruntea'n colb că el are, vezi dumneata, ev-ghe-nie și io nu. Oi fi io din prostime, dar prost nu's și lipsit nici atît. Mojic, mojic, da's mai procopsit ca boieru, cu hîrzobu lui cu tot. Atunci ? La ce atîta ifos ? Ce te faci cu evghenia cînd ți-e teșchereaua goală ? Te ștergi la cur cu ea, mă iertați de vorbă proastă. Domnul Tănase îl pironi pe medicinist cu privirea-i tare : — Și nu veni tu la mine să-mi spui c-ai avut și c'ai fost. Ai avut, să-ți fie de bine, vorba e : acuș ai ? Ce și cît ? Cît ai atîta ești. Se aplecă spre Daniel : — Domnu doctor, să-ți spui un lucru, poate mă crezi poate nu : ai cevași, ești cinevași, dacă nu, nu. Nu mai ai nimic, nu mai ești nimic. C'ai fost odată... ca niciodată. Ce-a fost nu mai este, și ce e n'o să mai fie. Timpul nu stă'n loc, domnule. Timpul aleargă, domnule, ca harmasarul și trebuie să'l încaleci în fugă, să te ții zdravăn în șa și să știi să'l strunești, dacă vrei să te poarte acolo unde vrei, că de

nu, te zvîrle'n drum. — Văd că dumneata semeni cu niște... cunoscuți de-ai mei. Faci sociologie și filosofie cam fără să-ți dai seama. Observînd că domnul Sotirescu se întunecă iarăși, studentul se grăbi să adauge : — N'am vrut să te jignesc. Te rog să mă crezi. În ce ți-am spus nu era nimic jignitor. — Poate v'am supărat cu ceva. I'am tot tras cu teșchereaua... — Nu, nici vorbă. Nu te superi pe realitate. Poți să n'o accepți, poți s'o schimbi, sau cel puțin să încerci, dar să te superi e și stupid și fără rost. Domnul Sotirescu se apleacă spre tînăr zîmbind larg și-l fixă cu o privire vicleană și pezevenghe: — Fiindcă veni vorba... de ce nu împrumutați și dumneavoastră de la bănci... sau de la jidani... așa, s'aveți, să fie de unde, mai un chefuleț, mai un joc, mai o madamă franțuzoaică, de, ca tinerii. La ce's băncile și jidanii dacă nu... Studentul (dur) : — Nu împrumut de la nimeni nimic. Nu vreau să datorez nimănui nimic. — Așa. Foarte 'nțelept. Foarte cuminte. Domnul Tănase își potrivi mai bine pe umeri scurta blăniță cu astrahan și se rezemă de speteaza scaunului, cît se poate de comod și degajat. Sta tot picior peste picior iar cizmele-i, strașnic lustruite, păreau de lac. Își drese puțin vocea : Da' dac'ar veni un cinevaș... să vă roage de-un împrumut de bani, și ați avea, i-ați împrumuta ? Întreb și eu așa, de-un par egzamplu. — Nu. — Nu ? ! — Nu. Dac'aș avea bani, nu i'aș împrumuta. I'aș da. — Ei bravos ! Ei, nu m'așteptam ! Ei, ne-am procopsit ! Tănase îl privi lung pe tînăr, măsurîndu-l, cîntărindu-l, prețăluindu-l : — Domnu' doctor, să vă spui un lucru ca mai vîrstnic ce mă aflu și mai știutor în daraveri d'astea : banu' domnule, să nu'l alungi, că se mînie și fuge de la tine și 'napoi nu se mai întoarce. Asta-i doxa. Apoi domnul Sotirescu își scoase o altă țigare și dădu să și-o aprindă. În lumina lămpii, așa cum își ținea capul puțin aplecat, se vedea fruntea mare, aripile negre ale sprîncenelor groase, îmbinate și părul rărit cîrlionțat, ușor cărunt. Pînă să introducă țigarea în

lunga ţigaretă de chihlimbar, pînă să-i dea foc, pînă să ia foc respectiva ţigare trecu destul timp. În orice caz vreme suficientă pentru ca Tănase, absorbit de operaţiune, să-l poată întreba pe june fără a'l privi : — Şi, cam cu ce treburi ziceaţi c'aţi venit pe la noi ? Cu treburi de bani sau de pămînt ? Medicinistul (plictisit) : Şi, şi. Nu ştiu cum am să le rezolv, în chestiunile... practice, cum se spune, nu mă pricep chiar deloc. Deşi ar trebui. Mai precis : trebuie. — Ei, mai vedem noi, ne mai chibzuim. Şi... altcevaaa... nimic ?... alteee... — Alte treburi? — Da. Aţi venit adicătelea şi cu alte cestiuni, afară de bani şi de pămînt ? — Nu. — Nu ? Tănase îşi aţinti iarăşi asupra tînărului ochii negri, atît de negri încît păreau a avea numai pupile, deschise larg şi sumbru. De astă dată, însă, privirea era puţin încordată, după cum puţin încordat era şi chipul aprig şi viclean. Junele îl privi, la rîndul său, lung, apoi repetă şi explicită: — Nu. Nu am de gînd să mă însor. — Aşa. Domnul Tănase răsuflă şi se destinse. Rosti : — Atunci, bine. — Domnule Sotirescu... — Lăsaţi, puteţi să-mi spuneţi şi Tănase. Nu's io fodul de felul meu, decît numa cînd vreau io. — Domnule Tănase, n'aş vrea să fiu prea indiscret... scuză-mă că te întreb dar... — Spuneţi. — Te întreb deschis şi te rog să-mi răspunzi deschis. Dacă se poate. De ce ţii dumneata neapărat s'o iei pe duduia Tincuţa. Pentru moşie ? — Ei, moşie. Pămîntul e bun şi gras, de luncă, nu zic nu. Da' moşii au şi altele. — Pentru bani ? — Ei, bani. Şi cu banii ăştia şi fără de ei, tot atît. Bănet s'ar găsi, cu toptanul, pe la altele. — O găseşti foarte frumoasă ? — Ei, frumoasă, pe naiba. Că-i slăbătură. — Atunci ? Domnul Tănase plecă fruntea şi nu răspunse. După o clipă, ridicîndu-şi capul, arătă un chip sumbru, perplex şi resemnat. Spuse : — Ceasu' rău. Înnegurat, parcă bolnav, bărbatul privea în tăcere o imagine numai de el văzută. Şopti rar, îngîndurat, ca pentru sine : — ...ce cu gîndul nu gîndeşti... eu, care mie-mi place mu-

ierea trupeșă... și poftim. Oftă. Ei, ce să-i faci. Vrei — nu vrei, asta-i. — Și duduia Tincuța ce spune ? Tăcere. Pe obrazul bărbatului nu se putea desluși nimic. Apoi omul răspunse : — De. Cu fruntea plecată și adumbrită, Tănase privea iarăși ceva numai de el văzut. Spuse cu sarcasm și-amărăciune : Știu eu cam ce i-ar place mai mult : vr'un filfizon dintr-ăștia, spilcuit, împopoțonat, ferchezuit, căzut cu hîrzobu' și de bani gata, să-i pape cu lingura a mare. Trai neneaco cu banii babachii : madame, foițe, chefuri, calești, curse, toacă tot. Și dacă toacă, ce? E el evghenicos get-beget ? Este. Maniere bune are ? Are. Ciripește el pe franțuzește : bonjur, bonsuar, mersi ? Ciripește. Ei, atunci e bun. Ce, ca alde noi proștii, de ne zbatem, ne frămîntăm și ne trudim de ne trece os prin os și năduşala rînduri-rînduri pînă dobîndim cevași. Mocofani, de. Domnul Tănase, plin de năduf, se'ncrîncenă : Dacă nu știi dansa cadrilul, ca mojic ce te afli, apoi vezi-ți de treaba ta : bate-te cu băncile, cu misiții, cu alegătorii, cu țăranii. Numai cu țăranu' cît mă canonesc, domnule. Că țăranu-i puturos și oț. Pe el să-l mîi la treabă, că de nu, zace pe cuptor și-i trage la aghioase cu căciula'n cap. Și-odată te trezești cu el că sare la tine cu ciomagu și cu furca. Să nu lași din mînă nici gîrbaciul, nici pușca. Și mai stau pe capul meu și ciocoii ăștia vechi. Și-atunci, Tănase, ce te faci ? Te faci lup, asta te faci. Altfel cum ? — Și conu Dinu ? — Păi cu dumnealui cine le mai știe ? Atîta le 'ntoarce, le sucește, le 'nvîrte și le 'ncurcă de nici dracu nici mumă-sa nu le mai descurcă. — Ține mult la moșie. — Ține, cum să nu ție, că doar pămîntu-i temelia. Măcar că stă la moșie ca'n surghiun. — Cum așa ?. — Așa, bine. Tare s-ar mai zbengui pe la Parisuri și Londre ca'n tinerețile dumnealui și tare mai oftează după ele, dar de, zbenguiala costă, și unde nu-i, nu-i. Acuș, a mai prins și el milă de pămînt, ca muierea de bărbat, dacă n'are 'ncotro. — Și de fată ce spune ? — De spus, spune dumnealui multe și de toate, că la vorbe nu se

scumpeşte, da' şi cu spusu şi cu nespusu tot atît. Mai aşteptăm noi ce mai aşteptăm, da' nu pînă la calendele cele greceşti, nu domnule, şi-om vedea care pe care. — Duduia Tincuţa are şi alţi... pretendenţi ? — Păi care se 'ndeasă la zestre ipotecată gata? Filfizonul să aibe ce toca şi păpa că 'ncolo, bonsuar şi mersi. Şi ce ţîfnă, ce ifos, ce nas cîrmit. Se uită la tine ca la un rahat. Pînă vine la 'mprumut. Ei, atunci se schimbă calimera. Atunci îmi vine mie bine. Atunci i-atunci. Îţi dă case, acareturi, îţi dă cai, îţi dă pămînt, ţi-ar da şi laptele care l'a supt din ţîţa mă-sii, mă rog tot tot tot. Bani să fie. După o scurtă pauză, domnul Sotirescu-Scatiu demonstră interlocutorului său o faţă stupefiată şi gravă : — Îţi dă, domnule, poliţă în alb ! Şi tăcu, pentru ca respectivul interlocutor să poată evalua în linişte întreaga enormitate a faptului. Orfanul medicinist moţăi din cap a uimire deşi habar n'avea de ce anume însemna o poliţă în alb, dar intui totuşi grozăvia procedeului. — Ei, şi-atunci... spuse domnul Tănase pregătind suspense-ul, atunci... (şi întinse în cercul de lumină al lămpii mîna cu palma în sus, palmă lată, mare, puternică) uite vezi, aici îi am pe toţi, aici. Tăcu o clipă, rămînînd cu palma deschisă ca o capcană. Apoi : şi cînd vreau, şi dacă vreau, fac uite-aşa (şi strînse lent, voluptuos inexorabil degetele, pumn zdrobitor) şi gata. S'a isprăvit. Scatiu îşi luă o altă ţigare, o puse în ţigaretă şi-i dădu foc. Trase cîteva fumuri: — Cum i-am spus şi bătrînului : Moşier sunt. Bani am, berechet. Aţi auzit, că aţi fost faţă. Ce-i dai tu, sau... altul, şi nu-i pot da eu, ba şi mai şi ? Îi fac casă nouă-nouţă, măcar că am atîtea rînduri de case, dar îi fac casă nouă, cu seră de flori, cu salon, camere de oaspeţi, cu două piane. Îi îmbrac casa'n covoare. Mobilă de care pofteşte : de nuc, de mahon, de stejar, de trandafir. Îi pun madamă franţuzoaică la copii, să aibe copiii mei ce n'am avut io. Îi pun cameristă'n rochie neagră, cu şorţ alb, bonetă albă. Başca alte slugi. De ca-

leașcă și echipaj, ce să mai vorbim. De plimbat o plimb pe unde are gust și plăcere. Vrea, iarna, la Nisa ? Poftim, Nisa. Vrea la Capri ? Poftim Capri. Vrei Parisu ? Poftim Parisu. Vrei și Viena ? Poftim și Viena. E bine ? Domnul Sotirescu-Scatiu se uită întrebător și imperios la student, așteptînd confirmarea. Acesta se execută : — Sigur. E foarte bine. — A, că uitai. Și țoale, și diamanticale, și giuvaericale de tot soiul. Că muierile pun mare preț pe cîrpe. Eu, ca bărbat, cît de scumpe-ar fi trențele-alea, c-or fi brocart, catifea, saten, dantelă, doi bani nu dau pe ele ; că muierea, și cu și fără boarfe, tot un drac : cum a făcut-o mă-sa. E frumoasă, bine, dacă nu, nu. Da' ele, aș : sunt moarte după cîrpe, că le șade mai frumos, le a-ran-jează, aranjează pe naiba, că dacă-i slută, tot slută rămîne, da' mă rog, slută cu pălărie, altă ceva. Ce să le faci ? Asta-i a lor. I-am spus : îți iau de care poftești. Că dacă-i place ei, îmi place și mie. Și poate mă credeți, poate nu, da' la trențe d'astea muierești mă pricep, că am cunoscut și cunosc muieri de toată teapa : și cocoane și artiste de șantan, și dudui cu-apartament și echipaj, și mai așa și mai așa. Și să-și aleagă : după cum îi place și după cum e moda : vrei catifea ? catifea îți aduc. Se poartă voalul ? voal mă fac. Se poartă și taftaua ? Uite și taftaua. Alege, vorba vine : nu-i pe alese, i-am spus, e după pofta inimii. Eu, domnule, nu mă scumpesc. Și știi de ce ? — Nu știu de ce. Domnul Tănase Sotirescu-Scatiu se aplecă spre interlocutor, așa după cum obișnuia cînd avea de comunicat ceva important. Într-adevăr, îi spuse — privindu-l pătrunzător — cu gravitate inițiatică : Domnule, dacă vrei să ai avere, *nu* cheltuiala să-ți fie *mică,* ci cîștigul *mare.* Să cheltui mult, da' să cîștigi și mai mult. Asta-i doxa. Geaba ești scîrțar, că bogătan tot n'o să fii. În veci. Avutul, domnule, nu se face cu paraua, se face cu galbănul de aur. Crezi că dacă mănînci brînza'n sticlă și negru' de subt unghie te procopsești ? Aș.

Dacă pui firfirică lîngă firfirică ce dobîndeşti ? Un porcoi de firfirici. Atît. Te lipseşti de toate şi rămîi cu lipsa. Iconomia e cu pagubă. Cheltuie, domnule, investeşte, chiar cu rizic, pune capu' la treabă, că d-aia ai cap, uită-te bine, ascultă, amuşină, miroase şi seamănă galbănul cînd trebuie şi unde trebuie şi-o să culegi aur cu toptanul. Să trăieşti la lărgime, domnule. Decît să stai să te zgîrceşti o viaţă de om, mai bine lipsă, că numa o viaţă are omu. O viaţă pe picior mare, aşa viaţă, da. Magistrul se lăsă pe speteaza scaunului, rezemîndu-se trainic şi-şi potrivi scurta blăniță pe umeri, dînd oareşcare timp discipolului să chibzuiască la învăţătură. Învăţătorul îl întrebă pe învăţăcel : — Da' cu ce treburi de bani ziceaţi c'aţi venit ? — E... o poveste cam lungă şi cam încurcată, ca toate poveştile. Şi, destul de simplă, în realitate. — S'auzim şi noi povestea, că, cine ştie... mai un sfat, mai una, mai alta... dacă-i vorba de poveste, apăi şi furnica foloseşte. — Să 'ncercăm. Basmul începe aşa : Luna trecută, devenind major, am fost convocat de tutorele meu, care, cum ar veni, mi-a făcut socoteala. — De 'nceput începe bine, că domnu doctor v'a lăsat bani buni. — Ei, nu chiar bine. De lăsat poate că mi-a lăsat, dar la mine n'a mai ajuns nimic. Aşa rezulta, cel puţin, din catastiful lui Moş Costache. — Nu se poate. — Nu sunt vorbe, sunt cifre. — Adicătelea, vrei dumneata să-mi spui mie, cu dinadinsu, că toţi bănişorii lu domnu doctor s'au dus pentr'un ţînc, pe casă — masă — haine — carte ? Fugi, dom'ne, d'aici. — Eu nu vreau să-ţi spun dumitale, din adins, nimic. M'ai întrebat, ţi-am răspuns. Ce mi s'a spus şi mie. Sau, în limbaj de notariat, cifrele comunicate de către tutorele meu. — Păi da' cu el mă socoteam, bată-l crucea de jnapan. Ia'n auzi, domnule, să-l oropseşti pe cel orfan. Păcat mare şi-a făcut. Păi, cît poate, domn'e, să te ţie un prunc, cu casă cu masă cu haine cu carte cu tot ? Şi domnul Tănase îl măsură de sus în jos, de jos în sus, îl cîntări

o dată, de două ori, de trei ori ca să poată aprecia cam cît valora cel orfan. Cercetă : — Făcurăţi vreo cheltuială mai boacănă ? Parcă ziceaţi că, de, chefuri nu, foiţe nu, madame nu, atunci ? — Nu. Şi-am fost şi bursier. Mereu. Hainele şi cărţile le-am scos din lecţii. Pentru altceva n'am avut nici disponibilitate — interioară vreau să zic — nici timp. — Te-a jumulit. — Se pare, observă jumulitul, că acesta ar fi obiceiul tutorilor, aşa că Moş Costache nu inovează nimic. Tocmai de aceea înţelepţii recomandă să nu fii prea orfan. — Da' cifrele astea ce spun, că cevaşi tot trebuie ele să spună ? — Habar n'am. Pentru mine aritmetica ţine de domeniul imaginaţiei, id est de poezie. Suma care-mi rămîne, după socotelile costăcheşti, se ridică la cifra zero. — Of şi iar of. Da' fiindcă vorbirăţi de notariat, catastifu lui Costache ăla, l'aţi controlat, l'aţi verificat ? — Nu. Ce să verific şi să controlez dacă tot nu pricep nimic. — Aşa. Da' ceva chitanţe aveţi la mână ? — N'am nici o chitanţă, doar mi-e tutore şi cam unchi. Am crezut că. Domnul Sotirescu-Scatiu îl privi pe june, lung, lung, şi cu mare milă şi spuse : — Măi copile, dacă mergi tot aşa 'nainte ajungi sărac lipit. Asta-i. Domnule, unde-s bani nu 'ncape crezutu. Ce fel de carte învăţaţi pe-acolo, dacă nu vă 'nvaţă atîta lucru. Păi, se poaaa-te ? Pe *credit*, domnule, nu pe-ncre-de-re. Credit : chitanţă, poliţă, hîrtie cu semnătură, cu dată, cu termen, cu martor, le-ga-liza-tă, cu tot ce trebuie. Aşa se face, aşa se trăieşte. Altfel cum ? Te rîde lumea. Domnul Tănase îşi aprinse o ţigare, şi pufăi din ea indignat şi certitudinar. Deveni, apoi, meditativ : — Şi tot nu iese socoteala. — Care socoteală ? — Păi uite care socoteală. Ce-a furgăsit moşu a furgăsit. Bun. Asta-i una. Da, unde-i ailaltă ? — Care ailaltă. — Păi ailaltă-i partea care nu i-a dat-o doctoru lui Costache, că doar nu era să-i deie tot avutul, că nu se face. Da' ce-i, comoara lui Dromichet, s'o'ngropi toată într-unul ş'acelaşi loc ? S'o fi chibzuit şi dumnealui, că era cap luminat:

ia să nu-i las unuia singur chiar tot tot tot, măcar că mi-e cam cimotie, că de, omu-i om, fiară hapsînă. Pun şi colo, pun şi colo. Pierd aici, găsesc dincoace. Aşa se pro-cedea-ză. Ş'aud c'aşa fac şi harapii de au nu ştiu cîte buzunări la cearceaful ăla care-l poartă ei, că dacă se fură paralele din şapte buzunări, le rămîn alte şapte buzunări pline. Asta da, cap. De'aia mă 'ntreb io şi mă socot : bănişorii ailalţi unde sunt ? Pe unde le-or fi steclind ochişorii ? — N'am nici cea mai vagă idee. — Da' de întrebat aţi întrebat ? — Pe cine să 'ntreb. — Cum pe cine. Pe conu Nicu Iatan, se'nţelege. — Nu se'nţelege deloc. De ce tocmai pe conu Nicu Iatan. — Ei asta-i acuş. Păi nu este conu Iatan directorul băncii Albina ? Este. — Şi ce dacă este. Cum şi ce dacă este. Pe mine mă 'ntrebi, măi băiete ? Păi nu-ţi este naş ? Atîta lucru ştiu şi io, şi-l ştim toţi care trăim p'acilea şi ne ţinem de locul de baştină. Noi înde noi, ne cunoaştem care, ce şi cum. L'aţi căutat ? — De ce vrei dumneata să-mi găsesc eu naşul. — Tinereţe, tinereţe ! Păi conu Iatan ştie multe şi poate multe. E directorul băncii Albina, domnule, şi n'ai idee dumneata de cîte face şi desface. Darămite pentru cineva\$ de-i vine fin. Ş'un sfat dacă-ţi dă şi cîntăreşte aur. Are braţu' lung, domnule. Ca Nicu Iatan nu găseşti mulţi. — Un adevărat zeu, sau aproape. Se poate. Pentru mine, însă, este deus ignotus. Pînă acum nu mi-a dat nici un semn. Nici nu ştiu cum arată la faţă. Ceea ce ţine probabil de obiceiurile divinităţii. — Eu zic să vă duceţi. De găsit, găseşte dumnealui cevaşi : un fir, un şurup, un tertip. — Deus ex machina. Bine, domnule Tănase, mă duc dacă spui dumneata. Nu văd, în definitiv, de ce nu m'aş duce la conu Iatan. Cine ştie ? Poate face vreo minune. — Duceţi-vă. Că din ce n'aveţi, nimic nu pierdeţi. Şi rău n'o să vă pară. Dar cestiunea cu pămîntul cum devine ? — Mi-a rămas de la părinţi. — Cît ? — Două sute. — Aşa. Ei, avere n'o să faceţi. — Nu. Dar să trăiesc, cît de

modest, pînă sfîrşesc facultatea... Şi niţel după... — Şi zi, altfel, adio şcoală, n'ai parte, n'ai carte. — Cam aşa. — Mdaaa. Cu fruntea meditativ aplecată, domnul Tănase îşi contemplă îndelung vîrful cizmei. — Pămînturile-alea vin, zic io, înainte de Chirana... aşa prepun io. Că pe altundeva n'au pe unde veni. — Şi... nu-i bine? — Păi... cam nu. Că noi ne ţinem aici, pe baltă, altă socoteală, da ezact nu pot să vă spui acuş, aşa din cap. Să văd ce şi cum : dacă-i în trupu unei moşii sau dacă-i separat, dacă-i pîrloagă sau dacă l-o fi lucrîndă carevaşi pe daiboji. Cine-i vecin şi care-i cumpărător. Io mîine sunt la tîrg. Cum vreţi : dacă vreţi, mă enteresez, dacă nu, nu. — Sigur că vreau. Ţi-aş rămîne îndatorat. — Bine. Dar să ştiţi : pe el mare lucru nu scoateţi. — Da ? De ce ? — Păi cine se'nghesuie la pămînt, azi... Boieru vinde'n pagubă şi hai la oraş de fă comerţ. Nici nu stai pe coclauri, şi nici capul nu te doare. — Ei cum ? Tocmai pămîntul ? Vînd tocmai brazda strămoşească, pe care taţii şi bunicii, tot boieri veliţi şi dregători de Taină etţetera. — De. Cu pămîntu, domnule, e aşa : să pui osu şi să ai glagorie. Că pămîntu-i ca muierea : cînd o iei tare, cînd cu binişoru, cînd o pui la muştru cînd îi caţi în coarne. Altfel, nu. Başca ţăranu', domnule, care te canoneşti cu el pînă peste poate, că ţăranu... — ...E puturos şi oţ. Am aflat. — Chiar aşa. Dar ce să-i faci. Rău cu rău, da' mai rău fără rău. Ei şi la oraş, cumperi frumuşel acţiuni, stai binişor la căldurică, aştepţi să-ţi pice dobînzile, de sus, de la Bancă, şi paralele nu pică, paralele curg, domnule, curg. Tu ce faci : papi bănişorii, cu lingura a mare şi trai neneaco. Nu tu bătaie de cap, nu tu nimic. Ce, nu e bine ? — Ba da. Şi crezi că nu putem vinde ? — Eee, nu ne lăsăm noi. Mai vedem, mai auzim, mai mirosim. Nu vă las io. Cu mine-i aşa : îmi stai în cale, praf te fac ; mă laşi să trăiesc, te las să trăieşti. Şi facem cum se face : cu chitanţă, cu notar, mă rog cu tot. — Nişte chitanţe am eu, tocmai. — Ce chitanţe ?

— S'au găsit printre hîrtiile lui taică-meu. Chitanțe pentru un împrumut... de la conu Dinu. Nu cine știe ce, dar mi-a prinde bine. Domnul Tănase izbucni într-un rîs irepresibil. Cînd se potoli spuse neted : — Poți să le pui cruce. — De ce ? Nu dă 'napoi ? — Niciodată. Nimic. Mortu de la groapă nu se mai întoarce. — Cum așa ? — Așa. Bine. Domnul Sotirescu-Scatiu își aprinse încă o țigare. — Acuș, chiar să și vrea și n'are de unde da. E putred de dator. Moșia, ipotecată. Dacă-i scoate pămîntu la mezat gata, vai de steaua lui. Ce să facă ? Domnul Tănase trăgea rar din țigare privind cum se 'nălța, subțire și lent fumul. Zdrobi țigarea într'o farfurioară, alături de celelalte chiștoace, fără s'o fumeze pînă la capăt. Își trecu mâna pe frunte și prin părul rărit, cîrlionțat și puțin cărunt. Spuse, în șoaptă, ca pentru sine : — De necioplit, sunt necioplit. Nu zic nu. Dar se poate drege... cît, cum... Se mai îndreptează omu'... dacă vrea ea. Își trecu încă o dată mîna pe frunte și prin părul cărunt. Îl pironi pe Daniel cu o privire dogorîtoare : — Pentru mine garantez. Eu mă știu ce pot. Și știu io ce știu. Trecu o clipă. — Domnule Nistor vreau să vă spun un lucru. Și Scatiu scoase din buzunar o pungă de mătase, strînsă cu șnur trecut prin multe inele o desfăcu, luă din ea ceva și întinse în cercul de lumină al lămpii palma, pe care strălucea acel ceva : — Ce vedeți aici ? Daniel se uită și răspunse : — Un galben de aur. Tănase Scatiu continua să stea cu palma întinsă, în lumină și aurul strălucea : — Așa. Un galben de aur. Și știți ce este galbenul de aur ? Daniel îl privi pe Tănase, puțintel nedumerit. Scatiu răspunse rar : — Galbenul de aur este iarba fiarelor. Mai lăsă o clipă aurul în palma întinsă și în lumină. Îl puse la loc în pungă. — Cu el, domnule Nistor. deschid tot ce poftesc. Zăvoare, lacate, tot ce este ferecat se desferecă. Uși, porți, încuiate, păzite, în fața lui, ș'a mea, se dau în lături. Cu șapte lacate să fie 'ncuiate și cu șapte zăvoare să fie zăvorîte și cu galbeni tot se deschid

Asta-i. Unde poftesc io, acolo intru, dacă nu azi, atunci mîine. Pe porţile conacelor boiereşti. Pe uşile Parlamentului. Domnul Tănase Sotirescu-Scatiu — se ridică în picioare, înalt, masiv : — Şi încă un lucru : dacă, pînă plinesc patruzeci de ani, nu sunt dipotat, şi n'am casă nounouţă, cu seră de flori, cu două piane, cu grădină şi curte, de să faci de la poartă pîn' la scară, cu trăsura, cam vreo zece minute, atunci am să spun c'am trăit degeaba. Dar n'o să spun, n'o să fie nevoie. Aşa. Vă salut cu respect. Domnul Tănase Sotirescu-Scatiu, se înclină şi ieşi. Tînărul îşi mărturisi : Simpatică, matahala, are elan vital dar şi delicateţi... Tănase e un adecvat. Homo novus are pofte mari şi fundamentale, dar şi o energie pe măsură. Croit pentru locurile astea largi şi aspre. Gesturile aspre, vocea tare, sunt ale unui bărbat de câmpie : să se audă ! Ca să struneşti moşia revărsată trebuie să alergi călare, pe deşelatelea, să răcneşti şi să sudui. Dacă are călcătura înpiedicată şi-i iese vorba cam cu icnet, este pentru că nu se simte la largul lui intra muros, într'o cameră, mai ales în faţa unui boier bătrîn — fiindcă mai are şi frica de moşier, din vremea hargăţelii lui ta-su ! Conu Dinu, în schimb, dincolo de renumele lui, uneori diplomaticeşti, pare om de cabinet : făcut să fie avocat sau bancher sau director. Nu e în apele lui pe nişte pămînturi largi, pe care aleargă herghelii de cai aproape sălbateci, unde unităţi de lucrători agricoli, aduşi cu japca, trebuie manevraţi cu celeritate şi energie. Dovadă : căzuse în datorii, folosea un hargat fără arginţi punîndu-şi fata momeală, încerca a se descurca din iţe prin fineţuri şi păsuiri. Reuşise să tot amîne nişte daraveli, dar boclucurile se buluciseră acum şi aveau să explodeze de mai mare dragul. Situaţia Tincuţei e precară. Moş Pîrţag n'ar înstrăina-o nici pe ea, nici, mai ales, zestrea ei ciuruită, dar nici gologanii nu are de unde-i scoate. Ce poate ieşi de aici ? Nimic bun. Păcat că plec, constată pripăşitul, taman cînd se încinge vîlvătaia.

Cît priveşte banii de la faraon, murmură el, m'am lins pe bot ! Baronul e ciuruit de datorii ; şi chiar de-o avea şi el ceva, acolo, în sipet, pe fundul lăzii, bani de mormîntare, n'o să se scociorască de ei şi să mi-i dea taman mie, orfan neglijabil. Păcat, mormăi, nu prea văd cum o să fac pluta fără nici... Un frison îi aminti că soba era rece. Singura nădejde, reluă firul, rămînea tot în pămînturile astea. Oare cît să coste un pogon ? Ştia să traducă din *Eneida* şi din Sallustius, învăţase oasele omului şi sistemul ganglionar la melci codobelci, dar cît priveşte... Va trebui să se... O voce feminină sui : — Pot să intru, domnule Daniel... Se întoarse mirat cu faţa spre Tincuţa, ridicîndu-se apoi în picioare : — Dar vă rog. — Vroiam să ştiu dacă nu vă lipseşte ceva, murmură fata. Pe Marina o urneşti greu din bucătărie... Dumitra şi Stănuţa... ce să mai vorbim... eu trebuie să am grije de toate. Şi sunt atîtea de făcut. Glasul era sfios, însă depăna foarte repede cuvintele. Domnişoara se aşeză pe marginea patului, băiatul rămînînd în picioare cu spatele la fereastra exagerat de înaltă. Daniel o privea atent, fără simpatie. Ochii mari căprui, şi pielea de un alb brînzos, acel alb pe care nici soarele verii nu-l poate schimba, erau singurele frumuseţi ale chipului ei care, cu pometii laţi şi bărbia mică, părea cumva turtit. Nasul subţirel şi întristat nu dregea lucrurile. Trăsăturile urîţele ale obrazului fuseseră însă modelate cu multă gingăşie şi toată fiinţa ei — de la părul castaniu, fin şi mătăsos, despărţit printr'o cărare la mijloc, strîns în creştet într'un conci modest, la danteluţa albă ce-i tivea gulerul înalt al rochiei şi pînă la botinele mici cu năsturaşi — avea ceva fragil şi cuminte. Astfel încît domnişoara Tincuţa făcea parte din categoria nasoalelor plăcute, a căror urîţenie poate dispare cu timpul şi obişnuinţa, dar şi vice-versa, fireşte. În orice caz cred că e decalcifiată, diagnostică pentru sine însuşi, medicinistul. Tincuţa zîmbi,

un mic surîs tremurat și cam obosit : — O casă cere multe. Sunt o mie de lucruri de făcut. Greu să pridideşti. Și papa care trebuie îngrijit ca un copil. — E chiar aşa bolnav ? Domnişoara duse mîna la gît, trăgînd uşor de gulerul înalt cu danteluță, ce părea că o strînge, înnăbuşind-o. Mâna mare și albă, pe inelar un safir înconjurat de diamănţele. Iar obrazul fetei se acoperise parcă de o subţire pîclă : — Ei sigur... e bolnav... răspunse ea șovăind. Mâna mare şi albă continua să tragă de gulerul înnăbuşitor. Ochii fetei fixau o nevăzută imagine : — Îl vezi că se simte bine, e bine, bine... şi deodată... Chipul Tincuței, brusc, se aspri, deveni dur, vocea se strepezi : — Deodată cînd te aştepţi mai puţin... sau poate tocmai cînd te aştepţi... Tăcu. Reluă pe un ton de conversaţie : — Îl doboară durerile. Aşa-s reumatismele. Și suferă și de stomac... și de multe. Surîse. Adăugă cu nesfîrșită duioșie : — Bietul papa... uneori are dureri foarte mari. Atunci trebuie să-i dau fel de fel de ceaiuri, de hapuri, să-l ung cu fel de fel de alifii, și tot nu-i prea ajută. E nevoie de căldură... de cît mai multă căldură. Trebuie să am grije de focuri... de pături, să nu se dezvelească, să nu-l tragă cu frig. Cine să facă toate astea dacă nu eu ? — Medicina, din păcate (se crezu dator a interveni studentul) îndreaptă o greşeală de ieri cu o eroare de azi. Poate însă că mîine... — Ce să facem ? Nădăjduim. Oricum tatei, nu-i vine deloc uşor. Nici cu durerile, nici cu bătrînețea, nici... aşaa... în general. Are fel de fel de... încurcături. — Presupun că le descurcă, totuşi. Chipul plăpînd al fetei redeveni, tot brusc, dur şi necruţător, iar glasul firav plezni ca un harapnic : — Ei sigur, le descurcă... în felul său. Încurcîndu-i pe alţii, încurcînd toate și tot dar el... cum-necum, se descurcă. Netezi cu mîna o cută inexistentă a rochiei albastre şi cuminţi. Adăugă fără să-l privească pe Daniel, ci aţintind acea cută inexistentă și nărăvaşe ce nu se lăsa netezită : — Să știi că eu îl înțeleg foarte bine... prea bine, chiar. Acum, ochii ei căprui stau

îndreptați asupra junelui, bulbucați de un soi de patimă : — Tata s'a pregătit pentru alt fel de viață, mai rafinată... mai strălucitoare... mai boierească. Pe care a și dus-o în tinerețe. Și pe care o merităm. Suntem neam vechi — poate știi — și ni se cuvine o viață pe potriva noastră, de boieri sadea. Așa cred, așa e drept, asta spun. Treburile-astea... cu bani, cu ipoteci... cu secerat și treierat, ei, treburile astea... joase, nu-s pentru Șeitani. Sau n'ar trebui să fie. Tăcu. Vorbise foarte repede, tremurînd, și încă tremura. Studentul-orfan dădu să replice, dar își înghiți vorba : cu părinți ridicați din răzeși, fără — el însuși — o situație socială limpede și fără avere, nu aprecia deloc trufia stearpă a mastodonților năpîrliți și răpănoși. Domnișoara Șeitan păru că se potolește. Sta cu pleoapele plecate, netezindu-și în continuare pe genunchi cuta inexistentă a rochiei. Spuse obosită : — Ce să facem ? Trăim cum putem... dacă n'avem încotro. Cînd n'ai de ales, primești... orice. — Bine, dar tatăl dumitale vorbea foarte convins, foarte... expresiv, despre pămîntul strămoșesc... viața la țară... Duduia Tincuța izbucni într'un mic rîs creț și foarte vesel : — Ei, sigur ! Bietul papa ! Duduia își șterse delicat nasul cu o batistuță dantelată, apoi aținti iarăși asupra studentului privirea-i rotundă, acum gravă, pe care o bulbuca din nou un soi de patimă : — Are însă perfectă dreptate. Domnule Daniel, să știi de la mine un lucru, așa cum îl știu și eu de la ai mei și cum l-a știut neam de neamul meu : pămîntul e o valoare sigură, mai stabilă decît aurul. Noi, tata și cu mine în orice caz, ne ținem cu ghearele și cu dinții de moșie și n'o s'o înstrăinăm cu nici un preț. Sau, dacă vrei, o să plătim pentru ea, orice dar ab-so-lut orice preț. Așa. Trase de gulerul înalt și-i mototoli, între degetele tremurătoare, danteluța. Se 'ntristă
— Păcat că tata nu se prea pricepe la treburile-astea. Cu toate că... Își plecă ușor capul, și pleoapele și nasul, murmură ca pentru sine : poate că se pricepe totuși... cine

poate ști ? După o clipă, duduia Tincuța tuși discret și spuse cu glas cam nesigur : — Domnule Daniel, vroiam să-ți spun că... că-mi pare rău... și mă simt foarte prost... ai asistat la o scenă de familie... penibilă, dar bădăranul ăsta a depășit măsura. — Poate că pare mai bădăran decît e de fapt. Domnișoara Șeitan se înălță, șuierînd, în vîrful cozii : — Nu știi cine e ! Tată-su a fost vechil la bunicu. Odată bunicu l'a prins cu ocaua mică și a dat poruncă să fie bătut cu funia udă. Un țigan îl ținea în spinare și alt țigan îl croia cu sete, iar ăla urla ca din gură de șarpe : Iartă-mă, boierule, nu mai fac, boierule. Iar bunicu păcănea numai din lulea și zicea : Mai faci, mă ? Mai faci ? Tînărul se uită lung la ea, gîndindu-se că sadismul rîios și umilit al domnișoarei provenea totuși din anume suferință. — Duduie Tincuța, Tănase — cred eu — se poartă cu tatăl dumitale ca o slugă... nărăvașe, nu zic nu — pentru că se simte încă slugă, deși nu e. Nu mai este. Are mult pămînt, are... — Are. — Ei, cu toate că are ce are și e ce e... ditamai moșierul, față de boier se poartă... cum să spun... redevine slugă. Cu alții se comportă mai altfel. Domnișoara Șeitan nu răspunse. — Cu alții... care nu-i prea știu vechea stare... ancilară și nu-l cunosc decît acum, în situația lui de om avut etcetera. Duduia Tincuța mototoli între degete danteluța gulerului înalt : — Dar... ce-a vrut de la dumneata... Văzui că dădu buzna... Musafirul rîse : — Se interesa de ce-am venit. Tincuța se înroși un pic : — Și ce-i treaba lui ? — Te temea. Obrajii duduii Tincuța luară foc iar vîrful nasului i se învăpăie : — Bă-dă-ra-nul ! — Ar fi mai degrabă un gest delicat. Nu vreau să fiu indiscret... dar, pentru că veni vorba... eu cred că... te iubește. Domnișoara îi azvîrli o căutătură iute, apoi își plecă pleoapele și fruntea. Nu pare peste măsură de uimită, își spuse junele. Se uita la ea care își confecționa ad hoc, două cute pe genunchi și le potrivea și le apăsa cu mâna-i mare și albă. Safirul de pe inelar strălu-

cea gingaș. Tot aranjîndu-și cutele rochiei, domnișoara Șeitan spuse cu voce neutră : — Iubește o mie două sute de hectare, pămînt gras, de luncă. Și poftește să intre în neamuri, prin nevastă, el cu averea, nevasta cu boieria. Ce femeie nu și-ar dori asemenea dragoste. Fata e avizată, diagnostică medicinistul. Replică : — Interesul, sau... mă rog, un anume tip de interes nu exclude sentimentul... vreau să zic exaltarea pentru calități ce nu se achiziționează și care... În definitiv, fiecare caută ce-i lipsește. Domnișoara tăcu hermetic. Apoi, stînd tot cu fruntea plecată, duduia Tincuța murmură ca pentru sine : — Ce bine era la măicuțe... la pension. Liniște... toată lumea umbla pe vîrfuri, vorbea în șoaptă... Parcă pluteam. Ce știam eu atunci ? Totul era... plăcut și totul era... cu putință. Își ridică fața spre tînăr și schiță un mic surîs tremurat și amărui : — La măicuțe am învățat să fac torturi cu multă șocolată. S'a terminat pensionul, s'au terminat și torturile și șocolata. Apucă-te, fato, de gospodărie. Am deprins-o singură, singurică, n'avea cine să mă 'nvețe și, uite, mă descurc. Ce să-i faci ? — Nu vă place gospodăria, domnișoară Tincuța ? Duduia se însufleți, veselă : — O, ba da, și încă foarte mult. Numai că sunt atîtea de făcut, o casă cere o mie de lucruri. Drept să-ți spun, însă, domnule Daniel, cel mai mult și mai mult (și aici Tincuța izbucni în micul ei rîs creț) tot prăjituri îmi place să fac : cu stafide, cu șocolată, cu mult unt dar cu zahăr puțin : fursecuri, ptifururi, madlene. Papa preferă dulciurile care te leșină de dulci : sarailii și baclavale. Ei, atunci fac sarailii și baclavale, dacă astea-i plac lui papa. Domnișoara Șeitan începu a netezi cu mîna pătura de pe pat, cenușie, groasă, cam aspră. Întrebă, parcă în treacăt : — Tănase te-a mai întrebat ceva ? — A promis să mă ajute. — Cu ce ? tresări fata. — Mi-au rămas de la tata două sute de hectare, înainte de Chirana. Asta e tot ce am. — Și vrei să înstrăinezi pămîn-

tul strămoșesc ? Să nu faci asta pentru nimic în lume. Îți spun încă o dată: domnule Daniel, pămîntul e o valoare sigură, mai stabilă decît aurul. — Evident, oftă orfanul, numai că trebuie să termin facultatea... Îmi trebuiesc bani de taxe, de chirie, de cărți... mai trebuie să și mănînc, din cînd în cînd... Mizeria costă mult în Capitală. — Bine, dar... — În afară de asta, continuă băiatul, cît am eu nu mi-ar ajunge să trăiesc. Agricultura de la distanță e păguboasă. Doar dacă m'aș muta lîngă dînsul, să-l supraveghez... dar atunci adio medicină. Și nu vreau să renunț la ea. Tincuța oftă gînditor — era o situație ce-i rămînea străină. Reluă : — Și ce amestec are el în... Tînărul ridică din umeri : — Păi nu cunosc pe nimeni pe aici... — Cum ? Dar papa ? — Doar n'o să-l pun pe dumnealui să ispitească pe unu și pe altu. — Un sfat tot ți-ar da. Și pe urmă... nu-i știi, dumneata, pe ei, dar ei te știu toți cine ești. — Bine dar... — Tănase, domnule Daniel, e omul interesului. O să te jumoale. — În imperiul banilor peșin, totul se plătește. Chiar sentimentele gingașe au cotă la bursă. Altfel, omul văd să fie săritor. — Da ? Crezi ? Nu te uita că-i face servicii lui papa... îi face, poate... mai ales de cînd l-a zdruncinat boala... dar își ia partea leului. Tînărul spuse în glumă și din curiozitate : — Leul e o fiară superbă... Iar Tănase, o frumusețe de bărbat. Duduia Tincuța, pe dată, își plecă fruntea. I se vedea doar conciul cuminte din creștet și vîrful nasului, un pic roș. Fata îngîndurată, își juca inelul cu safir și diamănțele din deget, făcîndu-l să-și dezvăluie focurile nestemate. După un timp de, Tincuța spuse : — Nu... bărbat urît n'ar fi el. Iar după alt timp de, reluă pe un ton de conversație voioasă : — Dar despre ce vorbeam ? Da, despre prăjituri... ei, cînd vine la mine Onița, o știi pe Onița Ghizdăvescu ? nu ? poate că o s'o cunoști. e prietenuța mea de la măicuțe, ei, cînd vine ea să mă vadă, pune-te Tincuțo pe copt, dar numai ce ne place nouă, că ne potrivim la gusturi : fac palete cu stafide și

madlene. Domnişoara înflori, era toată numai zîmbet şi copilăroasă lăcomie : — Grozav îmi plac paletele cu stafide ! Dumitale nu ? Toată ziua le-aş cronţăni, cronţ, cronţ. Tincuţa rîse şi Daniel îi admiră dinţişorii albi şi mărunţi atît de feroci faţă de paletele cu stafide. Duduiţa continuă : — Dar mai mult şi mai mult îmi plac madlenele. Mă 'nnebunesc după madlene. Şi Oniţa la fel. E-aşa de bine cînd vine ea ! Mîncăm madlene, bem ceai, ne mai aducem aminte... mai bîrfim un pic... Tincuţa rîse iarăşi cu micul ei rîs creţ. Apoi întrebă : — Dar parcă mai vorbeam despre ceva. Tînărul răspunse cam tăios : — Da, despre pămînt. — A, da. Uite, fiindcă tot e vremea bună, îţi punem caii la docar şi te duci prin vecini, pe la conace. Sunt oameni foarte drăguţi... şi, oricum, de teapa noastră... persoane foarte plăcute, foarte bine, ai să vezi. Mai stai de vorbă, mai întrebi, te mai sfătuieşti... Daniel obosise tot stînd în picioare, cu spatele la fereastra prea înaltă şi, cerînd voie, se aşeză pe scaun. — Du-te pe la Damieni, enumeră Tincuţa, îi ştii pe Saşa şi pe Matei Damian ? nu ? sunt oameni minunaţi, mi-nu-naţi... La ei să te duci mai întîi şi'ntîi... După o clipă adăugă cu anume strepezeală în glas : — ...dacă-i găseşti la moşie, şi nu-s cumva la Bucureşti... iarăşi. Chipul urîţel dar gingaş al fetei se aspri, ba chiar se strîmbă puţin, de parapon. — Nenea Damian era... este... foarte dornic să stea şi să-şi lucreze pămîntul... dar nu ştiu cum se face... că pleacă mereu la Bucureşti... cu treburi, probabil. Păru a se dezmetici şi spuse zîmbind tremurat şi trist : — Ei, sigur, el, ca doctor, nu poate sta mereu la moşie. Se ridică de pe pat, înaltă, slăbuţă, uşor adusă de spate, şi se apropie de fereastră. Privi îndelung în noaptea în care nu se vedea nimic. Lumina lămpii ajungea pînă la fată şi-i învăluia omoplaţii ascuţiţi, gîtul care ieşea fragil şi alb din gulerul înalt cu danteluţă, părul, nici bălai, nici negru, şters dar moale şi mătăsos, ridicat în conciul cuminte. Fata şopti începutul

poveştii : — Cînd am plecat de la măicuţe, m'au luat cu ei, la Bucureşti... m'au dus la teatru... în vizite... la baluri... Totul era... minunat... şi totul era... cu putinţă... Da, a fost o minune... a fost... odată... Domnişoara Tincuţa continua să se uite pe fereastra astupată de beznă. Ce vedea juna copilă, se 'ntreba Daniel, în întunerecul solid ? Tineri muchelefi, spilcuiţi, plini de datorii, ce-şi tocaseră averea la cărţi şi umblau după o moşie nouă ? Dar un asemenea papiţoi n'avea a se uita la zestrea ei ipotecată gata. Lucru pe care domnişoara, hărăzită cu simţ empiric, desigur îl ştia. Şi atunci ? Atunci nimic. Înlăturînd orice doxă şi praxă, fata, ca orice fată, aştepta la fereastră să-i vie Zburătorul. Dealtfel, îşi spuse oaspetele privind-o pe tînără, aşa cum sta ca o sărmană osîndită la geamul oblonit de beznă, conacul ăsta hibrid, mereu mistuit de flăcări şi mereu înălţat din cenuşe, a fost dintru 'nceput o temniţă sexuală pentru femeile care-au trăit în el. Duduia Tincuţa se'ntoarse către Daniel zîmbind ca o gazdă amabilă : — De fapt venisem să te 'ntreb dacă mai ai nevoie de ceva... Ia să vedem, cam ce-ar mai lipsi. Inspectă cu ochii încăperea şi păru a zări o mică neorînduială. Se duse spre pat şi începu să bată uşor cu palma perna şi s'o înfoaie. Tot bătînd şi pufuind perna, îl întrebă pe un ton lejer : — Despre mine... n-a spus nimic ? Daniel înţelese : — N-a spus prea multe... ci mult. Iartă-mă pentru dictonul latinesc. Duduie Tincuţo, eu cred... ţi-am mai spus, că... te iubeşte cu pandalii. Domnişoara bătu şi pufni perna încă de cîteva ori. Veni spre masă şi verifică atent conţinutul carafei : — Aşaaa. Apă văd că este. Brusc, întinse în cercul de lumină al lămpii, mâna ei mare şi albă, împodobită cu safir : — Îţi place inelul meu ? Studentul se fîstîci. N'apucă să bîlbîie ceva, că duduia îi spuse : Tănase mi l-a dat. Dar e cam frig aici. Se răsuci pe tocurile botinelor şi se îndepărtă puţin. Palpă teracota sobei :

— Vai, s'a răcit de tot. Îi spun Stănuței să aducă lemne, să mai facă focul. Zîmbi : — Noapte bună. Și ieși, înaltă, mlădie, puțin adusă de spate. Daniel începu să umble prin odăiță. Oameni de omenie, rîse, dar nu dau paralele îndărăt. Nici lui Tănase, nici mie. Fata-i firavă, reluă, a făcut ea pensionul la maici, dar a luat repede mătura de coadă. Are gesturi repezi, gîndește practic, știe valoarea banului, e robace și serioasă, știe deosebi sentimentul de interes... dar pare mîncată de tristețe. Și-a imaginat altfel tinerețea... Cît să aibe ? Un 23—24 acolo... Mult : pe aici fetele se mărită repede — sau deloc. Ce să-i faci : nevoia învață pe om. Fără mamă și cu un tată beteag, a trebuit să deprindă a le face singurică pe toate. S'a lăsat de sulemeneli, vizite și baluri, s'a matorit brusc. Numai că înăsprirea asta pretimpurie o apasă, nu s'a dedat cu totul renunțărilor. Dar, de fapt, ce știe Tincuța despre starea moșiei ? Dacă lucrurile ar sta așa cum zicea monsieur Tănase, greu să se mărite ca lumea cu un pămînt grevat de ipoteci. Dar ce ar vrea ? Un bun administrator care a prins ceva pîntec ? Un putred de bogat pentru care datoriile socrului ar fi floare la ureche... Un june muchelef specialist în păparea banilor cu lingura mare... Ce ? ! Știe măcar ce pereche își rîvnește ? La ce visează fetele ? Visele lor au petale prea delicate ca să... Oricum, Daniel se afla într'o lume lui necunoscută, alunecase într'un tărîm de undeva și de odinioară în care totul îi apărea cam altfel... Să zicem, zîmbi, că ne aflăm în lumea basmului. Împăratul Verde, bătrîn și bun (pâinea lui Mnezeu), iubește peste poate pre fiica sa Ileana Cosînzeana. Monsieur Tănase ar fi să fie — deci — Zmeul Zmeilor. Bun. Balaurul se gătește să înșface fata, Verde Împărat ridică sceptrul a blestem și neputință, Cosînzeana cască gura să strige a oroare, dar cu toții se află — Zmăul y compris — în așteptarea lui Făt-Frumos — fără de care nici un basm nu poate avea loc. Dar unde să

fie Făt-Frumos ? Cine-i ? Că doar n'oi fi eu, rîse strîmb firavul Daniel. Tînărul rămase cu ochii pe viitorul său — care pentru noi este un trecut destul de îndepărtat.

VRĂJITOAREA. În vraiștea Castelului răsună teribil glasul tunător al Marinei — unic ornic — chemînd la masă. Mda, constată tînărul, ar fi și cazul, azi n'am pus nimic în gură, probabil că mi-o fi foame. Băiatul merse ce merse pe un coridor întunecos — înainte ?, îndărăt ? — coborî scările pe dibuitelea, boscorodind, și nimeri în marea sală în care mai fusese. Focul murise de mult, era rece și umed, iar lumina pauper roșietică a celor două lămpi chioare lăsa umbrele dese să apese încăperea. Se afla acolo, gata instalat, un bărbat pirpiriu, nici tînăr nici vîrstnic, cam mototolit ce se purta ras din proaspăt. Se recomandă în șoaptă : Victoraș. Probabil, își zise studentul, o cimotie venită la cerșit. Vajnica Marina, duduind, purta o tavă plină : telemea, ceapă și hălci de pâine pufoasă. — Ca la noi la nimenea, declară dînsa zdroncănind farfuriile cu alimente — fiecare mănîncă, așa, cînd îi cășună. Ăl bătrîn vrea să fie servit sus. Tincuța cu năbădăile ei — 'ce c'o doare iar capu' ăla al ei — unu poftește cînd se culcă găinile, ălălaltul îl ia cu surpătură la miezul nopții, totul uite-așa, vraiște. Plecă zdupăind și tremurîndu-și făptura bogată în cărnuri. Tînărul îl interpelă pe bietul Victoraș :
— A fost o declarație de principiu sau un aviz să nu mai așteptăm pe nimeni. Dar cimotia urgisită se și abătuse asupra frustelor alimente. Să fie pețitor la mîna Tincuței ?, se interogă Daniel. Pare cam zgribulițel pentru rolul de Făt-Frumos. Deși... Zgaiba știe ? Făt-Frumos îi o năpraznă, răsare de unde nici cu gîndul nu gîndești și harș, harș (cu paloșul), gata socoteala : Binele triumfă ! (Că altfel, cum?). Basmul este economicos : nici un personagiu fără

trebuință. Va trebui însă să mănînc în tăcere deoarece la gura lui Victoraş se bat turcii. Deodată, trèsări : apăruse o vedenie. Nu era năzăreală ci ființă în carne şi oase : o babă şuie, pitică și cu gheb, purta pe umeri şal mare, galben, pe cap o bonetă tricotată, de lînă verde. Capul, o gîgîlice uscată, de pasăre cu clonț, partea (însă) de şezut se dezvoltase, foarte. Sulemenită în vopseli tari, ca un papagal, țipă strident, păsăreşte : — Marina, hai odată, că mor de foame. Îmi vine să te mănînc. Dinspre cuhnii se auzi mormăit gros de urs. Fără a observa temenelele tinerilor, spăimîia se cocoță în scaun şi — alungindu-se — rupse cu gheara un bucățoi de telemea, cît se desprinse el din calup. Molfăind, buha privea orb şi năuc. Tînărul conspecta amuzat plăsmuirea dincolo de vîrstă, ce părea mai degrabă schițată de un caricaturist decît realizată realistic. Muma pădurii lua loc în basm ca element malefic necesar. (Fără Rău nu poate ființa Binele.) Hoaşca mîrîi, apoi cu aceeași mână prea lungă înhăță un codru de pâine şi rupse din acesta cu dinți îndîrjiți şi străini. Cam dementă, opină medicinistul. O tanti scuturată de parale, ciuca familiei. Cred că face şi vrăji cu untură de broască şi oscioare de liliac, pisate. — Că şi io nu poci să fiu în toate părțile de-odată, că nu's Caraoțchi, bombăni straşnica Marina aducînd cu pathos farfurii, tacîmuri, marmeladă și unt — că n'am decît două chicioare şi alea umflate, că io nu şed de pomană toată ziulica, așa ca altele. Cotoroanța se servi hulpav, apoi, clefăind, sări în capul tînărului: — Da' tu cine mai ieşti ? De unde răsărişi ? Studentul îşi declină calitățile puține şi dubioase. — A !, țipă pasărea, îl ştiu pe tac-tu, m'a grijit de beteșuguri. Da' nu m'a făcut bine, uite că tot bolesc. Şi el unde-i acuş ? A venit şi el ? — După o versiune ar fi în ceruri ; după alta, în pămînt. — A murit ? Şi ce te scălîmbăi așa, nu poci vorbi ca oamenii ? ! Ai moşia pe aici ? — N'am pe nicăieri. — Aha ! Adică te-a lăsat fără un sfanț, sărac ca un şoa-

rece de biserică. — Într'o oarecare măsură, preciză vizitatorul. — Auzi vorbire la el, cică oarecare... Tac' tu era sărac dar fodul, nu-l atingeai cu prăjina la nas, parc' ar fi fost boier. Dar nu era. Ai luat fodulia de la el, ai ? ! — Trebuia să-mi lase şi el ceva ca moştenire... — Văz că te maimuţeşti. Da' tu ştii cine sunt io ? Ţi-a spus Dinu de mine ? Tînărul făcu un gest evaziv. Babei îi sări muştarul : — Păi sigur ! La toţi le împuie capu că e copil unic. Auzi, da' eu nu sunt sora lui ? Numa' după mamă, adevărat, dar mama contează. N'oi fi eu o Şeitan — mare scofală cu numele lor ăla turcescu — dar, tot boieroaică veche's. Eu sunt rumâncă get-beget, băiete !, croncăni dînsa, nu păgînă, ca ei. Estimp, baba înghiţea cu repejune. Îşi aminti ce-i spusese conu Dinu : — Şi ce era să facă şi biata mama, tinerică şi singurică în pustietăţile astea ? Ă ? Deci asta făcuse... — Şi venişi să te ghiftui aici, că te văz cam nemîncat, orăcăi boieroaica. Foarte bine, crăpelniţă e căcălău, toată ziulica înfulecă ţiganii de la curte, nici nu se mai mişcă de graşi. Asta ar fi (rumegă oaspele) spontaneism. Hoaşca e „peuple". Bătrînele boieroaice afectează uneori nuditatea expresiei. Sacerdotal, Marina purta atentă farfuriile ochi cu zeamă galbenă de găină : — Că parcă n'ar fi rumâni, carne'n post ! De-aia-i bate Mnezeu drăguţu şi nu-i plouă la timp, ară'n prostie şi seamănă'n pagubă. Domnul tăcut de alături se zvîrli în farfuria cu supă, dispărînd în aceasta. Sigur, altă cimotie pripăşită — şi nu prima — ceea ce o îndreptăţea pe hoaşcă să-l trateze şi pe el cu aceeaşi monetă. Musafiri săraci sau decavaţi — ce'şi tocaseră pămîntul la cărţi sau îl mîncaseră cu şezutul nurliu al unei vestale a scenei. Dar, în definitiv, el însuşi, în ce calitate se afla aici ? Picase tam-nisam pe drum de seară. Daniel se amuza : Marina n'o temea pe vrăjitoare, ceea ce indica poziţia soţială şubredă pe care sora pe jumătate a boierului o avea la Castel, dar şi faptul că Ma-

rîna însăși nu era o slugă ordinară, fie și cu vechi state de serviciu, ci, probabil, o rudă scăpătată dintre acele ce robotesc cu spor și mahmureală toată ziulica pentru o strachină de mîncare și un culcuș și al căror devotament e căptușit cu strașnică ranchiună. Cît privește cotoroanța cîrîitoare și boită, se afla în recluziune, sus, la cucurigu, ca buha și cucuvelele. Răutatea scorpioanei, caricaturală și ineficientă, îl distra. — Ți-a povestit și ție năzbîtiile alea cu moșii lui — rîgîi babeta — scorneli pe care le îndrugă la toți neisprăviții ce cad pe capu nostru și ne ling blidele și moțăie din cap că da, auzi domnule ce grozăvie, dar pe urmă, cînd își iau tălpășița, își fac rîs de el și ocară. Dar ce lincheşti așa ? Mănîncă, mănîncă, nu vezi că ești străveziu. Orfanul depărtă farfuria de la sine, nu-i era a mînca. Preciză : — Nu-i nimic de rîs în povestirile mnealui. Întîmplări colorate de odinioară, ceva între istorie și basm. — Așa, da, istorii ! Ți-a'npuiat și ție capul, țipă babornița cu pandalii. Sigur că da, poleielile alea ale lui. Și tu l-ai crezut ca un guguștiuc. Băbătia poseda arta de a turui, înfulecînd grozav. Niște crai afanisiți, ghiuji răscopți tăvălind prin toate saltelele soioase ale mahalalelor, căzături ce-și tîrșîiau la baltă neputințele și huzurlîcul, tîrîind după ei, s'o morfolească, și cîte o biată copiliță, cu țîțișoarele necoapte, zăpăcită cu cine știe ce sclipici, de trebuia pus apoi cîte un flăcău zdravăn înjugat la muncă s-o facă femeie, să se fuduleascâ bașbuzucul cu un broscoi, că altfel, cum ? Neam împielițat. Niște borșiți, niște bașoldiți, niște boleșnițe, căzături, zaharisiți, cofleșiți și tombatere. Oaspele suspină : — Bătrînul era boier vechi, de țară, s'a pus proptă cu Vodă fiindcă îi era drag neamul, de și l-a ridicat în cap pe Caragea. — Cine ?, cîrîi hodoroaga boită, cine ? Andronache ? Mă faci să rîz ! Păi Andronache era un lihnit din Fanar, îl tîrîse Caragea după el, cu liota lui bălțată de venetici, mangosiți, scursori, paciaure, soitari și mascarale. Cațaonul i-a pus în pâine și ei, cu hapca

și japca, trăgeau zece piei după rumân. Dar Andronache era de spaimă și de pomină iar Vodă, cînd a văzut că-l pradă și pe el — care-l coțofenise — și umblă cu matrapazlîc, odată i-a zis : Sictir, bre, și-a vrut să-l scurteze de un cap. Dar și ăla, căpos, ce crezi, curvă bătrînă, mirosise ceva-cumva, și-a pus aurul și diamanticalele la fereală, iar el a tulit-o pe-aici, tupilat prin bălți, pitit prin păpuriș, de nici Caraoțchi, ăl cu coadă lungă, nu i-a mai dat de urmă. — Dar, obiectă vizitatorul impenitent, văd că a clădit aici, la vedere, Castelul. — Castel, ăsta, țăcăni papagala, mă faci să rîz, o hardughie cu cotloane și borteliturі, anume făcută pentru guzgani. Iarna, în spulberu vîntului, și vara să te coci la tavă. Castel : Brînză mare. Și cînd a înjghebat procopseala asta ? Poci să spui ? Hăt, după mazilirea lui Caragea, ăl cu ciuma, după ce și-a luat hoțomanul ăl mare tălpășița și catrafusele, de s'a cărăbănit la nemți, abea atunci a ieșit la lumină și marțafoiul de Andronache. — Nu mîncași nimic, îl bodogăni Marina, nu vezi ce jigărit ești... Uite la mnealui, mănîncă așa, cu inimă... Venise cu oala, iar le mai umpluse strachinele — babei și junelui tăcut, — băgase de seamă că băiatul abea se atinsese de zeama aurie în care pluteau porțiuni de găină. Studentul ridică din umeri : nu-l trăgea inima să înbuce. Simțea o anume depărtare de ce se afla în jurul său ca și cum ar fi fost spectator la ceva curios și fără noimă ; de pildă povestea controversată a unei familii ce-i rămînea indiferentă. Fără focul devorator marea sală era rece, încît stîrmocea. Se adăogise, aici, un fel de destrămare. Timpul zăpăcit îl descentra. — Da' mai taci Lizico, mîrîi zdrahoanca, nu-ți mai bălăcări neamurile, că ce fuse se duse, pe apa Sîmbetei sau a sfintei Vineri, ș'acuş sapa şi lopata, moartea și cu groapa. Dar coropișnița se aprinsese, luase foc la coadă : — Că vezi soiul lor ăla rău, Andronache, ghiujul, tîrîse cu el o copilă, că fără nu putea. Țiitoare-i lipsea, că încolo avea de toate, căzătura. — Se căsătoriseră

în Capitală, la Domniţa Bălaşa, oftă recules orfanul. — Taci că mor, cîrîi Lizica, mor cînd îi aud cu Bălaşa aia a lor. Mare lucru rîia la om. Altfel, le cam încurci, cu Bălaşa a fost, cum ar veni, mama. Ştii cum s'a cununat Andronache ? Păi să-ţi spui io. În marea sală rece şi afumată, vedenia se profila pe clarobscurul incert al încăperii ca într'un coşmar hilar. Spăimîia, cotcodăcind, cîrîind, hîrîind, mişca aripe de liliac. Era pe vremea lui Grigore Ghica Vodă. Başbuzucul de Andronache abea se mai ridica pe cal, în şa se bălăngănea şi bănănăia de rîsul lumii, dar nu se lăsa, se grozăvea. Spune, poveste, că 'nainte mult mai este. Ei, şi o porneşte el călare, haida, haida, să vadă ce şi cum, că odată dintr'un stufăriş, numai ce face unu bau, piu şi bum cu puşca, chistolul sau ce-o fi fost, şi trec halicele prin el ca prin iepure. — Dar ce avusese cu dînsul? — Ce avusese, ce n-avusese — că Zgaiba'l ştie cine o fi fost — că l-a adus calul acasă mai mult mort, de buşnise sîngele din el. Ei, l-au dat jos, l-au dezbrăcat, l-au spălat, i-au pus prişniţe cu fierturi de buruieni să scoată fierea aia din el, da' neam : îi sunase coliva. De, au chemat popa de i-a citit, atunci i-a şi cununat, şi pînă dimineaţa şi-a dat ochii peste cap, alivuar, şi-a lăsat papucii şi regrete eterne. Asta i-a fost Bălaşa. Junele tăcut ieşi din farfurie şi declară cu gravitate : — Căsătorie in extremis. — Taman, cotcodăci papagala. Că să vezi boclucul, fata aia, de, tinerică şi ea, sătulă de başbuzuc, intrase şi ea în vorbă cu unu, Dinu, hargat, el, dar harnic şi isteţ, de le ţinea toată moşia, că Andronache... de, zaharisit. Beltea ; şi la muncile pămîntului... tufă de Veneţia. Ei, şi dacă rămăsese grea, vroia şi ea, femia, ca mamă, să-şi... ia, copilul. — Legitimeze, dădu glas junele tăcut. — Taman, cîrîi Lizica. Lumea-i rea, doar la spoială se uită, nu la plămădeală. E, şi aşa ajunse copchilu lui alde Păturică, un Şeitan. Spune, poveste, că 'nainte mult mai este. — Şi ăl bătrîn ştia de... copil ? Vreau să zic de... iscodi orfanul. — E, sigur că ştia,

dar bărbatul bătrîn e cel mai dobitoc dintre dobitoace. Încă se mai şi fudulea cu ce ispravă făcuse el. — Dar cu incendiul cum a fost, se interesă musafirul. — A fost, n'a fost, eu nu poci să ştiu, mîrîi cocoana, că doar n'am fost acolo. — Păi n'au bulucit turcii, potop... — Ce turci, mă băiete, ce, ai fierbinţeli. — Şi cu Costandin ce s'a ales... — E, ăsta era şi el lacom şi iute, de l-au prins ciobanii într'o noapte, de l-au hăcuit cu bricegele, l-au făcut harcea-parcea, că mocanu-i mocnit, nu ştii ce zace'ntr'însul. — Şi ? — Şi, şi ! Cînd a văzut femia cum stă cazul, unde nu şi-a făcut bocceluţa binişor, şi-a luat plodul şi... valea. A tulit-o. O fi fost şi foc, atunci, cu Dinu, sau după, tot ce se poate, nu ştiu, n'am văzut, nici p'acolo n-am trecut. Şi lumea zice vrute şi nevrute, le 'nfloreşte cum îi place ei, că gura lumii numai cu pămînt o astupi. — Doamna s'a dus la Viena, a devenit menajeră la bancherul la care Andronache depusese aurul, şi... explică musafirul. — Îî, că pe toate le mai ştii, se scîrbi coropişniţa. A trăit şi ea, acolo, c'un neamţ bătrîn, l-a spălat, l-a călcat, i-a bucătărit, de, ce-oi fi vrut să facă muiere singură între lifte. Cine-i crede unei femei singure şi necăjite, numai ea ştie, săraca. — Bine, dar nu avea aurul lui Andronache ? — Îl avea, nu-l avea... Şi ce să facă ea cu el, să-l roază ? Să-l mulgă ? Aurul îi sterp dacă nu-l pui la treabă, şi trebuie pricepere şi la asta. — Şi copilul ? — Ăla al ei, musiul, după ce s'a lungit şi s'a făcut măgădău mare, i-a sucit capu păpădiei neamţului, i-a devenit ginere, cum ar veni, şi după ce şi-a lăsat ăla papucii, a intrat în averea lui, a'nvîrtit ce-o fi'nvîrtit pe acolo — boscării nemţeşti — pînă l-au ajuns şi pe el neputinţele de s'a tras şi el să moară la matcă. Marina aduse decisă rasolul de găină (cu hrean) şi hoaşca se repezi asupra pasării ca uliul. Tînărul tăcut o urmări hoţeşte rupînd din nevinovatul animal cu desperare. — Dar mai nainte s'o mierlească, clămpăni omnivora, a luat o româncuţă frumoasă foc... — Cu care avu un băiat ş'o

fată, boieri de viţă veche... se înduioşă nepoftitul. — Heam, mîrîi castelana. Musafirul se simţi pe teren primejdios şi schimbă iute macazul : — L-am cunoscut azi pe domnul Tănase. Reprezentanta sexului frumos lătră cu gura plină de găină : — Bun băiat şi harnic, fără el nu ştiu ce s'ar fi făcut damblagiul de Dinu, ar fi ajuns la aman. Numai că mangosiţilor le curg nădragii dar mor fudui. Aduşi cu hîrzobul din cer. Nu le ajungi la nas nici cu prăjina, 'ei ai dracului cu neamu lor ăla grozavu. Oaspele, binevoitor, turnă gaz peste foc: — Domnul Tănase îmi păru energic şi cu simţ practic. Pus pe fapte mari. — Păidapăidar, sîsîi şerpeşte vrăjitoarea, are — numai ale lui — două mii de hectare, başca alea cu arendă. Ei, flăcăul ăsta chipeş şi cu mâna de aur o cere pe prăpădita asta de Tincuţa care n'are nici bărbie, nici buze, nici alte alea, iar mangositu de frate-meu cîrneşte din nas că nu ş'ce. Trăzni-l-ar şi nu l-ar mai pomeni. — Dar ce-are băiatul ? !, se minună naivul Daniel. E tînăr, în putere, are avere. — Păi n'auzişi... Cică nu-i de neam. Auzi ! Rîia îi mănîncă. Parcă Dinu nu-i făcut tot c'un hargat... Toată lumea o ştie. Doar că p'atunci trăia hodorogul de neamţ şi pe el l-a legimi... asta... Junele tăcut răsări prompt din găină : — L-a legitimat. Dar zgripţuroaica se oprise din trăncănit, se înverzi tare, se ridică (furioasă), înhăţă cu gheara un coltuc şi părăsi scena fîlfîind fără a privi spre urările de pace nocturnă ridicate în cor de cei doi juni. Brava Marina strîngea blidele mormăind şi zdroncănind elocvent : — Buha se duce sus, în turn, face vrăji de-i aduce pe mătură pe ibovnicii ei cu copita crăpată. — Cred, suspină Daniel, că ar fi momentul să dispărem. Ospitalierul jar s'a răcit de mult. Personajele au intrat la cutie. Verde-Împărat sforăie de îngrijorare. Cosînzeana sughite după Făt-Frumos care refuză să apară. Zmeul Zmeilor înghite o turmă de ghite costelive. Cotoroanţa îşi prepară alifia de amor cu grăsimică

de broască, ochi strivit de cucuvaie, stupit de om bătrîn și praf de coropișniță. În curînd vor fi strigoii. Dar poate că lumea e mult mai plină de strigoi decît ne închipuim : morții mor greu.

UN OMOR ÎN NOAPTE. — Îmi acordați permisiunea de a vă însoți în camera mneavoastră ?, dădu glas tăcutul. — Mă rog, mormăi Daniel. Tot nu văd ce-aș avea de făcut... — Ziua mai e cum mai e, oftă Victoraș, dar nopțile... — Preferabil să dormi. — Ușor de zis... Mă bîntuie toate fricile. Urcară trepte, în beznă, pe 'npiedicatelea, înaintară bîjbîind ca orbeții pe un coridor întunecos... Ușile identice, echidistante, ca într-un coșmar. În odăiță lampa fila cu fulgi negri — iarnă în negru —, soba duduitoare începuse a lăsa căldură blajină ; focul torcea pisicește : incendiu strunit. Daniel se așeză pe marginea patului, tăcutul, pe scaunul unic. Dar abia luase loc că, împins de un arc, sări în picioare și începu să umble de colo-colo prin colivie. Era, declară el, ajutor de judecător și, ca mai tînăr, silit a se zvîntura pe plaiurile vaste, ca să zicem așa, ale județului nostru eminamente agricol. Trimis ba cu una, ba cu alta, prin cătunele răzlețite. Ședea cît îl ținea treaba, ba ici, ba colo, cînd la un conac, cînd la altul, și boierii îl primeau bine, îl omeneau, și nici nu-l lăsau să plece înainte de o săptămînă, „ceea ce, la leafa mea micuță, cum se zice, contează". Boierii erau de omenie, primitori nevoie mare, nu-i vorba că se și plictiseau al naibii prin paraginile astea, la trosnetul fălcilor, încît se bucurau să le mai pice un cineva ce-i procopsea cu bîrfe proaspete de la tîrg, un ins cu care jucai o piatră, o tablă sau chiar o carte cu dichis. Ospeția era de regulă, pînă și la cei mai nepricopsiți, că odăi aveau din belșug, mîncarea cîrîia în ogradă și nici lipsă nu era de vacă, porc și miel, fiece bestie cu darurile sale — ca să

zicem așa — și se mănîncă dom'le, pînă la saț și rîgîială. Ei, cu lichidul o duc ei cam greu, că vînd doar o dată, în primăvară, și la lemne se cam scumpesc că, de, Bărăgan... Sigur, continuă agitat tăcutu, este o viață cam hîțînată, tot pe drumuri, ba în căruță, ba în teleguță — zdronca, zdronca —, dar aveai în schimb o priveliște frumoasă, un aer curat, mai schimbai oamenii, nu rugineai la birou să faci bătături la șezător, ca să zicem așa, ca ăl bătrîn din Platonești. Sigur, turui tăcutu, cîteodată mai oboseai naibii, te mai dăula leagănul căruții sau hurducătura droștii prin hîrtoape, te mai și scîrbeai de atîta crăpelniță cu rîntași, vîrîtă cu făcălețul pe bereguș, și mai ales băuturica în exces — vrei, nu vrei, bea Gligore aghiasmă — n-o prea tolera dînsul avînd stomahul delicat, ca și sufletu. Sigur că boieru îți cerea — ca amic, nu ? — să-i faci aia și să-i dregi ailalta, și nu se făcea să-l refuzi după ce-i șezusei pe cap o săptămînă și-i mîncasei și urechile. Dar, parcă puteai zice cuiva, ceva ? Asta-ți era slujba, ca să zicem așa... Vrei ? Bine. Nu ? Salutare și frăție. Adio ș'un praz verde. Trebuie să-ți cîștigi și tu o pâinică, acolo, cum zice la Scriptură, în sudoarea frunții. Nu ? Că și boierii ăștia, de rîioși, îs rîioși ce mai. Cînd te 'ndoapă ca pe curcan și mai ia don jude... și mai serviți, cînd trec pe lîngă tine de par' c'ai fi omu de aer. Tăcutu agitat oftă din baierile inimii : de, cînd n-ai avere se cheamă că ești nimica. Rabzi și taci, ca pămîntu care-l calci. Legendele Castelului ? Sigur. Continua preumblarea prin odăiță cu mâinile la spate. Scîrț, scîrț. Documente, ca să zicem așa, nu prea erau și atunci le'nflorește fieștecare în felul său, după plăcere și interes. Și el, ajutorul de jude, crede că povestea cu Kera Ana, frumoasa hangiță, o fi fiindă mai veche, de pe vremea lui Mihai Vodă — cînd era Chiua Chetrii port umblat la Dunărea bătrînă — iar faptul că noua castelană, Șeitanca, se chema tot Ana, să fi fost așa, o potriveală. Dealtfel, se numea tot Ana, Kera Duduca ? Poci să știi ? Faptul că

venise copiliță, cine știe de unde, și plecase de tînără, drum fără întoarcere, se hainise în urma focului cel mare, făcuse să i se uite numele din cazan, și i se cadorisise un altul, — prin contaminare, preciză magistratul — al hangiței iubețe de odinioară, care suferise și ea, în felul ei, canon de vîlvătăile dezlănțuite. Cele două se legaseră, peste veacuri, prin semnul focului. Și cîte nu flencănise lumea : ba că îl prădase pe Andronache de giuvaergicale și fugise cu ele tocma la Grecia, la Pireu, ba că o furase turcu — ca pe Kera Keralina cea încuiată în iatacul muierilor, ba cîte blestemății toate. Nici înfloriturile cocoanei Lizica nu erau, ca să zicem așa, literă de Evanghelie. Se știe precis că a fugit la Viena, sau poate numai la Brașov, după aurul lui Andronache, dar ce-o fi 'nvîrtit acolo, după cine i-or fi steclit ochii, iaca, mai puțin. Cum ? Nu, Andronache nu fusese tîrît în alaiul lui Caragea — astea erau scorneli veninoase — de vreme ce la înscăunarea acestuia era dintre veliții boieri ce-l întîmpinaseră cu alai și temené. Se poate certifica asta cu acte în regulă, ca să zicem așa. Că Vodă îl suduise, zvîrlindu-i de la obraz : „După ce te-am miluit cu cinuri și moșii de te-am făcut om", de, se poate, cum l-a și numit, cu hulă, pațachină și maschera, asta e altă mîncare de pește, pentru că — drept este — Caragea îl unsese cu multe huzmeturi și peșcheșuri, să și-l facă slugă de nădejde ; dar altfel, Andronache se născuse în țară, la Giurgiu, ca taică-su, ce învîrtise niște demnități mai mărunte, acestea le atestăm, ca să zicem așa, cu acte de noi consultate. Că bunică-su o fi fost otoman din împărăție, tot ce se poate, dar tătîne-su se însurase după credința a dreaptă, cu popă. Dar se prea poate să-și fi tras ei sămînța lor din Fanar, ca atîția alții, deși eu mă prind că ei provin, ca să zicem așa, dintr'un voinic ce atîta vîrîse sperieții în turc, încît osmanlîii îi găsiseră porecla asta de groază, Șeitan. Arvanit de la Durmitor, sîrb de la Kosovo, fustanelă de Kios, de n'o fi fostă mai de grabă aromân iute la cuțit

de la Prizren sau Mînăştur, naiba să-i pieptene, cîţi s'au vînturat pe-aici, fapt e că erau boieriţi înainte mult de ciuma lui Caragea. Şi nu cred să-l fi hainit Vodă fiindcă strîngea prea tare teascu, aşa făceau toţi, şi lup blînd cu oaia nu s'a mai pomenit, mai de grab' îl prepunea că ar fi tras sforile pentru altul, că şi domnii erau prepuelnici, dar şi aveau pe ce, că mai toţi boierii veliţi făceau mişculaţii. Ei, da, cocoana Lizica e o aspidă otrăvită, dar nici ei — cîtu-i ea de ciupearcă otrăvită — nu-i cade bine, cuc sau cucuvaie cum o fi, săraca. Spune, poveste, că' nainte mult mai este. Da, e o treabă încurcată. Păi să vezi, mama ei, coana Frusinica, a rămas singurică de tînără cu moşia asta cu margini ca apa, cu oameni aspri şi iuţi, de te taie pînă ai zice peşte. Micul jude, neastîmpărat, se aşezase dar se tot sucea şi scîrţia din scaun. De dus, n'avea unde se duce, Frusinica, era — unde mai pui — şi cu copil mic, conu Dinu cum ar veni, ce să facă şi ea, de, s'a ajutat cu un rumân zdravăn şi isteţ, care era vătaf la ei. Cît de departe să fi mers ajutorul ăsta-i greu de ştiut, fapt e că femeia a născut o fetiţă la trei ani după ce ajunsese vădană. Coana Lizica nu poartă numele de Şeitan, asta o ustură la ficaţi de se negreşte, ai văzut cum a plecat din puşcă. Ei, şi colac peste pupăză, mai a fost şi scăpată din braţe chiar de mama mneaei, sau o fi căzut de pe scară cînd o fi fost mai nălţuţă, nu ştiu, ce mai, copil nedorit, de a rămas aşa, strîmbă şi cu cocoaşă, taman ca cămila. De vorbit, de, s'ar cam fi vorbit şi de conu Dinu, de-aia are lumea limbă'n gură, dar e greu să te vîri în chestia asta, uneori nici chiar femeia, ca să zicem aşa, nu ştie precizamente cine este făptaşul... Gura lumii doar cu pămînt o astupi. Micul jude, ca fript, sări de pe scaun şi îşi reîncepu sîrguincios, goana. Zestrea ei, sigur, cum să nu, avea, că-i lăsase alde mă-sa, numai că Lizica şi-a vîndut partea ei pe bani gheaţă, iar gheaţa, se topeşte. A înstrăinat pămînturile lui Sotir, tatăl domnului Tănase, numai să nu fie la frate-su, ei, şi a plecat în Capitală unde

— cum, necum — a păpat bănișorii cu lingura mare, de s'a 'ntors aici, înapoi, la ispașă, în mofluzie, ca să zicem așa, cîrîie ea, dar nu mai are putere, bate doar din plisc cînd nu e de față conu Dinu sau duduia Tincuța, că o teme. Murătura asta de Marina zice că i-ar fi tocat cu băieți tineri, crai de Ferentari și pești de Grand, poci să știi ? Adică, vai de cozonacul ei, ca să zicem așa. Clocește acolo, sus, singurică, taman ca huhurezu, de s'a umplut de răutate. Ee... a înțărcat Bălaia, a pus-o de mămăligă : să nu ai tu nimicuța al tău, să ajungi la mila altora. Dînsa zice, dar poci să știi ?, că bănișorii i-ar fi păpat conu Dinu, cu țirîita, o lua cu ni-ni-ni, și ea, minte slabă de femeie îi dădea, iar el aleluia, le-a pus cruce. Poa' să fie, poa' să nu fie, orice se poate pe lumea asta. Judex luă loc și prinse a scîrțîi scaunul cu perseverență. — Io ? Anchetez găinării, ca să zicem așa, coțcării mărunte. Cîteodată sunt și cazuri fioroase. Asta-i doare pe ei, cu pămîntu. Adevărat, pe-aici, lucrurile au fost mai încurcate, ca să zicem așa, dar acum încep să se așeze lucrurile la locul lor, așa cum e și prin alte părți : boieru-i boier, țăranu-i țăran. Micul jude se opri din bălăngăneală și ridică dreapta : Nici boier fără țărani, nici țărani fără boier. Daniel rîse : — Dar noi ce suntem ? Nici în căruță, nici în teleguță. Victoraș gîndi grav : — Noi, dom'le, suntem intelectuali. — Aha, uitasem, acceptă Daniel. Omul legii își reluă marșul sterp. — Păi uite cum a fost, sporovăi tăcutu, de mult, hăt pe vremea lui Andronache și pe mai departe, ca să zicem așa, locurile astea grase erau populate de oi ; ciobanii coborau de la munte, cu dînsele, și toamna le suiau iar la iernat. Așa, mereu ; la un moment dat, ce și-au zis ciobanii ? Domnule, da' de ce să ne canonim noi mereu pe drumuri, cu două locuințe, ca să zicem așa, și să nu ne stabilim noi acilea-șa. Hîț la munte, hîț, la baltă, hîț, iar la munte. Zis și făcut : au construit saivane pentru bestii și bordeie pentru ei, strîngîndu-se în cîteva cătune. Sigur, se bazau în oaie, dar

vara mai pescuiau în Dunăre un peşte, doi, mai creşteau nişte porci pe baltă, că mîncarea lor nu te ţine nimic, au pus niscai porumb pentru mămăligă, şi uite aşa şi-au încropit gospodării. — Cîtă fericire, oftă orfanul, le bon sauvage ! Mă mir de ce nu ne facem şi noi ţărani. — Lasă, domnule, asta declară judex. Dar ce se întîmplă ? Regimul proprietăţii era lax, ca să zicem aşa. Se ştia că unul e moşier pe colo, altul pe dincolo, dar asta aşa in principium. Oierii îşi plăteau dreptul de folosinţă cu producte naturale, ca să zicem aşa, dar mai tîrziu se schimbă calimera. Spune, poveste, că 'nainte mult mai este. Doctorul ridică din umeri zicîndu-şi : Şi ce mă interesează toate astea pe mine ? Ce e între mine şi ăştia ? Cu ce drept mă intoxică toţi cu porcii lor crescuţi pe baltă ? Dar omul legii se vădi neştrămutat : — Cînd bunica lui conu Dinu şi cu băiatul ei au şters putina, ca să zicem aşa, tatăl lui Tănase şi alţi gospodari cuprinşi au ocupat pămînturile goale. Şi ce s'au gîndit ei ? Domnule, să facem agricultură pe picior, că tocmai se deschisese comerţul în afară şi Dunărea era la o zvîrlitură de băţ. Bun. Dar de unde mână de lucru, ca să zicem aşa. S'au dus ei în satele noi şi au zis aşa : Uite, oameni buni, noi suntem moşieri acilea şi voi sunteţi ţăranii noştri. Haideţi de ne munciţi ! Mocanii s'au zburlit : Noi suntem oameni liberi, zic, iar pentru dreptul de păşunat vă plătim cinstit. Daniel zimbi : — Contractul social. Mocanii l-au citit pe Jean-Jacques. — Păi, taman. Ei. Ăia una, ăia zece, s'au tras în procese şi moşierii au cîştigat. — Cum e şi normal. — Sigur. Dar mocanii nu se lăsau. Răi, nu cum sunt cojenii, potoliţi. — Păi nu era hotărîre judecătorească ? — Era, dar cum o aplici. Nu veneau şi pace. Ăia chemau dorobanţii, ciobanii, ţuşt, în bărci şi tulea în Baltă. Ia-i de unde nu's. Şi ştii cum e cu agricultura : atunci, o săptămînă, două, cît e dîrdora, pe urmă, dacă nu culegi la ţanc, s'a dus naibii toată recolta.

— Asta înseamnă că nici mocanii nu... — Sigur, semănau ei, dar moșierii furioși puneau de se dădea foc la recolta lor. — Ciobanii, iarna, rămîneau fără mămăligă... — Prădau coșarele boierești, ziceau că iau ce-i al lor. — Și mocanii n'au cedat ? — Ei aveau un fel de șef al lor, unu baci Micu, vrednic bărbat dar cu harțag, tare'n clonț. Dar să vezi, bătrînul Sotir, l-a atras cu vicleșug într'un loc ferit și i-a făcut felu. După aia s'au mai potolit și mocăneții, au prins să iasă la câmp, la boieri. Micul jude, obosit, ateriză pe scaun. Era agitat. — Deci totul e ordine și pace, constată Daniel. — Nu chiar, se burzului Victoraș, ridicîndu-se. Un nepot al lui Micu, ăsta, unu Florea, e un fel de șef de bandă. Stă pitit în păpuriș și odată, pac !, dă lovitura unde a prubuluit el. — Ăsta-i ăl de dădu foc hanului la Kera Ana... — Ce te potrivești, dom'le, ăla era mai dădămult. Florea ăsta e tînăr. Cum să-i prinzi, domnule, că ei, ăștia, își văd de ale lor, pașnic, ca să zicem așa, dar odată le vine un semn tainic, noaptea încalecă, se urcă pe cai, se adună unde știu ei, lovesc și, a doua zi sunt acasă, brr oiță, brr. N'ai de unde-i apuca. Ar trebui o armată mereu cu ochii pe ei. — Un fel de război civil ? — Ce te potrivești ! Mai mereu e liniște. Dar cînd zici că totul e armonie, cînd ți-e lumea mai dragă, să zici și tu : off ! — pac ! și vai !, un arendaș sau un vătaf este trimis direct pe tărîmul celălalt. Ei, și lui Tănase îi țîțîie de Florea ăsta, Maică Precistă, că zice că voinicu a jurat să răzbune moartea lu ăl bătrîn, de-aia, cît îi el de mătăhalos merge numai cu pază și niciodată noaptea. — Nu pricep : tatăl lui conu Dinu punea să-l bată la scară pe tatăl lui monsieur Tănase, dar conu Dinu e acuș bătrîn, iar Tănase, în floarea tinereții. — Păi Tănase ăsta îi vine nepot lu Sotir, bătrînu, ăl de făcu averea, fi'su doar a rotunjit-o. Un ins neglijabil, ca să zicem așa... Iar monsieur Tănase s'a aruncat spre bunic. — Păi ! Eu ? Ce să fac ? Viu și constat că aia și ailalta, că-i sucită, că-i cîrnită, fac proces

verbal... îl semnez și-l pun la dosar. Mă duc la conacul apropiat, mai o vorbuliță, mai o mîncărică, mai un șprițișor, mai un pocheraș... Trece vremea? Trece! Ajutorul de jude se prăvăli pe scaun. Căscă la ruperea fălcilor. Își ceru scuze și se duse la culcare.

ISPITITORUL. În clarobscurul odăii, Daniel ședea pe marginea patului. Era nițel năucit : drumul ?, aerul curat? Își lăsase dimineața lumea lui de ambiții precise, de cărți, caiete pline cu oase, mușchi, țesuturi și vene, înghițise kilometri de câmpie moțăită și se trezise pe alt tărîm, departe, cu haiduci și hangițe iubețe, cu boieri divăniți și hainiți și faliți, pogoane și hargați și turme de oi și incendii : hanul în flăcări, un Castel șui arzînd și flăcări ce dansau pe comori improbabile ! Ce știuse el de toate astea ? Părea un trecut vag și cromatic, lungit peste fire în veacul științei și tehnicei dezlănțuite, cînd un basm străvechi, cînd un roman realistic și colorat de la finele secolului repauzat de moarte naturală. Un Verde Împărat își temea fiica, pe Cosînzeana, rîmnită (firește) de Zmeul Zmeilor, iar vrăjitoarea Cotoroanța menea a rău pe lîngă oalele ei cu spurcăciuni. Un han lua foc din patimă multă, un haiduc tupilat în păpuriș trăgea cu flinta în ciocoi, în hrubele Castelului zăceau purcoi de rubine și smaragde, alaltăieri se amesteca tulbure cu ieri, de nu mai distingeai între fusese și a fost odată, și e ! Osmanlîi oacheși, călări pe cai mici și iuți de stepă săracă, tăind aerul cu iatagane, boieri cu narghilé și șalvari zmeurii, grece ochenate, cu cercei și dimanticale grele, bancheri congestivi de Viena cu frac, purtînd ghiuluri de aur la degetele înțepenite, copile cu nuri, dulci și ticăloase, și iar pogoane și hectare, mână de lucru rară, câmp și iar câmp, ghite, zestre, ipoteci și grâne. O lume neștiută, depărtată doar bănuită. Ce

căuta el acolo, în răsfățul timpurilor și dezmățul spațiului. Cine îl tîrîse aici — pentru ce ? Daniel, prin întunerec, se concentra asupra viitorului său — care pentru noi e cu totul trecut.

Tînărul tresări, întoarse brusc capul : în clarobscurul ușii, un bărbat de statură potrivită, lat în spate, cu o figură oval măslinie, îl privea amuzat : — Ne reîntoarcem cu duioșie pe miriștele natale ? Daniel se zmuci. — Stai jos, stai jos. Nu sunt diavolul, deși sunt Șeitan, fiul lui conu Dinu. Mi se spune Dida. Habar n'am de ce. Vizitatorul luă loc pe scaun, încetișor. Sprincenele circumflexe, groase. Colereta neagră încadra ovalul măsliniu din care se distingea gura mică, plină, foarte roșie. Senzual. Pulovăr de lînă, negru. Se încadra în fondul afumat al camerei ca într'un tablou. — De fapt, nu am fost niciodată pe aici, preciză Daniel. M'am născut, e drept... dar am plecat de mult... Dida rîse încetișor : — Ți se pare. Tatăl tău te aducea uneori cu docarul la noi, vara, iarna chiar, pe timp blînd, cu sania, înfofolit bine. Daniel, tăios : — Nu cred, nu-mi amintesc. — Ai uitat, aparent, dar acum te afli pe tărîmul copilăriei pierdute. Fii atent. Cine știe ce alunecări de straturi se pot produce fără știre. — Eu n'am trecut, hotărî tînărul. — Oare. — Am plecat din Platonești cînd aveam zece ani. Azi, trecînd prin el, zidurile au rămas mute, pietrele n'au vibrat în nici un fel. — Asta înseamnă doar că ai ferecat bine poarta. — S'a închis singură. Foarte repede după aceea părinții mei au fost uciși într-o catastrofă de cale ferată. Amîndoi. — Știu și regret. Tatăl dumitale era un bărbat cu totul stimabil. Poate cam... rigid. — Așa că sunt în situația melodramatică de orfan. — Te felicit. Într-un fel, ești de invidiat. Nimic nu stîlcește mai mult un caracter decît un tată cu personalitate. Vrîndu-ți binele, firește, te deviază pe toată viața. Tatăl tău era dintre cei strașnici. Reluă repede : Oricum ar fi, părinții nu ne fac decît rău cu defectele și mai ales cu calitățile lor. — Nu pot avea

o părere, nu am experimentat cealaltă... ipoteză. Eu am avut o adolescență dură: internat, subnutriție, grosolănia profesorilor, violența vulgară a colegilor, vacanțele de pomanagiu pe la amici care mă făceau să simt... inexistența mea socială. — Asta călește. Ai învățat să vrei, adică să dorești continuu ceva important. — Iar cînd am devenit major, am aflat că nu am nimic, deci sunt nimeni. — Nu te plînge. Adversitatea priește tînărului, devine personalitate, dacă are ceva în gîgîlice, firește. — Altfel... nu se poate ? — Huzurul moleșește și destramă. Cel puțin la noi unde fiii de bogătași se duc de-a dura. — Așa ne consolează bogătașii. Am trăit într'un internat, loc hidos și promiscuu. După ce am intrat în facultate, tot acolo am rămas: ca pedagog. — Ești, desigur, medicinist, ca tata. Meserie mănoasă. — Mai ales independentă. Nimeni nu te bate pe umeri... socialmente vorbind. — Aha, un răzvrătit. Oricum, greutățile s'au terminat. — Da, cu condiția de a termina. — Ești greu la... carte ? — Nu. Dar trebuiesc bani de taxe... să locuiesc undeva și... totuși, să mă alimentez cît de cît. Ca să nu mai vorbim de tomuri. Or. toate astea înseamnă... — Știu, bani. Dar spuneai că ești pedagog, stai deci la... — Am fost. Mi s'a pus în vedere că după vacanță sunt pus pe liber. — O blestemăție? — Nici măcar. Directorul își aduce un nepot. — Uman. Prea uman. — Da. — Greu. Dar dacă ai douăzeci și unu de ani înseamnă că te afli... stai, în anul patru. E, mai ai nițel. Curaj. — Din păcate, abea în anul doi. — Trîntit ? — Bolnav. Am fost silit să întrerup. Sanatoriu. — Și ce... anume ? — Tocmai, nu se prea știe : temperatură mică, dar constantă, dureri de cap și o fatigabilitate excesivă. Adormeam cu cartea în mână. — Plămînii ? — Spre asta s'au orientat și ei, la început, dar... nu. S'ar părea că ar fi fost un surmenaj remarcabil. — Ai încărcat prea mult căruța. — N'aveam de ales. Există, uneori, momente dure : crăpi sau învingi. — Chiar așa ? — Trebuia să-mi mențin bursa, să dau și meditații parti-

culare. În facultate, efortul a fost dur. — Greu de cap ? — Ciudat. Cărţile de istorie, psihologie, etcetera, le reţineam fără efort, şi fără să fiu nevoit să o fac. Tomurile de medicină, în schimb... Memorizam foarte, foarte greu. — Pentru că erai silit să o faci. Poate... nu te atrage medicina... — E o hotărîre nestrămutată. — Mde. — Oricum, nu am de ales. — La anumite persoane energia spiritului e superioară rezistenţei fiziologice. Un decalaj nenorocit. — Îmi detest trupul. — Pentru un viitor medic, declaraţia e... Oricum, sper că momentul greu a fost depăşit. — Asta cred şi eu. Acum, maşinăria merge. — Dealtfel, faci parte din oamenii care reuşesc. — Oare. — Nici nu-i greu. La noi, cei dotaţi sunt puturoşi, iar volitivii sunt greoi la minte. Tu eşti un volitiv inteligent. — Nu-i vorba de voinţă. Sunt pur şi simplu, constrîns. — Şi... nu ţi-a rămas chiar nimic. — Ba da. Cam două sute de hectare, dincolo de Chirana. Dacă vînd mă descurc pînă termin... şi cîţiva ani după aceea, pînă aş începe să cîştig. — De vîndut, se poate... Numai că preţurile sunt fluctuante... după amplasare, vecinătăţi, sau chiar ani. Acum sunt mai mulţi vînzători decît cumpărători. Fii atent să nu te jupoaie. — Atent... e un fel de a zice. N'am nici un element de comparaţie. — Nici nu prea e. Cel mai ades trupul de moşie e scos la licitaţie... din pricina ipotecilor... iar Banca dictează preţurile. Vînzările libere sunt extrem de rare. — Monsieur Tănase mi-a propus să-mi vîneze muşterii, dar domnişoara Tincuţa m'a avertizat să n'am încredere în impetuosul ei cavaler, mai bine să dau o raită pe la conace... să mă interesez... Dida rîse potolit : — O, dar văd că ai cunoscut toate personagiile. — Sunt toate ? — O, noi formăm nucleul... Galaxia e fluctuantă. Dar, în ce mi-ai spus, lasă-l pe Tănase să alerge. Are defectele lui, dar găinar, nu-i. Lucrează în stil mare. — Aşa mi s'a părut. Îndrăzneţ, dar nu se uită la mărunţiş. — Dar cu ce prilej ai cunoscut acest furtunos caracter. — În cadrul unei scene... la care aş fi preferat

să nu asist, din pricina caracterului ei prea... familial. — Mda, o scenă aproape rituală. — Mi s-a părut o situație... explozivă. — Asta din pricina lui Tănase care atacă berbecește poarta Castelului, dar tata are talente diplomatice. Totuși, cred că el ar ceda de n'ar fi tare soră-mea. Ea amenință cu sinuciderea și tata se teme... — De n'o fi cumva invers. — Invers ? — Nu chiar de tot, dar. Vreau să zic, conu Dinu își montează fiica, pentru a se ascunde apoi în spatele acestui refuz. — Asta a fost mai demult. Acum, uneori, cred că i-ar conveni să cedeze. Tănase, ginere, i-ar plăti datoriile și i-ar argăți moșia. — N'ar fi el chiar un argat. Monsieur Tănase pare un cal în stare să-l zvîrle pe călăreț. — Tata are încredere în forța lui de seducție... și îl disprețuiește prea mult pe mitocan ca să nu creadă că-l va mîna cum vrea el. Dar vrea dînsul ceva, vreodată ? Tot Tănase îi suflă hotărîrile. — Am văzut un specimen chiar astă seară, cu vînzarea „ghitelor". Dar domnișoara Tincuța ? Are o aversiune fizică. — Tincuța... cine poate ști ce vor femeile ? În orice caz, ține la tata iar dacă el i-ar demonstra că altfel se scoate moșia la mezat, poate ar deveni rezonabilă. — Am impresia că nu te scandalizează această căsătorie. Dida rîse : — Doar nu mă însor eu. Dintr'un punct de vedere... ar fi singura soluție. Tănase e întreprinzător și tenace, are de pe acum o avere serioasă. Pentru el, zestrea Tincuței e o belea : trebuie să plătească și să tot plătească... — Atunci, de unde hămeseala... — Pe de o parte, vrea să se tot întindă și moșia tatei îi taie lui pămînturile în două. Dar principalul e în altă parte. Prin Tincuța el intră în neamuri iar copiii lui vor fi boieri. — E important ? — Probabil, rîse Dida. Dar mai e ceva : Tănase se agită în politică, se vrea deputat, poate chiar ministru... Or, căsătoria asta l-ar ajuta mult, își creează relații, i se deschid multe uși... — Se agită la liberali ? — Nu, acolo e buială multă, tot ca de-alde el. Conservatorii n'au tineri. — Nu există fii de boieri ?

— Fireşte, dar le e lene... Vor să se distreze. Plus că politica mănîncă bani. De aia împing înainte oameni ca Tănase care să se agite şi să risipească parale pentru ei... iar ei vor ţine hăţurile. — Visul lui conu Dinu. — Da. Moşierimea renunţă mereu la puterea efectivă — pe care o deleagă unor avocaţi ambiţioşi sau unor arendaşi parveniţi — ca să-şi păstreze privilegiile. — Interesant. Mă ingrijorează doar soarta domnişoarei Tincuţa. Ea e un pion... foarte sensibil. — Necazul cu ea e că nu are... curtezani... aspiranţi. — Din pricina ipotecilor. — Şi de data asta... Tinerii boieri au propriile lor ipoteci. Dar mai e şi înfăţişarea ei. — O găsesc suplă, delicată... sensibilă... — Sigur, Tincuţa are multe calităţi... de gospodină şi... de devotament. Calităţi pe care junii nu ştiu a le aprecia... Ar trebui văzută mai mult timp... şi mai de aproape... nu aşa, la un bal... — Se duce ? — Nu. Zice că nu-i place. De fapt, de cîte ori a fost vorba... tata i-a tras o criză de reumă... să te ia groaza. — Simulări ? — Exagerări, în orice caz. Nu-i place să rămîie singur. Ideea că Tincuţa s'ar mărita şi ar pleca departe îl exasperează. Nu pe faţă, fireşte, dar de fiece dată, găseşte cîte ceva... — Pînă i s'a acrit fetei. — Mai ales că mult nu-i lipseşte. N'o îndeamnă inima spre zbornie... şi nici spre... — Are inapetenţă la bărbaţi ? I-ar trebui să cunoască niscai tineri mai... delicaţi, mai... şlefuiţi. — Junii muchelef se agită pentru plăceri uşoare şi fără consecinţe. În afară de faptul că sunt vînători de zestre... să aibe ce păpa. — Nu mă gîndeam la acest soi de fluturi. — Ceilalţi sunt puţini şi nu cresc prin zona noastră. — Ar trebui trimisă în Capitală. — Ţi-am spus : tata ar face o criză digranda, iar Tincuţa... Este în fata asta o nevoie de a se sacrifica... — O maturitate prematură. Poate fiindcă nu are mamă. Orfanii trebuie să privească lumea cu ochii mari de tot. — Eu aştept lucruri bune de la judecata ei. Daniel rîse : — Îmi închipui o mică scenetă : Împăratul

Verde, bătrîn, nu-şi poate apăra fata, pe Cosînzeana, în faţa Zmeului ce o pofteşte. O aflai şi pe Cotoroanţa, vrăjitoarea, ce meneşte a rău... — A, Lizica... — Dar întîrzie Făt-Frumos... — Se mai întîmplă. — Dar fără respectivul Făt, ioc basm. — Dacă ar apărea automat, Zmeul ar muri de inaniţie. De unde inutilitatea Fătului Frumos. — Există basme incomplete ? — Basmul conţine o întîmplare excepţională. Sau o dorinţă realizată în imaginaţie. Viaţa e plină de basme ratate. — Atunci s'a zis cu basmul meu ? Păcat. — Nu se ştie. Făt-Frumos poate apare, în ultimul moment. Se suie în tren din mers. Dar îmi vine şi mie în minte o legendă. Regelui învins, cuceritorul, după ce-i retează căpăţîna, îi rîvneşte şi fata. — Dochia ? — Da. Ea reprezenta, cum să spun, spiritul locului. Fără ea, cucerirea ar fi superficială şi chiar zadarnică. — Posesiunea Dochiei ar reprezenta... esenţa. — Arapii, cînd doboară un viteaz, îi mănîncă inima. În cazul unei femei, transfuzia se face altfel. — Înţeleg. — Cuceritorul e atras, la Dochia, de un comportament specific ce nu poate fi nici cucerit, nici cumpărat, nici simulat. — Dar fiica regelui învins simte repulsie faţă de dorinţa Cuceritorului, cauza fizică a nenorocilor ei. — Dar nu şi o anume atracţie ? Chimène are, faţă de don Rodrigue, sentimente foarte amestecate. — Dar nu se cade să-şi arate... slăbiciunea. — Tatăl fiind bărbatul prin excelenţă, învingătorul său devine... — Pricep. Dar, în cazul de faţă, l-a învins? Lupta e încă nedecisă. Dar sceneta ta nu-mi convine. — De ce ?, rîse Dida. — Imaginea unui monsieur Tănase... Imperator... mă cam deranjează. — Ai prejudecăţi. La romani ei erau nişte soldăţoi foarte viteji, foarte energici, dar ridicaţi de jos, aspri, duri, crescuţi în tabere. Apariţia purpurei şi a luxului a marcat declinul. Rafinamentul conducătorilor e fatal imperiilor. — Şi nu încerci să-ţi... îndrumi sora ? — Poţi schimba soarta cuiva ? Vreau să zic : temperamentul. Deşi în odaie se făcuse cald tî-

nărul simţea frisoane reci, străbătîndu-l. Umbra uscată îi sporea senzaţia uşoară de irealitate pe care toţi aceşti — pînă azi — necunoscuţi, i-o provocau. O lume de odinioară în a cărei dăinuire medicinistului îi era greu să creadă. Ce-l interesa pe el cu cine se va mărita domnişoara Tincuţa ? Totuşi, reluă : — Am auzit vorbindu-se de zestrea fiicei... Dar partea fiului ? — O, eu nu constitui o problemă ...Mai am puţin de trăit. Foarte puţin... — Cum aşa ? — Şira spinării. — Şi nu vă îngrijiţi ? — Eşti medicinist, cum poţi spune o asemenea prostie. Tot ce ştie ştiinţa voastră este să prelungească, eventual, agonia. Atîta ştiţi. De vindecat, nu. — Bine, dar... — O agonie atroce, umilitoare. Nu numai că nu intenţionez să o prelungesc, dar o voi curma la timp. — Principiul vieţii este sacru. — Dar al demnităţii ? Pauză. Şi e viaţa mea, nu ? — Dacă ar gîndi aşa şi femeile însărcinate ? — Ce prostie ! Din durerea lor naşte un om, dintr'a mea, un cadavru. Ce rost are un chin ce nu poate duce decît la moarte ? ! Daniel se ridică în picioare şi dădu, fără rost, din mâini : — Bine, dar, cum, de ce... — Să nu devenim patetici, adică ridicoli. Deocamdată, mă descurc. Suport atita durere cîtă să nu-mi altereze personalitatea, ţesătura delicată pe care împrejurările şi mintea mea au ţesut-o cu grijă şi delicii. Ea se va distruge, oricum, după... Dar să o las strivită înainte de a fi mort... Să devin un animal care urlă... Nu văd rostul. Medicinistul se aşeză blînd : — Bine dar e contra... — Ai mai emis ideea asta admirabilă. — E o abdicare! — Da? Să regăsesc marea linişte în faţa nimicului, acea împăcare deplină a lui Marc Aureliu... mi se pare glorios... — Sinuciderea e un act al desperării. Spaimă şi... — Nu neapărat. Ţi-aminteşti de marii stoici : dispăreau surîzînd. De ce n'aş găsi şi eu ceea ce ciobanul *Mioriţei* ştia. — Dar e nedrept. — Soarta e nedreaptă cu mine ? Să fim rezonabili. Cum am acceptat de la hazard să fiu un răsfăţat social — şi, aş adăoga, ipso facto şi intelectual — tot astfel e

necesar să accept şi darul amar al întîmplării fiziologice. — Nu ştiu... sunt luat prin surprindere. — Dealtfel, tinere, seninătatea nu este cantitativă. — Maladia mea nu a fost de natură să... Mă ameninţa doar cu degradarea socială. Nu m'am gîndit la consecinţele ultime. — Mă bucur că îţi pot servi drept material didactic. — Sarcasmul disperării ? — Deloc. E reconfortant să ai o moarte pilduitoare. Şi nu numai. Vezi, există vieţi extrem de lungi dar dezlînate... Inşi purtaţi de colo-colo de fluxul întîmplărilor. Vieţi pustii, dezolate, ca o grădină părăduită. Faptul că eu am o grădină mică e un îndemn s'o cultiv cu toată arta. — Şi totuşi, trăim orientaţi spre viitor. Viaţa e un proiect. — Da. Şi e bine ? — O existenţă fără viitor... care nu tinde cu toată forţa spre... — Fireşte, aşa eram şi eu. Dar cînd viitorul mi s'a suprimat, am fost silit să mă reorientez. — Adică. — Astăzi e o realitate ; mîine, o ipoteză ; poimîine, o fantasmagorie. — Carpe diem ? — Dacă vrei... dar în alt sens. Să-i zicem... concentrat spiritual. Cînd pierzi în extensie, îţi rămâne intensitatea. — O să mă gîndesc. Deocamdată... — Dar asta, mă rog, ar fi problema mea... specială. — Nu chiar. Nimeni nu ştie cît mai are... Un accident de cale ferată... e oricînd posibil. — Sper să ai o viaţă cît mai lungă. Te împiedică asta să o cultivi cu îngrijire ? Strică să cunoşti arta grădinarului ? — Vreau să fiu medic. Asta ia timp... mult. — Vei fi medic şi, destul de repede, doctor priceput. — Sper. — Îţi vei cîştiga un loc stimabil în societate, vei trăi confortabil, materialmente, cel puţin, fiindcă altfel n'o să ai timp să-ţi tragi sufletul. — Înţelesesem că importantă ar fi intensitatea, nu ? Or, viaţa unui medic e destul de tensionată. — Să zicem : ocupat pînă peste cap. N'o să ai vreme să te mai întrebi : dar societatea asta în care am vrut să răzbat — şi am reuşit — merita ea atîta strădanie, merita să-mi devoreze întreaga existenţă ? — N'am de ales. Ofiţer nu pot fi, n'am calităţile fizice. Să condamn oameni la temniţă, ca ma-

gistrat, nu-mi place... prefer să-i vindec. Să salvez hoţi, de la închisoare, doar fiindcă au mulţi bani, e prostituţia intelectului. Altceva, unui băiat fără avere şi proptele, îi este interzis. — Dar te întrebam altceva... — Ce ? — Merită această societate atîta efort ? — Ca să spui unui negustor : dobitocule !, trebuie să nu fii hărtănit, ci mai bine îmbrăcat decît el. — Aha ! Ranchiuna ca forţă socială. — Sau, pur şi simplu, demnitate. — Demnitatea să fie socială ? — Să zicem că pur şi simplu nu-mi place să fiu privit de sus de inşi inferiori mie. E o chestie de valoare, de calitate umană, nu de avere sau rang. — Fii atent : cînd oamenii care te scîrbesc te vor respecta, ai să te scîrbeşti de tine însuţi. Şi atunci te vei simţi pustiit. — Deci... să-mi cultiv grădina ? Dar pentru asta trebuie mai întîi s'o am. Tu, care te-ai născut cu moşie, fireşte că nu poţi înţelege. — Nu te irita. Faci un joc de cuvinte. Moşie, dragul meu, ai tu — un întreg viitor... iar eu o biată grădină. — Scuză-mă. Mă refeream doar la faptul că avînd o situaţie stabilă prin naştere, nu poţi pricepe mentalitatea unui tînăr care, neavînd nimic, e silit să obţină totul prin efort susţinut. — Înţeleg, în schimb, că înţelepciunea cea de pe urmă a lui Candide nu e de natură să entuziasmeze un tînăr. — În definitiv, Candide însuşi ajunge la acest dicton după ce făcuse nebuniile toate, sau a fost trecut prin toate experienţele... cum îţi place. — Dar dacă le-ar fi economisit ? Dacă ar fi început prin a spune : „Cultivă-ţi grădina"... — Sunt şi din ăştia : pensionari prematuri. — Am făcut doar o metaforă, Daniel, s'o lăsăm. Dealtfel, nu mă gîndeam la sensul ei restrictiv ci intensiv. — Oricum, ca medic trebuie să mă gîndesc mai mult la grădina altora. Asta va fi partea mea. — Şi totuşi, va veni o zi cînd te vei întreba : ce am făcut cu viaţa mea ? Pentru fiecare vine o asemenea zi, mai devreme sau mai tîrziu, totdeauna inutil de tîrziu. Dida respira greu. Dădea semne de oboseală. Închise ochii. Se scutură, reluînd : — Dealtfel,

unde sfîrşeşte grădina mea ? Ea poate fi doar corpul meu bolnav dar şi lumea întreagă, hărmălaia acestui bîlci înnebunit de patima achiziţiei. — Nebunie, poate, dar creatoare, ridicînd oraşe, iuţind locomotivele şi vapoarele. Procesul cunoaşterii a devenit fantastic : se forează în infinitul mic şi infinitul mare. — Nu neg, nu neg, oftă bolnavul. Febra progresului. De cînd se consideră febra un simptom de sănătate ? — Joc de cuvinte, rîse medicul. Pur şi simplu omul supune lumea. — Sau dă drumul unor forţe necontrolate. — Dacă le descoperă, le şi controlează. — Crezi ? Bolnavul oftă din nou : — Fireşte, viitorul... nu e treaba mea. Totuşi, uneori, în bîrlogul meu, aud duduitul surd al unei lumi ce şi-a pierdut... ştiu şi eu ? Mintea ? Controlul de sine ? Doctorul rîse : — Duduitul ăsta îl aud şi eu. Să-i zicem intensitate. Contrariul lîncezelei, al vieţei vegetative... — Şi care exasperează mizeria şi pregăteşte explozia unui mare război. — Nu sunt ofiţer, se irită medicinistul, vreau să devin medic. — Ce poate rezulta din acumularea de arme tot mai distructive, medită bolnavul, decît o conflagraţie mondială degenerînd într-o revoluţie generală. — Ce nenorocire, rîse orfanul, o să-mi confişte moşiile de pe Marea Neagră. — Aha, ricană moşierul, *„Seara cea mare“* „exproprierea exploatatorilor“. În definitiv, e şi firesc să simpatizezi cu... oropsiţii vieţii. — Nu simpatizez cu nimeni, mîrîi studentul. Ţi-am mai spus doar : vreau să devin un doctor bun şi asta îmi acaparează toată energia. Poate nu am destulă... fapt e că nu-mi mai rămîne deloc. Doar că mie... pe mine nu are de ce mă speria o revoluţie. — Ai dreptate, murmură Dida, dar să ne întoarcem la grădina noastră. Am în vedere forţa mea... cum să zic... felul în care primim în noi lumea care ne invadează... — Adică ? — Adică... dezordinea ei nu trebuie să devină şi a mea. Sau... ştiu eu ?, să-i descoperim armonia ascunsă. — Armonia claselor în ciocnire ? — Daniel, nu

fi glumeţ. Te-ai gîndit la Bach ? Vreau să spun... la mod de a trăi. Tînărul îl privi atent : părea că se destramă în clarobscurul camerei. Vorbea şoptit : Fiinţa umană e neînstare să transforme în armonie ceea ce recepteazădin lumea asta înceată... învechită, dacă vrei. Ce se va întîmpla cu... interioritatea noastră, cu alcătuirea noastră cînd ritmul exterior va creşte în intensitate. — Probabil... o criză de adaptare. Psihicul e mult mai elastic decît fiziologicul. — Tu spui : ne vom adapta la noul ritm. Dar nu ne-am adaptat nici măcar la cel vechi. În sensul... armoniei. — Nu prea pricep, mormăi Daniel. Pe mine mă atrage intensitatea, nu armonia. Dida oftă : — Te-ai gîndit vreodată la... imaginile mentale ? La senzaţii ? Sau la higiena... la educarea senzaţiei ? Poate de acolo porneşte toată cheia interiorităţii noastre. — Pe mine mă aspiră exterioritatea. — La asta mă refeream şi eu. Dar de ce să le separăm ? Interioritatea fiind produsul exteriorului constituie şi... cum să spun ?, capacitatea noastră de a face faţă agresiunii din afară. — Mie, explodă studentul, îmi trebuiesc trei lucruri : voinţă, voinţă şi iar voinţă ! — Dar plăcerea ?, insinuă bolnavul. — Poftim ? — Cred că... principiul vital suprem nu este voinţa, ci plăcerea. — N'am impresia... Nu ştiu, se scutură medicinistul. Ce fel de plăcere să aflu în ciopîrţirea cadavrelor ? Ai văzut vreodată un cadavru ? Nu împopoţonat... aşa gol. Un obiect straniu şi solitar. — Nu, zise bolnavul, răguşit, n'am văzut. Dar te-ai gîndit vreodată la marile galaxii numite sentimente ? Cît de puţin ne cunoaştem aceste... complexe ce decid în locul nostru. — Deocamdată îmi dau destulă bătaie de cap oasele, venele, ficatul... — Şi ele au un rol de conducere considerabil. Atîta timp cît nu le cunoaştem, de unde să ştim provenienţa... stărilor de spirit pe care le numim frumos „interioritate". Nu neg, relua stins bolnavul. Tocmai eu atît de... dependent... Şi nu e deloc în intenţia mea de a te îndepărta de... pasiunea ta. — Nici n'ai reuşi. — Ştiu. Dar ai observat

cît de puţin ne cunoaştem pasiunile ? Deşi suntem în voia lor, nu ne interesează să le controlăm ; sau măcar să le ştim, ca pe case. — Invizibile, fluctuante... — Şi totuşi, au şi ele realitatea lor. — Mai puţin calciu în organism ne face irascibili, anxioşi, vulnerabili... — Vezi tu, nimeni nu neagă ceea ce afirmi. Duci o bătălie cîştigată. Răsufla greu. Reluă, stins : Nu ştim ce anume produce pasiunile, nici nu încercăm să le controlăm. Uneori încercăm să le reprimăm, dar fie nu reuşim, fie le facem doar să ia o cale ascunsă, neaşteptată. Daniel (politicos) : Da. Dida închisese ochii. Şopti : — Dealtfel, despre altceva vroiam să-ţi vorbesc... Despre realizarea eternităţii. — Poftim ?, tresări Daniel. — Da, trăirea eternităţii... Acum ! Deschise ochii : — În definitiv... există o problemă mai... urgentă decît fericirea ? Tînărul tresări : — Nu ştiu, nu m'am gîndit... Totuşi, cred că pentru... asta este... ar fi necesară reunirea unor... condiţii... — De aceea o amînăm mereu... să reunim... condiţiile. Tăcu. Reluă : — Fericirea — acum. În orice situaţie... Chiar în cele mai... Tocmai în cele mai desperate. Tăcu. — Iartă-mă, am obosit. Se ridică încet şi — umbră — dispăru. Daniel se suci pe şezător : — Înţelepciunea unui bolnav — oare — nu este primejdioasă unui tînăr ? Voinţa, de care am o desperată nevoie, poate fi dizolvată şi ea... Făcu un gest energic cu mâna... — Optimismul medicului, mai tare decît starea bolnavilor care sunt depresivi. Tînărul (nu avea ce face) se pregăti pentru somn şi — trudit — adormi repede. Era cea mai lungă noapte din an.

CEAIUL. Înaintăm încet în această povestire. Bîjbîim, dezorientaţi, prin ceaţa vremurilor. Observăm, deocamdată, doar ceea ce se vede cu uşurinţă, la suprafaţă, deci. Dar ceea ce clocoteşte pe dedesubt ? Acel ceva insesizabil pe care ei, atunci, îl ignorau, dar cum — mai tîrziu — avea

să erupă, să devină realul însuși, nouă, care povestim, nu ne este îngăduit să-l trecem cu vederea. Dar ce este adevărat? Ceea ce părea a fi — tuturor — realitatea, sau ceea ce, ascuns, avea a se manifesta cu atîta forță încît să se impună — tuturor — drept evidența însăși... Oricum, pe urmele lui Daniel, ne-am lăsat antrenați într'un loc rarefiat și incert, la capătul pămîntului, am zice, pe un tărîm lunecos și aproape improbabil. Daniel e tînăr, are în față o viață întreagă... deși, nouă, viitorul său ne este trecut. Prin urmare, studentul, ce părăsise de dimineață Capitala și mersese tot spre răsărit, poposind în acest neașteptat Castel, dormea. La început (dar cît durase acel început), ațipit, somnola cu zmucituri, se trezea (sau avea impresia că se trezește), dar nu de tot, perpelindu-se, invadat de diferite imagini nedorite pe care încerca să le alunge. Se culcase prea devreme, crezîndu-se obosit ? Dealtfel, cît să fi fost ceasul ? Pentru întîia dată, în ultimii zece ani, de cînd îl avea moștenire de la tatăl său, uitase să-l întoarcă. Dar ce nevoie avea de ceas aici, unde vremea era rarefiată... Mai întîi, călătorului îi fu foarte cald și bău mereu apă, fără să se sature, poate fiindcă nici nu atinsese cana, nici nu se dăduse jos din pat, bea apă ca umbrele cele de jos ce mănîncă fără a se sătura. Apoi, soba răcindu-se, i se făcu frig și dîrdîi mărunt, deși se înfășurase strîns în pătura subțire ca un giulgiu. Totuși, se grăbea. Nu se odihnea pentru că avea mult de mers. Înainta pe coridorul strîmt și întunecos, urca zorit scări și cobora trepte, apoi o apuca pe un alt culuar strîmt, lung și pustiu, prin care, grăbindu-se, înainta sau, poate, se 'napoia. Asta, firește, era obositor. Sîcîit, se perpelea pe spuza relei somnii, întrebîndu-se : Dar unde mă zoresc așa ? Dar n'avea cînd să-și răspundă, își înșfăca trusa neagră și o lua repede la picior, gîfîind ușor, pe coridoarele strîmte, urca scări, cobora trepte umede, în beznă, repezit

să nu întîrzie. Coridoare reci, pustii : există pe-aici, pe undeva, un nexus, un țel, o logică — sau totul e risipire zadarnică. Gonea, gonea, gonea, pînă dădu de un pîrîu cu apă caldă, aburind ; sări în undele lui, dispărînd. Dimineața se trezi cu cămașa leoarcă. În odaie era rece, dar trezitul avea mintea limpede și psihicul allegru. Alungă vedeniile nopții cu un căscat blînd și diagnostică : Iată o zi cu care nu știu ce să fac. Zgribulit, sări din așternut și se îmbrăcă rapid, dîrdîind birmanic. Ăștia, pe aici, nu s'or fi spălînd ?, se scandaliză medicinistul. În copaie ? Se laie bianual... Socoti că va trebui să-l aștepte pe monsieur Tănase, pe a doua zi, și dacă s'a prins ceva în nadă... iar dacă nu? Va trebui s-o lungească pe aici cel puțin trei zile... Dar cu ce să-și umple zilele ? Cu huhurezii ăștia... Privi înapoi, peste umăr, la visul hăituit ; se strîmbă : un abis superficial, folosește rumegușul zilei precedente. Atunci auzi urletul de luptă al Marinei : — La masă că să răcește ! — În sfîrșit, o idee bună, salută musafirul. Își întoarse ceasul, țîmburușul sfîrîia de zor : arcul timpului se rupsese... Ridică din umeri : o să-l repare odată întors în Capitală ; aici la ce i-ar fi folosit... Se apropie de fereastra absurd de înaltă : clarul blînd vioriu al zilei dispărute se înlocuise brusc cu un decor de toamnă tîrzie. Vremea se împiclise buimac. Ziua udă, plină toată cu fum umed. Suluri de ceață lăptoasă buiau de pe primordiala Baltă suiau la asalt, mereu ; înconjuraseră Castelul, se buluceau în livadă, se lipeau de ferestre privind opac și năuc, se roteau pe loc presate din spate, — himere confuze, spaime descentrate. De sus, privind, doar, se întrevedea coroana de fier ud a unui arbore ; încolo, marele fum ud acoperise lumea. În sala naltă, cu ciment sur pe jos, focul ardea vesel, simulînd inocența. Ușa de tuci a marei sobe verzi era deschisă. Mai de aproape, în vîlvătaia harnică a flăcărilor, rînjea hămesit o anume ferocitate tînără. La masa prea lungă, în capătul dinspre căldură, ajutorul de jude,

pus țeapăn pe tăcere, se înfipsese cu temei în alimente și înfuleca îndîrjit. Laptele, dulce de alb, zăcea leneș într'o mare cană albă cu flori albastre. Omul legii mușca feroce o albă, durdulie, bucată de pâine, acoperită strașnic cu onctuosul unt. Pe alături străjuiau strachini cu telemea albă, un calup îndesat, galben, de unt, hălci de pâine pufoasă coaptă în țest și aburea, înspumat, în nalta-i cană, laptele inocent ; tot prin preajmă se ațineau : un bolovan de marmeladă din prune și o roată castanie, grasă, de halva cu zăcăminte de cacao. Micul jude, cu gura umplută, salută din sprincene, jenat de prezența celuilalt de s'ar fi zis că îl cunoscuse în noaptea trecută în salonul dubios al unei case de toleranță. Daniel admiră esteticește darurile pămîntului în expresia clasică — Georgicele ! — dar nu se simțea atras trupește de îmbierile lor. Luînd loc își aprinse nehigienic o țigare storcoșită. (Reprezint, s'ar părea, principiul citadin și romantic. Dezordinea cu nervi, poate ?) Purtînd o roată de cașcaval, mahmura Marina apăru în urîțenia ei htonică. Își confirmă caracterul, declarînd : — Ca la noi, la nimenea, unu se așează cînd altul se scoală, ăla vrea aia și ălălaltu ailalta... Toată ziulica nu-mi trag chicerele. Neademenit de bombăneala ei, Daniel (totuși) rugă slugarnic de o cafea mare și amară, fără zahăr deloc. Dondănitoarea Marina îl privi abstract și se retrase în peșteră. Micul jude se zvîrli în cana cu lapte și rămase acolo, activ. Daniel, pufăind, se simțea pe un tărîm neasemeni, citit odinioară. Nu pricepea orologeria personagiilor, noima apariției lor în scenă. Pirpiriul jude ieșit din cană îi contempla acesteia fundul gol, cu melanholie. Privirea lui — apoi — lacom perplexă spre bucolicele daruri ale pămîntului. Părea a-și zice, cu jind și jale : „Să alegi înseamnă a te limita“. Amuzat, Daniel dădu iama prin sațiu : umplu lefegiului cana cu lapte spumant, apoi, pe o farfurie ad hoc colectă — folosind

cuțitul — bucăți satisfăcătoare de unt, telemea și marmeladă. Amploaiatul, ce urmărise demersul direct al mai tînărului cu jale mare, văzîndu-se pus în fața unui univers vast dar rezonabil, oftă din abis și se puse pe treabă, temeinic. Cinovnicul acționa precum cămila ce, avînd a traversa arida Sahara, se aprovizionează cu prisos depus cu schepsis în cocoașa dorsală. Daniel privea dialectica focului, încercînd să desprindă un sens din dansul vital, cînd dinspre bucătării se auzi un tropăit viril. Ușa se deschise cu elan și în cadrul ei apăru grozav conu Dinu. Un bărbat înalt, slab, ciolănos, — în putere. Doar puținul păr, care-i rămăsese pe la tîmple, cam albit, îi trăda vîrsta. Purta haine cenușii, groase, de aba, cu vestă, iar în picioare trăsese cizme lungi. Zise cu glas mare tinerilor ce-l salutau respectuos : — Ce vreme, domnule, ce vreme ! Ceață, de s'o tai cu cuțitul. Altădată, pe vremea asta, era zăpada uite-așa. Acum, și timpul s'a zăpăcit, nu numai oamenii. Pedeapsa lui Mnezeu. Ce vorbești dumneata, domnule ! Bărbatul se trînti cu trosnet în jilțul prezidențial ; își întinse picioarele sub masă și emise un geamăt de satisfacțiune. Musafirul se uită cu atenție la gazda sa și constată că seara trecută se înșelase : conu Dinu nu aducea a moș gîrbov și neputinte : obrazul său smead — cu frunte înaltă și încă înălțată de o strașnică pleșuvie, cu mustața, într'adevăr căruntă, dar țanțoș răsucită'n furculiță, cu ochi negri, un pic bulbucați supt sprîncenele încărunțite, groase, zburlite complet, cu bărbia mică — era neted, vioi și foarte bine dispus. Probabil — își zise oaspetele — aseară avusese o criză de reumă, de sta chincit și se'nfofolise încît păruse răstutit și scos din uz. Junele mai observă că boierul avea țeasta puțin prea umflată pentru umerii cam înguști. Moșierul, mulțămit, declară viitorimii : — Agricultura asta, domnule, e lucru dracului : dacă nu supraveghezi tu totul, dacă nu pui tu mâna, nu se face nimic. Cum ai întors nițel capul, cum au lăsat totul de izbeliște sau ți-au

şparlit ceva. Fură toţi de zvîntă. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! I se adresa direct micului jude care-l aproba din cap, masticînd cu sporită convingere. Satisfăcut şi revoltat, conu Dinu luă un cuţit şi dădu să 'ntindă mâna după o fastuoasă halcă de pâine albă cînd — stop cadru — cu braţul atîrnat în aer, încremeni. Chipul său exprima stupoarea şi groaza : — Ce-i asta ? ? ! ! Lăsă braţul în jos, depuse şi cuţitul pe masă pentru a nu fi împovărat de nimic şi a putea desluşi mai bine vedenia cumplită : — Ce-i asta, domnule ? ! Ce se 'ntîmplă aici ? Ce se petrece'n casa asta ? Se uită uluit la cei doi oaspeţi. Lansă cu glas teribil : — MarinoDumitroStănuţoTincooooo ! Iar musafirilor pe un ton mai scăzut, dar fierbînd de indignare : — E ne-mai-po-me-nit domnule ! Se răsuci cu furie spre capătul întunecat al încăperii : — Tincooooo ! Voi n'auziţi ? Aţi surzit sau ce ? Tincoooo ! Cîteva capete femeieşti de vîrste şi aspecte diferite se iţiră la uşa din fundul sălii, dar de intrat, intră cu paşi repezi, cu rochia şi şorţuleţul dantelat fîlfîind, în grabă mare, Tincuţa. — Ce-i papa, ce s'a'ntîmplat ? întrebă ea speriată. Conu Dinu sta cu capul plecat în piept, cu spatele gîrbov, un om copleşit. Fiica, albită la faţă de spaimă : — Papa, nu te simţi bine ? Tăcere. Copila, rugătoare : — Papa, te rog, spune-mi, ţi-e rău ? Tatăl, voce joasă, patetică : — Asta-i dacă eşti singur... şi bolnav... şi neajutorat. Mori ca un câine. Fata deznădăjduită, implorînd să i se dezvăluie înţelesul : — Te rog foarte mult, papa, spune-mi şi mie ce s'a 'ntîmplat ? Tăcere pedepsitoare. În fine, creatorul, cu glas lugubru : — Mi-e foame şi n'am ce mînca. Obrazul Tincuţei din alb exangv deveni stacojiu de indignare şi mînie. Începu toată să tremure : — Cum aşa ? Dar asta ce-i ? Şi arătă cu bărbia-i mică şi tremurătoare masa încărcată cu de toate : caşcaval, unt, brînză, marmeladă, halva. Conu Dinu, mirat şi plin de nevinovăţie : — Care asta ?

Fiica, furioasă, revoltată, stăpînită, enumeră didactic : — Cum care : cașcaval, unt, brînză, halva, marmeladă. Conu Dinu sincer uimit : — Asta-i mîncare ? ! Se uita la fiică-sa cu ochi rotunzi, inocenți, de țînc seducător. Tincuța, între mînie și hilaritate, și destul de necăjită : — Bine, tată, dar ce-a spus doctorul Vasilcu ? Pacientul, calm, senin, avînd conștiința împăcată : — Ei, ce-a spus doctorul Vasilcu ? — A spus că trebuie să ții regim. Să mănînci lucruri ușoare. Mai ales dimineața. Conu Dinu, seninătate olimpiană : — Foarte bine. Țiu regim. Am spus eu că nu țiu ? Fac tot ce trebuie și tot ce e cuminte. — Foarte bine, atunci... — Atunci trebuie să mănînc și eu ceva, că doar n'o să mor lihnit de foame... nu ? Tincuța, cam fără nădejde, îl îmbie : — Ia un pic de marmeladă. A spus Vasilcu... — Marmeladă ? S'o mănînce el. Fata continuă să-l ademenească : — Puțin cașcaval... — Cașcavalul e la desert. — O bucățică de halva... Halvaua știu că-ți place. — Halva pe inima goală ? ? ! ! — Ia un pic de untișoar... Și untișorul îți place. Pater meditează, șovăie, iar meditează apoi hotărăște nuanțat : — Îmi place untișorul, dar cu ceva, nu cu pâine uscată. — Cum pâine uscată ? Abia am scos-o din țest. — Uscată, neuscată, tot pâine se cheamă că este. Untul se mănîncă cu ceva : cu ghiudem, cu sardele cu... știu eu mai ce ? Vrei să-l ung pe pită seacă și să mi se-aplece ? Tincuța enervată și amărîtă : — Ce fel de regim vrei să ții atunci ? Pot să știu și eu ? — Ei, regim. Regim să ție doctoru Vasilcu. Poate lui îi ajută, că mie, nu. Mai bine-mi face baba Chira cu leacurile și cu trasu și cu paharele care mi le pune pe spinare. Și pe urmă ce spune o vorbă înțeleaptă din popor ? Nici toate ale popii, nici toate ale doftorului. Și ce, ți-am cerut eu pateu din ficat de gîscă ? Sau terină de iepure ? Nu. Fiica, încercînd să-l înduplece, rugătoare : — Nu pot să-ți dau carne dimineața, papa dragă, înțelege și matale... nu pot, nu-ți face bine... Tatăl, suav :

— Am zis eu ceva de carne ? — N'ai spus dar... Conu Dinu, modest : — Am cerut şi eu un te-miri-ce-şi mai-nimic să 'mbuc, să nu mor lihnit. Apoi întreabă cu mare umilitate : — Cui fac eu rău dacă cer o 'mbucătură ? Tincuţa face încă o tentativă de ademenire : — Puţină brînzică... Boierul, dur : — Brînza e sărată şi sarea îmi cauzează. Tăcere catastrofică. Bătrînul Lear, bătut de soartă, bombăne plin de ciudă : — Asta-i dacă nu te ia Ăl de sus la timp... Ajungi la cheremul... unuia şi altuia. Te tu-te-lea-ză propriul tău copil. Asta ai voie, asta, nu. Că tu nu ştii, că eşti zaharisit şi ramolog. Cordelia, roşie ca focul la faţă şi cu vîrful nasului şi mai roş, de enervare şi obidă, sta gata să plîngă. Verde-Împărat, fără să se uite la nimeni, cu pleoapele coborîte aţintindu-şi farfuria goală şi, poate, dedesubt, în adînc, Gheena, bodogăneşte din ce în ce mai furios : — Asta-i dacă... mai rău ca un câne... da, da, să n-ai nici de unele... ei sigur, un babalîc de pripas, da. Fata împăratului, deznădăjduită lansează : — Să-ţi fac o omletă ? Bombănitul şi bodogănitul încetează ca prin farmec. Linişte răsunătoare. Suspens. Privindu-şi tot farfuria goală şi, în afunduri, măruntaiele pământului, părintele obijduit răspunde : — Un omlet ? Logosul patern sună încă nouros dar cu o foarte vagă, nesigură făgăduinţă de înseninare. Fiica înfrigurată de speranţă : — Da, un omleţel ! În tăcere, tatăl evaluează proiectul, deliberează îndelung pro şi contra şi rosteşte meditativ cu o nuanţă binevoitoare : — Un omleţel ? Tincuţa plină de zel şi fervoare umilă : — Da, un omleţel. Procesul e în curs. Cazul încă se judecă, dar pluteşte în aer ceva de bun augur. Pater, înţelept, întoarce un ochi şi-o sprînceană zbîrlită spre faţa filială : — Cu puţin caşcaval ? Fata cu grăbire : — Sigur, cu puţin caşcaval. Curtea se retrage pentru o ultimă deliberare înainte de a pronunţa verdictul. Conu Dinu, modest (imperială modestie), uşor înduioşat : — Da. Aş mînca un omleţel. Tincuţa, mîntuită şi plină de elan se 'ndreaptă,

învolburîndu-şi fusta şi şorţuleţul dantelat, spre capătul obscur al încăperii unde, după uşe, se aţine seraiul, căruia îi împărtăşeşte, clamînd, vestea cea bună : — Un omleţel ! Facem un omleţel ! Conu Dinu, în aşteptare, manevra cuţitul şi furculiţa : — Agricultura, declară agricultorul, cere mai ales multă iniţiativă. Mai ales la noi, aici, pe baltă. Domnişoara de gazdă reintră precipitat fîlfîindu-şi aripile şi poposi pe umărul tînărului oaspete : — Nu mănînci nimic ? Să ştii că nu e sănătos, îl povăţui buna Tincuţa. Orfanul oftă : — Rugasem de o cafea... — Că nici io nu le pot face pe toate odată, bombăni Marina aducînd pe tăviţă o ceaşcă mare, aburindă, că n'am nici io şapte mâini şi şapte picioare, ca ăla. Saturniana adăogi matern : — I-am pus şi zahăr, că amărala pe inima goală cauzează, vine de ţi se apleacă. Tînărul surîse unui vis spulberat — era neînstare cu totul dimineaţa, de a ingurgita un ceva dulce. Cît priveşte candidul lapte, i se transforma cu repejune în oţet. Era de ieri nemîncat, dar nu suferea chinurile pîntecului, deloc. Se simţea uşor şi străin de tot, ca privitorul de un tablou ; sau asista la o reprezentaţie ? Sărmanul Daniel încerca, dealtfel, deseori asemenea senzaţie, de a fi dincolo de ramă, de a se afla în afară. Cu timpul îşi şi exercitase neparticiparea. Oricum, lumea în care picase îi era străină pînă aproape de neverosimil. — Aş dori un ceai, se milogi musafirul, fără zahăr. — De sunătoare, gunguri porumbiţa ospitalieră. — Nuu... Ceai, ceai. — Ceai, ceai ?, se îngrozi fata atingîndu-i fruntea. Sigur eşti bolnav, ai fierbinţeli, arzi, te-a tras ieri pe drum, diagnostică domnişoara şi-şi luă zborul spre bucătării. — Noi, care ne iubim moşia strămoşească, tună conu Dinu, o facem să rodească de secole, de milenii... Ţăranul nu vede mai departe de coada vacii, el crede doar în merticu lui de mălai. Treburile ţării ? Ducă-se pe apa sîmbetei... Slăbuţul jude, aprobînd cu entuziasm, îşi ridicase, dintr'o ancestrală foame, o construcţie complexă : pe un bucăţoi de

pâine pufoasă pusese un strat straşnic de unt peste care tolănise o felie groasă de telemea, dar cavitatea bucală a magistratului fiind umplută pînă la refuz, fălcile nu mai erau capabile să execute firescul lor travaliu, astfel încît omul legii rămase într-o perplexitate înţepenită. Latifundiarul nu-l observa însă, el privea departe, în viitor. Conu Dinu vorbi cu hotărîre : — Noi nu facem ca prin alte părţi că odată vine apa mare de ajunge pînă'n Chirana şi mătură semănăturile de toamnă de nu s'a văzut, altă dată nu pică o strachină de ploaie de se usucă porumbu pe picere, se sfarogesc toate şi se sfarmă. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Lefegiul, cu gura umflată, sta ţeapăn, cu óchii măriţi de mirare teoretică, situaţia mizericordioasă îl depăşea. Tînărul observa că vîrstnicul se adresa direct judelui ce nu mai era în stare nici să crîcnească, ocolindu-l sistematic pe el. Dibăcise că venea pentru datoria veche ? Se simţea micşorat de reprezentaţia de ieri seara la care musafirul — fără voia lui — fusese faţă ? Era o comoditate a oralităţii ? — Noi, însă, cei de pe baltă, ce facem, domnule, retună cneazul. Noi, domnule, îndrăznim, aia e ! Suntem întreprinzători, avem iniţiative, aia e ! Atunci intră în sală o fetişcană de vreo treişpe-paişpe ani, cu testemel roşu înflorat, fustă creaţă numai flori şi meşi stacojii. Purta cu precauţie şi solemnitate o tavă aburindă, aşa cum ar fi purtat un vas consacrat, ofrandă adusă cine ştie cărei divinităţi. În urma ei venea domnişoara Tincuţa supraveghind cu grije ceremonialul. Fetişcana, tuciurie la faţă, cu nasul ca ciocul de ciuvică dar cu ochi albaştri şi păr castaniu, depuse auria jertfă aromitoare în faţa beiului. Acesta rosti : — Aşa. Se 'ntoarse cu augustă bunăvoinţă spre copilă : — Ce-i, Stănuţo ? Stănuţa, drept răspuns, se hlizi de la o ureche la alta. — Te învăţaşi să faci jumări d'astea ? Stănuţa, hlizindu-se, dădu din cap de la dreapta

la stînga şi de la stînga la dreapta, negînd : — Daaa săru' mâna. Verde Împărat, mereu binevoitor : — Ei aşa, vezi ? Acuma gata. Hai Stănuţo, lipsă. Stănuţa tuciurie îşi luă clonţul de ciuvică şi testemelul înflorat şi se zburătăci spre cuhnii. Conu Dinu contemplă cu toată obiectivitatea omleta. Aspectul ei îi păru mulţumitor. Deci ochiul primise ofranda. Domnul procedă la etapa următoare : îşi aplecă puţintel capul şi dădu iniţiativă nasului său puternic pe care-l cufundă în aburii aromitori. Nările mari fremătau cu interes, apoi cu încuviinţare, în fine cu deliciu, aspirînd miresmele. — Mmmm, glăsui domnul. Îşi ţinea încă fruntea puţin aplecată şi fumul jertfei se înălţa şi-i învăluia tot capul umflat şi pleşuv. Verde 'mpărat se îndreptă de şale, se instală temeinic şi luă în mână furculiţa : venea la rînd a treia încercare. Cosînzeana care, după toată forfota, se aşezase şi ea la masă într'un sfîrşit, urmărea îngrijorată rezultatul testului ultim şi decisiv. Conu Dinu luă cu mare gingăşie pe vîrful furculiţei o bucăţică aurie de omletă, suflă asupra-i de trei ori, phu, phu, phu, ca s'o răcorească, o purtă atent, precaut, infinit delicat, la gură şi hap ! Se concentră îndelung. Tincuţa, puţintel crispată la faţă, cu nasul un pic mai roş, îşi aţintea privirile îngrijate asupra tatălui, aşteptînd. Tatăl, în continuare, se concentra. După un timp de, pater glăsui obiectiv, modest : — Da. E bun. Zeul primise ofranda. Fata se destinse şi oftă uşurel. În rochia ei cu dungi albe şi albastre (azuriul părea culoarea predilectă a duduii) arăta puţintel obosită, deşi era dimineaţă, abea. — Da' să nu-mi uit vorba, cuvîntă boierul. Ziceam de iniţiative. Da, domnule, punem cereale, că de, dar nu stăm numai pe ele. Paştem turme de oi, mînăm porcii în baltă, creştem cirezi de cornute, sporim herghelii le. Pierzi la una ?, cîştigi la alta ! Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Masa alimentară — pe care magistratul o introdusese în gură, de-i blocase fălcile — înmuindu-se, ceda. Prudent, omul legii începu a mişca maxilarele uşure. Pro-

ceda cu o circumspecţie hotărîtă. Moment de cumpănă. — O problemă grea o constituie mâna de lucru, declară conu Dinu presei. Pe la noi ţăranul e rar şi al dracului. Saturniana Marina intră duduind şi privind la jude ca la felul şapte, îi umplu cana cu lapte : — Bea, hotărî dînsa, ca să se ducă. Mâna magistratului se îndreptă spre lichidul salvator : sorbăcăi, mastică, apoi printr-un gogîlţ formidabil înghiţi gogoloiul. Lacrime de recunoştinţă i se prelingeau pe obrazul scofîlcit. Luînd cuţitul, conu Dinu, cu o precizie şi delicateţe de chirurg, făcu o mică incizie în trupul omletei de aur. Întinse braţul şi, folosind acelaşi bisturiu ad-hoc, luă o bucăţică de unt, o introduse în rana suculentă care, aproape instantaneu, se acoperi cu un strat onctuos, înmiresmat peste poate. După ce sfîrşi cu bine această operaţiune delicată, moşierul declară : — Ţăranul român e lasă-mă să te las. Ţi-o spui eu care, vorba ceea... E leneş, cîrcotaş şi fandosit. Iar cînd poate, te jupoaie. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Conu Dinu îşi privi în farfurie întristat. Totuşi, manevrînd furculiţa, de astă dată cu priceperea şi gingăşia unui grădinar corcit cu un ceasornicar, făcu un mic gropcean în solul auriu al omletei. Luă o bucăţică de unt, utilizînd cuţitul-lopăţică, o depuse în mititica excavaţie şi acoperi totul, dogmatic, cu ou. După care proprietarul oftă : — Nu ştie ce e aia recunoştinţă ! Noi îl hrănim, noi îl îmbrăcăm, noi avem grijă să aibe şi copiii lui, acolo, un codru de mămăligă şi el... Crezi că ne iubeşte ? Aş. — Bea-l acuş cît e fierbinte, îi şopti lui Daniel cu solicitudine Tincuţa, ajută la răceală. E ceai de tei. I-am pus mult zahăr că pe inima goală vine de ţi se apleacă. — În ruptul capului, îşi jură tînărul în sinea-i. — Nici cu băncile nu-i uşor, continuă stăpînul. S'au făcut năzuroase. Trebuie mereu numerar ? Trebuie. Şi atunci aleargă la bancă, zi-i c'o fi, c'o păţi... Şi dacă-ţi dă cu opsprece la sută, zici mersi. Păi cum ! Şi pe urmă dă-i îndărăt, din piatră seacă. Micul jude îşi formase o altă alcătuire de pâine, unt

şi telemea. Se opintea să înhaţe din construcţie cînd rămase cu gura căscată în gol. Gazda îl atacase direct : — Vouă lefegiilor, ce vă pasă ! An bun, an rău, leafa vă merge. — Singurul lucru pe care nu-l pricep, gunguri Daniel, de ce — în condiţiile acestea — nu se fac toţi moşierii, ţărani. Asta ar rezolva multe... Dar micul jude muşcase din darul pământului şi sta zgîit cu obrajii umflaţi. Beiul, meditativ, îşi răsucea ţigara cu dichis. Tînărul privi spre cana cu ceai de tei şi oftă.

CĂPITANUL DE VAS. A ! nu, se decise vizitatorul, spăl putina şi o şterg englezeşte, doar n'o să mucezesc la feudalii ăştia care îţi refuză un ceai şi te lasă fără foc. Mi s'a făcut acru de pogoanele lor, mâna de lucru rară şi zestrea. Moş Mihalache Coţcariul face mîine cale întoarsă la Dunăre, iar poimîine... Deci mă cărăbănesc nesmintit. Dar cum să-l anunţ să dea ocol pe aici ? Să fac un foc pe deal ? Să răsun din tulnic ? Pe omul legii va trebui să-l întreb fiindcă boierul pare a nu mă vedea, nici pe domnişoara ce se poate ofusca privitor la cutuma ospeţiei. La Platoneşti voi lua contact cu un avocat care să-mi vîndă moştenirea — şi aşa, şi aşa, tot jecmănit ies. Dar dacă mai zăbovesc aici, mă urc pe pereţi şi cînt cucurigu. Daniel fusese crescut, în internat, cu program rigid. Trezit, hrănit, culcat la ore fixe, dus şi adus în clasă cu soneria. Între atît şi atît îşi făcea lecţiile, apoi citea pentru sine. De dus, n'avea unde... Cînd mai crescuse în picioare se moţase la cîteva ceaiuri dansante cu prăjiturele şi domnişoare dar nu mai reîncepuse experimentul : constatase că avea haine rele, iar pantofii scîlciaţi n'aveau flecuri sau căpute şi — în linii generale — semăna a pui de bodaproste, era cam jerpeliţel. Şezuse acolo ţeapăn privind chiondărîş, privind

demonic la fetiţele ce îşi fîţîiau sîni în formare și fese fragede întru stimularea unor pantaloni din stofă fină. Ignorat, ignorase, cu parapon ce — stăvilit — se transforma în energie. Se 'nfundase mai abitir în cărţi. Cu năduf zăticnit. Ca student, trebile nu se schimbaseră prea mult : stătuse tot în internat — de data asta ca pedagog — dădea o fugă pe chei pînă la Medicină, mereu în întîrziere posibilă, se'ntorcea să înveţe pe rupte. Între cursuri, buchiseli şi sîcîitoarele meditaţii particulare, pentru celebrele aiureli studenţeşti nu mai rămîneau nici timp, nici bani, nici — mai ales — chef. Apoi veniseră cei doi ani de maladie și claustrare într'un sanatoriu murdar, zvîrlit departe, cînd tot în cărți își aflase salvarea. Nu știa să fie dezocupat şi îl pusese ăl cu coarne să plece la mama dracului fără o carte la el. Cum să consume orele ? I-ar fi cerut lui Dida, dar omul nopţii mai avea pînă să răsară. Și, pe urmă, nici pentru două zile... Să se urce sus ca să facă acolo — ce ? Aici, cel puțin, era niște foc : semn portocaliu al strîngerii în jur, joc fierbinte al genezei basmului, zid pîlpîitor contra solitudinii ultime. Boierul sastisit se înfundase în mahmureală, pirpiriul Victoraș se legăna în melancolia digestiei. Atunci apăru, în partea cu întunerec a sălii, prin uşa din stînga a scenei, un căpitan de marină. Merse apăsat şi liniştit pînă în dreptul convivilor, unde se opri zîmbind uşor. Era un bărbat între două vîrste, voluminos dar nu gras. Necunoscutul, cu o faţă cărnoasă, măslinie, calm surîzătoare, glăsui (bariton plăcut) : — Să trăiești, coane Dinule. Conu Dinu se însufleţi și întrebă cu vădită plăcere : — Ce faci tu, mă ? ! Ce vînt te-aduse'ncoa. — Ia, treburile, declară navigatorul. Afaceri. Și profit de ele ca să văd pe cine mi-este drag (zîmbi cu discreție). Mai adăst cîteva zile în portul matale. — Ei, cîteva zile ! Auzi ! Facem sărbătorile, mormăi cu mulțumire boierul. — Facem, coane Dinule, asigură omul apelor. Facem cum dorești matale şi cum e bine. Conu Dinu îl pofti să ia loc printr'un gest

larg și mult ospitalier. Nu făcu prezentările, fie că uitase, fie din alte motive, cine știe. Ba chiar, făcînd abstracție de mai vechii musafiri — cei doi tineri de pripas — gazda se întoarse cu totul către noul oaspete. Îl privi lung, îl cîntări, îl măsură cu plăcere, cu afecțiune și cu invidie : — Te ții bine, Leonido, te ții bine. — Știu și eu ? Mă țiu în pas cu vremea, răspunse călătorul surîzînd. În orice caz, încerc. — Ce vreme, domnule, ce vreme, că nu te-ai schimbat mai deloc ! Cam tot așa ești, cum te știu și de, au trecut anișori destui, da' te păstrezi, domnule, nimic de zis. Călătorul rîse ușor : — Mă păstrez tocmai pentru că mă schimb. Exagerezi însă, iubite coane Dinule. Exagerezi fiindcă mă iubești. — Ei aș. Ce vorbești dumneata, domnule ? Uite, mă uit la tine și ce văz ? Că peste tine parcă n'a trecut timpul, măi băiete, și cînd mă uit la mine, văz că m'a ruginit de tot. Cum faci, domnule, spune-mi și mie ca să fac și io. — A trecut, coane Dinule, și peste mine timpul, te asigur. Alerg, însă, cît pot, în urma lui... și caut să-l apuc de coadă... să mă tragă și pe mine după el. Altfel, dacă mă prinde stînd locului, cînd vine și trece... mă zdrobește subt roți și mă spulberă. Și ce scrie la carte : să nu te uiți înapoi. Că te prefaci în stană de sare. Te uiți înainte, nu-i așa, ca să vezi ce vine... să prevezi, cum se spune, să te pregătești și să aștepți gata pregătit... să nu fii luat prin surprindere, neștiutor... descoperit... batjocura întîmplării... și jucăria lucrurilor. Pe scurt : Nu vreau să fiu mai prost decît sunt. Ei, dar am întrecut măsura și este o măsură în toate, nu-i așa ? încheie călătorul surîzînd iarăși. Să-ți spun mai bine, coane Dinule, pe cine am văzut la Viena, fiindcă știu c-ai să mă'ntrebi. — Da, domnule, sigur, ia zi, mai aflu și eu ce și cum, că pe-aici, pe coclauri, m'am sălbăticit de tot. Ei, pe cine ? Conu Dinu era ațîțat și ahtiat de novitale. — Ia să vedem: să 'ncep cu Baloteștii. — Pe Mitriță Balotescu ? Ce dulce băiat, domnule ! Băiat, vorba

vine, că are și el vr'o patruzeci de anișori bătuți pe muche, nu ?, dar ce dulce băiat, ce farmec, ce haz ! Era singur, singurel ? — Nu, cu tot clanul : cu Zinca și cu droaia de copii și liota de nepoți după el. Băiatul ăsta dulce și cu haz este un adevărat Patriarh. — Așa-i. Patriarh, patriarh, dar muieratic peste poate. Și ce dacă ? Că-i fustangiu face parte tot din șarmul lui. Vrei să-ți spui ce-mi place mie la băiatu ăsta ? Știe să trăiască, domnule. — Ai dreptate. Trăiește cu vocație, cu talent. Dacă nu cu artă. — Da, domnule. Știe ce va să zică un pahar cu vin bun, o mîncare fină, o femeie, un chef, o tacla. Și ce le taie, domnule, băiatu ăsta la piroane, rămîi cu gura căscată, toarnă la gogoși care de care mai gogonată, minte de 'nghează apele, dar c'un haz, domnule, nebun. Și să nu te 'mpingă naiba să pui bază pe ce spune, că te-ai ars, îți face d'alea nefăcute, dar nu te poți supăra, domnule, pe el, imposibil. Are șarm și gata. Și vesel, domnule, vesel. De viață. — Nu-i chiar mereu vesel. Are el ș'o fată neagră. — Se poate. Eu l-am văzut numai rîzos, dar, cine știe. Și mor, domnule, cocoanele după el, se topesc, ce mai. E el nalt, bine făcut, dar ceea ce se cheamă bărbat frumos, nu : cu nasu ăla borcănatu și cu ochii cam holbați, te miri ce găsesc ele la el. Le duce, domnule, cu papagalu : Mitriță Gură-de-Aur. Și Zinca, nevastă-sa, ce face, tot păpușică ? — Tot. Cînd o vezi între copii și nepoți spui că-i sora lor mai mare. Înțeleaptă și cuminte. — Păi altfel cum ? Cu hahalera de bărbatu-so, n'are 'ncotro : măcar ea să aibe minte. — Coane Dinule, Mitriță e deștept foc. Cînd vrea, face pe prostu cu multă inteligență. — Crezi ? Dar ce mă 'ntreb eu e asta : cum face, domnule, de se descurcă, fiindcă moșia, de... știm cu toții, a fost ea cîtă a fost, dar acuș... ce să mai vorbim, s'a cam dus, și cu tot familionul care-i stă pe cap, ba încă se mai plimbă și prin străinătăți. Ce face, domnule, și cum ? — Ei, asta nu știu. Știu însă că nu-i el omul să-și toace și

să-și prăpădească averea. Probabil că moștenise odată cu moșia și datoriile lui taică-său. — Ce vorbești dumneata, domnule ? Cine ? nu-i el omu' care...? Flecaru ăsta năzdrăvan ? — Năzdrăvan la vorbă, coane Dinule, nu la faptă. Mitriță-i foarte prudent. — Fugi, domn'e d'aici. E dulce, are haz, are șarm dar e zevzec. — Nu e zevzec, iubite coane Dinule, e un om foarte chibzuit, iartă-mă că te contrazic, foarte cu picioarele pe pămînt, numai vorbele le aruncă'n sus, colorate și lucitoare de-ți iau ochii, că așa-i place lui. Pentru că de plăcut îi place : jocul de-a cuvintele îl încîntă pe el mai întîi și'ntîi. — N'aș crede. Dar dacă-i așa, mie și mai bine mi-ar părea. Ce, ar fi rău ? — Nu, deloc, dimpotrivă. Am precizat lucrul așa... de dragul adevărului. Se 'ntoarse puțin către Daniel zîmbind : Aproximația lenevește mintea. Cred că inteligența, cîtă este, are nevoie de... exercițiul continuu al preciziei... mă rog, în măsura posibilului... altfel se degradează. — Ce alte lucruri ați face de dragul adevărului ? zvîrli Daniel, cam sarcastic. Se simțea umilit și furios că Șeitan îl tratase ca pe un obiect de față cu noul oaspete, și proiecta o parte din iritare asupra necunoscutului. Care dealtfel nu avea nici o vină. Ba chiar din contra. Întorcîndu-se puțin către tînărul și disprețuitul musafir și adresîndu-i-se, atrăsese, cu discreție, atenția gazdei asupra impoliteței comise, involuntar sau nu. Gazda începu a se foi în jilț. Călătorul rîse ușor : — Ce lucruri aș face de dragul adevărului ? Grea întrebare, tinere domn și, sper, cît de curînd, tinere amic. Mi-ai pus o întrebare fundamentală... din cele pe care le pun toți tinerii... nu, nu toți, numai unii... și pe care, la maturitate, le uităm pur și simplu, necum să găsim... să le găsim răspunsul. Sau îl dăm... implicit, în practică, fără a-l mărturisi, poate chiar fără a-l recunoaște : ne-am rușina cu el, cine știe. Sau dacă totuși am recunoaște răspunsul pe care-l dăm și nu prea ne-ar place cum arată la față, l-am justifica, vopsi și abțigui în fel și chip. Dar la obiect :

dac'aş fi în posesia unui adevăr; căci putem dobîndi, tînere prieten, numai frînturi de Adevăr, l-aş păstra cu grije : nu l-aş da oricui, oricînd şi oricum. Ar însemna să-l irosesc fie în zadar, fie cu primejdie. Adevărul se păstrează închis, zăvorît, subt cheie. Şi se împarte celui pregătit să-l primească şi anume în clipa cînd este pregătit. Nici mai devreme, nici mai tîrziu. Sau, în măsura posibilului, se comunică, puţin tradus, pe limba şi pe potriva celui căruia i se comunică. Altminteri, înţeleptul tace. Nu ca mine, acum. Şi necunoscutul rîse uşor. Conu Dinu se foi în jilţ, iar : — Lasă, frate, filozofiile. Pe Victoraş... pe dom 'jude adică, îl cunoşti, nu ? Zîmbete reciproce. — Ei, băiatu ăsta este fecioru lui doctoru Nistor. Daniil îl cheamă: Daniil Nistor. Iar dumnealui nu-i altul decît prea iubitul meu prietin Leonida Pascalopol. Înclinări şi iarăşi zîmbete reciproc avantajoase. — Ce spui, Leonido : aşa-i că băiatu-i seamănă lui taică-său ? Leit-poleit. Leonida Pascalopol aţinti asupra tînărului o privire concentrată, liniştită şi surîzătoare : — Seamănă... şi nu seamănă. — Poate unde se-aruncă şi înspre partea maică-sii ? — Poate... — Şi parcă-i mai firav... mai slăbuţ... — Nu, nu cred că e vorba de... slăbiciune, nu. Altceva trebuie să fie la mijloc, altceva sau... altfel. Alt fel de a fi asemeni. — Ei, păi e şi tînăr, domnule, îi fraged, îi crud. — Da, coane Dinule, tinereţea este fragedă şi crudă, ai dreptate. Gazda se adresă junelui musafir : — Prietinul meu Pascalopol e consilier la C.E.R.E.S., aşa parcă-i zice, nu ?, şi co-man-dan-tul vasului Pro-pă-şi-rea. Un vas elegant... proprietatea lui... de lux, ce mai... Comandantul de vas : — Dragă prietene, dă-mi voie, te rog, să fac două-trei precizări... de dragul adevărului. Şi rîse uşor. Apoi corăbierul reluă : „Propăşirea" nu-i proprietatea mea, ci a companiei austriace Fiume, pe acţiuni. Că aş avea şi eu cîteva, puţine-multe, acţiuni, se poate. Şi e un vas... modest, poţi călători cu el în mod agreabil, comod, convenabil, da, plăcut, dar de

lux, nu. Transport şi oameni şi lucruri : pasageri, cunoscuţi şi necunoscuţi, şi mărfuri. Sunt corăbier şi neguţător: ca fenicienii... ca grecii. Şi zîmbi. — Trăiţi pe mare, deci în plină aventură, îl înţepă Daniel. — A, nu. O aventură... cumpătată. Navighez numai pe Dunăre, între Viena şi Sulina. După cum se vede, o aventură măsurată, între limite cunoscute, în limita cunoscutului. Necunoscutul poate interveni şi aşa, între margini prea bine ştiute, dacă e să fie. Dacă vor ei. — Cine, ei ? Corăbierul negustor surîse : — Să zicem... zeii. — Şi dacă vor zeii, ce faceţi ? — Datoria mea... de om, îmi cere să iau cît mai multe măsuri de prevedere. Nu toate, cum se spune, căci e imposibil, ci cît mai multe, în măsura posibilului. Să fac tot ce este cu putinţă de făcut. După ce am făcut cam tot ceea ce omeneşte se poate face, sau în orice caz tot ceea ce sunt eu în stare să fac, gata, consider că mi-am plătit datoria, de om adică, şi că restul nu mă priveşte. În rest, e treaba lor. — A zeilor? Corăbierul negustor: — Da... dacă vrei. Cu imposibilul se ocupă zeii. — Nu v'aţi pus totuşi subt ocrotirea vreunui zeu ? Aşa se practica mai demult, şi renta. — O, nu, nu, nu. Zeii sunt prea umani şi prea liberi totodată. Nu-i pot înţelege. Caut să am cu ei cît mai puţin de-a face. Să stau cît mai departe de domniile lor. Prefer ca protector un om... desigur mai puternic şi mai mare decît mine, dar care măsoară lucrurile cu măsura mea, omenească. Patronul meu este Ulise. Îi dau cinstire şi daruri, iar el, în schimb, îmi dă ocrotire : facem amîndoi, negustorie cinstită. Şi negustorul zîmbi. — Acelaşi lucru se făcea şi cu zeii, vreau să spun că se proceda la fel : li se aduceau imnuri şi ofrande. Atunci ? — Nu-i chiar acelaşi lucru. Procedeul este identic dar semnificaţia, deosebită. Zeii nu au neapărată ne-vo-ie de daruri şi laude pentru a fi zei. Chiar fără ofrandele de grîu, lapte... miere, animale, vin, aur şi fără preţuire, nemuritorul trăieşte foarte

bine ca nemuritor, pe cînd muritorul, nu : lipsit de ele, moare. Pasiunile zeilor sunt fără... determinare, ei urăsc, iubesc, se răzbună din pură și eternă pasionalitate, ori eu nu pot pricepe decît ceea ce este determinat. Nu 'nțeleg o iotă din puritatea desăvîrșită. Conu Dinu, mirat : — Da' materialist mai ești, frate ! Nu te credeam chiar așa. Materialistul, deschide brațele, semn că se află dezarmat și neputincios, și zîmbește : — Coane Dinule, m'ai prins. Gata. S'a isprăvit. Cît sunt eu de ipocrit și tot m'am dat de gol. Acuma că... hai să fim exacți... domnia-ta m'ai dat pe mine'n vileag, hai să mărturisesc tot : sunt viclean și iubitor de aur, ca patronul meu Ulise. Iartă-mă și iubește-mă. — Pentru că veni vorba, ce ziseși de acțiuni... de societate... de naiba știe ce ? — Da. Spuneam de o societate austriacă pe acțiuni. Acțiunile, nene Dinule, sunt lucruri extrem de interesante, de agreabile. Alese cum trebuie, cu subtilitate, cu tact, cu fler, aduc un venit foarte frumușel. Merită, crede-mă, întreaga noastră atenție și bunăvoință. — Așa ? — Întocmai. Și lucrează singure singurele, dacă mă pot exprima astfel, spre folosul și binele nostru. Noi ne ostenim numai să le alegem, osteneală plăcută... chiar amuzantă, căci este și un joc al minții. Un joc, însă, care unește utilul cu agreabilul. Interesant, nu-i așa ? — Hmmmde. — Eu, de exemplu, am chibzuit... am socotit... am cumpănit și... am preferat o societate austriacă, pentru că Austria este cea mai sigură bancă. Moșierul ipotecat tresări : — Ce bancă ? — Austria, coane Dinule, imperiul austriac, îl liniști înțeleptul negustor. Totul la ei e temeinic, meticulos, trainic... ține o mie de ani. Adaugă amuzat, surîzător : treabă nemțească, de prima calitate. — Hmmm, medită bătrînul. Înțeleptul grăi : — Pînă la sfîrșitul secolului... în care tocmai intrăm... multe lucruri se vor răsturna... multe se vor prăbuși, vor pieri, dar imperiul Habsburgic, nu. — Pacea văz că durează.

Conu Dinu își învîrtea o țigare — uite mai sunt zece ani și face suta ! Oftînd: — S'a mai potolit lumea, că tot măcel și prăpăd... Să lase oamenii acasă să-și vadă de belele... Tînărul se iți : — Nu s'ar spune că n'au fost războaie... Moșierul ridică din umeri și privind spre nicăieri: — Eea, că s'a mai trîntit neamțu cu franțuzu sau rusu cu turcu... asta-i așa, să nu piarză deprinderea, dar ce... războaie era alea, ale lui Napoleon, că lua Europa foc de la un cap la altu. Ce vorbești dumneata, domnule! — Și conflictul cu burii... destul de sîngeros, se sumeți studentul. Castelanul mormăi : — Aș, ăia's sălbateci, negri în pielea goală, numără pînă la cinci, cad jos și sforăie. — Burii nu sunt negri, se obrăznici medicinistul. Dar boierul nu răspunse. — Dinspre Europa putem fi liniștiți, declară căpitanul de marină. Țările s'au în-fruntat... s'au confruntat și au constatat că sunt la fel de tari, încît au ajuns... volens nolens... la un soi de complicitate îngăduitoare... la un fel de înțelegere. Lasă-mă să trăiesc și te las să trăiești. Obrăznicătura se'nfipse iar : — Am citit că este ooo... goană a înarmărilor. Arme noi, tot mai optimizate. Negustorul corăbier aprobă din cap : — I se spune pacea înarmată, dar în fond, tot pace este, nu-i așa ? Și armarea nu duce ne-a-pă-rat „la arme". Tocmai pentru că... de ambele părți... uneltele de omorît sunt la fel de... eficiente și se... echilibrează. Chiar dacă zeii vor să ne piardă și ne iau mințile, cum spuneau cei vechi, n'o să ne lăsăm noi chiar atît de... prostește și de tragic păcăliți. E imposibil. Și la urma urmelor, hai să renunțăm la prejudecățile sentimentale, să privim lucid realitatea și să judecăm logic : armarea nu-i deloc un lucru rău pentru că datorită ei, fabricile au *ce* lucra iar oamenii au *unde* lucra. E un paradox, recunosc, dar nu-i al meu, ci al realității. Nu spun ceea ce spun din cinism, ci din motive de bun simț. E realitatea cinică ? Realitatea nu este nici morală nici imorală, realitatea este realitate. Mai precis : realitatea este.

Şi atît. Moşierul : — Mai prinde şi armata inimă, că fără armatăăă... Judecătorul-elev Victoraş sări din banca lui : — Fără forţă, Legea e neputincioasă. Înţeleptul : — În Europa nu va fi război. În Asia, da. Acolo a şi 'nceput. Dovadă, conflictul ruso-japonez. Aş spune că, de Asia, mă tem, dacă n'aş avea oroare de cuvîntul „teamă", şi... cu-atît mai mult... oroare de sentimentul... respectiv. Aşa că nu spun : mă tem de Asia. Conu Dinu : — Asia, aş, aia e departe. Tot Înţeleptul : — Azi, depărtarea se apropie, coane Dinule, distanţele se micşorează. Astăzi, dacă ia foc jungla, se-aprinde bărăganu şi ne-am ars cu toţii. Ne mănîncă zeii fripţi, şi rîd. — Ai tu ce ai cu zeii. — Nu eu am cu ei, ci ei au cu mine. Cu noi. — Lasă-i, Leonido, pe zei în plata Domnului cu pericolul galben cu tot, că mi s'a 'npuiat urechile cu păgînii ăştia... Toţi zor-nevoie: vine pericolul galben, aoleu, prăpădul lumii. Nu mai umblaţi, domnule, cu exageraţiuni. Vorbesc cu unul : aoleu, secită. Vorbesc cu altul : aoleu, molimă. Vorbesc cu încă unul : aoleu, mofluzesc. Unde mă duc, unde mă 'ntorc, rău şi iar rău. Da termenaţi, frate, odată. Nu mai voiu, domnule, s'auz de incendii, de scadenţă, de chinezi, de prăpăd, de belele. Nu mai voiu s'auz de rău şi gata. Cît rău am, mi-ajunge. Voiu s'auz de bine. Să-mi tihnească şi mie. Să-mi fie bine acuş cît trăiesc, cînd oi muri tot rău o să-mi fie. — Ai dreptate, nene Dinule. Am fost deplasat şi-mi pare rău că te-am mîhnit. Ca să dreg puţin ce-am stricat, am să te 'ntreb : cine crezi că-ţi trimite complimente şi urări de sănătate ? Conu Dinu, înviorat : — Cine ?? — Madam Hristodorescu. — Hristodoreasca ! Frusinica ! Ei, n'ai idee ce plăcere mi-ai făcut ! Da, domnule, mare de tot. Eufrosina Hristodorescu. Ce femeie frumoasă, domnule. Nu, nu frumoasă, mai rău, femeie cu je-ne-sais-quoi. Unde-ai văzut-o ? — La operă. — Tot la Viena ? — Tot. — Frosa Hristodoreasca ! Phiii ! Ce femeie bine. Cu şic, cu

gust, cu tot ce pofteşti. Ochenată, sprîncenată. Doar cam slabă. — Nu, nu, s'a mai împlinit, s'a 'mbrăcat în cărnică, arată superb. — Aşaaa ? Ei, chiar că-mi pare bine. De bărbatu-s-o nu te 'ntreb, că ştiu că-i pe aici. Ea, am auzit că s'a ni-me-rit (conu Dinu făcu vesel cu ochiul) să plece cu Gogu, cu Gogu Măldărescu, se 'nţelege. A naibii nimereală. Se ţin de mult împreună. Că Frosa nu-i rea de muscă, să foarfece în desperare. C'a mai picat aşa, pe drum de seară, un crai de tobă, de. Şi Gogu ce face ? — În lojă, cînd am văzut-o eu, era cu o familie nemţească şi cu gemenii Şişmanian. — Da ? Cu Coltuc şi Ciorap Şişmanian ? Şi Gogu ? — Ştii cine mai era la Operă, în altă lojă, cu persoane... importante ? — Nu. Cine ? — Agamiţă. — Agamiţă ! Da ia stai. Care ? Al nostru ? — Agamiţă al nostru, se 'nţelege. — Ca să vezi, domnule ! Şi ce face ? — Cum ce face ? Politică. Ce să facă ? — Ăsta n'are moarte, domnule. Conu Dinu începu să-şi răsucească mulţumit şi cu tot dichisul o ţigare. — Da' nu mi-ai răspuns de Gogu. Pascalopol tuşi uşor : — S'a prăpădit. Conu Dinu se opri din răsucitul ţigării. Se uită la Pascalopol : — A murit Gogu ! Înţeleptul păstră tăcere. Conu Dinu puse ţigarea pe jumătate gata, pe masă. Nu mai avea chef. Rămase îngîndurat un timp de. Apoi spuse : Toţi murim, domnule. Stătea cam cocîrjat, sprijinindu-şi coatele de masă, capul prea mare şi pleşuv aplecat un pic. Enumeră rar : Negrici s'a prăpădit, Leontescu s'a pierdut... Zamfirescu abea mai suflă, Brînzeu a damblagit... Ne-am rărit. Ne ducem. Murim cu toţii, domnule. Stătu adus de spinare cu fruntea plecată, pleoapele lăsate peste ochi, încă un timp de. Rosti cu voce scăzută : — Cînd stai şi te gîndeşti... te-apucă groaza. Pascalopol interveni : — Se poaaate, iubite coane Dinule, să vorbeşti aşa ? Tocmai dumneata ? Te ştiam om înţelept şi cuminte, nu om să se 'ngrozească. Păi dumneata, nene Dinule, mai trăieşti încă o sută de ani. Conu Dinu neîmpăcat : — Negrici s'a dus... Leon-

tescu s'a dus... Pascalopol cu glas liniştit şi dur : — Ce ai dumneata, care eşti aici, cu cei care s'au dus ? Dumneata trăieşti, ei au murit. Nu te amesteca tu, om viu, printre morţi. (Cu voce mai blîndă) : Cum stă scris în carte ? „Lăsaţi morţii să-şi îngroape morţii“. (Glas blajin de tot, alinător.) Păi se poate, iubite coane Dinule ? Dumneata ? Bărbat în floarea vîrstei ? Conu Dinu mormăind, scîncind : — Ei, floare, pe naiba. Floare storcoşită... călcată-n picioare. — Da' de unde. Mă uit la dumneata şi ce văd ? Un domn înalt, nici gras, nici slab, ci zvelt, cu obrazul neted, cu mustaţa frumos răsucită, un domn *bine*, ce mai. Un bărbat în putere. În plină strălucire. Cum ziceau grecii : la akme. Mai trăieşti o sută de ani. Îţi spun eu. Conu Dinu se însufleţeşte puţin, ridică un pic nasul, dar e neconvins, încă: — Eşti matale gentil... — Dacă nu mă crezi pe mine, poftim, întreabă-i pe tinerii noştri prieteni, aici de faţă. Crezi c'or să-ţi răspundă altceva ? Şi vrei să-ţi spun un lucru ? Te invidiez pentru silueta care o ai. Conu Dinu, încîntat : — Da ? ! — Da. Uită-te la dumneata şi uită-te la mine : matale, pîntece, nu, stomah, nu. Şi Pascalopol, cu mâna-i pufoasă, pe care strălucea stins un inel cu piatră de culoarea mierii, indică pe anatomia lui conu Dinu lipsa burţii şi a stomacului. — Pe cînd eu, nene Dinule, am şi făcut burticică. Şi conu Leonida se arătă pe sine însuşi, precum şi pîntecelul rotunjor, ascuns cu măiestrie subt tunică. Conu Dinu se uita la mâna grăsuţă a lui Pascalopol, urmărindu-i mişcările şi indicaţiile, îşi contempla propria lipsă de abdomen şi privea la mica balonare abdominală pascalopoliană, cu ochi foarte atenţi, plin de curiozitate şi de candoare. Conu Leonida : — Poftim de mai zi ceva. Conu Dinu, învins de satisfacţie, obiectiv, modest : — Ei, da... ştiu şi io ce să mai crez ? Nu-s nici cît butia de gras... nici slab ca ţîru nu-s. Nu-s nici prea prea, nici foarte foarte. Asta, aşa-i. De ţinut, nu mă ţin eu prea rău... mă ţin chiar binişor... pentru etatea mea. Că nici chiar aşa în etate nu

sunt, nu ? Şi nu pot pentru ca să mă plîng că m-a dărîmat bolile, nu, că aş vorbi cu păcat. Ei, că mă mai încearcă una, alta... că mă mai ciocăne pe ici, mă mai ciocăne pe colo... de, asta-i a omului. Dar nu pot pentru ca să mă plîng. Boier Dinu începu iarăşi, cu acelaşi dichis şi aceeaşi mulţumire să-şi răsucească o ţigare. Deodată, se opri din răsucit şi stătu nemişcat, atent, chiar concentrat, încercînd — s'ar fi spus — a desluşi ceva, sau a auzi clar un zvon îndepărtat. Conu Leonida : — Ce este ? Conu Dinu : — Ia stai. Şi continuă să asculte încordat, ciulind urechea. Conu Leonida : — Ce se întîmplă, domnule ? Conu Dinu, cu fruntea încreţită de atenţie şi îndoială : — Parcă mă 'ncearcă un junghi la stomah. Conu Dinu îşi ascultă, în continuare, vocea interioară, rodin-ian, dar o voce interioară venită — aşa părea — din exterior. Tot cu fruntea încreţită de îngrijorare şi dubiu : — Parcă m'ar junghia... parcă nu... ba parcă... Decis : Ia să iau eu un hap de-a lui Vasilcu. Că de stricat, n'are ce strica. Da. Să-i zic Tincuţii să mi-aducă de sus. Da' chiar, unde-i Tincuţa domnule, pe unde-o fi umblînd copilu ăsta, că nu stă locului, frate dragă, nu se-astîmpără, toată ziulica forfoteşte, fîţ încolo, fîţ încoace, nu şade şi ea frumos, la un loc, ca orice fată, nu, fîţ încolo, fîţ încoace, şi cînd ai şi tu nevoie de ea, ia-o de unde nu-i. Tincooo ! ! ! Tincuţooo ! ! ! Tincooo ! ! ! — Stai puţin, coane Dinule, ia stai matale binişor. N'ai dumneata nevoie de hap... deocamdată cel puţin. S'o lăsăm pe duduia Tincuţa să-şi vadă de trebi şi... să nu-i facem şi noi necazuri în plus. Şi pe urmă, dacă iei hapul fără să ai ne-a-pă-ra-tă nevoie, strică, să ştii, coane Dinule, mai rău îţi face. Conu Dinu, alertat, ridică o sprînceană zburlită : — Crezi ? ! — Dacă-ţi spun... — Ce vorbeşti dumneata, domnule ! După ce că-i amar îţi mai şi cauzează. Verde Împărat clătină din cap — ţeastă prea mare pentru umerii înguşti — meditînd cu amărăciune. Apoi declară : — Vreau şi eu să ţiu re-

gim, aşa m'am gîndit, da' parcă poţi să ţii regim în casa asta ? Poţi să vrei cît oi vrea şi tot nu se poate. Eu am zis, eu am auzit. Am făcut şi tărăboi, aş, degeaba. Pentru regim trebuie atenţie, tact, fantezie, fineţe. Ca să fie meniu-ul variat, amuzant. Să'mi dai aşa bucatele cu hurta, şi tot aia şi tot aia, mersi, refuz, mă indispune. Ceva uşor, delicat, spumos, ca o dantelă, da, mănînc ! un sufleu, o crochetă, o clătită 'ncîntătoare. Şi din cînd în cînd o mică surpriză. Nu cine ştie ce, ceva gingaş, distractiv, un pateu, un soteu, un cataif, o mică surpriză. Fără o mică surpriză, să-ţi deschidă pofta, nu se poate trăi, domnule. Mîncarea ţine de suflet, ce vorbeşti dumneata ! Marina mergea ca o balerină ducînd tăviţa : ceaşca mare de cafea şi paharul bulbucat. — E dulce cafeaua ?, întrebă Pascalopol cu glas tunător, ca să-l audă şi o minte surdă. — Hăă, se veseli huiduma. Altfel, cum ! — Sirup ca la turci ? — Hăă, aprobă htonica. — Bătrînă luxuriantă, ţi-am adus nişte chiloţi milanezi, să-i zăpăceşti pe bărbaţi. Zurla puse tăviţa încetinel pe masă. Căpitanul continuă galant : — Uite şi tutun de Istanbul, îndulcit cu smochine, din care-ţi place să duhăneşti pe furiş. Monstrul marin chiţcăi de voluptate, smulse pacheţelele şi fugi ruşinată şi fericită. — Pişicherule şi başbuzucule, rîse Castelanul, arunci dulăului un os, să nu te latre... — Păi cum, răspunse moale negustorul. Apoi Pascalopol se întoarse către Daniel, care se uita la el siderat, şi spuse : — Cu fiecare, pe limba lui. Fiecăruia, ce i se potriveşte. În orice caz, femela asta tîntă... şi sanchie, are o singură graţie : ştie să primească. În felul ei, fireşte. Puţini dintre noi ştim să primim un dar. Negustorul corăbier scoase din buzunar un şirag, scurt cît o brăţară, de mătănii. Boabele mătăniilor, mari, erau din chihlimbar. Pascalopol strînse brăţara de chihlimbar în mână cu o anume, da, îndîrjire ca şi cum s'ar fi agăţat de un colac de salvare. Degetele pufoase şi crispate pipăiră cîteva boabe, rapid şi aproape convulsiv, ur-

mară, mai încet, mai potolit, la-rînd, alte cîteva mărgele, apoi încă altele, și mai lent, și mai molcom, mâna grăsuță se destinse, liniștită. Pascalopol puse la loc în buzunar mătăniile. Totul, de fapt, se petrecuse foarte repede. Înțeleptul scoase din alt buzunar un trabuc, îl plimbă pe subt nas de cîteva ori aspirîndu-i mireasma, apoi, cu o forfecică, îl decapită exact și mîngîietor. Aprinse țigarea de foi. — Băncile ne omoară, Leonida, se căină moșierul. Te prinde într'un an rău și dacă pun japca pe tine, Aleluia, plătești dobînzi pînă te dăulezi. Moșierul a ajuns argat la bancher... Ce vorbești dumneata, domnule! Înțeleptul sorbea cu voluptate fumul înmiresmat și tare. — Dar și cu dumneavoastră, boierii valahi, știu că nu mi-e rușine. Nu vă modernizați deloc. Valahul rîse : — Uite al naibii ! Unde fuse nemțoteiul... Cică valah. Da' mătăluță ce ești, Leonida, papistaș ? Ai ? Lupul de Dunăre continuă liniștit : — Eu, coane Dinule, am mai vînturat lumea asta mare și am văzut că de, se schimbă ! — Se șchimbă, pă mă-sa. Comandantul *Propășirii* trase din trabuc și își văzu de vorbire : — Totul se schimbă, coane Dinule. Tot ce nu se schimbă, piere. Astea sunt faptele. Asta e legea. Vremile cînd prețul mondial al grâului se făcea la Brăila, s'au dus. Acum au scos capul Canada și Argentina : alți bani, altă distracție. Se'ntoarse iarăși puțin către orfanul medicinist : Țări cu bogății fabuloase și foarte concrete. Sclava veni să strîngă blidele de pe masă. Daniel, exasperat, silabisi : — Vreau o cafea mare și amară. Fără zahăr deloc. Femeia codrilor îl privi sanchiu dar păstră o tăcere demnă. — Ce vrei, pufăi cu mulțumire negustorul corăbier, timpurile se 'noiesc. Deschise larg brațele, parcă prezentînd spectatorilor, cu mâinile-i pufoase, după ce cortina fusese ridicată, începutul unui mare spectacol, plin de dramatism și strălucire : Am intrat în secolul douăzeci. — Ați intrat, mare scofală... Și postelnicul, ciu-

dos, pufni : — Douăzeci, douăzeci... unde-i mă, să-l văz și eu, pe douăzeci ăsta, că-l mănînc cu pene cu tot. Conu Leonida rîse încetișor : — Apare el, coane Dinule, numai stai nițel și să vezi cum apare. — Eea, se rescîrbi cneazul, tot așa plouă și ninge, tot așa crește grîu, tot așa se fac copiii... Sau, acolo, la nemția voastră se fac altfel. Auzi, douăzeci, bombăni, scofală ! — V'ați ruginit de tot, se amuză cumpănit marinarul de apă dulce. Vrei să știi cum arată secolul nostru ? Depeșele aleargă pe sîrmă, trenurile, pe șine, vapoarele mari taie oceanele. Fenicianul sorbea fumul aromat — pe degetul mâinii grăsuțe piatra de culoarea mierii strălucea tainic — și rosti, amuzîndu-se parcă singur de spusele sale : Viteza, coane Dinule, viteza ! — Ei, și unde alergați așa, mă rog ?, se stropși moșierul. Cel mai bine e să stea fiecare la casa lui și să-și vadă de treburi. Ce iese bun din vîntureala asta. Conu Leonida continua să zîmbească pașnic burzuluielii boierului : — Păi, nu te vînturi, musai. Stai frumușel în biroiașul tău din Viena și taca-taca, cumperi vite din Argentina și a doua zi, taca-taca, le revinzi cu profit bun în Portugalia, să zicem. Lucru cuminte. — Asta-i țicneală, gemu feudalul, să cumperi o vită pe care nici n'ai prubuluit-o din ochi. Socoteli parșive. Înțeleptul rîse iarăși încetișor : — Tempo, coane Dinule, tempo ! Dădu brațele în lături într-un gest de somptuoasă supunere : — Altfel, asta-i situația. Și de-ți place și de nu-ți place, noi tot nu schimbăm nimic. Boierul bombăni : — Vrei, nu vrei, bea Grigore aghiasmă. — Te văd supărat, coane Dinule și știu că ai de ce. Supără-te, afurisește oala lui Papin, aia cu aburi... care-i vinovată de multe rele foarte bune, dar adaptează-te și iuțește pasul... pentru că totul se iuțește. Înțeleptul rîse ușurel : — Din oala lui Papin... în care-a fiert... a răbufnit, odată cu aburii, viteza, coane Dinule, viteza. Astăzi timpul se grăbește, iubite prietene, să fim mai vicleni decît timpul... și să ne grăbim și noi cît putem. Altfel ne

spulberă. Povestitorul se opri puțin, apoi reînnodă firul poveștii : — Totul a ieșit din oala lui Papin : locomotiva, vaporul cu aburi (tot el, vezi) uzina... și... — Burghezia și proletariatul, se vîrî studentul. Pascalopol îl privi o clipă și nu răspunse. Se întoarse către boier căruia-i înfățișă, printr-un gest larg, generos și admirativ al mâinii pufoase, ultima și cea mai minunată minunăție a secolului : ...și comerțul mondial. Medicinistul : — Observ că aveți o mare admirație pentru comerțul mondial, în mod deosebit, și cred... pentru comerț, în genere. Pascalopol : — Da. Așa este. Comerțul înseamnă pentru mine, tinere prieten, un fel de... memento, dacă vrei. Înseamnă desigur și multe altele, pe care le las, acum, deoparte. Oricum, el îmi aduce mereu aminte că orice lucru are prețul său, care trebuie plătit. Nimic nu se obține fără plată. O, firește, prețul diferă nu numai cantitativ, ci și calitativ : se plătește cu bani, sau cu frumusețe, sau cu timp ; se plătește peșin, sau cu sănătate și putere, se plătește cu cinstea și chiar cu viața. Dar de plătit, oricare ar fi prețul, plătești, dacă vrei să obții ce dorești, sau ce îți trebuiește neapărat. Și dacă ai, bine'nțeles, cu ce. Chiar și banii, ba chiar mai ales banii, se plătesc. Scump. Scump de tot. Depinde de ce preț, nu-i așa, ți se cere, ce preț are pentru tine, și ce preț poți, sau ești dispus să plătești. De multe ori ajungi să obții banii, dar ajungi la ei despuiat: de sănătate, de putere, de cinste, de dragoste și de nădejde. Așa încît, nu-i așa, trebuie să ne socotim bine: ce dăm și pentru ce dăm. Ne convine, facem tîrgul, dacă nu, nu. Se spune : nu orice se poate cumpăra, nu este totul de vînzare. Așa-i, nu orice și nu oricine se vinde pe bani, dar poate fi cumpărat cu altceva : cu elogii, de pildă, sau cu funcții, sau cu Putere. Un fapt rămîne clar și statornic : îți dau ca să-mi dai. Orfanul : — Deci nimeni nu-ți dă nimic pe degeaba. Mda, am mai auzit... maxima asta. Și totuși... cu puțin înainte... chiar

dumneavoastră, personal, aţi dăruit cuiva ceva. Atunci, cum să-mi explic... a ! şi vorbeaţi şi de o anume graţie... sau ştiinţă graţioasă, sau artă de a primi. Pascalopol zîmbi : — Se fac, desigur, şi daruri... tot atît de rare ca şi minunile. Există însă daruri şi daruri. — Ce vreţi să spuneţi ? Pascalopol surîse iarăşi dar nu răspunse. — În orice caz, patronul dumneavoastră a făcut... cîndva... Troienilor, un cadou atît de nemaipomenit, încît îl pomenim şi azi. Dacă n'au căutat în burta calului de dar ! Ar fi găsit în respectiva burtă cavalină şi proverbul : mă tem de greci şi de darurile lor. Pascalopol rîse cu voie bună : — Ei vezi ? Ce-ţi spuneam ? Tinere amic, îmi placi. Un temperament... categoric şi o minte subtilă. Există daruri cu primejdie. De aceea... cred eu... printre alte motive... darurile care ne bucură pe deplin sunt cele pe care le facem, nu cele pe care le primim. În treacăt fie spus... pentru că ştii şi dumneata prea bine... grecii ne-au făcut daruri care sunt, pentru civilizaţia noastră europeană, valori sine qua non. Fără cadourile greceşti, micul nostru cosmos european — şi poate nu numai el — s'ar fi reîntors demult în barbarie, deci în haos. Pascalopol îşi luă încă un trabuc, îl plimbă încet, de două, trei ori pe subt nas sorbindu-i aroma, îl decapită gingaş cu forfecica, îl aprinse şi sorbi adînc fumul înmiresmat. — Să lăsăm acum calul troian şi să trecem la alte dobitoace mai puţin simbolice... dar concrete, moderne şi... rentabile. Coane Dinule, lucrurile stau aşa : matale vrei bani fiindcă ai nevoie de bani. Este ? — Este. Cum să nu fie ? — Ei, atunci dă ce ţi se cere : vite, porci, păsări, ouă, nu grâne, nu porumb, că geme piaţa de grâu şi de porumb, şi-o să ţi se dea, în schimb, ce vrei mata : bani. Conu Dinu, prea stupefiat ca să se 'nfurie : — Ce vorbeşti dumneata, domnule ? Vrei s'ajung găinar ? ! Pascalopol rîse uşurel. — Nu vreau s'ajungi găinar, coane Dinule. Doresc să fii pro-du-că-tor modern. Vreau să ai şi să dai marfa care se cere... ca să

iei un preț bunicel și frumușel. Nu cum faci dumneata. — Păi, ce fac ? — Rău. Rău faci. Ți-am spus : geme piața de grâu și de porumb și matale hop ! tot cu grâu și cu porumb. Te-alegi cu nimica toată și te mai și miri de ce. De. — Și ce să fac, domnule, să produc io ouă ? — Ei vezi asta-i cu matale. Grâu și iar grâu. Și-l mai dai și ieftin angrosistului, care-l exportă scump. Proastă socoteală. — Și cum adicătelea, să-mi încarc io bucatele-n căruță și să le cărut tot io la tîrg ? Să iau, poate, cobilița la spinare și haida hai la piața dumitale, ia porumbu, ia porumbu. — Lasă, nene Dinule, nu te face că nu pricepi că le vezi foarte bine. Nu zvîrli porumbul pe te miri ce și mai nimic, ci 'ngrașă porcul cît e cald. Orașul are burta mare și gustul subțire. Poftește șunculiță, fripturică... slăninuță... omlețel, cum îți place și matale. Papă tot. Du-i tot ce-i viu și de mîncat și ți-l înghite, hap ! și încă-ți mai cere. Fă-i pe plac și faci avere. Conu Dinu exasperat : — Și ce să fac, frate dragă, să mă fac văcar, ciurdar, găinar, mîine-poimîine rudar lăieț... și răspoimîine, cine știe... nihilist ? — Sigur. Nu și nu. Mai bine rob la bancă. — Ce așteaptă Nicu Iatan : se uită la matale, de departe, de sus, și rîde. Orfanul tresări : — Nicu Iatan ? Directorul băncii Albina ? Pascalopol se 'ntoarse către Daniel și-l privi atent : — Da. Îl cunoști ? Orfanul : — Nu. Nici Pascalopol nici Daniel nu mai adăugară nimic. Conu Leonida se adresă moșierului : — Banca ți-a dat împrumut, nu zic nu, dar tot banca își ia, sin-gu-ră, dobînzile : îți cumpără cerealele la preț de batjocură. Așa, ești la cheremul și de rîsul ei. Matale ridici brațele la cer și zici : banca a dat, banca a luat. De-aia vă scoate *Albina* moșiile la mezat, una cîte una. Și cînd spun că dumneavoastră, boierii valahi, v'ați ruginit de tot, poftim, te superi. Boierul valah : — Și ce vrei, domnule, de la mine, ce vrei ? Negustătorul : — Coane Dinule, eu personal nu vreau de la dumneata, nimic. De vrut, vrea cererea și oferta. Piața in-ter-na-ți-o-

na-lă cere de la matale ceva anume, şi nu ce vrei, sau ai, sau chiar crezi matale că e bine să-i dai. Asta este realitatea şi cu realitatea nu te poţi pune. Ca să ne 'ntoarcem la modesta mea persoană, eu, coane Dinule, doresc şi pot să te-ajut, dar numai dacă mă laşi... dacă doreşti şi dumneata să-ţi viu în ajutor. Altfel, cu toate că vreau şi tot nu pot. — Păi, cum... ? — Am mai vorbit doar, sau ai uitat ?. — De. Cine mai ştie...? Negustorul corăbier, zîmbind : — Bine, zicem c-ai uitat Uite, de dragul dumitale mă fac neguţător de carne vie : dă-mi mie dobitoacele cu patru picioare, sau numai cu două, dar cu pene, fulgi şi puf, le încarc în arca mea şi ţi le vînd la Pesta sau la Viena, mă rog, unde se cere, unde trebuie şi unde e bine. Bine, adică ren-ta-bil. Văzînd şi făcînd. Trebuie, nu-i aşa să ţinem seama de fapte. Faptele sunt fapte. Valahul, gest dispreţuitor, a lehamite : — Eah, faptele... Negustorul : — Faptul, coane Dinule, nu se 'nlătură cu vorba. Cu vorba, îl acoperi numai, şi încă i se vede nasul. Faptul este şi rămîne fapt şi pînă la urmă, tot faptul vorbeşte. Moşierul : — Mai vedem noi, mai aşteptăm... Negustorul : — Nu. Timpul nu aşteaptă. Şi Pascalopol rîse încetişor : — Tempo, coane Dinule, tempo. Viteza. Studentul se vîrî în fason : — Nu pricep ce interes ar avea banca să acorde împrumuturi cuiva care nu-şi poate achita datoriile vechi. — Vezi că are, bombăni bătrînul. Eruditul Leonida : — Are, te înglodează şi mai mult în datorii, nu mai poţi achita nici dobînzile şi ea te vinde la licitaţie... sau cumpără tot ea. — Şi ce face banca... aşa, cu o moşie... — O arendează. Cu preţ foarte picant : sărat şi pipărat. — Şi se găsesc... inşi care arendează în condiţiile astea ? Negustorul corăbier surîzător : — Dacă n'ar fi, nu s'ar povesti. Dezgustat probabil de prostia şi răutatea omenească, judele Victoraş se zgîrci, apoi ţîşni în sus, cu mâna la gură, icnind alerga spre izbăvire. Maturii îl urmăriră în tăcere. — E, săracul, îl căină bătrînul, se ţine şi el dintr-o lefşoară... Cînd vine

pe la noi își umple și el burtica și... de. Și e nevricos. Pascalopol, cu liniște glacială : — A întrecut măsura. Huiduma belalie aduse cafeaua tocmai cînd Daniel încetase s'o mai aștepte. Tînărul sorbi cu deliciu din cafeluță, dar se scîrbi : era dulce-sirup. Slujnica procedase cu socoteală, punîndu-l la locul său — la colț. Lui Daniel îi cam sări muștarul. Îl privea și servitoarea ca pe felul șapte luîndu-se după stăpîni. Dealtfel, bine îi făceau. Ce le era el, lor, în ce calitate se afla aici. S'ar fi ridicat să plece dar îl lua c-un soi de lene, de toropeală. Mai rămase — încă un pic. Conu Dinu cogita. Medită ce medită un timp de, apoi reîncepu lupta, combatant aprig și înfricat : — Și dacă dă pesta porcină sau cine știe ce molimă și-mi prăpădește bunătate de mar-fă de ex-port ? ! Ai ? ! Dacă-mi moare capitalu ? ! Calicesc și alt nimic. Mă duc atunci să mă vînd pe mine *de viu* la oraș, cum poftești dumneata, să mă facă el friptură. — Pe cînd așa, stai mult mai bine : ești dator vîndut, *de viu*, și te mănîncă banca, fript. Pascalopol deschise larg brațele, regretînd cu fast : — Azi, coane Dinule, fără risc nu se poate. Adaugă : Dacă riști, poți pierde dar poți și cîștiga. Cine însă nu riscă, pierde la sigur. Tăcură o clipă. Spuse apoi cu liniște implacabilă : Iubite coane Dinule, scurt și cuprinzător : sau ne adaptăm și mergem în pas cu timpul, sau suntem eliminați. Matale faci cum vrei, cum crezi, cum poftești. Vreme trece, vreme vine. Te întreabă și socoate. Verde-Împărat sta puțin gîrbovit, sprijinindu-și brațele de masă, ținîndu-și plecată și fruntea înaltă și țeasta mare și pleșuvă. Ciocănea îngîndurat în masă cu degetul — gest de care nu-și da seama — și lemnul mesei suna înnăbușit, poc, poc, poc, poc. Ciocăni el cît ciocăni, apoi brusc se răsuci spre ușa din capătul sumbru al încăperii : — Tincoooo ! Tincuțoooo ! Tincooooo ! Cosînzeana veni cu grăbire dar, de astă dată, fără a se speria. Îi zîmbi lui Pascalopol care, și el, îi surîse.

— Da, tată, spune. Părintele porunci tare, rar şi răspicat : — Vreau friptură. Am văzut că este. Mi-o tai felii-felioare. Subţiri, subţiiiirele. Aşa. Fiica îi răspunse printr'o privire plină de reproş mut. Atunci tatăl tună cu glas atît de grozav, încît răsună şi se cutremură întreaga zidire, din temelii şi pînă la bolta întunecată : — Am spus să fie friptură — friptură să fie ! Ce, am ajuns milog în casa mea ? ! Odată iau masa asta, cu blide cu tot şi-o zvîrl cît colo, de se face zob. S'ajung io să mă cerşetoresc la mine-n casă ! Aici, stăpînul sunt io. Ca să se ştie. Să nu vă puie dracul să-mi ieşiţi din cuvînt, că praful şi pulberea s'alege de tot. Ei, drăcia dracului ! Pascalopol fuma. Fumul aromat se ridica încet spre înaltul încăperii, ascuns de întuneric. Judele sta neclintit. Tînărul privea în licoarea neagră a prea îndulcitei cafele, pe care n'o putuse bea. Ridică privirea : — Domnule Pascalopol, aveţi cumva un ceas ? Al meu a stat. V'aş ruga să-mi spuneţi... — Da. o clipă. Pascalopol scoase din buzunar un ceas rotund, cu capac din aur, cum aveau toţi domnii de seama lui. Deschise căpăcelul, se uită atent la cadran, închise căpăcelul şi spuse zîmbind : — E tocmai bine.

FIINDCĂ FĂRĂ EA, POVESTEA N'AR FI POVESTE. Soba era, fireşte, rece şi pe umezeala asta se resimţea. Ce porcărie, diagnostică Daniel, fac cu dinadinsul. În definitiv ce e cu rîioşii ăştia, putrezi de bogaţi dar în pragul falimentului, au cămara plină dar casa de bani pustie. Toţi de viţă veche, ţîfnind de fudulie, dar bunicii lor furau ouăle de sub cloşcă şi călăreau pe deşelatele cu gîrbaciul în mână printre ţărani. Mângosiţi şi belalii stupind în cap pe toată lumea, nu agonisesc, viaţa toată, decît datorii. Şi după ce nu pot bea la ei o cafea ca lumea, nici focul nu mi-l fac. Aa, nu !, trebuie s-o întind din hardughia asta,

Tînărul se aşeză pe dunga patului rîzînd : — Dar de ce m'ar primi altfel ? N'am de ce le purta parapon, dar de şters, trebuie s'o şterg ; nu sunt eu de ei, dar nici ei de mine. Şi acum, ce facem ? Golul ceţos al unei zile îl zăpăcea, tipicar cum se obişnuise să trăiască. M'am dezobişnuit de mine — se certă — un om care nu se suportă pe sine însuşi. Dar cine se îngăduie ? Sigur că orfanul ce dusese o viaţă strîmtă şi zgrunţuroasă nu avea o privire de bine spre rîzgîiaţii cu nacafale, ghiftuiţi în însinele lor, siguri că lăfăielile vieţii li se cuvin de-a pururi. Nu era o reacţie socială, de categorie, ci a unei energii vulnerate, convingere că mai tîrziu el însuşi va face parte dintre privilegiaţi ; dar pînă atunci ciudosul îi vedea caricatural. Îi crescuseră ghimpi şi ţepi. Uşa se deschise şi apăru o fată cu un coş de papură, plin cu lemne. Avea, fapt izbitor, părul tuns foarte scurt, băieţeşte, obrazul rotund, oarecare, gura ca o tăietură de stilet, iar privirea de aur îl aţintea concentrat : — Am venit să aprind focul. Trecu o înceată clipă. Fata spuse cu sarcasm : — Ca să nu îngheţe aleşii noştri oaspeţi. Ochii de aur îl fixau cu batjocură şi sfidare. Înaintă cîţiva paşi uşori, purtînd în mână coşul cu lemne. Rochia, foarte urîtă — evident prea largă pentru trupul subţire dar puternic — dintr'o ţesătură aspră, căcănie, era făcută la 'ntîmplare şi ostentativ neatrăgătoare. Totuşi nu cred să fie slujnică, îşi zise băiatul şi se ridică spre pupatul mâinii. Fata, însă, nedîndu-i nici un fel de atenţie, se chincise la gura sobei şi, cu un cleşte, jerăvea grătarul, dînd cenuşa jos. Jerăvind mereu îşi spuse parcă sieşi : — Să facem focul. Tînărul se aşeză pe scaun : — Tu eşti Cenuşăreasa ? — Da, fiindcă, uite, umblu cu cenuşa. Amuzat, Daniel o privea fără să-i treacă prin cap să facă el focul, într'atît viitorul om de ştiinţă era convins că anume treburi sunt numai pentru femei şi servitori. Stînd chincită la gura so-

bei, tînăra își întoarse către el fața, astfel încît o putu vedea mai în amănunțime. Chipul, deloc frumos, prea rotund, avea însă — cu ciuful scurt, zbîrlit, și privirea aurie, bătăioasă — un soi de grație războinică, un farmec belicos de Ioană d'Arc sau de amazoancă. De aceea, asociate cu mutrița marțială a fetei, cu trupul ei subțire dar voinic, ghicit sub țesătura grosolană, lemnele pentru sobă din coș deveniseră butucii unui rug de jertfă, pe care se aduc sacrificii Zeilor, sau sunt arși oamenii de vii. Cleștele de jerăvit cenușa era o lance. — Mă cheamă Otilia. Trecu o altă înceată clipă. — Oficial sunt un fel de nepoată, dar rudenia e așa de încurcată că mi-e lene să ți-o povestesc. Dealtfel, mă tem că am cam uitat-o. Ideea ce trebuie reținută, preciză ea, e că nu am părinți. Adică... am avut, dar au murit. Spuse asta cu o celeritate ce se vroia indiferentă. Acum fac focurile la boieri. — Și eu sunt orfan, se repezi tînărul, mărinimos. — Aa, tuu... oftă fata, tu ești băiat. Mîine o să fii doctor mare și... Iar eu o să aprind focurile unui domn doctor. Poate becher. Vorbise sfidător, cu amărăciune... Potrivi bine lemnele la gura sobei și le dădu foc. Sta chincită și privea pălălaia : — Nu prea îmi reușesc focurile. Adăogi gînditoare : — Dealtfel, nimic nu-mi reușește... Nu simt vocația gospodăriei. Deși, uneori, mă amuză. Închise ușa sobei, deschise ușița de jos și se ridică iute, ca din arc. — Să vedem dacă se aprinde. Își lovi palmele a scuturare, se duse de se așeză pe pat. — Permiteți să vă deranjez un moment ?, și execută o mică strîmbătură sarcastică. — Să-l veghem împreună. Tînărul contempla țolul de jos, stingherit : — Voi încheia facultatea, desigur dacă... o să am cu ce plăti taxele și... celelalte. Agrava fiindcă era jenat. Fata dorise să-l facă să se simtă... da, vinovat ; și reușise. — În momentul de față, perspectivele sunt cam... nu prea sunt. — Și-ai venit să te milești la conu Dinu ? Studentul se irită : — De fel. Dealtfel, în ce calitate ? Nu-i sunt nici măcar nepot de mâna șaptea.

Fata încasă vitejeşte, doar cu mica ei strîmbătură sarcastică şi amăruie. Dînd-o pe glumă : — Şi cărui fapt datorăm onoarea de a vă avea în mijlocul nostru. Băiatul spuse paşnic : — Am, pe aici, nişte pămînt de la tata... Trebuie să-l vînd ca să pot rezista pînă... — Aha, rîse ea, sărac lipit dar cu moşioară. — Cît e... ca să mă poată ţine... ar trebui să mă ocup de el, să supraveghez... Adică să renunţ la medicină. Asta nu vreau. — Fapt e că ai ce vinde, pe cînd eu — ţîşni în picioare — nu am de vînzare decît asta — şi îşi trecu palmele strîns pe trup, de la sîni la şolduri, făcînd să se ivească din straiul lălîu forme subţiri şi puternice. Băiatul roşi uşor, fata-l lua prea repede — dealtfel nu avea experienţa femeilor deloc, crescut în mediu masculin cum fusese. — Uite, observă dînsa, focul s-a aprins. Deci misiunea mea de cenuşăreasă ia sfîrşit. — Mai stai, o rugă. — De ce ?, vrei să-mi faci curte sau te plictiseşti. Bărbatul bîigui ceva... — Văd că te-ai ruşinat, reluă fata, dar ce rost ar avea să mă mint... Sigur că sunt de vînzare, ca toate fetele dealtfel, numai că altele au şi zestre, pe cînd eu îmi scot în vînzare doar corpul, şi sunt hotărîtă să-l dau la licitaţie, celui care dă cel mai mult. După cîte declari nu pari un muşteriu serios. Mie îmi place adevărul şi n'aş vrea să creez... neînţelegeri. Orfana, hotărît, brava, aflîndu-se în inferioritate socială, vroia să o ia înainte, să spună dînsa ceea ce — se temea — avea să gîndească persoana cealaltă. Dorea să atragă atenţia asupra persoanei sale, bruscînd ? Era, desigur, dacă nu o personalitate, o prezenţă. Orfanul răspunse amuzat : — Dacă ţi-am spus Cenuşăreasa e fiindcă îmi închipui un basm ce s'ar petrece în acest Castel. Împăratul Verde este neînstare s'o apere pe Cosînzeana lui de Zmeul Tănase. Am găsit-o şi pe Zgripţuroaică. Adineauri, pe Cenuşăreasă. — Ea e din alt basm, zise repede fata. — Ce are a face... E aceeaşi lume, cu aceleaşi legi. Dar lipseşte Făt-Frumos, aşa că povestea stă pe loc. Fata surîse unui gînd : — A venit azi

dimineață. — Da ? Cine ? Leonida ? Viteză și comerț mondial. Seamănă dar nu răsare. Cam copt, cam matorel. Fata (superb) : — Făt-Frumos e... e bărbat, nu un... un țîngău. Băiatul (rîzînd) : — Mulțumesc, dar lovitura e în gol, nu concurez. Deci conu Leonida îl va păli pre balaur, îi va tăia capetele lui monsieur Tănase, o va răpi pe Kera Tincuța pe vasul fantomă făcînd-o să plutească pe Dunărea albastră. Lucru nemțesc de prima calitate. Fata : — Dacă le ești musafir și le mănînci pâinea nu stă frumos să-i bîrfești. Am să te spun Tincuței, să vedem ce-o să-i răspunzi. Băiatul (înghite în sec) (aparte) : Vrea să fie dezagreabilă, ce-i dreptu, reușește. (Țare) : — Cît e pe partea mîncării, ce să spun... Nici o cafea n'am reușit să... Fata (zvîcnește în picioare dintr'un salt) : — Vrei o cafea ? Băiatul (blazat) : — Mare și amară, fără zahăr deloc. Fata (e un clocot de energie eficientă) : — Mă duc să-ți fac. Vrei și un omlet ? — Chiar dacă prin asta îmi pierd dreptul de a bîrfi, singurul meu privilegiu. Dealtfel, comparația cu Ileana Cosînzeana, nu-mi pare cu nimic jignitoare pentru o tînără. Sora de caritate (alarmată) : — Și cum ? n-ai luat nimic, nimic în gură ? — De alaltăieri, nu. Gospodina : — Dar ai fost doar la masă... — Georgicele bucate nu mi-au spus nimic. Doctorița (se apropie de el, îi pune mîna pe frunte) : — Arzi. Sigur, ai temperatură. E vreun termometru pe-aici ? Mă duc să-ți aduc. Aduc tot ce trebuie. — N'am nimic, mîrîi băiatul. Dar Otilia dispăruse. — E iute, diagnostică medicinistul, paraponisit. Nu, nu-i frumoasă, trase concluzia. Revenind : — Dar are piper. Ridică din umeri : orfană, fără avere — că doar n'o s'o milească boier Dinu cu zestre, nu de alta, dar n'are de unde-i da — cine s'o ia ? Un negustor cu abdomen, fiindcă fenicienii umblă acum după sînge albastru... Un funcționar mai nălțuț, magistrat să zicem, ca Victoraș, tot pentru relații moșierești, de nu un șef de gară de pe o linie adormită care scuipă pe jos și sorbăcăie ciorba. Dar repezită

cum e, iute de limbă, o să-i sperie, fiindcă masculul român, toate ca toate, dar vrea muiere spăsită. Să cînte cocoşul, ce mai ! Pe cînd Otilia, în felul ei pieziş, sanchiu şi cu ghimpi... Nu-i uşor să fii de pripas, să creşti de la masa altora, să porţi rochii purtate şi pantofi folosiţi. Asta nu te face dulce ca urda, te ascute. Şi ce bărbat se însoară cu un stilet ? Ar trebui cineva matur, cu bani, cumpănit şi comprehensiv ca... Leonida. Să-i îngăduie, ca unui copil răsfăţat... sau timpuriu înţărcat. Eu... mie îmi rămîne o ieşire, pe unde să ţîşnesc. Dar eu de-abea mă car pe mine, necum şi o zvăpăiată ca asta... Mi se răstoarnă barca. Nu, nu, trebuie o corabie solidă ca *Propăşirea*... Şi totuşi... pentru o Ioană d'Arc, sau o Amazoană, sau ce-o fi fiind...

Tînărul se duse la fereastra absurd de înaltă. Ceţuri lăptoase aiurau izbindu-se moale de geam, se răsuceau cuprinse de o agitaţie lentă, şerpească, fără potol, însă. Fuioare se tîrau în sus, altele treceau cu grăbire, altele cădeau pufos formînd figuri în destrămare : lupul cu gura rînjită se făcea porc, înţeleapta dromaderă se lungea în gît pînă la struţ ce se risipea în pene, un Castel măreţ se surpa cu stînca lui prăvălindu-se într'o mână răşchirată. O lume de dinainte de lume, un vis prea adînc încercînd să trimită în sus un mesaj codat ce rămînea, totuşi, opac, prea opac. Prea multă ceaţă, oftă, cine ascunde, ce ? Întrebare nechemată : Dar ce rost au toate acestea ? Dar ce confuzie opacă interoga ? Lunga aiurare a Bălţii, unde pămînturile nu se deosebiseră de ape — încă la fiinţarea lui în hardughia zvîrlită în pustietate cu o zadarnică trufie, la zbaterea lui rigidă pe un culoar întunecos ce ducea la o sală de disecţie, la eterna înbrîncire a lumii mînată de setea de putere... Cine încerca să-i trimită şi ce prin fuioarele ude şi buimace încercînd lumea. Sau toată obscuritatea lăptatecă dansînd şerpeşte să fi fost un strat neghiob al materiei nenoimatice, o complicaţie tîmpă a nimicului. Oala lui Papin, aburul sub presiune creind locomotiva, burghezia

şi proletariatul. Sunt într'o sală de aşteptare... surîse. Trenul : secolul douăzeci — care destinaţie, ce destin ?, ce predestinaţie ? Raţionamentul aburos se izbea, se izbea de un zid de pîslă, de pîclă... Locul copilăriei reîntoarce înţelegerea forţelor ascunse. Unde era tatăl lui ? De ce aburii ceţei nu formau un chip şi un glas care să-i arunce un răspuns enigmă. Un bărbat voinic cu umeri laţi şi cu faţa aburind. Nici un gest răspicat. Cum vorbea ? Ce spunea ? Unde dispăruseră toate. Unde dispar... Ceaţa veacurilor. Obiceiul secolelor de a se naşte mai devreme, mai tîrziu, niciodată la ţanc. Ce semnifica Platoneştiul ? Dar Castelul ? Alunecase pe un tărîm confuz şi rarefiat unde se juca, lent, un basm. Spectator ? Actor ? Cînd — unde lua sfîrşit călătoria spectacol. Tînărul făcu un gest violent alungînd întrebările aduse de ceaţă, ce-l năpădiseră din otium, vagul ce apare cînd mintea nu mai e încordată toată spre un scop unic. Mîine trebuie să plec, hotărî din nou, drept care întoarse ferestrei spatele, se desprinse de oglinda nimicului şi se aşeză cuminte pe scaun. Otilia intră purtînd în mâini o tavă cu multe căni, ceşti, recipiente care, toate, abureau ca nişte mici cratere. Le veghea, foarte atentă, ţinînd fruntea plecată asupra lor, astfel încît, învăluit în aburii mefitici, chipul ei rotund, vivace şi concentrat, cu pleoapele coborîte, apărea ca cel al unei tinere profetese. Aşeză cu precauţie tava pe măsuţă — de concentrată ce era fata scosese un mic vîrf de limbuţă roz — şi contemplă fierturile clocotite. Ce-i cu părul ei de-i tuns băieţeşte ? O fi avut tifos ? se întrebă medicinistul. Sau te pomeneşti c'o fi fost pedepsită pentru cine ştie ce blestemăţie, fiindcă prea cuvioasă monahă nu cred că se pregăteşte să fie, asta nu. Oricum, îi şade bine. Şerpi subţiri de aburi se înălţau din licori spre faţa tinerei vrăjitoare. Ochii lui, fierbinţi şi autonomi, îi căutau fetei, sub un prea larg vestmînt, formele prelungi şi voinice. Ea îi răspunse cu o privire scîrbită, plictisită şi tristă : se obişnuise a fi

cercetată într'un anume fel dar nu se resemnase deloc. — Ceai de tei, ordonă, îți place, nu-ți place, îl bei. Bietul Daniel oftă. — Nu ofta, că nu-ți ajută. Cu asprime, scoase dintr'un buzunar al amplului vestmînt termometrul, întinzîndu-i-l cu un poruncitor „poftim". Bolnavul protestă cu vorbe confuze, dar sora de caritate îl descheie cu grăbire la cămașă și-i înplîntă stiletul în locul prescris : — Ai răcit pe drum. Cu asta nu-i de glumit în prag de iarnă, te tîrîie pînă'n primăvară de nu mai ești bun de nimic. Apoi, schimbîndu-și glasul, vrăjitoarea îl îmbie cu blîndețe, chiar cu anume duioșie : Hai bea. Buruienile astea — am pus și mușețel și păpădie și tot ce trebuie — or să te facă bine. Ia-le. Bea-le. Bărbatul se irită : — N'am nici pe dracu. Dealtfel, oricum mîine plec... Fata se așezase pe pat : — Trebuie ? — Nu, dar... n'am ce căuta pe aici... Am căzut pe capul oamenilor ăștia... Bătrînul se uită la mine ca și cum aș fi de sticlă. — Uită-te la ceas, porunci dînsa, să vedem cît ții termometrul. Și să știi, cu conu Dinu... greșești... Își lăsase capul pe spate și-și zbîrlea, cu mâna mică și zdravănă, ciuful. — E un om minunat... în felul său. Băiatul își mișcă fundul a jenă : — N'am zis că nu... Eu am picat, așa, la timp nepotrivit... Nu-i arde lui de mine. Se uită la ceas : nu mergea. În Capitală o să i-l dau lui Baruch, să-l repare. Aici, tot nu are ce... Fata : — Și de-ai ști ce frumos povestește... Minunat. Băiatul (tînt) : — Am primit o probă. Am impresia că le stau pe cap. Fata : — Da' de unde. Camere sunt, mîncare este, nu incomodezi pe nimeni. Poți sta și un an. Băiatul (superior) : — Un an ! Ce idee ! Am spus doar atît : se uită la mine ca și cum nu m'ar vedea, fel de a-mi comunica — mă încurci sau, pur și simplu, mă plictisești. Fata (expansivă) : — A, nu, ăsta-i felul lui de a fi politicos, adică : fă ce-ți place, simte-te ca acasă... Orfanul (acru) : — N'am casă... Acum nici la internat nu mai mă pot întoarce, nu mai sunt pedagog. M'a concediat directorul să-și vîre pe un nepot de-al lui.

O să-mi trebuiască o cameră mobilată... dar de unde pi-țule... Fata (aspru): — Cîte minute au trecut! Băiatul (inocent) : — Nu știu. Fata (cezaric) : — Ți-am spus să te uiți ! Băiatul (mirat) : — M'am și uitat dar... nu merge. A stat. Rîzînd : — M'a cam terorizat monstrul ăsta rotund care înaintează întorcîndu-se mereu îndărăt astfel încît rezultatul efortului său constant e nul. Vrea să sugereze că nu există început și sfîrșit, idee ce nu poate intra cu adevărat în capetele noastre finite. Iar cealaltă sugestie, că totul se repetă, nu-mi place, e un concept elaborat de puturoși, ca să nege efortul. Fata (agresiv) : — Ești teribil de inteligent. Iar eu profund impresionată. Asta ai urmărit, nu ? ! Doctorița : — Și strînge bine brațul, că altfel îl ții degeaba. Băiatul (face ochii mari, strînge bine brațul, înghite) : — De fapt, ca să ne întoarcem la ospitalitate, pretutindeni m'am simțit de pripas... Doar la internat prezența mea se justifica... Fata (curioasă) : — La internat ? Băiatul (luat de fluxul povestirii) : — Da. Acolo aveam un rost... Nu mă întreba nimeni : ce cauți aici. Eram mulți, și nu reușeam să rămîn singur într'o încăpere, dormeam în frig și mîncam prost, adevărat, dar prezența mea se justifica : eram elev intern, apoi pedagog... Fata (aspru) : — Mă înduioșezi pînă la lacrimi. Cîte domnișoare ți-au căzut la picioare cu poveștile astea. Băiatul (iritat) : — Nu mă ocup cu asta. Medicina îmi ia toată energia, nu-mi rămîne și pentru... Fata (ironic) : — Am înțeles, domnule doctor, sunteți un model de seriozitate. Ia dă termometrul încoa să vedem unde a dus atîta virtute. Medicinistul se execută. Fata îl ia, se încruntă, îl scade : — Nu e mare, dar pentru ziua, spre prînz, promite. Să te vedem la noapte. Bea ceaiul că se răcește. Aide, aide, nu te mai strîmba că nu te las pînă nu golești cana. Băiatul se strîmbă și bea. Fata (îl ține de vorbă ca să nu observe cît de rea îi fiertura) : — Ziceai că vacanțele le petreceai pe la co-

legi. Pe la conace boiereşti... Se purtau rău cu tine ? Băiatul (soarbe, se strîmbă) : — A, nu, îmi dădeau o cameră şi... uitau de mine. Chiar colegul ce mă invitase. Aveau altele, ale lor. Într'un sens era bine... citeam. Dar să fii lăsat aşa, de izbelişte... rîia boierească... — Şi foloseai vremea cucerind inimi tandre. Băiatul (iritat) : — N'am cucerit nici o inimă. Tăios : — Altfel, nici n'aş avea ce face cu ele. Şi în definitiv, continuă el din ce în ce mai enervat şi trecînd la contraatac, în definitiv ziceai că n'ai vocaţia gospodăriei, aşa parcă spuneai, nu ? (Se miră singur de ciudăţenia propriei asociaţii.) Ce vocaţie ai atunci, admiţînd că ai una ? Obrazul rotund şi războinic al amazoancei se limpezi de orice urmă de agresivitate, arătînd o gravă vivacitate. Iar privirea fetei, bătăioasă, ironică se liniştise ca prin farmec şi lumina mare şi aurie ca luna plină. — Da. Am. — Anume. Drept răspuns, fata continuă să-l lumineze cu privirea ei de aur. Apoi, brusc, se ridică de pe pat — salt prelung şi sigur de tînără atletă în cămeşoi căcăniu — şi se duse la fereastra pe care o astupau pîclele lent lunecătoare. Hotărît lucru, fereastra asta are ce are de ne atrage, ne cheamă pe toţi, îşi spuse studentul. Daniel îi vedea numai spinarea şi ceafa înaltă şi voinică subt părul tuns băieţeşte. — Da, am o vocaţie, repetă Otilia şi glasul ei de contraltă vibra cu o sonoritate înnăbuşită şi amplă pe care nu o atinsese niciodată : — Să trăiesc. Luat pe neaşteptate, Daniel nu ripostă. După o clipă, întrebă : — Adică ? Se auzi rîsul înnăbuşit şi amplu al fetei : — Tocmai. Asta e : nu ştiu. Volitivul student : — Cum nu ştii ? Nu ştii ce vrei ? Stînd la fereastra zăbrelită de pîcle, Otilia, în şoaptă : — Vreau tot. Raţionalistul încăpăţînat : — Adică. Ce 'nţelegi la urma urmelor prin formula asta ? Deşi sta întoarsă cu spatele la el, privind ceţurile, tînărul îşi da seama, după glasul cu care-i răspunde, că Otilia surîde : — Tocmai. Nu ştiu. Orice, de toate, tot. Apoi se întoarse cu faţa spre băiat, rî-

zînd : — Să fiu fericită şi nemuritoare, poftim. Eşti mulţumit ? Daniel mormăi ceva ininteligibil. Fata se dădu de trei ori peste cap şi se preschimbă într'o babă doftoroaie hărţăgoasă şi grijulie. Se apropie de student : — Şi acum, don doctor, la pat. Hai, hai, pantofii, pantalonii, celelalte... şi sub pătură. Băiatul (protestatar) : — Bine, dar nu am febră. Baba (necruţător) : — Da ? Şi 37 cu doi ce e ? Asta la prînz. Dar la noapte ? Nu mănînci nimic, bei ceaiuri multe, fierbinţi. Mîine trece doctorul lui conu Dinu pe aici, o să te vadă şi pe tine. Hai, hai, că nu mă uit, mă impresionez greu. (Se duce ostentativ la fereastră.) Băiatul (se execută în silă. Mormăie) : — Ce ceaţă. Fata (ştie) : — Balta. Şi Dunărea. Atîta apăraie... Zilele astea a fost cald... şi acum fumegă Balta. Două, trei zile şi... vine viforul. Băiatul (îşi scoate pantalonii) : — Nu-i nimic alarmant, adică grav. Doi ani am febricitat uşor, cu trei, cu cinci... Doftoroaia : — Dacă nu te-ai îngrijit. Băiatul (se scuză) : — Ba, m'am. Partea proastă era cea subiectivă, cum se zice. Capul chetroi şi dureros şi o stare de... da, lipsă. Nu eram bun de nimic, neînstare să memorizez. A trebuit să întrerup doi ani. (Se vîră sub pled) : — Au zis la început că plămînii ar fi cauza. Dar nu era asta... După ce m'au întors pe toate părţile, au renunţat la... S'ar părea că ar fi fost o febră nervoasă, deşi tot ei susţin că aşa ceva nu există... Surmenaj... Un fel de refuz al organismului de a mai face efort... Un fel de autoapărare. Fata (se întoarse brusc spre odăiţă ; face micuţa ei strîmbătură sarcastică) : — Da mult mai vorbeşti, domnule. Îţi place să-ţi asculţi glasul. (Pleacă grăbită. La uşă, aspru) : — Stai acolo, liniştit. Am eu grijă de tot. Daniel rămase, sub pătură, bosumflat : Că doar n'o să zac toată ziulica aşa, pe o toană a... Nu, fata nu-i plăcea... Privită dintr'o latură, avea maxilarul puternic... Şi, pe urmă, prea dorea să fie dezagreabilă — şi reuşea. Se afla în umilinţă

și asta o făcuse să sufere, se răsucise înlăuntru și-i crescuseră gheare. Trebuia s'o înțeleagă, el mai ales, și o înțelegea. Duduia are însă multe... valențe, disponibilități... posibilități, poate chiar prea multe. Otilia e în continuă metamorfoză, și vorba ei, în stare de orice și de tot. Orfelina vrea să fie zee, nici mai mult nici mai puțin. Ca să vezi, aspida otrăvită... și benefică ! La urma urmelor, ce mă privește pe mine ? Alungă fata cu un gest al minții. Și acum... să mă dau jos, să mă îmbrac. Trebuie să-mi obțin neapărat cafeaua, altfel... Dar o dulce amețeală îi invadă tidgva, un val îl izbi în urechea stîngă, apoi se lăsă dus de ape sau poate de covor.

BÎRFĂ MĂRUNTĂ. — Ți-e rău ? Ce ai ? Te-am trezit ? — Aș, se grozăvi studentul deschizînd ochii, stăteam așa... Domnișoara Otilia m'a declarat în suferință, și cum era pusă pe harță, am preferat s'o ascult orizontalizîndu-mă. Ce vrei — căscă — cum părăsim internatul sau cazarma, dăm cu nasul de matriarhat. Femeile, doar să-și dea nițel osteneala, și ne și conduc cu o mână de fier. Și se mai și plîng că nu au drepturi, cînd toată puterea reală e a lor. Pișpirică, agitat, tropăia prin odăiță, cu mâinile la spate : — Mă bucur că ești sănătos, vroiam să te rog să mergi cu mine acolo. Tînărul se ridică în cot, mirat : — Acolo ? Unde mai e și asta. — Ee, păi nu ți-am spus ieri de conăcel ? — Care conăcel ? — Păi nu-ți spusei de crimă ? — Care crimă ? — Cum care ? Femeia din fîntîna lui Cîrstev... — Care femeie ? — Zi nu știi nimic. Păi zi așa, nene, nu mă zăpăci. Tînărul oftă : — Speram și eu, de... — Păi uite cum fu chestia. A dispărut o femeie, una voinică, pietroasă, un fel de văduvă. Și jandarmii au descoperit-o... — În fîntîna lui Cîrstev. — Păi dacă știi, de ce mă năucești... — Nu

ştiu nimic. Dă-i înainte. — Că era moartă, era moartă... Dar o tăiaseră cu toporul în bucăţele. Auzi ce oameni, domn'e, ce oameni ! — Şi l-ai umflat pe Cîrstev. — Aş. Ia-l de unde nu-i. — S'a pitit în păpuriş. — De unde ştii ? Ai, dă-i înainte. — Dealtfel nici nu cred să fie el. — Cîrstev ? — Cîrstev. Ăsta e un zarzavagiu, harnic şi la locul lui. Cam împosocat el, nu scoţi o vorbă... Se zice că a omorît om la sud de Dunăre şi a fugit aici plin de mahmudele. — Atunci, precis, nu-i el. — De unde ştii. — Aşa mi-ai spus. — Păi da, dacă o ucidea el, nu era s'o vîre chiar în fîntîna lui, nu-i deliu la cap, o aducea şi el pe undeva prin Baltă... — Nici Scaraoţki nu dădea de ea. — De unde ştii ? — Păi, de la tine. — Da, a vrut să arunce moartea'n bulgar. — Dar el, atunci, de ce s'a ascuns ? — Păi pînă dovedeşte că nu-i el... — Nu poate ? — Păi cum să poată, domn'e dacă au găsit-o în fîntîna lui ? ! — Dar dacă tu îl prinzi pe adevăratul asasin... — Pe criminal ? Eu ? Ştii că mi-ai plăcut. Păi de un' să-l prind eu, nene ? Ai ? — Anchetezi. — Ei, bravo, ştii că eşti nostim, ca să zicem aşa. Păi cîţi se vîntură prin luncă, ba încolo, ba încoace. — Întrebi oamenii cu cine se avea ea bine... — Se avea ea cu mulţi... — Îi cercetezi... — Şi-i vr'unu prost să zică: eu am omorît-o, nene. Ai? — Nu, fireşte, dar o să-ţi spună de altul, de un rival. Şi ăla, de altul... Îi încurci. — Încurc pe dracu. Ăştia, domn'e, au toţi gura cusută. Nu spune nimeni, nimic, despre nimeni. Şi, pe urmă, ce ! O să-mi trec iarna cu oierii ! Pe cîmp ? Păi ştii ce-i pe aici cînd urlă Crivăţu ! — Dacă nu-ţi arde de asta, foarte bine. — Păi ! Îmi pare rău după ea, dar ce, dacă-l prind pe criminal, o mai înviez pe ea ? — Hotărît că nu. — Păi vezi, atunci ce mă mai zăpăceşti la cap. — Şi de ce să te însoţesc eu la fîntîna lui Cîrstev ? — Am zis eu asta ? — Nu ? Atunci e bine. Şi Cîrstev, ăsta, ce face ? — Păi nu-ţi zisei ? Stă ascuns. — Cît ? — Uf, că cu tine

n'o mai termină omu. Stă şi el, pînă trece iufa... — Iarna, în Baltă, e bine. — Păi doar n'o să steie acolo că rebegeşte, degeră, se face sloi, ca să zicem aşa. Se trage şi el la o stînă, o fi avîndă şi el, legăturile lui, ce crezi... — Şi jandarmii nu-l prind acolo ? — Cum să-l prindă, domn'e, ce, nu eşti zdravăn la cap ? Să alerge aşa, de nebuni, pe cîmp, la vreme de iarnă ? — Adevărat, degeră. — Păi, vezi ? — Dar tot nu văd unde să te însoţesc. — Păi, nu-ţi spusei ? La conac. — Care conac. — Cum care ! Al ei ! — Al femeii din fîntînă ? — Îi, dar tare eşti de cap ! Aia e moartă şi, oricum, era o ţărancă proastă. — Şi asta e o boieroaică deşteaptă ? — Păi vezi ? Acuş mai vii de-acasă. — Dar ce legătură e între ea şi moartă ? — Ce legătură să fie ! Nu ştii ce vorbeşti ! E o femeie superbă. Şi are nişte picioare, nenişorule... nişte picioare... — Asta-i plăcut, dar de ce mi-ai povestit atunci chestia cu crima ? — Cum, de ce ? Dacă fîntîna e pe moşia ei ? ! — Ei, şi ce ? — Cum, şi ce ? Chiar nu pricepi atîta lucru ? — Nu. — Uff ! Ce tineret ! Ce tineret creşte în ziua de azi ! — Nu se ştie încă. Dar tot n'am înţeles. — E simplu ca bună ziua. Deci, sesizat asupra faptului, mă duc, văd, şi facem proces verbal. — Perfect. — Pe urmă, trebuie să mă duc la conac să spun ce şi cum ? — Trebuie ? — Pe ce lume trăieşti, nenişorule, pe ce lume ! — Şi la conac dai cu nasul de ea. — Dădui. Ah, ce femeie. — N'o mai văzuseşi ? — N'am mai fost pe acolo. E un conac cam mititel, nu prea au ei cine ştie ce moşie, ca să zicem aşa... — Şi codana ? Frumoasă coz. — Ce codană ! Femeie în lege, ştii, aşaa. — Măritată ? — Păi ! — Şi soţul ? Cum te-a primit ? — Păi în nici un fel, că el nu stă acolo. — În Capitală ? — Nu, în Platoneşti. — Da' ce, are prăvălie, acolo, de nu poate veni ? — Nu. Stă la garnizoană. E ofiţer. — Vorba cîntecului : „Oh, les beaux militaires". Şi ea de ce nu stă cu el ? Că doar nu-i încazarmat... — Nu ştiu, treaba e încurcată. El îi vine ei văr. Mama lui cu a ei, surori,

— Asta-i frumos. — Am impresia că mai mult mamă-sa a insistat... — Cu căsătoria ? — Da. Dar el e o poamă bună, ca să zicem așa. — Ce face ? — Ce se face... Chefuri, joc de cărți, dame. O pramatie. — Și ? — Și ce și... Vine rar pe la conac. Și atunci mai mult se ceartă. — De ce nu se despart ? — El n'are de ce, mai pică un bănuț de la moșie, cît, cum, nu strică. Și ea nu-l împiedecă în nimic de la ale lui. — Iar ea ? — Ia ? Știu și eu... Se opune mă-sa. Și pe urmă știi cum e un divorț : bîrfă, scandal, gălăgie. Se vîntură vorba și din toată bălăcăreala asta greu să scapi cu obrazul curat, te'nproașcă. — Păi atunci : poarta Castelului e deschisă. Avîntă-te, brav cavaler. — Aș. N'o știi. E serioasă. Are un fel de a ține omu la distanță, ca să zicem așa. Victoraș își încetă goana prin odăiță, medită grav : — Viața mea pe aici n'ar fi ea prea rea... dar femeile mă omoară. — Te podidesc ? — Aș, de unde. Dar gîndește-te, dacă mă duc la o țărancă... — Dă cu copita ! — N'ar da ele chiar toate, săracele, dar vine omu ei, sau tac-su, și te atinge la mir. — Și pe urmă fuge la Baltă. — Păi. — Dar boieroaice nărăvașe nu's ? — Da' cine sunt eu să se uite la mine ? Un prăpădit de slujbaș. — Magistrat ! — Vezi să nu. Un fel de aprod... mai stilat. Fii drăguț, și fă-mi aia, fii amabil și drege-mi ailalta... Și tu ești amabil, ce dracu să faci... — Da' parcă spuneai că. — Sigur, că de primit în casă, te primește, că se plictisesc de le pîrîie fălcile. Mai o bîrfă proaspătă, mai o daravelă cu țăranii care trebuiesc pocniți peste bot, mai mâna patra la pocheraș. Ești îngăduit, ca să zicem așa, ești îngăduit. — Și frumoasa cu picioare năucitoare și soț derbedeu ? — Nu-ți spusei ? — Știu : „Piatră de-ai fi, te-ai desface / Și la mine te-ai întoarce / Of, of, Kera mu, of". Și dacă chiatra se'nmoaie ? S'au mai văzut cazuri. — Bine. Punem că se'nmoaie, ea sau alta... Conacele astea's izolate, ca să zicem așa... — Cu atît mai bine. Discreție asigurată. — Aș ! Toată lumea știe unde te duci

şi ce faci. Ei se vizitează între ei, te duci colo ? Găseşti pe ăla. Te duci dincolo ? Găseşti pe ălălaltu. — Pînă dai de dracu. — Păi. Dacă mă duc de trei ori la ea, îmi ies vorbe. Acu's cu ancheta, mai merge. De aia zisei să mergi cu mine. — Dar boieroaicele nu's aşa rîioase. De cînd am venit, auzii numai poveşti cu argaţi. — E, cu argatul e altă socoteală, îl ai în curte şi-l chemi să-ţi facă socotelile, cine, ce poate zice... Pe urmă, devotament folositor... Pe cînd un titrat, care stă în Platoneşti, şi-i ştie toată lumea deplasările... Vine peste mână, ca să zicem aşa. — Şi dacă mergem amîndoi... ce folos ai din asta ? — Folos ! O văd, o văd... Altfel simt că mă ia cu nebunie. — O vezi. Şi pe urmă, ce te faci. — Nu ştiu, dar acuş îmi ard tălpile. — Cred că va fi nevoie să recurgi la farmecele active ale unei fiice de conţopist sau negustor, care s'ar simţi flatată că un magistrat, nu-i aşa... — Se vede că eşti copil şi crescut ca la mănăstire, ca să zicem aşa. Astea's şi mai bine păzite şi nu se gîndesc decît la măritiş. Dacă mă duc de trei ori la unu din ăsta, în casă, vuieşte tîrgul, domnule, mă şi dau de însurat. Iar dacă o dau pe la cele mai uşurele, îmi pierd pâinea. La noi, în provincie, lumea e morală. Nici nu bănuieşti ce morală e. Îţi vine să te spînzuri. Am ajuns să văd, cînd stau singur, numai muieri dezgolite. — Însoară-te ! Vii acasă, găseşti ciorbiţa caldă, ostropelul fierbinte şi pat cu suflet. Totul ştampilat şi cu număr de înregistrare la primărie şi în ceruri. Nu-ţi surîde ? — Nu-mi. — Nu există prin sălbăteciile astea copile unduioase, cu inimă caldă şi zestre căcălău ? — Nu există loc pe lume unde să nu se afle fete de măritat. — Atunci ? — Păi fă socoteala. Aşa becher, toate mamele mă invită, am asigurate zece mese pe lună, ca popa. Cît stau în Platoneşti nu mă costă nimic mîncărica. Şi taţii mă vorbesc de bine, îmi fac atmosferă ; contează, ca să zicem aşa. — Bine, dar aleasa inimii vine cu părăluţe, că-

lare pe o lucră de Braşov plină de dantelării şi cratițe, başca tata socru carele umple cămara de bunătăţi în fiece toamnă. — Dar vine şi cu pretenţii de te ia spaima. Mereu i se năzare să-i iei aia şi ailalta. — Bărbaţii cu experienţă spun : căsătoria revine mai ieftin decît crailîcul. — O fi. O nevastă locală produce, nu zic nu. Ai casă şi masă, nu-ţi trebuie nimic din afară, consumi numai produse din locuinţă, proaspete... Dar cu meseria noastră de lăieţi nu se potriveşte. Odată, zmîc pe la Buzău, or, Doamne fereşte, taman în Moldova. — Ei, şi ? — Păi s'au dus casa şi masa, s'a dus cămara, rămîi doar cu nevasta, ca să zicem aşa, care s'a făcut ţîfnoasă şi harţăgoasă, s'a oţetit, cum ar veni. Şi vine de te ia cu mofluzîc, cunosc cazuri. — Judecătorule, judeci greşit. Leafa asta de'nceput e mică dar, cu avansările, se tot măreşte. — Taci că m'ai pricopsit. Ţie, ca doctor, îţi convine : tu fixezi preţurile. Cine se tocmeşte cu moartea ? Dar noi, lefegii... ce să mai vorbim. O să mă căruţe aşa din loc în loc, pînă mi-or ieşi peri albi; şi atunci mă face jude la Cioara, Dormărunt sau Ciochina. Şi atunci ce mare brînză crezi că ne dă ! Lefşoara mititică dar tu trebuie să umbli la patru ace, să-ţi ţii rangul, că de. Viaţă prăpădită, domnule, şi cu nevastă în cîrcă şi cu doi-trei copii ţinîndu-te de pulpană... Mizerie lustruită, ca să zicem aşa... Şi să nu te-ncontrezi cu f'un boier că ţi-ai mîncat coliva. Sastisit, studentul îi taie macaroana : Dar conu Leonida ăsta, cine-i ? Că văz că-l ia pe Castelan per tu. — Păi, îi vine un fel de văr. De-al doilea, de-al treilea, dar văr. Afară de asta, cum miros eu, l-a împrumutat pe conu Dinu cu nişte crăiţari — şi nu-i cere îndărăt, ceea ce e ceva. — I-o cere în schimb pe Tincuţa. — Pe domnişoara Tincuţa ? N'am auzit. Nu ştiu. N'aş crede. E şi om în etate, casa lui e pe apă. S'a învăţat cu umbletul, nici nu-i mai place uscatul. Aşa, două, trei zile ici, colo, mda, apoi şterge putina. Nu, nici vorbă : o fată de boier cu un căpitan de vapor iese halima.

— Chiar dacă moşierul e pe drojdie şi căpitanul, doldora ?
— Ce-are a face ! Rangu-i rang ! Lefegiul se veseli şi şopti : — Dar dacă-i vorba de fuste, în altă parte-i steclesc lui ochii. Murmură fierbinte : — Pe domnişoara Otilia. Falsul bolnav se răsuci în pat : — Păi bine, dar Otilia e mult mai tînără decît. — Nu chiar. Otilica a făcut douăzeci iar domnişoara Tincuţa n'a trecut de un douăşpatru, acolo... informă omul legii. Şi, pe urmă, bătrînetului, e ştiută, îi place prospătura. — Şi... protectorii ei, ce... zic. — Păi, bine. Omul e negustor, dar are sînge albastru, şi e bogat. Conu Dinu ar vrea s'o ştie şi pe ea la casa ei. — Cea de pe apă. — Ei, nu, are el casă bună, la Brăila, pentru pensie. — Şi Tincuţa nu e necăjită să-i plece prietenuţa ? Magistratul chiţcăi : — E, femeile 'nde ele... e ştiută... — Şi interesata ? — Asta chiar că-i greu de aflat. Pe mine, fiinţele astea mă sperie. — Care fiinţe. — Neamul muieresc. Vezi, cu un bărbat te poţi duşmăni. Te urmăreşte pînă-n pînzele albe. Te toacă şi te dă la raţe. Dar ştii ce vrea, domnule. Îl înţelegi. Pe cînd femeia... — Otilia ? — E ! — E rea ? — Nuu... — Vicioasă ? — Nu. Este enigmatică, domnule ! — Adică ? — E, adică ! Nu ştii ce-i aia enigmatică ! E cînd aşa, cînd aşa, cînd altminteri. Te perpeleşte fără foc... — Cum ? — Uite, eu sosesc aici la cîteva săptămîni, odată mai mult, odată mai puţin... — Ei... — E, cînd vin, fata asta îmi ţopăie înainte ca o copiliţă. Se bucură c'am venit şi se zbenguie. Altă dată, e o curtezană consumată, ca să zicem aşa. — E, taci ! Chiar aşa ? — Chiar. Îmi aruncă nişte priviri din alea, ştii..., de mă furnică. Parcă-i o panteră, ca să zicem aşa. Eu mă moi tot. — Auzi ! — Păi ! Om sunt. A treia oară, nici nu-mi răspunde la salut, se uită prin mine ca prin sticlă. A patra oară mă priveşte chiondărîş, îmi trînteşte nişte vorbe ştii, aşa, în trei muchii... Cum sunt eu nevricos, mă transpir tot. — Şi a cincea oară ? — Iar îmi ţupaie, îmi rîde şi mă

mîngîie pe urechi. Cum naiba să mă port cu dihania ? — E imaginativă. — Adecă ? — Trăieşte izolată, mai mult în închipuire. Probabil. — Păi, de ce ! — Fiindcă nu are o viaţă reală. — Aha, e romantică... — Într'un sens. Refuză o realitate uscată, monotonă... îngrijorătoare. — Aha. — Altfel, fetele la vîrsta asta au o anumită... instabilitate. Pe urmă, cu măritişu, vin de se aşează. — Le sare zmalţu, ca să zicem aşa. — Dacă preferi... — Mă tem că la dînsa îi alt drac. Din ăla bălţatu. — Adică. — Păi, că toate schimonoselile astea le face cu dinadinsu, ca să vadă ce mutră iei şi pe unde scoţi cămaşa. Ca să te bagiucurească. — Tot ce se poate. Dar cu Leonida cum se poartă ? — Mîţîit. Se prefăcătoreşte. — Adică. — Se dă pe lîngă el, îi zburleşte chelia, îl trage de nas, îi ghiceşte'n palmă... Tot pisicării d'astea. — Şi căpitanul ? — Ei, ăla se topeşte... O răsfaţă, îi pune la picioare daruri scumpe. — Deci e raţă pe varză. — Ştiu şi eu ? O alintă de mică. Ea a crescut dar el se poartă tot ca un tată. — Patern. — Mda. Îi zice fetiţa mea, o mîngîie pe cap, îi sărută mâna. — Bine, dar ce e Leonida : tată sau curtezan ? — Crezi că el ştie ? Pînă i-o dă, face şi el pe tăticuţu. Altfel, s'o fi şi lipit de ea... Dacă o ştie de mică... nu ? — Şi Otilia... s'a lipit şi ea de... tătic ? — Aş ! Nu-ţi spusei că-i zurlă ? — Şi, ce face ? — Păi, dispare... — Cum adică ? — Aşa, bine, dispare. I-o sălbătăciune, domn'e. Dacă n'o fi expres, să-l năucească la cap. — Şi comandantul ? — Ştiu şi eu ? Treabă lunecoasă. Dar cînd dispare pantera, îl trec toate năduşelile. Vai de cozonacul lui. — Deci, crezi că fata ar vrea să plece de-aici ? — S'ar duce învîrtindu-se. Vrea şi ea, săraca, un cămin al ei. — Fie şi pe apă. — Nu te gîndeşti ? Tincuţa, azi, mîine, se mărită... Punem cazul. Apare un bărbat străin. Tînăr. Păi ? — Deci ar pleca fie şi cu un soţ mai matorel. Dar cu el ce-o să fie, atunci ? — Cu el ? A ! Îl mănîncă fript ! Asta are pe

dracu'n dînsa. — Şi el... miroase ce-l aşteaptă ? — Ba bine că nu. Dar nu are ce face, ca să zicem aşa. Tulnicul Marinei, hăulind, chema la masă. — Oricum, Otilia a uitat de ceaiuri şi fierturi. Norocul meu.

LOVITURA DE TEATRU. În capul mesei lungi, înspre soba verde ce duduia straşnic, conu Dinu prezida gesticulînd. Purta o prea frumoasă haină din catifea groasă şi dungată, albastru închis, la gît lavalieră neagră, dar pe cap avea scufa roşie, împletită contra curenţilor malefici. Îmbuca plin de vigoare morală ciorbiţă de fasole : — Lucrul e foarte simplu, nu pricep ce nu pricepi, o indică dînsul pe Tincuţa. Semnez contractul, iau banii, îi dau mitocanului şi gata treaba, am scăpat de el ! Ce-i de colea să te lepezi de Satana ? îl invocă beiul pe negustorul corăbier. Pascalopol surîse. Şi continuă să mănînce liniştit. Alături de Tincuţa, la stînga ei, micul jude intrase cu totul în farfurie şi — îndărătnic — refuza să iasă de acolo. Domnişoara Tincuţa, tot în rochea ei de un albastru cam spălăcit, privea farfuria de la mari depărtări sorbind arar şi cîte foarte puţin. În farfuriile adînci, pline ochi, îşi puseseră mămăligă de aur iar alături, separat, se răsfăţau murăturelele: gogonele verzi, gogoşari roşii, varză cu untdelemn şi hrean — toate din plin, să nu rîmnească omul. Nici Cenuşereasa, nici Coropişniţa nu se arătaseră. Orfanul urase poftă bună dar nu-i răspunsese nimeni. Lenevos, luase loc la coadă, lîngă micuţul jude fascinat de ciorbiţă. Privise lung la strachină, dar inima nu-i zicea nimic, drept care o împinsese alene, îşi aprinsese o ţigare şi privea. Domnişoara Şeitan arăta prost : era trasă la faţă, albul intens al pielii gingaşe pălise, nasul i se lungise, avea cearcăne subt ochi şi chiar conciul cuminte din creştetul capului, neglijent răsucit, se clătina uşor la fiece

mișcare. Duduia părea obosită, preocupată și tristă. Conu Dinu mînca plin de energie, de superioritate și de bună dispoziție și vorbea, ajutîndu-și elocuțiunea cu lingura : — Mitocanul vrea să mă pună la zid ? El zice cum că io n'am ce face ? Vrea, adicătelea, căpcăunul să mă răpuie ? Pe mine ? ! Ei, asta o să fie o lovitură de teatru. Poftim paralele musiu și piei din ochii mei. Conu Dinu se opri, se uită în adîncul farfuriei, revăzu scena și corectă scenariul : — Nu. Am să iau banii și am să i-i zvîrl în obraz. Atît. Fără nici un cuvînt. Făr-o vorbuliță. Nu ? Tincuța observă citric : — Mănîncă, tată, că se răcește. — Ce, nu e bine ? Fata, cu lehamite, cam în silă : — Ba daaa... Tatăl, înălțînd o sprînceană: — Ori poate nu mă crezi? Fiica, glas nesigur: — Ba daaa... Tatăl, energic: — Mă crezi sau nu mă crezi ? Fiica, enervată și sastisită : — Te cred, tată, te cred. Verde Împărat, cătrănit : — Cine să te mai înțeleagă și pe tine, fato. Cînd zici : scapă-mă tată, de mitocan și de căpcăun, cînd nu vrei să scapi de Neagarea. Te trage ața, aia e. Spune și matale, frate dragă, i se adresă el lui Pascalopol, că eu unul mă dau bătut : nu pricep și gata. Conu Dinu, biruit, depuse lingura și armele toate, devenite zadarnice în fața enigmei femeiești. — Cred că duduia Tincuța e puțintel obosită astăzi. Și totuși — chiar îmi spuneam în sinea mea — ce bine îi vine albastrul. Rochia asta albastră îi stă admirabil. Domnișoara nu reacționă în nici un fel. După o clipă și încă o clipă, ca și cum abea atunci ar fi auzit cele spuse de Pascalopol, Tincuța schiță micul ei surîs tremurat și trist : — Ești matale gentil... — Deloc. În materie deee... eleganță feminină, sunt absolut intransigent. Necruțător. Nu trec cu vederea și nu iert nici o greșeală de... gust. Rochia asta albastră, cu mica ei danteluță albă, discretă, cuminte ți se potrivește de minune. Duduia își examină rochia cu interes. Apoi răspunse modest : — O am cam de mult.

De cînd o port... — Ce-are a face. Îți stă minunat. — E comodă. — Tocmai. O rochie, oricît de luxoasă ar fi, dacă nu-i comodă, nu vine bine, adevăr fundamental. Și să știi, duduie Tincuța, albastrul deschis, pastelat, cum porți mata, e la modă. Domnișoara, cu sarcasm și amărăciune : — Ei sigur, eu fără modă nici nu pot... Alte... probleme nu mai am. Le-am re-zol-vat pe toate. Tăcu. Adăugă, nostalgic-amăruie : — Eu și moda... Pascalopol continuă — ca și cum n'ar fi auzit nimic — dar adresîndu-se lui conu Dinu : — Da, se poartă materialele în nuanțe pastelate : bleu pal, galben pal, rozul foarte deschis, cu un strop de galben picurat și amestecat în el, de fapt un rose-thé. Culorile simple și tari au căzut : roșu, verde, violet, gata, s'a terminat cu ele... pentru moment. — Foarte bine, aprobă conu Dinu. Nu pot să sufăr violetul. E o culoare de mort. Nici maroul : prea închis, prea posac, mă indispune. Să nu-l văz în ochi. Nu l'am suferit niciodată. Și închipuie-ți : nevastă-mea, Fița săraca, se topea după maro. Rochii maro, bluze, din lînă, din mătase, tot maro. Cînd o vedeam cu ele, îmi venea rău. Și încă de tînără, nu cînd s'a mai trecut și ea, și s'a matorit. Iar dragă, îi spuneam, iar porți maro ? E o culoare oribilă, ma șer, îi spuneam. Cum oribilă, spunea, ia uită-te și vezi ce castaniu cald este. Ce cald, ma șer, îi spuneam, ce cald, cînd mă uit, mă ia cu frig. Știu că ne-am certat pe chestia maroului ! Aș. Degeaba. Nevastă-mea, Fița, săraca, a fost o femeie tare de treabă, și așezată, și cuminte, și tot ce poftești, o știii doar, dar gust... cam nu prea avea. Da-mi pare bine de maro că s-a dus. Ducă-se. Și să nu mai auz de el. Pascalopol începu să rîdă : — Ai scăpat, nene Dinule, dar nu de tot și nu de toate : au căzut, ziceam, culorile tari și simple, dar nu cele închise, care sunt mai... complicate : vert-bouteille, lie-de-vin. bordeaux. Culori adînci... tăcute. Boier Dinu făcu vesel cu ochiul : — Nu sunt contra vert-bouteille-ului. Cît despre Bordeaux, sunt

chiar pentru. Duduia Tincuța nu dădea nici cel mai mic semn de atenție necum de interes, părea indiferentă în mod absolut. Abstrasă. Totuși, Pascalopol continuă, adresîndu-se lui conu Dinu : — Esențialul... în ce se poartă acum la Viena, adică la Paris... pentru că Parisul, nu-i așa, decretează moda... esențialul deci în ce se poartă acum este... biruința nuanței asupra culorii. Cui nu-i vin bine nuanțele închise, le alege pe cele deschise. Repet : bleu pal, galben pal, rose-thé. Importantă... chiar atotputernică este nuanța, coloarea estompată, în degradeu... și amestecată cu altă coloare. Să luăm de exemplu albul : nu se mai folosește albul crud, alb-alb. Se poartă crem-ul. — Crem ? ! Crem ? ! Tatăl și fiica scot simultan un mic strigăt de plăcută surprindere. Pascalopol, modest : — Da, crem. Alb, în care s'a insinuat ușor, ușurel, un pic de gălbui. Alb onctuos. Ca smîntîna. Ca untișorul. Nuanța fildeșului, a sidefului, care... cred eu, alții sunt poate de altă părere... le stă admirabil persoanelor cu ten foarte alb. Duduia Tincuța, melancolic : — Îmi place mult de tot crem-ul, aproape cît și albastrul și bleu-ul. — Triumful absolut este însă al mătăsurilor șanjante. Duduia, răpită : — Șanjante ! — Am văzut combinații delicioase, încîntătoare : roșu sumbru cu albastru nocturn, vernil cu ape azurii. Tincuța, țipăt extatic : — Suuu-perrrb ! — În sfîrșit... și cu asta închei micul meu compte-rendu... au devenit iar moderne materialele somptuoase... grele... catifeaua, satin-duchesse-ul, taftaua și s'au demodat în schimb țesăturile transparente, diafane... sau, cum să spun... feerice, dantela, voalurile... — Vai de mine ! Domnișoara duse la inimă, speriată, mâna ei mare și albă împodobită cu safir. — Ce e, ce s'a 'ntîmplat, Tincuțo tată ? sări conu Dinu. — Și rochia mea nouă e de voal ! Își făcu apariția o cloncană de femeie înaltă, voinică, dar lălîie. Purta și ea, ca și Stănuța, un bariș roșu înflorat. Înainta în tîrșă, zdroncănind o mare tavă goală. — Hai Dumitro, strînge tot. Hai,

hai, mai repejor, o repezi domnișoara. Capul lung de iapă, cu ochi puțintel oblici, smolit și ursuz al Dumitrei rămase neschimbat în ursuzlîcul său. Strînse alene farfuriile goale și se retrase, rara-rara, spre serai, în timp ce Stănuța punea iute alt rînd, curat, de tacîmuri și zîmbea pînă la urechi. Duduia rotea, cam nervoasă, o farfurie ce părea a se 'nvîrti ca o ruletă. — Domnule Pascalopol, ce este C.E.R.E.S.-ul ăsta, al dumitale ? Pascalopol se uită la fața domnișoarei bosumflată. Bosumflarea îi făcea obrazul mai slăbuț, îi subția buzele subțiri, îi lungea nasul și așa lunguț. — C.E.R.E.S.-ul, duduie Tincuța, nu este chiar al meu, din păcate. Eu personal nu fac decît să ofer acestei societăți de export-import, modestele mele servicii. Tincuța, ușor stînjenită : — Da... tocmai... asta vroiam să spun... — Dorești, cumva și alte relații ? Foarte bine. Este, cum spuneam, o societate de export-import. Austriacă. Mda. Capitalul : de proveniență internațională. Secolul nostru, dragă duduie, va fi un secol eminamente cosmopolit. Conu Leonida făcu o mică pauză apoi reîncepu să combată : — Prietena și aliata noastră Germania este interesată à fond, iar la noi... se șoptesc nume sus-puse... Subliniez : se șoptesc. Persoane importante. Nu se spune cine. Domnișoara, business-like : — Și ce importă și ce exportă ? Conu Leonida : — Cumpără produse, îndeosebi agrare, *pe loc*, prin agențiile sale. Comptuare foarte eficiente, foarte bine gîndite, foarte interesante. Duduia : — Care loc ? Conu Leonida : — O, foarte multe locuri. S'au deschis comptuare de care vă vorbeam în Grecia... în Egipt sunt chiar patru, dacă socotesc bine, da, cu cel de la Alexandria constituie un adevărat cuartet și... ia să vedem... mda, la Beirut, ettetera ettetera. Ne-au cam luat-o înainte, ce vreți, sunt oameni cu negoțul în sînge, comersanți aleși, cu vocație și artă. Venim însă și noi din urmă, binișor. Tot progresînd așa, iavaș-iavaș, o să-i ajungem. Domnișoara valahă : — Da ? Conu Leonida : — Se 'nțelege. Avem și noi

comptuarele noastre : la Giurgiu şi la **Brăila. Iarna** asta vor intra în funcţiune încă două : la **Galaţi şi la Platoneşti**. Şi Pascalopol rîse încetişor : — O soţietate care nu progresează, carevasăzică stă pe loc, ba am putea zice chiar că dă îndărăt. Demoazela strepezită : — À propos de comptuare, ce i-a picnit dragostea de noi ? — Dragă domnişoară, nu cred că societatea respectivă de import-export se ocupă cu dragostea, ci cu grâne şi îndeosebi cu preţul lor... ceea ce, într-adevăr, este un mod... indirect de a se ocupa de amor, aici aveţi perfectă dreptate. Duduia, iritată : — Bine, bine, eu altceva întrebasem. — Mătăluţă voieşti să ajungi, direct, la esenţă. Esenţele te interesează pe mătăluţă, nu-i aşa ? Prea bine. C.E.R.E.S.-ul... şi alte societăţi asemănătoare... urmăresc să înlăture haosul din economie... să organizeze comerţul mondial într'un... cosmos economic. Să fie o deplină armonie între vînzător şi cumpărător. Între marfa care se oferă şi marfa care se cere. Cea mai bună lume dintre toate lumile posibile. — Ce-mi pasă mie de comerţul mondial ? Pe mine, comerţul mondial nu mă priveşte, declară domnişoara valahă. — Tocmai că vă priveşte, pentru că vă înglobează. Tincuţa-Monroe : — Ba fiecare cu-ale lui. Mă interesează ce-i al meu, ce-i al tău, treaba ta. Nu m'amestec într'ale tale, nu te-amesteca într'ale mele. Asta e. Simplu de tot. Şi-atît. — Nu-i chiar atît. E mult mai mult şi mai complicat. Dacă luăm, de pildă, Canada... — Dar n'o iau deloc. De ce s'o iau ? Ce am eu cu Canada ? Conu Leonida : — În afară de faptul că... hmm, hmm, Canada este o ţară mare şi frumoasă iar matale o domnişoară mică şi drăgălaşe, amîndouă aveţi ceva comun : grâul. — Şi ce-are a face grâul meu cu grâul ei ? — Are, şi anume o afacere proastă pentru mătăluţă, pentru conu Dinu şi pentru alte feţe de cinstiţi boieri, care vînd şi ei tot grîu : *ofertă mare, preţ mic*. Iar cu preţ mic nu poţi cumpăra rochiţe de tafta, de catifea, de saten, frumoase dar scumpe. Încîntătoarele matale rochiţe, duduie Tincuţo,

atîrnă de Canada. Şi las la o parte alte lucruri, mai puţin fermecătoare dar mai substanţiale decît toaletele. Duduia Tincuţa, cu gura pungită : — Şi C.E.R.E.S.-ul o să-mi dea mie toalete? — Indirect, da. C.E.R.E.S.-ul studiază nevoile pieţei : ce, unde, cînd, cît şi cum. Şi comandă în consecinţă : tu produci asta la data de, tu produci ailalta la data de. A ! să nu uit ceva important ! Şi conu Leonida ridică mâna-i pufoasă împodobită cu o piatră de culoarea mierei : Se înlătură concurenţa neavenită, per-ni-cioasă, pa-ra-zitară a intermediarilor. Consilierul societăţii anonime înlătură parazitismul printr'un gest decis al palmei grăsuţe : Şi nu mai vinde fiece moşier ce vrea, cînd vrea, cui vrea, după chef şi rutină, vinde ce trebuie, unde trebuie, cînd trebuie, în mod raţional şi armonios adică rentabil. Muşteriul — respectiv C.E.R.E.S.-ul — e mulţumit, are la timpul o-por-tun marfa cerută, negustorul — recte moşierul — e mulţumit şi dumnealui cu un preţ frumuşel. Am mai discutat cîte ceva în chestiunea asta, coane Dinule, nu-i aşa ? Da. Şi totul pe bază de contract şi arvună spre satisfacţia ambelor părţi. O să fie bine, domnule. Vă spun eu. O să fie bine. Chiar foarte bine, aproape binişor. Domnişoara încercănată şi hiperacidulată : — Nu mai pot de atîta bine. Conu Dinu : — Las'o, frate dragă, azi e cu pardonul în sus, nu vezi. Femeile sunt mînate de lună, ce le spune luna, aia fac. Pascalopol surîzînd : — Ca marea. Deşi demonstraţia fusese demonstrată, iar concluzia trasă spre mulţumirea mai mult sau mai puţin unanimă, totuşi studentul, excesiv logic, se vîrî în vorbă neîntrebat : — Dacă se elimină intermediarii, atunci preţul îl va dicta C.E.R.E.S.-ul, un preţ jos. Unde e avantajul pentru agricultura noastră ? Va produce mai mult, va vinde mai mult, dar va cîştiga şi mai puţin ca acum. Consilierul negustor păstră însă tăcere, fie din înţelepciune, fie pentru că nu auzise : într-adevăr conu Dinu întîmpina cu ovaţii entuziaste înaintarea unui pîntecos castron, din care ieşeau aburi plini de făgăduinţe.

Hahahaha ! exclama, în gamă suitoare, conu Dinu, vine pilăfiorul de ciupercuțe ! Haha ! Vine pilaful, doamnelor și domnilor ! Jubila. — Marino, vino'ncoa ! Domnul își cufundă nasul, sprîncenele și țeasta cu scufă în mult înmiresmații nori : Mmmm... te'mbată, nu altceva ! Și dădu capul pe spate, semn de leșin extatic. Își reveni din extaz, vioi și pus pe fapte mari : — Ia să vedem noi acum. Dar mai întîi, untișor este ? Este. Piper mititel este ? Este. Buuun. Așa. Trăim bine, domnule. Asta e. Trăim bine. Către Marina : — Fă-ți slujba, femeie. Femeia îi puse domnului, în farfurie, bucatele. Conu Dinu aștepta, urmărind cu atenție, ba chiar cu mare curiozitate, înmagazinarea, în respectiva farfurie, a îmbucurătorului produs alimentar. Și ca să se simtă precum în sînul lui Alah, baldîra furie îi dărui pașei un munte de pilaf. Pascalopol însă, după ce fu înzestrat și el cu două linguri de orez spuse : — Mulțumesc, ajunge. Și ridică mâna, opunînd veto pilafului. Conu Dinu : — Cum ? Ce ? Cum ajunge ? Păi n'ai nimic în farfurie, frate dragă. Nu se poate domnule. Să pleci nemîncat de la masa mea ? Femeie, mai pune-i, să aibă, să fie. Pascalopol își apăra farfuria rîzînd încetișor. Pașa (ridicînd o sprînceană) : — Ori nu-ți place pilaful ? — Ba da, coane Dinule, cum să nu. Chiar foarte mult. Dar cît am, e destul, mi-ajunge. Îmi cunosc eu măsura. — Ei, lasă că știu eu măsura matale : silueta, asta-i. Silueta. Dă-o 'ncolo de siluetă, frate dragă, și mănîncă după pofta inimii. Nu ? Nu și nu. Ce ți-e și cu becherii ăștia, domnule ! Fudulie, ce mai ! Dădu celorlalți oaspeți semnalul : — Ei, acuș e acuș. Vă rog, poftiți. Și atacă — primul — pilaful. Duduia Tincuța linchea, cam în silă, ca o pisicuță. Părea, în continuare, abătută. Judele Victoraș lucra cu sîrg, cu abnegație. Conu Dinu către conu Leonida : — Știi cine-a pus la păstrare ciupercile ? Că iarna ciuperci, de unde ? Ia să

te văz, știi ? — Nu, nu știu. Cine ? — Domnișoara mea, dacă nu te superi. Tincuța. Le-a 'nșirat pe sforicele... ca pe mărgele... și le-a pus frumos la uscat, la cămară... sau la pod, ea știe unde. Vezi ce pui de fetișcană dulce am io ? Numai noroc să aibă, fata moșului cea cuminte. Conu Leonida zîmbi dar pentru întîia oară, cu tristețe, parcă. Duduia Tincuța mototolea, între degetele nervoase, danteluța de la gulerul înalt al rochiei, înnăbușitor. Trecu iarăși un timp de. — Cu pilăfiorul ăsta, mă simt acasă, declară conu Leonida. Drept care se descheie un pic la vestă. Apoi, omul secolului douăzeci, răbdător : — Eu vă spui ce-o să se întîmple la noi : Unu, falimentul micilor angrosiști, doi, scăderea prețului la cereale ca urmare a împuținării cererii pe piață, trei, orientarea moșiilor spre producerea de carne vie, brînzeturi, ouă, piei și fulgi, adică spre creșterea de animale. Agricultură intensivă, doamnelor și domnilor. Tincuța : — Și cum spui înseamnă că o să fie bine ? Eu nu văz binele ăla deloc. Comandantul *Propășirii* : — Bine sau rău... depinde. Ăsta e viitorul, progresul, legea comerțului mondial. Cine nu i se supune, piere. Tincuța (înțelepciune milenară): — Eea, n'am pierit noi sub turci, n'o să dispărem de progresu dumitale. Conu Dinu (mănîncă și mormăie): — Ce progres... plăgile Egiptului. Conu Leonida (îndatoritor): — Unii or să dea faliment, alții se vor înavuți. Dacă doriți a falimenta, eu nu mă poci opune. Numa că-mi pare rău, așa, ca neam, și care vă îndrăgesc. Progresul, duduie, e teribil și ireversibil. Medicinistul simțea un refuz fundamental în fața fastuoaselor alimente de post. Avea impresia că fiecare conviv e preocupat de altceva : gîndesc paralel, suspină mintea lui ; interese deosebite. Fata spuse răspicat : — O să se umple de bani, Tănase. Tăcere. Domnișoara reluă : — De un lucru mă tem eu. Animalul e lucru delicat. Din nimic se bolnăvește și moare. Dă o molimă în el și, gata, s'a dus. Și atunci, ce te faci. Boierul mormăi : — Cum, ce te faci ! A murit, a

murit. Doar nu-i om, să-l plîngi. Tincuţa (acrişor): — Bine, papa, dar dacă ai contract... Matale nu te gîndeşti un pic ? Moşierul (se învolburează): — Nu mă gîndesc... Auzi ! Asta-i vorbă de vorbit ! Păi de n'aş fi eu, fată hăi, să mă gîndesc, ehehehееe... Asta-i bună, eu să nu mă gîndesc. Dar ce fac toată ziulica, domnişoară ? Gîndesc şi răsgîndesc de-mi sfîrîie creierii. Fata (sastisită): — E !, şi matale acuş, papa... Ai luat o vorbă... Eu ziceam de contract, de ăla mi-e mie. Vistiernicul : — Contract, contract. Alta acu... Că am ajuns eu, să-mi fie frică de un contract. Cîte de-astea n'am văzut... Casa mea de bani, cu ce crezi că-i plină ? Cu contracte, fetiţo. Tincuţa (scîncind): — Da' ăştia îs nemţi, papa, cu ei nu merge... *Ceresu* ăla nu-i naş Nicu, să te mai păsuiască. La ei trebuie să onorezi. Banul de Ialomiţa (măreţ): — Eu sunt un Şeitan şi un Şeitan onorează totdeauna. Un Şeitan are un singur cuvînt. Andronache, bătrînul, cînd se ridica el în Divan... Tincuţa. — Da' mai lasă-l, papa, pe Andronache, pe-acolo pe unde-o fi, să se hodinească. Aici nu-i vorba de Şeitani, e vorba de ouă. — Care ouă, interogă latifundiarul, semeţ. — În contract o să scrie să dai atîtea şi atîtea ouă. Şi dacă-ţi moare păsăretul — punem că dă molima'n el — ei, atunci pe un' scoţi cămaşa ? Mă pui, pe mine, să ou eu ? Micul jude pufni a rîde cu gura plină, se 'necă şi se puse pe tuşit. — Bea apă că trece, îi zvîrli pieziş fata. Şi nu mai rîde neîntrebat. Tînărul se simţea alunecînd. Basm cu găini ? Convivii apăreau într'un tablou privit sau actori într'o piesă jucată aici. Ficţiuni ? În ce fel găinile miraculoase o pot salva pe Cosînzeana ? Creşterea animalelor... asta tot pe capul ei cădea. Fata (negustoros): — Scrie acolo, în contract, că trebuie să dai atîtea păsări ? Ai ?, domnule magistrat ? Atacat prin surprindere, Pişpirică rămase cu gura deschisă şi cu lingura în aer. Fata repetă întrebarea : — Scrie la contract cantităţile ? Ce să dai, şi cît, din fiecare ? Judecătorul închise gura şi dădu din cap, tare. — Ei, şi dacă

nu respecţi contractul la fiecare din punctele atingătoare. Victoraş sări cu zel : — În cazul nerespectării de contract, se vor plăti daune părţii lezate, ca să zicem aşa. — Păi vezi, zise fata necăjită, părţii lezate ; — şi începu să mănînce socotit. Domni o anume stînjeneală. Verde Împărat se şterse la gură cu şervetul de in şi glăsui gros : — Nici o grijă, fetiţa tatii, de asta sunt eu aici. Mie, declară triumfal, toată viaţa mi-au plăcut caii. Păi cînd încălecam eu... Ce vorbeşti dumneata, domnule. Fata izbucni în rîs subţire : — Dar nu e vorba de cai, papa, ei nu ouă ! Noi vorbim de păsări, de godănaci, animale delicate, trebuie să ai grija lor altfel se prăpădesc, şi auzi ce zice... că partea lezată... — Aud, aud, n'am surzit... Şi ce-i tot tragi mereu cu ouăle, că vaca-i interesează pe ei. Animal mare. Doar n'o să creştem struţi. Creştem şi noi, acolo... animale curente. — Creştem, creştem, se amărî fata, tocmai aia e, cine le îngrijeşte... Boierul (dominator) : — Ei, cine ! Se găseşte! Ăia de prin curte.. — Ţiganii ?, papa... se scandaliză Tincuţa. Păi ăia le lasă nemîncate. Bătrînul (cu înţelepciune) : — Păi dacă n'avem nemţi... Studentul se amuza — animale preistorice, rău adaptate. Balaurul devine şopîrlă, pantera ajunge mîţă. Tincuţa îl privi direct pe căpitan : — Ţăranul nu se pricepe la animale. Aşa, să păzească o herghelie de-a'ncălarelea, să păzească o turmă de oi — mai mult în câini e nădejdea — hai, mai treacă-meargă, dar la vacă — animal delicat — se'ncurcă treaba. De animalele mici să nu mai vorbim. Supliment : — Iar tata e bolnav. Nu mereu. Dar cînd îl loveşte boala, îl dărîmă şi-l pune la pat. Nu poci pune bază. Marinarul pufăi din trabuc : — Ei, ţăranul... Dacă nu e lucru lui... Să vezi atunci cum ar pune osul. Fata îl privi mirat : — Cum să fie al lui dacă-i al nostru... Conu Leonida puse trabucul în scrumieră, strîngîndu-l : — Eu nu mă pricep la agricultură, de-

sigur... Dar observ tendenţa generală. Viitorul. Progresul... Eu aş lua un rumân priceput... cu muierea lui... — Priceput, pufni domnişoara... Că de pricepuţi n'au încotro. Afară de mămăligă, jintiţă şi coleastră... nu ştiu să facă nimic. Căpitanul (ţine piept furtunii cu calm) : — Un om pe care să-l interesaţi în afacere... cu atîta la sută. Altfel, plătit cu luna, sigur că. Tincuţa (războinic) : — Om priceput ! Îmi plăcuşi ! Poate doar pe Tănase ! Boierul (sec, practic) : — Tănase ! Ăla papă tot. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Tincuţa (rîde nervos) : — Doar dacă mă ia pe mine, că atunci e tot al lui. Latifundiarul : — Tincuţo, să nu mai spui aşa... Mă loveşti în inimă, tată. Tincuţa (tristă) : — Am glumit şi eu, papa... Brava Marîna năvăli asupra strachinilor strîngîndu-le cu furie şi cu cel mai mare zgomot posibil. Comandantul, grav şi paşnic, mulţumi pentru masă ; apoi, ridicîndu-se masiv, declară : — Ei, lasă, mai vorbim noi... Găsim noi o soluţie. N'au intrat zilele'n sac. Se aud zgomote adecvate de scaune şi convivii părăsesc sala rece şi întunecată.

ÎNTRE ZI ŞI NOAPTE. — Dormeai ? Te-am trezit ? Otilia, cu lampa în mână, aprinsă, se oprise în uşă. Purtătoarea de lumină. O siluetă zveltă şi puternică în strai verde nocturn. Tînărul se ridică într'un cot, frecîndu-se la ochi : — Eu ? Deloc ! Stam aşa... Fata ironiză blînd : — Da. Aşaa... Stai liniştit, adăogi, aşezînd binişor lampa pe sensibila măsuţă, venisem să văd de foc. — E... e... teribil de cald, diagnostică medicinistul. Fata luă temperatura sobei cu palma : — Îngheţată bocnă. Afară e o ceaţă s'o tai cu cuţitul. Îţi place ceaţa ? Băiatul mormăi ceva, sări din culcuş, aşezîndu-se pe şezător. Totdeauna mi-am dorit să trăiesc în Scoţia, din cauza ceţii. Studentul îşi grebla, cu mânile, părul : — Castel părăduit ai şi aici. Stafii sunt ?

— Sunt, confirmă fata. Oriunde se adună trecut mult... şi crime, apar şi dumnealor. — Acum totul pare adormit şi monoton. Îmi vine să mă urc pe pereţi. Ţie, nu ? — E adormit... Dar nu simţi că se pregăteşte parcă ceva... E o tensiune care urcă... Aşa sper. — Se poate. Numai că n'am timp să aştept explozia. Mîine plec. Apropo, cum poate fi anunţat căruţaşul să treacă pe-aici... — Complicat. Se trimite un om călare. Mai simplu : spune să-ţi pună calul la droşcă. Dacă te aşteaptă ibovnica... Daniel : — Nu am nici o ibovnică. Îl ofensa vocabularul slobod al domnişoarei. Otilia (se aşează pe scaun) : — Aha ! Eşti cast. E bine de ştiut. El (brutal) : — Vreau să zic că ora marei iubiri n'a bătut pentru mine. Ea : — A ! El : — Pur şi simplu n'am vreme. Sunt mereu în criză de timp. Ea : — Şi iubirea... ia timp ? El : — Enorm. Aşa se zice. Explică : Mi-am ales o meserie care cere energie şi perseverenţă. Toată ziua la spital, la cursuri, seara tocesc. Mereu mi-e somn. Dacă n'ar fi să mă ajut cu cafelele... Înţelegi? — Încerc. Eu, vreme, am prea multă... Mă 'nec în ea. Glasul Otiliei îşi recăpătă sonoritatea înnăbuşită şi vastă, acum nostalgică, precum răsunetul singur al cornului englez într'o simfonie. Fata îşi potrivi, îngîndurată, faldurile rochiei. Abea în această clipă observă realmente Daniel că Otilia îşi schimbase straiul căcăniu şi lălîu cu o rochie de casă din catifea, de un verde întunecat şi tăcut, aşa cum se văd apele noaptea. — Aş vrea, spuse fata, şi obrazul ei rotund avea o lumină depărtată, aş vrea să se întîmple ceva, să mi se întîmple ceva, orice, chiar ceva rău, dureros, înspăimîntător... ca să încep şi eu să trăiesc. Tînărul încercă să glumească : — Ce-ai spune de o mică tragedie ? Otilia (în glumă şi nu prea) : — O tragedie ar fi un adevărat chilipir. — Ei atunci, nu aştepta să se întîmple, dacă ai chef de tragedie, provoac-o. — De ce nu? şi rîse în felul ei înnăbuşit şi adînc. Apoi şopti ca pentru

sine : — Mă întreb însă dacă a sosit clipa... fastă. — Clipa fastă pentru tragic ? — Da. Sigur. Dacă nu-s propice împrejurările sau nu sînt potrivite persoanele, o... hai să zicem așa... eroină tragică poate să... eșueze în dramoletă sau în melodramă cu oftaturi. Ba chiar să putrezească de vie pur și simplu. Tăcu. Apoi : — Crezi că nu m'am gîndit ? Dar ce aș fi reușit să fac. Să dau foc hardughiei de conac ? Tot mă zbat în el ca o nălucă neîmpăcată. Și aș continua și tradiția locului, pentru că de fapt, femeile, într'un fel sau altul, i-au dat foc. Dar nu. Pentru conu Dinu și pentru Tincuța, care-mi sunt foarte, foarte dragi, ar fi o nenorocire prea mare, iar pentru mine una prea mică, nu m'ar satisface. Dacă e pe nimicit, să nimicim ceva de soi. Să facem totul praf, cu temei și socoteală, iremediabil. Trecu o clipă. Adăugă în șoaptă abea audibilă : pe noi înșine, de-o pildă. Dădu capul pe spate rîzînd în hohote, de astă dată teatrale, neplăcute. Ce mi-ar mai fi rămas de făcut ? S'o șterg înamorată cu vr'un ofițeraș împintenat, înzorzonat, seducător nevoie mare... spre scandalul și satisfacțiunea protipendadei de țară. Se ridică și se duse la fereastră. Trup voinic, învestmîntat în verde nocturn. — Vara e bine. Innot în Dunăre, stau să mă ardă soarele, mă duc la Chirana, în pădure. — Singură ? — Nu. Cu haita. — Ce haită ? — De câini. Am vreo doisprezece dulăi, tot unul și unul, soi de lup. Starostele lor e preferatul meu : Acteon îl cheamă. Am și o cățea pe care o iubesc mult de tot : pe Kaminska. — De ce Kaminska și nu altfel ? — O cheamă așa după minunata, mi-nu-na-ta balerină Kaminskaia. Or, cățeaua mea se mișcă și aleargă de parc'ar dansa. De aia îi spune Kaminska. Da, vara e bine, dar iarna... nu am nimic de făcut, decît să zac... și să aștept. Sau să citesc romane franțuzești de amor. Bărbatul, prozaic : — De casă nu te ocupi chiar deloc ? — Nu mă lasă Tincuța. Îi place să facă totul singură. — Bine, dar parcă spuneai că „faci focurile la boieri", că nu știu

ce, mă rog, cu totul altceva. Se auzi rîsul adînc al Otiliei : — Dacă te iei după tot ce spun eu ! — De ce, nu crezi ce spui ? — Ba da. Cînd spun un lucru.... îl cred, atunci cînd îl spun. — Adică azi spui una și mîine alta ? — Poate. Dar am oroare de minciună. Dac-ar trebui să mint m'aș simți umilită. Adevărul este... orgoliul meu, dacă ții neapărat. — Nu țin neapărat. Văd însă că manevrezi adevărul ca pe o armă. — Și nu e ? — Ba da. Dar să ne întoarcem la iarna... nemulțumirii noastre. Musafiri nu vin ? Mi s'a spus că. Ea : — Vin. Bărbați maturi. Cocoane bătrîne. Joacă cărți. Discută de treburile moșiei. El : — I-am auzit : Hectare, ipoteci, bănci, mâna de lucru rară. Tot asta ? Ea : — Tot. El : — Nu se mai satură ? Ea : — Nu. Și pe urmă, cine trăiește cu cine. Cade sau nu cade guvernul. Pericolul galben. El : — Ce pericol ? Ea : — Ei, de cînd cu japonezii ăia... cu războiul lor. Cum să mă intereseze toate astea ? Cu politica stau prost. Nici cu istoria nu mă am bine. Mărturisesc. Noi, muierile, suntem cu... matriarhatul preistoric (Otilia rîde foarte vesel) ba chiar anistoric. El (rîde) : — Nici eu nu știu nimic de astea. Nu citesc ziarele. Abea am auzit că au venit iar conservatorii la putere. Nici nu știu cine e ministrul sănătății. Ea (șoptit) : — Nici eu. El : — De cînd sunt aici cu... Ea (repede) : — Știu. Banca și ipotecile. Ce vrei, asta-i viața lor. Dacă nu găsesc bani să-i dea lui Tănase, el o ia pe Tincuța. El : — Și ea nu vrea ? Ea : — Mai mult conu Dinu. Din motive de mezalianță. Am pronunțat bine ? El : — Foarte bine. Dar ea, ce zice ? Ea : — Nu știu, nu discută cu mine... intimități, dar... cum o să-i placă ? El : — Ziceai că... Ea : — Ziceam. Dar nu te gîndești ? Își divinizează tatăl... Știe că bătrînul n'are de unde-i da înapoi datoria lui Tănase.... că, oricum, moșia-i pierdută, dacă n'o salvează mitocanul. El : — Are spirit de sacrificiu. Ea (bate din picior) : — Nu-ți permit să-ți bați joc de Tincuța. El (fîstîcit) : — Dar nici nu m'am... Ea (con

fuoco) : — Altă fată, în locul ei, ar fi spus : nu vreau să ştiu nimic de toate astea... Sunt tînără şi vreau să mă distrez. Dar ea s'a ocupat imediat de casă, i-a învăţat rosturile, munceşte în tăcere fără nici o pretenţie... El: — Monsieur Tănase nu este, desigur, un gentlmen, dar... are elan vital, iniţiativă... O va ţine pe Tincuţa în puf, copiii lor vor fi... ştiu eu..., miniştri. Aşa că... Ea (zdrobitor) : — Nu înţelegi nimic din tot ce 'nseamnă o femeie. El : — Asta-i adevărat. Am crescut numai printre bărbaţi. Nici măcar soră n'am avut. Dealtfel... toate chestiile astea cu... hectare, bănci, ipoteci... mi se par... de pe alt tărîm. Sau din alt veac. Ea (ton militar) : — Dar nu te gîndeşti că de fleacurile astea, sau cum vrei să le zici, atîrnă viaţa unei femei ? El : — Îmi pare rău, dar ce pot face. Pot dispreţui averea dar atît timp cît sunt nimic... Ea : — Cum vine asta ? El : — Cînd voi fi un medic renumit... le voi spune ăstora ce cred despre hectarele lor şi despre viaţa lor de paraziţi. Fiindcă asta sunt ei ; nişte paraziţi. Nici să administreze o moşie nu sunt în stare. Ea (războinic) : — Cine ? Conu Dinu ? El : — Nu numai el... Aşa, în general. — Aşadar, domnul dispreţuieşte averea. Ei bine, mie de sărăcie mi-e scîrbă. — Chiar aşa? — Chiar aşa. Sărăcia, stimate domn, e urîtă şi urîţeşte. Cine nu are, trebuie să înhaţe, să apuce, să înşface. Vrînd-nevrînd, săracul se zgîrceşte, se chirceşte şi pe urmă, cine e lipsit nu are ce da. Da, de aia, domnul meu, sunt săracii, nasoi, răi, mici, pentru că sunt săraci. — Faci jocuri de cuvinte, adică de sensuri. — Mă joc... un pic. Şi numai în aparenţă. — Oricum, observ că ai o viziune estetă asupra banului peşin. — Şi n'am dreptate ? Sărăcia nu e o virtute, decît dacă o practici temporar. Altfel îţi schilodeşte sufletul. Să stai să socoteşti firfirica şi bănuţul şi să... hamletizezi dacă-ţi poţi îngădui sau nu cutare lucru, ţi se pare frumos şi bine ? — Un gest nu se socoteşte, se face. Trebuie să faci un lucru, îl faci şi gata. Categoric.

Deci, după cîte înțeleg, cine are, e și bun și frumos: averea înseamnă Kalokagatie : tot ce-și poate dori un cord de damă. — N'am spus asta. Ești prea logic. Și te-am supărat. N'am vrut... de astă dată. De fapt am sugerat doar atît : că averea este o... promisiune de frumusețe. Dar pentru că veni vorba : să vă luăm temperatura, domnule doctor, cea de dimineață promitea. El : — Ți-am spus că n-am nimic. Așa fac eu, din cînd în cînd. Adică, făceam. Ea (întinde termometrul) : — Ia-l. Nu mușcă. El (își pune termometrul). Ea : — Și ceasul ? Tot stricat ? El : — Tot. S'a sinucis. Ea : — Spui prostii. Altfel, aici tot nu-ți ajută la nimic. Minutarul nostru e soarele : răsare și apune. Zilele sunt anotimpurile. Se zice că's patru. Eu am numărat șase. E toamna aurie, rumenă și blîndă și cealalta : udă, rece și rea. O primăvară de lacrimi... cu vînt iute, și alta, cînd totul pocnește de sevă. Una peste alta e destul de monoton. Aștepți mereu... ceva... și nu știi ce. El : — Eu nici nu știu ce vreme e afară. Doar să-mi pun paltonul și mi-l scot. Pauză. Încet : — Există o monotonie a golului și alta a prea plinului. Învăț, învăț, învăț și nu se mai termină. Aflu, din cînd în cînd că e Crăciun sau Paște... sau că am mai împlinit un an. Altfel, n'am timp să văd cum trece timpul. Ea : — Dar cît ai fost... El : — În sanatoriu ? A, citeam... învățam. Era atît de urît în jur încît căutam să nu privesc. Nu există nimic mai urît decît un spital. Mizerie și dezolare. Ea (rîde) : — Dar tocmai pentru asta te pregătești. El (surprins) : — Ca medic... e altceva. N'ai vreme să privești pereții leproși, așternutul, podeaua... și celelalte. Ești prins de treabă. Niște mecanisme stricate pe care trebuie să le repari. Ea (tresare) : — Mecanisme ? El (ridică din umeri) : — Ei, da. Mai strîngi un șurub, mai înlocuiești o piesă... Ai văzut un motor. Ea : — Nu. Eu credeam că pentru tine... omul... înseamnă ceva mai mult. El (repede) : — Sigur, contează și factorul psihic. Încrederea pe care... Ea (medita-

tiv) : — Factorul psihic... Bine dar... sentimentele... toate astea... El (rîde) : — Fireşte, există. Voinţa, setea de a fi... Dar ca să fie posibile, e necesar ca maşinăria să meargă. Altfel... Pauză. — Cînd eram în sanatoriu... voinţa mea — de care altfel sunt mîndru — se 'nmuiase de tot. Parcă era de ceară... Ea (a găsit pe masă o batistă, se uită la ea de aproape micşorîndu-şi ochii) : — Cine e Fanny... asta ? El : — Care Fanny ? Ea : — Ee, fata care ţi-a dat batista, cu monogramă. Repede : — Nu se dă batista, e semn de despărţire. El (rîde) : — E a mea. Mi-am cusut monograma să nu se rătăcească acolo, la internat. Ea (blînd) : — Te cheamă Fanny ? El (sastisit) : — Nu, Felix. E primul meu nume, la catalog. Nu pot să-l sufăr. Repede : — Te rog să nu-mi spui aşa... niciodată. Ea (execută micuţa ei strîmbătură) : — Dealtfel, mîine tot pleci. Sau poimîine... cu poşta. Dar să vedem mai întîi... (Întinde mâna) : zeul Mercur. El (se execută). Ea : — Cuu... opt. Ce mai, domnule, temperatură în toată legea. El (nervos): — Ţi-am spus că n'am nici pe dracu. Ea (blajin): — Să-l lăsăm pe dracu'n pace. Deşi cred că el şi-a cam vîrît codiţa aici. Înţelege, domnule, că nu poţi pleca aşa, cu treişapte cu opt... Şi noaptea asta o să mai crească. El : — Nu. Se mulţumeşte cu atît. Doctoriţa : — Om vedea. Deocamdată te bagi frumos în pat. Astă seară nu mănînci nimic. Pacientul : — N'am vîrît nimic în gură de cînd am venit. Nu-mi dă inima ghes. Doctoriţa : — Vezi ? N'ai poftă de mîncare. Faci temperatură. Trebuie să admiţi că... Pacientul (bombăne) : — Aşa fac eu... Doctoriţa : — S'a stricat maşinăria ? Pacientul (cu năduf): — Probabil am obosit iar. Au fost examenele şi... Doctoriţa : — Ai tras tare. Mulţumită : — Acuş mă duc după lemne. Trebuie să-ţi fac focul. Pacientul : — Dar e cald. Dacă-ţi spui că e cald. Otilia (rîde) : — Fii cuminte, Felix. Ai febră, aia e. Felix (răutăcios) : — Cine-i Leonida, ăsta ? Ce hram poartă?

Fata (tresare) : — Ce vrei să spui. El : — Se zice că... ţine la tine. Ea (sfidează) : — Ţine. Mă cunoaşte de mică. S'a purtat totdeauna frumos cu mine. Şi cum nu am părinţi... l'am adoptat. Rîde. El : — De cînd erai fetiţă. Dar acum nu mai eşti. Ea (încordată) : — Şi ? El : — Eşti o tînără dezirabilă. Ea : — Da. Şi ? El (mocnit) : — Iar el... un bărbat în putere... falnic şi... bogat. Ea (răutăcios) : — Eşti gelos ? El (surprins) : — De ce nu... Ea : — Bărbaţii... asta ştiu din dragoste... Dorinţa şi gelozia. El (ironic) : — Îi cunoşti bine pe bărbaţi, nu ? Ea : — Tu cunoşti femeile ?! El (rîde): — Ţi-am spus că nu. Calm : — Dealtfel... există aşa ceva? Ea: — Ce să existe? Femei? El: — Nu. Femeia. Sau Bărbatul. Explicativ : — Nu te supăra. Te-am întrebat de... domnul ăsta... fiindcă pare un om mai... deosebit. Ea : — Este un om deosebit. El : — Cumpătat, politicos, decis... Ştie pe ce lume trăieşte... Ea : — Ştie. El : — Probabil. Deprins să-şi rezolve problemele. Ea (începe precaut, treptat se încălzeşte) : — Singura... persoană care s'a interesat de mine... Care se gîndeşte la viitorul meu... care... nu e deloc... Repede : — Nu mă plîng de conu Dinu... sau de Tincuţa... Sunt admirabili, admirabili... Dar pentru ei... viitorul meu... Au şi ei belelele lor... El nu are copii... nu are pe nimeni... Simte nevoia să protejeze... pe cineva. Se poartă ca un... tată, ca un unchi... El : — Nu ştiu cum se poartă un tată. Iar unchiul m'a jupuit pîn' la os... mi-a şparlit bruma ce-mi rămăsese de la tata... Mi-ar fi prins bine şi puţinul ăla... Grozav de bine mi-ar fi prins, pînă m'aş înpicioronga şi eu. Şi... Pascalopol... te protejează ? — Da. — Fireşte, cu averea lui... cred şi eu. — Nu numai. N'ai de ce să fii sarcastic. Mă ocroteşte prin felul lui de a fi. Pascalopol e un om... invulnerabil şi senin. Întotdeauna senin. Întotdeauna surîzător. Nu l'am văzut niciodată îngrijorat, zbuciumat, înfricoşat necum înspăimîntat. Ştii ce înseamnă un om care nu cunoaşte spaima ? Sau, dacă vrei, un om care nu se lasă stă-

pînit de spaimă ? Un om care nu se teme de oameni, de împrejurări, de lucruri, şi care, orice s'ar întîmpla rămîne li-niş-tit. Surîzător. Simpla lui prezenţă alungă umbrele şi frica. — E vraci sau... talisman fermecat ? — Nu e nici talisman şi nici vraci... A înţeles ceva esenţial, nu-mi dau seama exact ce anume, dar în mod sigur ceva esenţial. Şi acţionează şi se comportă în consecinţă : adecvat, eficient, egal. La el te duci cînd ţi-e frică, sau eşti neliniştit, sau pur şi simplu ţi se năzare nu ştiu ce şi el te primeşte, zîmbind, şi-l vezi că pricepe şi că ştie, că a trecut prin toate şi că a rămas, este netulburat, liniştit, senin şi te linişteşti şi tu şi prinzi putere. Lîngă Leonida nu mi se poate 'ntîmpla nimic rău. Dar lumea-i lume : trebuie să spurce tot. El : — N'am vrut să te necăjesc. Iartă-mă, te rog. Poate... am fost puţin... gelos. Ea (rîde) : — Bravo. Ne-am procopsit. Sare în sus de pe scaun : — Trebuie să fac focul, altfel îngheţi pînă mîine. El (jenat) : — L-ai aprins tu şi aşa... A început să ardă. Ea (e la uşă, se întoarce) : — Fii serios, domnule, învaţă întîi să-ţi porţi de grijă ; pe urmă, vedem noi. Execută micuţa ei strîmbătură sarcastică : — Cele două orfeline. Iese. Daniel se ridică, se duce la fereastră. Valuri de ceaţă albicioasă. — Ce m'a apucat să-i spun de... focul pe care l-a aprins... Abea am văzut-o. Vorbeşte gura fără mine. Nu sunt obişnuit deloc cu femeile... Prima fată pe care-o văd mai de-aproape... Mă fîstîcesc, mă tulbur... şi spun prostii. Noroc că are ea bun simţ. Să zicem că a fost un compliment... circumstanţial de loc. Nu-i nimic, nu cade guvernul. Ceaţa avea ceva ameninţător în inconsistenţa ei dinamică. O căutare învolburată — a ce ? Mişcare spre unde ? Valuri şi valuri sucite şi răsucite. Era o lipsă de măsură în... Şopti : Hybris. Orfanul oftă : Oricum, Împăratul Verde îşi vinde Cosînzeana. N'o fi Zmeul Zmeilor prea dihai, mai degrabă Împăratul e paradit iar împărăţia — şandrama. E ceva putred în Danemarca ? La Elsinore — însă — nu va curge sînge. Deşi.

VRĂJI MINORE. Marea sală zăcea în întunerec şi, cum focul se stinsese, era frig de-a binelea, încît Daniel, intrînd în sufragerie, simţi cum îl străbat fiori reci. Pe lunga masă o singură lampă lumina citric pe zgripţuroaica boţită care făcea pasienţe. Cu un turban verde intens şi galben nisip, cu şalul roşu, mult boită pe bot şi pe obrajii scofîlciţi, baba infernală semăna a papagal. Degetele deformate, zgîrcite, luceau de bijuterii. Talpa Iadului croncăni cu o sinistră veselie : — Seara asta, bobocule, o să te mulţumeşti cu mine. Plăcere n'o să-ţi facă, dar foamea te-a momit în ghearele mele şi eu te'nhaţ. Tînărul protestă moderat. Coana Lizica, hîrîind şi cîrîind (ca pasărea desperării), explică deşertul din jur : pe conu Dinu, din umezeala mare de afară, îl prinseseră iar reumele alea ale lui — că era betegit tot, copt, răscopt — de ciugulise ceva la el în iatac, văitîndu-se, gemînd, văicărindu-se şi blestemînd, şi acuşa dormea dus, că aşa se culca el, cu găinile. Noaptea nu-i pria, îl umplea tot cu năzăreli şi groaze. Pe Tincuţa o apucase iar capul ăla al ei, de draci, aşa era ea, nevricoasă, cu pandalii, iar acuş, de cînd cu daravela asta cu Sotir, nimeni nu-i mai intra în voie, parcă intrase Beghemot în ea şi o muncea, deşi cam tot aşa fusese de mică, tăinuită, năzuroasă şi cu istericale în ea. Leonida ? El nu lua seara decît un ceai, ca nemţii, să nu se'ngraşe, să arate ca flăcăii, dar burtică tot făcuse, caraghioz bătrîn, în loc să-şi vadă de beteşuguri, aleargă cu limba scoasă, ca un maimuţoi, după fetişcane, că asta-i lipseşte lui — trăzni-l-ar, auzi, hodorogu şi căzătura. Şi să nu crezi că nu ţine închisă, acolo, în vapor, cîte o cadînă pescuită pe la Brăila sau Ceatalschioi. Mor, auzi, mor cînd îl văz pe cîte un ghiuj, care abea-şi ţine nădragii, făcînd pe fălosu şi cocoşindu-se pe lîngă o puicuţă căreia nu i-au dat nici fulgii unde trebuie. Ptru ! Mascara ! Că, uite, de-aia se cutremură pămîntul, cum fuse acu doi ani. Dracu' să-l pieptene şi pe Leonida, că, de cîte ori calcă

pe-aici, aduce o drăcovenie de-l stîrnește pe prostu ăsta bătrîn, că altfel nu i-oi zice, acu' îi trăzni prin devlă că să crească Dinu găini, auzi, că numai găinari n'am fost să fim. Și încai de-ai avea nevoie. Ce !, te iei după văităturile lor ? Așa scheaună-el de cînd îl știu, pînă înhață paralele altuia — că-i hiclean ca moartea — e putred de parale, ce te potrivești, numai că-i zgripțor și lacom, ar lua tot, dar de dat n'ar da, neam, uite-așa îi tremură mâna cînd e la o adică, i se negrește laba cînd e să scoată gologanu. Parcă pă mine cine m'a jecmănit de i-am dat ghiuluri grele și cercei cu diamante uite-așa, cum nu mai ezigstă azi, că toate s'au ticăloșit,.prafu s'a ales de ele, mînca-l-ar cioacele să-l mănînce. Auzi !, că n'are ! Dar Andronache, că și-a topit toate moșiile'n bulgări de aur, de l-a pus la Viena, la fereală, ăla unde-i?! Iar băiatu ăla al lui, de fusese făcut cu un hargat, unu a lu Păturică, ei, ăla a 'nghițit prăvălia neamțului, cu fată cu tot, o schiloadă luată tot pentru arginți, că pentru ce ?, ei, ăla a sporit bănetu lu tac-su, că era cămătar, și cînd a fost să puie nemții laba pe el, să-l chițcăie la matrapazlîc — că umblase cu șahăr-mahăr — și să-l vîre colo la gheșlos, să-l înghesuie la bașcă, ei, că'l prinseseră cu mîța'n sac, a tulit-o vere de i-au sfîrîit călcîiele, pîn'la Dunăre, aici, nu s'a oprit de parcă dăduseră turcii, ei, și pe-aici tot cu fofîrlica' umblat, cu aliș-veriș și cioara vopsită, de și-a umflat averea ca laptele, uite-așa ! Da' vezi, nu l'a ajutat ăl de sus, de l'a troznit. Așa că, vezi, Dinu a moștenit porcoi de bani, nu glumă. Că o fi cheltuit el, că la alta nu s'a priceput, o fi cheltuit, nu zic, dar i-a venit și de la moșie, restu s'a cerșetorit, ba de la unu, ba de la altu, și ce crezi, c'a dat cuiva 'napoi ? Atîta rău. Așa că tot ce-a moștenit, i-a rămas. Cum-necum, uite că i-a mers, ăia au bătut din buze, au înghițit strîmb și, na !, ce erau să-i facă, doar e cimotie și cu sînge albastru, nu făcea, mă'nțelegi... E !, și cînd a 'nțărcat bălaia, și-a luat și el frumușel

tălpăşiţa din Capitală, a sosit şi el la bîrlog, ca tac'su şi bunică-su, şi s'a pus să mulgă Banga. E vulpoi bătrîn, de-a reuşit să-l stoarcă şi pe mitocanul de Tănase, şiret de-şi fură căciula singur, dar grandoman care nu se mai poate, că adică, uite, ajunge el, opinca, să-l împrumute pe boier. Că avu şi bădăranul fumurile lui cu Tincuţa, cu mîţa pe varză, le avu, nu zic nu, că n'o să-mi spui acuş că unui bărbat i se scurg ochii sau i s'au aprins călcîiele după scovearga asta de post, nu, că lui îi cad cu tronc alea marile, cu osînză multă pe ele şi cu şezutu revărsat, dar acuş îi mirosi a oscior subţire, şi să vezi că între doi geambaşi, tot Dinu e mai şmecher, uns cu toate alifiile, diplomat din ăia cu scîrţ, cît îl vezi aşa de mototol şi de pierit, că zici că nu face nici cît o ceapă degerată, dar e uns cu miere, ei, uite că-l duce pe mitocan cu zăhărelul, cu ni-ni-ni, de patru ani îl ţine aninat de mironosiţă, ce-o fi văzînd la ea, eu nu poci să pricep, asta, la pat, cască pe ea sau sparge seminţe, să fiu bărbat doi bani n'aş da pe slăbătura asta afumată, n'are ea piepţi, n'are ea, colea, şolduri, n'are ea pic de cărnică, să ai de unde-o pişca, acolo, cînd ţi-e viaţa mai dragă, parcă-i o scîndură, zău, lasă, nu te mai fă, ce n'ai ochi, dar sigur, ca musafir, de, nu se face ! Şi ce crezi că ea, pe Tănase, îl agită ?, aş, cum zisei, el trage la de-alea baldîrele, cu carne macră pe ele, învelite bine, cu osînzică, dar el s'ar însura şi cu lampa asta, uite-o, numai să zică lumea că-i boieroaică. Adică bunicu ei, cum ar veni, punea ţiganu să-l croiască pe ta'so la scară, iar el, pe nepoată, s'o aşa şi pe dincolo, că adică s'au schimbat vremile şi are balta peşte. Fată de boier, sigur, sînge subţire, altfel cum, dar nu oricare, ăsta. Aş, nu-i el aşa de prost, dacă vrea să intre în neamuri e fiindcă s'a vîrît în politică, vrea s'ajungă gaie mare — nu-ţi spusei că e grandoman ? — dădu buluc la conservativi, şi acolo, de, împerecherile astea prind bine, că ăia se ţin toţi uite-aşa între

ei, ei, umblă ei cu nasu pe sus de nu-i ajungi cu prăjina, dar ia caută-l pe fiecare la bunic, să vezi, ori dai de zarzavagiu sau plăcintar, ori dai cu nasul în baligă, cîte un hargat hapsîn care şi-a jumulit jupînul, l'a ros la oscior, cînd nu l'a spintecat cu cuţitu ca pe peşte, hîrşş, ce crezi, pe-aici oamenii au mîna iute şi furia uşoară, dintr'un nimic te crestează la gîtiţă sau te ciuruie cu alice ca pe iepure, ce să prindă, pe cine să prindă în păpurişul ăsta, şi cum dovedeşti că a fost aruncat din barcă şi nu a căzut el, că era beat mort, dacă pică'n nomol nici Scaraoţchi ăl cu coadă nu-l mai scoate de acolo, sau poa' să tragă'n el unu din ăştia, bărboşii, zgaiba-l ştie care mai e şi care nu e, că sunt toţi nişte puturoşi, cînd vine la o adică să iasă la cîmp, să puie şi ei osu la muncă, acolo, că doar de-aia sunt ţărani, că n'o să are boieru, na !, ei hop în stufăriş şi pas de mai pune laba pe ei, ca ţiparii dispar, soi rău, c'au încercat şi cu jandarii şi tot nimica, păi dacă n'o fi un nebun ca Tănase, şi alţii ca el, să asude din greu şi să scoată bănuţu, cine o să împingă caru politicii, doar nu s'or clinti boierii de la kiefu lor, să-i pici cu ceară, ei la cafeluţă, să le pufăie din trabuc, trebuie alţii să-şi puie pielea la saramură, să umble lelea după voturi, să ragă ca la bîlci şi să se uşureze de firfirici, mîine-poimîine îl vezi şi pe găgăuţă ăsta deputat, cu slugi la scară, cupea, salon şi cheschevu, bată-l Precista de nebun, şi Tincuţa e o proastă dacă-i dă brînci, că ăsta face milionu. Zeitatea Bălţii, crunta Marina, aduse duduind un castron cu cartofi copţi în coaja lor ; îl trînti între calupuri de unt şi telemea. Baba închisese pliscul. Cum plecă huiduma, babornița colorată începu iar meliţa : — Acuma, ce, dac'a şezut tac'su la Viena trebuie să ne umfle pe noi cu cartofi, leguma asta tîmpită fără nici un chichirez, am ajuns să mîncăm nemţeşte, că ăştia se poartă acum, au ajuns ca măraru în toate, şi peste noi au dat lighioanele, sunt dilii,

măsoară balta, iau cîte un snop de papură, îl toacă și-i mestecă, iau apă din Borcea, o pun în sticluță cu dop și o cară în Germania aia a lor, cumpără de toate, și rumeguș, și găinaț de gîscă, Doamne iartă-mă că suntem la sfînta masă, cîte blestemății toate, și semnează la contracte și dau bani de-ai lor de ăia de hîrtie, eu zic că nu-i a bine, că neamțu-i scîrțar și în zi de Paște, asta-i știută, nu dă el frangu din mână pe daiboje, cu un zgripțor îți cumpără sufletu, și dacă maimuțoiu ăsta năpîrlit semnează cu ei, gata, s'a zis cu el, s'a lins pe bot, îi pune pielea pe băț cît îi el de vulpoi bătrîn, cu ăștia nu-i merge cu miorlăiala, nu sunt hahalerele de boieri de pe la noi cu: Lasă-l, domn'e, nu vezi că n'are, cu nașu Dracu și finu Lacu, și nici Banga *Albina,* care are ac dar n'are ață, că de, oameni suntem, mai suntem și cimotii, la noi omu e lăsător, nu-i vine să te strîngă de beregată, nu, să știi de la mine că neamțu-i neamț, nu merge la el cu șahăr-mahăr, el e cu atîta și cu atîta face atîta, ai semnat ?, ți-a sunat coliva, vine tartorul și-ți bea sîngele, păi altfel cum ?, îți ia și sufletu din tine, îl duce acolo în nemția lui și ți-l încuie la casa de fier. Marina aduse un bolovan de marmeladă și un farfurioi cu gogonele murate. — Da' pâine ? !, țipă ascuțit ciuvica, auzi, cine-a auzit masă fără pâine, că n'o să mă umflu'n burtă cu cartofi. — Cine-a mai auzit, cartoafă cu pâine dondăni femeia. Mai civilizează-te, coană mare, c'ai rămas în sălbătecie... Acușica merge omu pe tren, vorbește pe sîrmă și mîine o să zburăm pe sus, ca ciorile. Hoașca țipă : — Ba eu rămîn la dreapta credință, obraznico, că știu eu cine-ți bagă fumurile astea în devlă. He !, știe ea ce știe de și-a luat nasul la purtare, dar și eu știu ce știu ș'o să-ți tai nasul ăla marele de-l bagi acolo unde nu trebuie. Dar haiduca, duduind, se retrăsese în bucătării, în stufăriș, unde nici potera nu te mai află.

FĂT-FRUMOS TAIE CU PALOȘU — HÎRȘ — CAPU BALAURULUI. Și iată că tocmai atunci se desprinse din penumbra rece și deasă a marii săli alaiul solemn jucăuș. Ieșeau din trecut sau din frigurosul întuneric, sau din poveste, unul cîte unu, defilînd : conu Dinu, înalt și ciolănos, se purta țeapăn și cu țeasta trufașă, sus. Bărbierit din proaspăt, cu guler tare, cravată îngustă și ghete cu scîrț, l-ai fi crezut în plină forță dacă o anume rigiditate n'ar fi trădat efortul verticalității și al înaintării cu sîrg. Căpitanul de apă dulce, masiv, își purta cu demnitate abdomenul — o frumoasă promisiune ; fața lui liniștită, cam roșioară, îi completa prestanța civilă și militară. Avea un aer potolit, cuviincios, în împăcare cu sine însuși. Urma delicata Tincuța, nălțuță și slăbuță, ce mergea cam adus și tîrșîit, fel mai mult psihologic de a fi : apăsată de griji, purtînd în spinare povara casei cum și a propriului ei viitor ipotecat. Dar astă seară, pînă și în umbletul ei șters se citea o certitudine voioasă. Nobilul cortegiu desprins din abureala sălii se încheia hilar prin ajutorul de judecător pirpiriu Victoraș ce sălta voios. Slăbuț și palid, cu piciorușele arcuite, cu mâini prea lungi, altfel cu gravitatea inșilor micuți, acum țopăia. Se simțea la ceilalți participanți ai solemnei defilări o veselie strunită bine ; dar, ajunsă în fața spectatorilor, caravana stopă. Șeful incontestat al monomului — conu Dinu declanșă un răcnet baritonal : — Marina ! Repede mîncare ! Multă și bună ! Voinica sosită instantaneu la fața locului își puse mâinile în șolduri gata de luptă dreaptă că-i de la Mumnezeu lăsată, dar o privire repede și abisală o făcu să înțeleagă că orice rezistență era zadarnică ; pentru a salva (totuși) onoarea flamurei mîrîi un eppur si muove : — Taman ca păgînii ! — și o șterse englezește : prudent și eficace. Instaurat temeinic și falnic în jilțu-i, pitarul Dinu scoase de la vesta de jos un lanț cu chei multiple și alegînd una între toate i se adresă micuțului cinovnic :

— Victoraş, fiul meu, ia dă tu o fuguţă, taică, pînă colo — că eşti mai tinerel — şi adă tu un vin din acela, ştiii, pă cinste, să simţi că trăieşti cînd îi arzi un păhărel. Pişpirică, vesel nevoie mare de nobila misiune, dădu din coadă, luă cu respect cheile cetăţii, încălecă pe-o şa şi porni repejor după apa vie. Căpitanul de cursă lungă, luînd, la rîndul său, loc, îşi aprinse cu calm trabucul şi trase din acesta cu vădită satisfacţiune. Floarea ofilită îmbrăţişa scaunul patern ivindu-şi figura prelungă deasupra capului nobil al boierului. Doar zgripţuroaica, opărită, sărind pe cracă, cîrîi critic : — Da' ce sărbătoare o mai hi şi azi, Dinule, că doar pînă'n Crăciun mai avem două zile mari şi late, sau te trecu Leonida la papistaşi, că ăia sucesc sfintele sărbători anapoda ca să-i bolmojască la cap pe bieţii credincioşi. Sau te-a hotărît marinelu ăsta uns cu toate alifiile să lepezi boieria şi să creşti găini, să vinzi piei de cloşcă şi găinaţ de gîscă la nemţălăi şi acuş beţi aldămaşu la porci. Te scrîntişi, Dinule, la bătrîneţe, de te picni veselia la procopseală. Firava Tincuţa, ce adăsta la spatele Împăratului Verde, proptindu-se drăgăstos de tron, ridică vocea-i subţirică de fecioară neîntinată : — Tant Lizica, domnul Leonida făcu un gest măreţ, demn de inima sa mare şi bună : i-a dăruit lui papa suma necesară să-l scape de mitocan, şi să mă scape pe mine de belea, blestem şi ruşinare. Iar noi îl cinstim fiindcă prietenul la nevoie se cunoaşte. Mulţumeşte-i şi matale şi ia parte la bucuria noastră. — Ie, ţipă păsăreşte coana Lizica. Scorpioana se clătină sub lovitură, se înverzi tare, dar, reflex, lovi cu coada ei otrăvită în omenosul căpitan : — Şi cît ceri la sută, cămătare ! Că pîn' nu-l jupoi de tot pe Dinu — te ştiu eu, Căpcăunule ! — nu te potoleşti... Te negustorişi de tot. De mult îi dai tu tîrcoale, moşioarei, că Dunărea toată nu-ţi mai ajunge ! Logofătul Dinu hămăi gros : — Moşia nu-i a ta, Lizica, să-ţi intre-n tărtăcuţă. Şi de mult ce-o iubeşti, îţi înstrăinaşi partea, i-o dăduşi mitoca-

nului, ai ! Căpitanul Făt-Frumos, demn dar delicat, emise duh de tabac : — Prea vezi peste tot trădare, coană mare. Geaba, nu e chiar toată lumea ticăloasă... Bătrînul papagal boit bălțat bîții, cîrîi. Neîntinata Tincuța, în rochea ei clasică de un albastru obosit, își înălță vocea nevinovată: — Un cadou, tanti, e un cadou, na ! Cotoroanța (înnecată de propriul ei venin) se sufocă : — Și ce capeți în schimbul cadoului, Leonido. Ai ? Carne fragedă, numai rouă și caimac, ai ? Nu te știam, Dinule, că vinzi sclave, scoți minorele în tîrg și le dai la kilogram. Mascheră, te ajunseși și geambaș de fete mari, codoș la flăcăi stătuți. — Da' mai taci tanti din gură, nu pricepi ce e un gest frumos fiindcă n'ai făcut nici unul, niciodată, aia e. — De frumos e frumos, hîrîi hoașca, n'am ce zice, cu atît mai abitir cu cît pe tine te scapă și de Tănase și de Otilia care-ți stă ca sarea'n ochi. Da' să știi Leonido, că e păcat ce faci, să înhați cu sila o biată orfană neștiutoare, fără apărare, să o cumperi cu parale, ca pe o vacă. Las' că la vîrsta ta o s'o mozolești doar, p'ormă chemi hargații sau marinelii, să pună mâna la plămădeală, ca toți Șeitanii. Făt-Frumos răspunse : — Domnișoara Otilia, stimată doamnă, e o fată încîntătoare și, cum bine ați spus, neștiutoare, de aceea pentru dînsa îmi îngădui a nutri sentimente paterne, căci o știu de cînd era uite-așa și pot spune că i-am cunoscut pe bieții ei părinți... Fetița, însă, nu are ce căuta în discuția noastră, e în afară de chestiune, și nu văz deloc de ce am amesteca-o într'o... nu-i așa, întîmplare, în care nu-și are locul... din nici un punct de vedere... Firava Tincuța, zvîcnind, zvîrli lancea : — Ești pizmașă, tanti, aia e. — Bine c'oi fi tu bună — cîrîi cioara vopsită ca papagalu — îi faci bietei orfane zile fripte, îi pui sare pe rană ș'o ții la bucătărie cu slugile, dar muștele tot la miere trag, nu la anafură, că la tine — afară de netotul de Tănase — văz că nu-i înghesuială de cavaleri. Făt-Frumos marinarul ridică a pace palma lui grăsuță : — Eu, coană Lizico, dacă

vrei să știi mata, declară bărbatul cu un patetism reținut, o iubesc pe domnișoara Tincuța ca pe propria mea fiică... Oftînd : Dacă n'a vrut Dumnezeu să am copii... Ei, și de cînd era dînsa uite atîtica, pui ban cu ban la Bancă, să strîng o sumușoară să i-o dau, să i-o dau dar de nuntă... Hoașca zbătu din aripe și cîrîi, dar căpitanul își îngroșă plăcuta lui voce de bariton : — Ei, și ce mi-am zis... Bine, bine, zestre, zestre... dar dacă Tănase pune mâna pe fată... un bărbat adică, nu-i așa, care impune domnișoarei, repulsiune... și ar face-o nefericită pe viață, vreau să zic ! Ce folos, zic, modestul meu cadou, la o nuntă strîmbă și paraponisită de la început... Ar pica mai bine bănuțu dacă ar salva-o de Căpcăun... De aceea, adresîndu-mă onorabilului meu amic, conu Dinu, îi zic : — Nene, asta e zestrea fetei, poftim, și s'o folosim cum îi mai bine pentru dînsa. Căpitanul Făt-Frumos trase din trabuc cu mulțumire mare. — Bravos, Leonido, îmi plăcuși, croncăni vrăjitoarea, ne-am procopsit. Și acușica, o iei tu pe Tincuța ? Ai ? Că altu, cine ? Că moșia asta-i mîncată de datorii ca de molii, ți se rupe'n mâini, se fărîmă. Și fără zestre cin' să se milească de ea ? Și scofîlcită cum e fata, opărită și verzuie de-o suflă vîntu, nici Nichipercea nu se uită la ea. Dă-i cu chicioru lui Tănase, Dinule, dă-i, mă, cu chicioru, haide, că-i voinic și priceput, și vrea să-ți ia bleaga cu lada goală, dar o să plîngi lacrimi amare după flăcău. Boierul grăi greoi : — Gata, Lizico, ajungă, du-te la coteț. Ți-ai vărsat veninul, acușica poți să fii mulțumită, că pe tine doar supărările altora te 'ngrașă. Hai, pașol, la culcare, și să visezi broaște și urechelnițe. Cocoșata boită și răsboită se ridicase în toată micimea ei și striga : — Așa ? Ghiuj nenorocit, mi-ai păpat diamanticalele cu lingura mare de m'ai adus la cheremul tău, și tot tu o să-i toci gologanii și nenorocitei ăsteia, de n'o să-i rămîie decît ochii să plîngă. Să mă scuipați între ochi de n'o fi așa. Te ții fălos și-i dai din gură cu neamu ăla al vostru turcescu, dar îți

curg nădragii pe tine, mangositule, şi pîn' la anu o să-ţi cînte popa din carte, la năsălie. Acestea fiind zise Cotoroanţa încălecă pe mătură şi dispăru prin horn. Conu Dinu, cătrănit, privi cu amăreală feliile de friptură rece aduse de diligenta Marina, bucăţelele de slăninuţă rujate cu buia de ardei şi pudrate cu praf de piper, bulgări gălbui, onctuoşi de brînză de burduf, caşcaval untos de Dobrogea... Pişpirică şedea zmirna cu sticla chilimbarie în mână ; era plouat vizibil că festinul se dusese pe apa sîmbetei. Tincuţa — tot în vechea poziţie baladescă, dar opărită. Lui conu Dinu i se scufundaseră corăbiile şi-şi pierduse moşiile de pe marea Neagră. În aceste condiţii meteorologice, iată că bravul Făt-Frumos, plin de antren, zise cu spirit de apropo : — Haidem sus, la mine, să vedeţi ce mai chefuleţ o să-i tragem ! Boierul, înviorat, se ridică troznind, şi alaiul porni grăbit şi invers, încheiat de brava Marina ce se umerea icnind cu marea tavă. Contemplînd cei doi cartofiori sleiţi din strachină, orfanul exclamă : — Ca şi cînd nici nu aş fi existat... Dar poate că ei nu există : personagii ce joacă o scenă dintr-o piesă veche, fără să mă vadă deoarece eu nu apărusem încă...! Dar basmul ? Cum e cu basmul ? Să fie — oare — conu Leonida, Făt-Frumos ?

PRINTUL ÎNTUNERICULUI. — Ei, cum merge cu aclimatizarea la mediu ? — prin întunerec se simţea că Dida zîmbea. Daniel se lungise în pat cu mâinile sub cap : — Mi se pare că timpul se destramă, vremea s'a umplut cu ceaţă. Dida : — Lipseşte ritmul necesar ce organizează timpul. Daniel : — Poate e vina spaţiului... spart, revărsat. Dida : — Fără limite nu există timp. Daniel : — M'aş mulţumi cu o unitate de măsură cum ar fi metrul sau

kilogramul. Douăsutecinzeci de grame de... duioșie. Dar aici... pe Baltă... De o zi aud de pogoane, bancă și datorii, plata capetelor și raritatea mâinii de lucru... Dida (rîzînd) : — S'ar părea că sunt realități... locale. Daniel (rău) : — Nu contest... Dar toate astea sunt vînturate ca să se măsoare sentimentele unui tată pentru fiica sa. La cîte mii de hectare începe fericirea unei fete ? Dida (neutru) : — La oraș... se vorbește de zeci de mii de lei, de corpuri de casă... aici se vorbește de sute de hectare... Cum vezi, sentimentele fiind vagi oamenii simt nevoia unor unități de măsură mai... consistente. Pot să fumez ? Daniel : — Aș fuma și eu, dacă aș avea... Mulțumesc, doar din cînd în cînd. Dida pufăie visător : — Cît privește fericirea... fiindcă vorbeai de ea... impresia mea este că oamenii n'o doresc... ba chiar fug de dînsa... Nu protesta, de cîte ori atac această... temă, convorbitorul meu se irită și mă repede. — N'am discutat niciodată despre... asta... Nici n'am avut cu cine. — Nu mă refer neapărat la discuții. Am observat însă că noi o legăm de un eveniment ce va să vie... Un examen, căsătoria, o avansare, dobîndirea unui bun material sau spiritual... Daniel (distrat) : — Și cînd îl... dobîndim ? Dida (vesel) : — O, atunci dorim un altul... sau ne e teamă să nu-l pierdem pe cel avut... Daniel : — Și... tu ? Dida (jenat) : — O, eu... nu mai aștept decît un unic... eveniment... așa că nu-mi mai pot permite luxul de a mai amîna. Daniel : — Da... pricep... Dida : — Dar să lăsăm cazul meu... Am observat ceva ciudat : omul e teribil de priceput în a se împiedeca pe sine de a fi fericit. Daniel : — Că nu reușești... mda, dar chiar să te împiedici... Dida : — Cu cît e mai nepriceput în a-și suporta suferința, cu atît e mai apt în a o domestici. Se adaptează cu talent la durere, rușine, nemulțumire. Daniel (iritat) : — Nimeni nu se'npacă ușor cu nefericirea, fiecare încearcă s'o izgonească, firește, în felul său. Dida (didactic) : — Firește, în felul său. Dar nu s'o alunge, ci să i se adaptaze. Daniel :

— Adică ? Dida (acelaşi joc) : — De pildă, preferă să-i urască pe alţii decît să fie el fericit. Daniel (suspină) : — Ce subiect demodat — fericirea... Cine mai discută azi despre aşa ceva... Rîzînd : Doar tinerii... înainte de căsătorie... niţel. Dida : — Da. Pentru că o leagă de un anumit eveniment. Dar după ce se însoară... constată că nu sunt fericiţi... şi dau vina pe partener. O, dacă ar fi găsit o altă fată... sau un alt bărbat... Daniel : — Probabil. Dacă zici. Termenul însuşi e foarte vag şi... schimbător. Dida : — Nu neg. Daniel : — În Renaştere, fericirea însemna a face lucruri mari... în cît mai multe domenii. În secolul opşpe, ea însemna un anume echilibru armonios. În sfîrşit... în secolul trecut, pînă pe la mijlocul său cel puţin, dînsa consta în o mare pasiune — împărtăşită sau nu — ducînd la dezastru. Cum va fi reprezentată fericirea în veacul nostru ?, secolul vitezei, cum zice conu Leonida... Probabil... maximum de intensitate... Dida (răbdător) : — Toate astea ar fi, cum bine ai zis, reprezentări doar, imagini de aceea schimbătoare... dar nicidecum fericirea însăşi. Daniel : — De acord. Dar atunci... ce e fericirea ? Dida : — De ce să ne grăbim de a o închide într'o formulă... ca într'o colivie... pasărea albastră. Daniel : — Totuşi... ca să ştim despre ce vorbim... Dida (rîde) : — De ce-ţi trebuie o definiţie ? Hai să zicem... acordul armonios dintre inteligenţă, sentiment şi act... E o formulă aproape aristotelică, nu ? Ai tu o formulă mai bună ? Daniel (plictisit) : — Eu ? Ţi-am spus doar că nu am avut cînd mă gîndi la... asta. Dida (liniştit) : — Te'nşeli. Fericirea — mai bine zis imaginea ei — constituie... cum să-i spun ?, modelul... Acţionăm totdeauna, chiar fără să fim conştienţi, conform acestui Model... pe care ni l'am creat... pe întunerec. — Deci Modelul ne duce minken la fericire... Atunci de ce atîţia acriţi, amărîţi, furioşi, speriaţi... Dida (rîde) : — „Deci-ul îţi aparţine... Presupuneam că inşii, chiar dacă nu se gîndesc conştient la fericire... sau nu discută despre

ea... se lasă ghidaţi — totuşi — de imaginea ei... pe care tot ei au forjat-o ca pe o... pe un antidot. Daniel : — Adică ? — Dida : — Adică imaginea răsturnată a suferinţei lor. Daniel : — Mai clar, te rog... Dida : — Tincuţa e îngrozită de măritişul cu Tănase... de aceea imaginea fericirii, pentru ea, înseamnă să scape de mitocan. Dar liberată de acest coşmar, să zicem, ea se va găsi în faţa aceloraşi probleme — cu care ai mei te-au ghiftuit — şi va fi iarăşi nefericită... — Şi... monsieur Tănase ? Sau e prea grosolan pentru a fi posesorul unui Model mental ? Dida : — Deloc, deloc... Rafinamentul şi inteligenţa n'au ce căuta aici. Monsieur Tănase a suferit în adolescenţă de dispreţul dur al bunilor nobili de pe Borcea. A căutat să-şi crească stima faţă de el însuşi acumulînd sute de hectare. Daniel : — Şi cum respectabilitatea n'a sosit caută să şi-o dreagă adăogind blazonul nevestei. Şi cum asta va ajuta doar în parte... se va căzni să ajungă deputat sau chiar ministru. Dar va muri neconsolat pentru că bunii nobili de Borcea tot un mocofan îl vor socoti. Doar copilaşii săi vor primi cuvenita cinstire... Dida (vesel) : — Cu care nu vor avea ce face... Rîvnim doar ceea ce ne lipseşte. Iar blîndul conu Dinu... ei bine, el doreşte să fie lăsat în pace... şi de Tănase, şi de Bancă, şi de Tincuţa chiar... în sensul să nu-i creeze îngrijorări. Fericirea ar fi lipsa oricăror griji... Daniel : — Şi a reumelor ? Dida (rîzînd) : — Astea, nu. Il împiedecă să se ocupe de moşie, să se certe cu logofătul, cu argaţii, să ceară jandarmii să-i moaie pe ţărani... Daniel : — S'ar părea că de o belea a scăpat... Printr'un admirabil gest generos al căpitanului de apă dulce, venerabilul bătrîn se află în situaţiunea de a-i restitui lui monsieur Tănase... Dida (sec) : — Da, am aflat ceva. Gestul e generos, dar nu din cale-afară. Papa a primit un aconto de la *Ceres* ca să... Daniel : — ... crească găini. Dida (sîcîit) : — Cum bine zici. Dar toată treaba asta... riscantă, tot pe capul Tincuţei cade... Daniel (indig-

nat) : — Bine, dar atunci generoasa danie este o... o minciună. Dida (pare distrat) : — În parte. Numai în parte... Suma... acontul... era insuficientă pentru... Atunci a dat și Leonida ceva ca să... Nu cunosc exact proporțiile generozității sale. Tăcere. Dida (voce din întuneric): — Mda. Trei sferturi din viață ni le trecem pregătindu-ne pentru fericire. Un soroc, alt soroc... Daniel : — Asta înseamnă deci că ultimul sfert ți-l petreci bucurîndu-te de dînsa... Dida (cam amar) : — Mde. Numai că te-ai obișnuit atît de mult cu pregătirile, încît... Și, după ce te-ai rostuit pe tine, prinzi a te canoni pentru alții — copii, nepoți — așa că fericirea e amînată pentru după moarte... Daniel : — Aceea se numește viață viitoare. Dida (același joc) : — Mdea. Poate că înțelept ar fi să credem că adevărata fericire nu are nevoie de atîtea pregătiri. Daniel (silabisește) : — Adevărata fericire ! Dida : — Da. Aceea care nu e legată de un eveniment viitor, de o promovare, de o reușită, de acumulări materiale sau spirituale... Daniel : — Fericirea ar fi deci o stare... Dida (visător): — Aș spune că... senzația devine de o... prezență infinită. Dar să lăsăm definițiile... sunt mortale. E preferabil să preferăm o altă cale... a îndepărtării, pe rînd, a obstacolelor și capcanelor... Daniel (politicos) : — Care ar fi acestea ? Dida (același joc) : — Poate că... fiecare are capcana sa. Daniel (surprins) : — Da ? Crezi ? Și care ar fi... capcana mea ? Și ce sfat îmi dai ? Dida (același joc) : — Ție ? Să suprimi în tine ideea de merit. Daniel (iritat, se proptește în cot) : — Adică de ce ! Dida : — E o capcană a spiritului tău. Daniel (tot iritat) : — Tautologie. Și care ar fi... înțelepciunea ta ? Dida : — Să am forța de a nu mă înfățișa decît senin și echilibrat. Daniel : — Fereală. Adică minciună. Dida : — De ce? Nu-i vorba doar de aparență... nici măcar de forța stoică de a te stăpîni... sau să mă arăt numai atunci... Daniel : — Atunci ? Dida : — A fi senin

realmente... Pacea adîncurilor. Daniel (interesat) : — Prin exerciţii ? Dida (rîde) : — Giumbuşluc. E vorba de... o viziune largă şi de... atenţie... asupra senzaţiei, la început. Daniel : — Deci, totuşi, exerciţii. Dida (caută) : — Nu, nu... Poate... ştiu eu ?, la început. E vorba de calitatea atenţiei... Daniel : — A fi receptiv ? Dida : — Deschis, da, însă... fără a te identifica senzaţiei. Nu o accept, nu o resping. Daniel : — Intelectualmente, pricep... dar mi se pare foarte... specios. Dida : — De ce ? Senzaţia e legată de dorinţe care sunt o forţă. Daniel : — Deci... imediata satisfacere a dorinţei ? Dida : — Nu chiar aşa... Există plăcere în satisfacerea dorinţei dar poate exista tot atîta plăcere în amînarea satisfacerii ei. Vreau să zic : lumea ca atare ne procură mult mai multe plăceri decît s'ar părea. Noi avem însă o viziune pervertită, o morală anchilozată... Daniel : — Şi pe care trebuie să le alungăm, totuşi... sau să le amînăm ? Dida : — Nu le alungăm, tocmai... le trăim în imaginar. Daniel (agresiv) : — Pe care ? Pe cele pe care nu avem voie să le satisfacem... sau nu suntem în stare... Acţiunea impotentului ! Dida (liniştit ironic) : — Iar ai revenit la zăgaz, la interdicţie, la tabù. Daniel (iritat) : — Dacă ne-am lăsa tîrîţi de pofte... am redeveni sălbateci... Dida (ironic) : — Crezi că aceşti... sălbateci au mai puţine oprelişti decît noi ? Doar că sunt altele. Daniel (se montează) : — Ce sete de cruzime zace în... fiecare. O nebunie devastatoare. E de ajuns să ridici zăgazul şi. Dida (oftează) : — Ne temem de dorinţe. Am fost dresaţi să le suspectăm. Dar sunt atîtea dintre ele curate, sănătoase, frumoase chiar. De ce nu am vedea în îndeplinirea lor... rezonabilă... libera... dezvoltare a forţelor noastre. Daniel (duduie) : — Da ? Care sunt curate ? Şi care murdare ? Ar fi necesare cîteva principii..., o etică... Dida (ironic) : — O colecţie de tabùuri. Ce sunt altceva, aceste etici, decît o îngrămădire de interdicţii. Practic, orice plăcere adevărată e zvîrlită cît colo. Etica inhibiţiei. Daniel

(același joc) : — Acum cîteva minute aminteai de stoici, acum, vorbești de libera satisfacere a dorințelor. Nu rimează. Dida (pedagogic) : — Stoicismul se referea la atitudinea față de durere... care în anumite momente... amenință să invadeze conștiința... Caz particular... Plăcerea este, însă, prin natura ei stenică, deci frumoasă. Daniel (poziție de box) : — Omul firesc, omul natural... Vivat monsieur Tănase. Dida (rîde) : — Ce-ți veni cu el ? Lasă-l în pace... e băiat bun. Daniel : — E fericit ? Dida (serios) : — Ar putea fi dacă... ar utiliza ceea ce are... Dar e stăpînit de ambiții demente... Daniel (tăios) : — Să se însoare cu prințipesa Tincuța ? Dida (băiat bun) : — Moft! Vrea să creeze un imperiu al Bălții, care să cuprindă toată Borcea de la Călărași la Brăilița... Daniel (cusurgiu) : — Tot dorințe, deci... Nebunești, dar dorințe. Dida (pedagog) : — Dorințele frumoase sunt cele pe care ni le suflă nebunia, dar le stilizează rațiunea. Daniel (parșiv): — Asta a spus-o Marc Aureliu, nu ? Sau care stoic? Dida (rîde) : — Mersi. Serios : — Ceea ce face rațiunea... e de a le depasionaliza... Stilizate, pasiunile se incorporează esteticului, adică devin frumoase. Daniel (polemic) : — Amin. Dar de ce imperiul lui Tănase imperator nu ar fi și el estetic ? Dida : — Tănase e un ahtiat, un apucat apucător. Toată această trufie a persoanei, de falǎ nătîngă prin acumulare de pămînturi... e un caraghioslîc minim. Daniel (căpățînos) : — Cînd doresc ceva, îl vreau pentru mine. Deci, volens, nolens, dilatarea Eului. Dida (blînd) : — De ce ? Nu e oare posibil să doresc un lucru pentru el însuși ? Trebuie neapărat să-l înjugăm la umflarea Eului ? Daniel (țîfnos) : — De bună seamă. Dorința cere posesiune. Dida: — Simplifici, amice. Daniel: — Eludezi, amice. Dorința se vrea posesiune. Dida (răbdător) : — A poseda : ce nerozie ! Ca și cum, vreodată, cineva ar poseda ceva, realmente. Daniel (intrigat) : — Atunci ? Dida (profesor) : — În schimb ne

bucurăm de contemplarea activă a frumosului ca atare. Daniel : — Te referi la... femei ? Dida (surîs în întunerec) : — Nu numai. Nu e oare câmpul destul de frumos ? De ce, pentru a mă delecta cu pastelul său trebuie să-l cumpăr ? Daniel (piezis) : — Dar pentru țăranul ce se canonește pe pămîntul altuia câmpul mai poate fi delectabil. Dida : — Poate că nu. Dar nu poate contempla... știu eu ?, curgerea Dunării sau a norilor... Daniel (tăios) : — Țăranii se uită la nori să vadă de plouă au ba. Pentru orășeni e un exercițiu primejdios... o lecție de continuă destrămare, un fel de nifilism spiritual. Dida (visător) : — Nu țin neapărat la acest exemplu... Însă... lumea e plină de bunătăți pe lîngă care, neatenți, trecem doar... cînd nu le ronțăim. E neapărat nevoie să mestecăm un fruct pentru a ne bucura de el ? Daniel : — Îl admirăm, dacă am halit bine în prealabil. Dida : — Amice, nu fi trivial. Nu te prinde. Daniel (amar) : — Ce vrei, am făcut prea mult disecție pe cadavre. Dida (cu surîs) : — Cadavrul e un prilej de meditație... Daniel (ștrepezit): — Pentru mine... de toceală. Ce vrei, e pâinea mea. Dida (neutru) : — Cinism profesional. Nu e grav. Daniel (împăciuitor) : — Ca să te bucuri de un măr... e necesar cel puțin să-l vezi. Deci... un contact senzorial, nu? Dida: — Prima dată, da... Pe urmă devine o reprezentare mentală. Pur și simplu obiectul încetează de a fi necesar. Daniel tăcea critic. Vocea lui Dida sui din întunerec încărcată de amărăciune ironică : — Știu ce gîndești acum — „gînduri de muribund". Daniel protestă fără convingere : — Nu, nu, dar mă întrebam dacă... Dida (grav) : — Pînă la un punct ai dreptate... Nu aș fi ajuns la concluzia mea — sau aș fi ajuns foarte tîrziu — de n'ar fi fost acest... — cum să-i zic ?, brînci ? Nu... acest cutremur al ființei mele. Sunt convins însă că... da, noua mea viziune — pe care am descoperit-o silit, recunosc — este pur și simplu a unui om... și se potrivește foarte bine, oricui. Daniel (se foiește

în pat) : — Cred că mi-ai înțeles greșit... tăcerea. Mai întîi sunt... surprins, firește. N'am avut cu cine discuta... să-i zicem... despre fericire. Nu mi-am pus problema... ocupat cum sunt. A trebuit deci să fac un efort de... adaptare la... subiectul în cauză. Pe urmă... e drept, mă și gîndeam la... știu și eu ?, cum s'ar adapta, în cazul meu... ideile tale. Dida : — E și firesc. Ajungem și la tine, acușica. Nu-i nici o grabă, avem tot timpul... zilele care vin. Daniel se foi iar în pat, vroia să spuie că el pleacă. Dida (reia) : — Cu toții suntem condamnați la moarte, numai că în cazul meu există o anumită... urgență. Ce vrei, am și eu privilegiile mele... Ți-am spus că ne prăpădim trei sferturi din viață pregătindu-ne pentru fericire. Amînăm. Ei, bine, eu am fost amputat de ultimul sfert... ba și de penultimul, așa că pur și simplu, nu mai pot amîna. Daniel (precipitat) : — Poate și eu. Accidentele de tren sunt dese. O boală neașteptată și... fatală. Așa că... Dida : — Firește, firește. Dar un accident posibil nu e, subiectiv, probabil. La mine, e o certitudine... E altceva. Ei, cînd am văzut buza prăpastiei... am avut o zguduire. Cînd m'am trezit din perplexitate... am încetat să-mi numesc dorințele, tentații, și în loc să le rezist, m'am lăsat în voia lor, dus de ele... Am ajuns să văd în asta o concepție superioară. Daniel: — Așa... deodată? Dida: — Nu. Treaba n'a fost ușoară. Obișnuința... da, ascetismului îmi era atît de rigidă, încît a fost nevoie de multă voință ca să nu mai vreau. Daniel (cătrănit) : — Ascetismul meu a fost silit. N'am avut de ales. Nici acum n'am. Dida (răbdător) : — Te'nșeli. Ascetismul e cosa mentale. Daniel (același joc) : — Sau o pură adecvare la scopul obligat. Un mijloc doar ; altfel m'aș fi rostogolit, m'aș fi destrămat. Nu pricepi că EU n'am încotro ? ! Dida (același joc) : — Să-i zicem reprimare. Mi-a fost greu să învăț să surîd. Eram prea crispat. Daniel (plictisit) : — Eu zîmbesc fără efort. Dida (amuzat) : — Surîsul tău e tăișul unui pum-

nal. E un mod de a nega. Negi totul. Daniel (grav) : — Poate că negînd totul... metodic, să ajungem în miezul lucrurilor. Dida (grav) : — Sigur, e şi asta o cale... Aspră şi dură. Dar vorbeam de mine. La început, m'am trezit în faţa unui mare gol negru şi m'am îngrozit. Daniel : — Îmi imaginez... Dida (concentrat) : — Voinţa de care făcusem atîta abuz devenise inutilă. Nimic din ce ştiam nu-mi mai era de folos. Eram perplex. Daniel : — Adică? Dida (ridică din umeri) : — Pur şi simplu nu ştiam ce să fac cu mine — cel lipsit de viitor. Daniel : — Și ? Dida : — Și... m'am lăsat să plutesc... Sau mi-am dat drumul... nu mai ştiu. Apoi am început să mă dizolv. Daniel: — Și... Dida : — Și atunci, încetînd a fi Eu, am devenit Totul. Daniel : — Totul... Nu e cam mult ? Dida : — Deloc. Totul nu e un multiplu sporit, ci un... o unitate infinit de simplă. Daniel : — Posibil. Dida (puţin exaltat) : — Am realizat farmecul trăirii de sine. Sau — în mine. A fi. Pur şi simplu : a fi. Daniel : — Mdea. Dida (acelaşi joc): — Am simţit frumuseţea... repaosului desăvîrşit. Un repaos... da, activ. Daniel : — Mdea. Dida : — Spaimele mele anterioare mi-au devenit de neînţeles. Şedeam în faţa lor şi surîdeam. Daniel : — Mdea. Adevărat, repaosul este lipsa spaimei dar şi a... încordării creatoare, a intensităţii vitale. Dida (repede) : — Încordarea e defensivă... deci tot o formă a fricii. Cu emoţie : — Am suprimat moartea. Pur şi simplu. Emoţia vocii vibră în întunerec, apoi se stinse. Daniel (şopteşte) : — Şi... durerea ? Dida (se dezmeticeşte) : — Poftim? Daniel (îşi drege glasul : — Dacă prezentul este eternitatea (am înţeles bine ?), atunci şi clipa îndurerată devine... Asta e infernul absolut. Dida (în şoaptă) : — Nu am mereu dureri... Dealtfel sunt... suportabile, încă. Daniel : — Cît priveşte orele de... intensitate... există o tehnică ? Dida: — Fireşte. Dar nu are rost să vorbim... acum. Ceea ce are

însemnătate este... viziunea. Daniel (brutal) : — Dar tendința durerii este... ascendentă. Dida (tresare) : — Sigur. Asta... în viitor. Care... nu există. Daniel (același joc) : — Dar cînd el va deveni prezent... Dida (prompt) : — Ți-am spus doar : mă suprim. Pur și simplu. Îndîrjit : — E dreptul meu. Doar nu sunt fachir să. Tac amîndoi în întunerec. Dida (voios) : — Și acum... să trecem la tine. Daniel (tresare) : — De ce ? Dida (rîde) : — Fiindcă situațiile noastre sunt foarte deosebite. Pur și simplu. Daniel : — Mdea. Dida (voios) : — Ești încordat ca un arc. Un pumn strîns. Încleștat. Daniel (vag) : — Nu chiar. Mă supraveghez doar... să nu mă risipesc. Dida (cu vervă) : — Ți-ai amînat bucuria pe mai tîrziu. O să trăiești atunci... Daniel (se foiește în pat) : — Ce să fac... trebuie să-mi închei facultatea... Musai. Dida (aton) : — Și... pe urmă ? Daniel (surprins) : — Cum... și pe urmă. O să fiu medic. O să... profesez. Dida (același joc) : — Dar nu orice fel de medic... Un specialist... renumit. Daniel (același joc) : — Se 'nțelege. Doar n'o să fiu cîrpaciu. Dida (la fel) : — La... treapta asta nu se ajunge așa... dintr'o dată. Trebuie efort. Daniel (surprins) : — Firește ! Dida : — Și cîte trepte din astea trebuie să urci. Daniel (același joc) : — Cum... cîte... trepte ? Care trepte ? Dida (firesc) : — Ale specializării. Daniel : — Nu pricep unde vrei să ajungi. Dida (rîde) : — Eu? Nicăieri. Nu mai urc nici o treaptă. Daniel (sec) : — Așa-i. Tu cobori. Dida (rîde) : — Lovitură sub centură. Daniel (fîstîcit) : — Îmi pare rău... Nu am vrut să... Dida (calm) : — Nu face nimic. Dar să revenim la scările noastre. Daniel : — Care... scări. Dida (același joc) : — E... viziunea ta... Este viața o scară ce trebuie urcată mereu, treaptă cu treaptă... prin efort neîntrerupt... Daniel (se foiește) : — Nu am impresia că. Dida (veselie pedagogică) : — Cum nu ? Întîi, bacalaureatul... pe urmă, facultatea... Pe urmă... perfecționarea continuă... Daniel (iritat) : — Bine, dar astea sunt obligatorii pentru orice profesiune...

serioasă. Dida (acelaşi joc) : — Asta spun şi eu. Exerciţii obligatorii în vederea unei fericiri mereu amînate. Daniel (bosumflat) : — Şi ce-oi fi vrînd ? Să nu-mi mai dau examenele ? Dida (acelaşi joc) : — Eu ? Nu vreau nimic. Te întrebam, doar. Daniel : — Ce ? Dida : — Unde te vei opri ? Sau — cînd. Daniel (mirat) : — Din ce ? Dida (rîde) : — Din... lanţul ăsta : specializarea, bolnavi, avere, prestigiu... Daniel (firesc) : — Niciodată. Dida (rîde). Daniel (iritat) : — Nu mă interesează averea... dar vreau o viaţă decentă. Dida : — Da ? Şi care e limita ? Daniel (acelaşi joc) : — De ce nu vrei să pricepi că pentru mine nu există nuanţe ? Sau ajung medic sau sunt nimic, literalmente ni-mic ! Dida : — Şi tu de ce nu vrei să înţelegi că nu-ţi cer nici să renunţi la ceva, nici să faci ceva. Întreb doar. Daniel (iritat) : — Ce ? Dida (calm) : — Cînd o să înceteze goana asta a ta... Cînd vei hotărî să fii fericit, adică, pur şi simplu, să fii. Daniel (acelaşi joc) : — Dar poate, pentru mine, tocmai asta să fie... mulţumirea — exercitarea din plin a profesiunii mele. Dida : — Deci acum eşti fericit. Daniel : — Sunt mulţumit. Dida : — Şi de ce te-ai înbolnăvit atunci ? Daniel (mirat) : — Dar nu văd ce legătură are... Atunci, am fost surmenat. Dida (sec) : Nu există surmenaj... Daniel (mai mirat) : — Cum nu există... Dida (tot sec) : — Aşa, bine. Era o nemulţumire, un refuz... la nivelul fiziologiei. Daniel : — De unde ai mai scos-o şi pe asta... Dida : — Daa ? Dar colegii tăi de ce nu s'au surmenat ? Aveau aceleaşi materii de învăţat... Daniel (se explică) : — Eram şi pedagog... Subnutrit. Dida (repede) : — La medicină sunt mulţi studenţi subnutriţi... şi care dau meditaţii... ca să poată trăi. Daniel (rîde) : — Bine, s'o lăsăm baltă. Deci mă somezi să spun cînd anume mă voi hotărî să fiu fericit. Dar poate... pentru mine, fericirea înseamnă tocmai... maximum de intensitate. Accepţi ? Dida : — Deocamdată vorbim de efort şi de trepte de urcat. Poate efortul produce fericire ? Daniel :

— Eu am vorbit de mulțumire. Îmi ajunge. Efortul ? Poate că în stadiul acesta de toceală, să nu producă... mă rog, o deosebită mulțumire. Dar practicarea medicinei... nu se poate să nu producă satisfacție. Am cunoscut un hirurg care se plîngea că atunci cînd nu operează simte un fel de... gol, de sentiment al inutilității. Simte că trăiește doar cînd se află în fața mesei de operație. Dida (sarcastic) : — Da, devine un fel de Dumnezeu-Tatăl, ce dăruiește viața... sau moartea. Deși nu e chiar așa... Daniel : — E un om care luptă pentru viața altuia. Nu-i frumos ? Dida (sec) : — Deocamdată să revenim la efortul tău. Deocamdată nu te mulțumește, dar tragi nădejdea că odată, cîndva, vei fi satisfăcut. Cînd ? Daniel (rîde) : — Ești incorigibil. Cînd voi fi cu adevărat medic. Cînd îmi voi cunoaște meseria. Dida (tot sec) : — Și cînd o să fie asta ? Daniel : — Cred că încep să mă enervez. Dida (același joc) : — Fii atent — enervarea e un argument contra ta. Daniel : — Știu. Vrei să spui că profesiunea asta îmi va cere mereu efort iar efortul nu produce fericire. Dida : — Cam așa ceva. Daniel (oftează) : — Nu vrei să pricepi... Dida (sec) : — Ce e de priceput în asta. Daniel : — Vezi, eu înțeleg că în situația în care te afli... Vreau să zic, ți-ai găsit o... ipoteză care-ți ajută să. Dida : — Mori. Daniel : — ...să înfrunți... maladia. Dar tu nu înțelegi deloc situația mea. Pur și simplu nu am altă soluție. Dida : — Adică... Daniel (oftează) : — Vezi, tu te-ai născut cu avere și cu un loc în societate. Eu nu sunt nimic. Sunt nimeni. Trebuie să obțin totul prin mine. Dida (rece) : — Iar eu îți spun : urcușul e anevoios și îndelung. Ai să obosești. Daniel (mîrîit) : — Nu. Mă ține o îndîrjire rece. Dida (același joc) : — Ba nu. Ai primit un avertisment. Repet: ce-au fost cei doi ani de... Daniel (enervat) : — Ei, se mai bolnăvește omul. Altfel, ți-am mai spus : tot nu am de ales ! Crăp sau... Vreau să exist ! Să fiu cineva ! Dida (același joc) : — Asta înseamnă să fii ? Să exiști cu ade-

vărat ? Daniel : — Dar de ce ? Dida (explică) : — E o realizare socială, de acord, dar... nu are legătură cu ce-ţi spun eu. Daniel (mirat) : — A fi eu însumi ? Dida : — Nici măcar. Asta presupune un model, o constrîngere. Daniel (tot mirat) : — Bine, dar atunci ce... Dida (sec) : — Nimic. A fi — fără nici un atribut. Daniel (zburlit) : — Poate. Nu ştiu. Nu am avut vreme pentru asemenea... experiment. E un lux... pe care nu mi-l pot permite. Încă. Dida (acelaşi joc) : — Altceva... esenţial care se amînă. Daniel (tot zburlit) : — În schimb tu nu poţi înţelege ce înseamnă prisos. Cînd îţi trebuie să faci maximum de efort ca să ai minimul necesar, de unde să-ţi mai şi prisosească ? Dida : — Dar ce înseamnă minimum şi ce este prisos ? Daniel (enervat) : — Aşa se poate discuta pînă răspoimîine. Ce e aia ? Ce e ailalta ? Dida : — Crezi că-ţi poţi baza existenţa pe concepte neelucidate ? Daniel : — Dar tu le-ai experimentat ? Ţie ţi-a prisosit totul, de la început. Fără efort, deci fără merit ! Dida (iritat) : — Dar este valoarea un efect al efortului ? Indică oare crisparea o superioritate de un anume fel ? Este ranchiuna socială un merit... moral, să zicem ? Tac. Dacă nu ar fi vîrful aprins al ţigării celuilalt, Daniel ar zice că stă singur pe întunerec certîndu-se cu el însuşi. Poate chiar asta şi făcea ? Dida (calm) : — Orice discuţie adevărată este o discuţie cu tine însuţi. Tace. Reluînd (cu emoţie) : — Nu e posibil să facem totul spontan, cu bucurie, ca Zeii ? ! Într'un prezent continuu şi etern. Tac. Reluînd (explică) : — Medicina... de pildă... e o chestie de intuiţie... de talent. Este, la urma urmei, o artă... Daniel (stins) : — Din ce în ce mai puţin... În orice caz, de la un anume prag... Dida (obosit) : — Prag... Daniel (rîde) : — Ei, da, ce să-i faci... prag. Cînd ştii totul şi în vis. Pînă atunci e memorie şi voinţă. Dida (sleit) : — Şi cînd, anume, vei şti totul ca pe apă ? La şaizeci de ani ? Daniel (rîde) : — Nici chiar aşa... O fi medicina o ştiinţă grea, dar... Să zicem... la începutul

maturității. Atunci, mă opresc. Dida (același joc) : — Da ? Şi nevasta ? Copiii ? Daniel : — Nu pricep... Dida : — Ba da. Casă mare, casă grea. Goana după clientelă. Cît mai multă ! Daniel (încruntat) : — Ţi-am spus că nu vreau să devin un bogătaş. Dida (oftînd) : — Ştiu. Strictul necesar. Daniel (rîde) : — Nici aşa nu-i bine ? Dida (luptă cu osteneala) : — Pretexte există... şi argumente solide. Dar de ce să amînăm mereu ceea ce este esențial ? Fericirea, extazul de a fi... a lucra în bucurie... Totul se amînă pentru cînd vei fi uzat, neputincios şi înrăit. Cînd te vei întreba : dar ce rost are toată agitația asta ? La ce bun ? Daniel : — Ştiu, ca Faust, la bătrînețe. Ştii de ce ? Pentru că şi cel mai modest om trebuie să locuiască undeva — fie şi într'o chițimie — să mănînce o dată pe zi, să fie îmbrăcat cît de cît decent iar iarna să aibe lemne, ca să nu degere. Or, societatea nu dă astea pe degeaba. Trebuie să dai şi tu ceva în schimb, mai mult. Adică, să ai o meserie. Şi asta se deprinde cu trudă. Dar tu nu pricepi asta fiindcă te-ai născut la de-a gata. Dida : — Da. Blestemul biblic ne urmăreşte : Îți vei cîştiga pâinea în sudoarea frunții. Şi de-ar fi numai pâinea. Dar mai e şi cozonacul. Daniel (iritat) : — Ţie, care te-ai născut cu cozonacul la nas, ți-e uşor să mofturești. Dida (rîde) : — Mă acuzi mereu că am privilegiul de a fi bogat, uitînd că mie îmi rămîne o bucată de pămînt atît de ipotecată încît, prin vînzare, nu aş fi în stare nici măcar să acopăr datoriile. Averea mea e cu semnul minus. Daniel (tot iritat) : — Îți convine să fii detaşat de avere fiindcă ştii că... Dida (rîde) : — Ei, da : Fericiți cei ce vor muri curînd căci a lor este lumea aceasta... Daniel (fîstîcit) : — Iartă-mă... N'am vrut să... Dida (vesel): — Nu face nimic. Pare paradoxal dar mulți mă invidiază că sunt prințul lumii acesteia. „Fastuosul prinț al prezentului, frumos, cinic şi melancolic". Daniel (continuă) : — „Strălucitul prinț al tenebrelor care strînge în mâna sa

toate comorile şi toate forţele rîvnite în zadar de oameni". Repede : — Şi chiar te invidiază ? Dida (vesel): — Chiar. Cred şi eu — îmi spun — că-ţi dă mâna să fii calm dacă mîine, poimîine, mori... Daniel (mormăie) : — Nu am vrut să spun asta... Dida (calm) : — Nu. Tu spui : ce-mi foloseşte mie înţelepciunea unui muribund... Daniel (hotărît) : — Nu ! Mă refer la faptul că situaţia mea nu poate fi înţeleasă de cineva crescut în belşug... care are o altă viziune asupra vieţii sociale... chiar faţă de faptul că... averea lui e pe drojdie. Dida : — Da ? Crezi că bogaţii pierd cu eleganţă ? N'ai auzit de milionarii ce se sinucid cînd falimentează ? Dar eu îţi vorbesc despre A AVEA conjugat la toate timpurile : a avea moşii, demnităţi, timp sau chiar... viaţă — care nu e, totuşi, un fleac. Daniel (enervat, se stăpîneşte) : — De ce nu înţelegi că discuţia asta îmi face rău ? Nu pricepi că am nevoie de toate forţele mele ca să ajung să am o profesiune ? Că dacă nu ajung sunt ni-mi-cit ! ? Atunci de ce te înverşunezi să-mi distrugi singurul bun pe care îl am... voinţa ! Tac şi fumează. Dida (ton narativ) : — Am să-ţi spun ceva care... ar fi posibil să te intereseze, cît stai aici. Daniel : — O să plec iute. Dida : — Oricum, îţi poate folosi... mai tîrziu. Ca observaţie morală. Daniel (tace). Dida : — Mă refer la moşieri. Daniel (ironic) : — Mîndria patriei. Dida (rîde) : — Nu fi şi tu chiar aşa harţăgos. Explicativ : — Moşierimea e o clasă pe ducă... Daniel : — Veşnica pomenire! Dida: — Pe la noi, pe aici, nu lasă nici o mărturie mai durabilă... ca de la Viena spre apus... N'au reuşit să transforme opulenţa în frumos. Daniel (rău dispus): — Destinul moşierimii nu mă interesează în nici un fel. Dida (expozitiv) : — Este totuşi interesant sub un anumit aspect. Daniel (cu harţag) : — Un singur lucru nu pricep la ei : dacă sunt aşa de obijduiţi şi de necăjiţi... de ce nu se fac toţi ţărani ? Ar duce-o şi ei mai bine. Dida (rîde) : — Din patriotism. Numai patriotism. Explicativ : — Lasă-mă să

continui. Ce doresc liberalii — socialmente vorbesc. Mulţi oameni înstăriţi înseamnă mulţi clienţi, deci enrichissez-vous... Arendaşii, patlagiii, negustorii de peşte, postav, cereale şi brînză, cîrciumarii şi telalii... hămesiţi, au dat buzna şi iama... Daniel (recită) : — „Iară steagul libertăţii e purtat de cîrciumari". Dida : — Întocmai. Dida (tot explicativ) : — Cît priveşte utopia socialistă... fiindcă, orice ai zice, această ipoteză frumoasă... generoasă... j'en conviens, este irealizabilă, nu ar rezista în practică nici patruzeci de zile... ei, basmul ăsta merge mai departe, vrea să asigure întregii populaţiuni sărace, un trai decent. Am dreptate ? Daniel (sec) : — Habar n'am. Dida (surprins) : — Cum... nu eşti socialist? Daniel (acelaşi joc): — Sunt medicinist. Asta îmi ia tot timpul şi toată energia. Nu-mi mai rămîne nimic pentru altceva... Cred că ţi-am mai spus asta, nu ? Dida (mirat) : — Unui tînăr sărac, inteligent şi ambiţios i-ar sta bine să fie socialist. Face frumos. Chit că mai tîrziu, fireşte, odată cu averea, şi reputaţiunea, ai trage-o spre liberali, partid respectabil pentru inşi cu cont la bancă. De la socialişti ai rămîne cu cîteva îndrăzneli de limbaj şi cu nişte deziluziuni care, şi ele, nu-i aşa... dau un ce melancolic ce fac frumos la un om de ştiinţă. Daniel (sec) : — Eşti în vervă. Asta-i bine. Încolo, să ştii că am oroare de chibiţi. Cui îi plac cursele de cai trebuie să parieze pe banii lui, nu să dea sfaturi altora şi să cerşetorească o ţigare. Dida : — Adică să fie el însuşi politician ? Daniel : — Păi nu ? Cel puţin să fie în cunoştinţă de cauză, să fie informat, nu să judece după ureche, lăutăreşte. Dida : — Bine, dar nu ai aşaa... nişte păreri ? Daniel (ţeapăn) : — Ţi-am mai spus, doar... Cînd voi fi un medic renumit, voi avea şi păreri despre societate, dreptate socială, Dumnezeu şi... şi fericire. Deocamdată tocesc oasele, arterele, organele interne şi şoselele influxului nervos, nişte realităţi care ne determină gîndirea, energia, conştiinţa şi alte parascovenii. Dida (rîde) : — Ce-i

dreptu, eşti consecvent. Alt aspect al vieţii amînat. Toate, pentru mai tîrziu, cînd o să... Dar cîtă pasiune pentru această doamnă... Medicina. Daniel (bosumflat) : — Tocmai că nu... Adică, ba da, îmi place... vreau să spun, mă interesează... Însă. Dida (amabil) : — Însă ? Daniel (cu năduf) : — Uit ! Tocesc şi iar tocesc şi... uit. Dida (amabil) : — Memoria ? Daniel : — Tocmai că nu. Am memorie bună, vreau să zic, normală. Cel puţin aşa cred. O carte de istorie... sau de filosofie... ţin minte totul, pînă în cele mai mici amănunte... deşi am citit-o în grabă, mai demult. Dida : — Curioasă vocaţie. Daniel : — Nu. Da. Vreau să zic... Adevărul este că materia este şi aridă... cel puţin la început. Visez la un nou mod operatoriu, la un nou tratament al unei maladii... Dar dau în gropi şi în prăpăstii, cîtă vreme nu cunosc mecanismul la perfecţie. E o profesie în care e loc pentru intuiţie şi talent... pentru creaţie, dar numai după ce ai reuşit să memorizezi totul, fără greş... Trebuie să ajungi mai întîi la... Dida (sec) : — Un anume prag. Şi aşa, din treaptă în treaptă şi din prag în prag... vine bătrîneţea şi te întrebi : merita, cu adevărat, să urc atîtea trepte gîfîind, ca să ajung... Daniel : — Bine, Dida, cînd mă întorc în Capitală mă las şi mă pun pe trai pe vătrai. Sper să-mi ajungă rentele... Dida : — M'ai înţeles greşit... Dar să ne întoarcem la moşierii noştri care, ei, chiar trăiesc din rente. Daniel : — Credeam că din ipoteci. Dida : — Ee... nu te uita la alde tata... şi alţii ca el. Aici are loc procesul de care-ţi vorbesc... Destrămare. Daniel : — Necroza moşierimii. Dida : — Dacă preferi... Discutam de utopia socială... Ei bine, moşierimea a realizat-o. Pentru ea însăşi, se 'nţelege. Daniel (polemic) : — Ţinîndu-i pe ţărani în mizerie. Dida (uşor iritat): — Desigur, desigur... Se ştie... Ei, fiinţele astea au tot ce le trebuie, şi-au asigurat ziua de mîine şi de poimîine... Daniel : — Şi ? Dida (încălzit) : — Şi pentru prisosul lor — fii atent ! — nu trebuie să trudească în sudoarea frunţii, să

calculeze, să rişte — ca negustorul sau bancherul — să acumuleze cu efort cunoştinţe pe care să le desfăşoare permanent, ca medicul şi inginerul... Daniel : — Mdea. Dida (con fuoco) : — S'au realizat, deci, pentru un strat subţire, e adevărat, condiţiile optime ale speciei umane. Daniel : — Înţeleg. Să nu mai mă fac medic, să devin mare moşier. Ţi-am spus că accept. Dida (contrariat) : — Ce-ar fi să renunţi cinci minute la spiritul revendicativ şi să fii atent la ce-ţi spun ? Cred că merit atîta osteneală. Daniel : — Chiar mai multă. Dar nu ştiu de ce am impresia că încerci să mă convingi de ceva care... îmi e nepriel-nic... dăunător. Dida (acelaşi joc) : — Dar pricepe, omule, nu încerc să te conving de nimic. Îţi atrag atenţia asupra unui fenomen. E vorba doar să-l observi. Din afară, fireşte. Ceva, doar, să-ţi mai spun. Ei au chiar accesul la valoare prin merit. Daniel : — Mai ales. Dida (sastisit) : — Ascultă amice şi nu mai mîrîi atîta. Eu, prin situaţia mea, sunt destul de... departe de... prejudecăţile astea de castă. Daniel (sarcastic): — Deasupra nimicurilor vieţii... Dida (sec) : — Deasupra sau dedesupt, dar sunt. Muribunzii au şi ei privilegiile lor. Nu încerca să mi le smulgi că nu-ţi merge. Daniel : —Pardon. Nu mai fac. Deci : valoare prin merit. Dida : — Ei, da, ce te miri. Dacă un tînăr nobil are calităţi înnăscute — se întîmplă şi de-astea — el poate deveni un general acoperit de lauri pe câmpul de bătălie, un medic celebru sau — de ce nu — un savant. Daniel (acru): — Bravo lor! Dida : — Îngăduie-mi, deci, să repet : s'au creat, pentru un strat subţire de oameni, toate condiţiile fericirii, condiţii la care celelalte straturi abea năzuiesc. Daniel (rece) : — Ei, şi sunt baremi fericiţi, dacă au condiţiile... Dida (rîde) : — Asta e, că nu's ! Cît vei sta pe-aici o să cunoşti nişte... figuri, o să te convingi singur dacă sunt sau nu... Daniel : — Păi de ce nu's, dom'le, dacă au toate condiţiile... Dida (grav) : — Asta mă întreb şi eu... Şi de-aici pornind, dă-mi voie să-mi pun o nouă

întrebare... mai neliniştitoare... în legătură cu viitorul. Dacă — şi te rog să fii atent un moment — dacă utopiştii noştri vor reuşi să creeze, în veacul ce vine, adică a şi sosit, acele condiţii pentru, să zicem, o mare parte a populaţiunii... Daniel : — Ei ? Dida (agitat) : — Dacă vor reuşi să creeze condiţiile, o să-i facă să şi fie... Daniel : — Fericiţi ? Dida : — Da. Daniel : — Habar n'am. Dida : — Bine, dar nu-ţi dai seama ce umbră otrăvită aruncă asupra viitorului... Daniel : — Ce ? Chestia cu moşierii ? Dida : — Ei, da, da, nu mai fi aşa revendicativ... şi gîndeşte-te. De... o mie de ani, să zicem, latifundiarii au, în Europa, condiţiile optime ale fericirii. Şi n-au fost... Dacă s'ar crea condiţiile optime pentru mari mase ale populaţiunii, vor şti să le folosească, de vreme ce aceştilalţi n'au reuşit ? Şi atunci unde, care este progresul dacă nu transformarea, profunda transformare, a hominianului în om. Daniel : — Adică ? Dida : — Adică... o fiinţă rezonabilă şi fericită. Daniel : — Nu ştiu, nu m'am gîndit. Dida : — De ce-ar reuşi burghezimea să realizeze ceea ce moşierimea nu a reuşit ? Daniel : — Nu ştiu. Mă întreb însă dacă poţi fi mulţumit pentru o recompensă care nu urmează... unui efort. Dida : — Bine, dar gîndeşte-te, moşierimea a înfrînt blestemul biblic. Ea obţine totul fără să muncească în sudoarea frunţii. Daniel : — Cînd s'a gîndit Traian la fericire, adică la Dochia ? După ce a biruit într-un lung război sîngeros. Cînd capătă Făt-Frumos fata şi jumătate din împărăţie ? După ce a răpus balaurul în luptă dreaptă, că-i de la Dumnezeu lăsată. Urmaşii lui, însă, au căpătat totul de pomană. Şi asta nu le-a mai făcut plăcere. Dida (agitat) : — Legi fericirea de efort, asta e. Daniel : — Fericirea... nu ştiu ce e... Dar bucuria, da, e o răsplată a unui efort susţinut. Bucuria... nu ţi-o dă nimeni pe de pomană... ţi-o cucereşti singur. Dida (ironic) : — Spui prostii, băiatule, cît capul tău de mari. Repeţi şi tu gugu-

măniile auzite de la alții. Ia gîndește-te puțin. Cîtă vreme muncește, omul nu se bucură, ci suferă. Dorința lui va fi să scape de efort, dar fiindcă știe că nu poate, că va fi pedepsit dacă face asta, continuă să trudească. Își va spune că va înceta curînd canoneala și că la capătul strădaniei va veni recompensa : banii, masa, somnul. Cînd munca încetează, el răsuflă ușurat : uff !, a scăpat ! E bucuros. De bucuria asta vorbești tu ? ! Daniel (gînditor) : — Și de asta... Cine nu muncește, nu zice — „uff, am scăpat", și nu se bucură... Dida : — Halal ! Daniel (același joc) : — Dar mai există și cealaltă muncă, creatoare... Plăcerea de a face ceva, de a realiza ceva, de a descoperi ceva necunoscut... Dida : — Nu te contrazic. Dar cîți din ăștia există ? Zece ? O sută ? Că mai mulți nu's. Daniel : — Ba cred că da. Mă gîndesc la medicul care a reușit să vindece un om, la hirurgul ce a izbutit o operație dificilă. Repede : — Să-i lăsăm deoparte pe savanți și pe artiști... Ei sunt plămădiți din alt aluat și cu ei e o altă mîncare de pește... Dar mă gîndesc la avocatul care reușește o pledoarie excelentă. la meșteșugarul ce croiește sau meșterește un obiect frumos... La... Dida (sarcastic) : — Vezi că te oprești ? Eu, drept să-ți spun, mă gîndesc la doctorul înconjurat de mizerie și durere, privind neputincios cum îi mor bolnavii... sau dînd picături inutile unor indivizi umflați de mîncare, îndopați cu toate bunătățile... Mă gîndesc la rușinea avocatului care a reușit să salveze un excroc... la locotenentul care joacă cărți și bea așteptîndu-se la un viitor măcel în care va fi avansat... dacă nu va fi ucis sau mutilat.. Ce plăcere poate fi pentru un funcționar care copiază acte și le pune la dosar ; cum poate fi el inteligent, creator și așa mai departe cu munca asta a lui utilă dar imbecilizantă... Oftînd : — Aș continua, dar ce folos... Din păcate, exemplele sunt prea multe. Sigur, există și privilegiați ai muncii, vorba ta, creatoare, însă... Daniel: — De ce să nu ne gîndim la ei, în primul rînd, ci la paraziții de moșieri...

Poate că la aceşti... creatori de bunuri în frumuseţe să fie... cheia viitorului. Dida (amar) : — Ei au fost nişte excepţii... Din cele mai vechi timpuri... Numărul lor nu creşte. Pe cînd moşierii constituie... o condiţie experimentală. Se află printre ei imbecili, mediocri, inteligenţi şi... uneori chiar genii. Avari şi risipitori... Leneşi şi dornici de muncă. E o felie de umanitate pusă în condiţii optime. Daniel : — De fapt, ce vrei să dovedeşti ? Dida (agitat) : — Ce vreau ? Nu e limpede ? Mă întreb : asigură prisosul material plinătatea vieţii ? Dacă nu l-a asigurat pînă acum o va face în viitor ? Poate fi munca, o negaţie a fericirii, condiţia realizării ei ? Daniel (rece) : — Ce mai de-a întrebări ! Dida (acelaşi joc) : — Nu, e una singură : merită să te canoneşti o viaţă întreagă ca să amîi fericirea spre senilitate ? Te-ai întrebat : merită ? Daniel (tot rece) : — Omul munceşte ca să aibe o bucată de pâine... o locuinţă convenabilă, cîteva vestminte decente... să-şi crească un copil, doi... Şi dacă poate... din cînd în cînd... cîteva clipe de bucurie adevărată. Chestia asta cu fericirea perpetuă este o... scorneală a bogătaşilor. Se plictisesc şi... fantazează despre... o stare improbabilă şi... imposibilă. Dida (amar) : — Oare ? Dar dacă omul nu trăieşte spre a fi fericit, atunci de ce ? Trăieşte ca să trăiască ? Nu e curată tautologie ? Daniel : — Curat tautologie... dar e o realitate. Dida (amar) : — E o realitate că animalele trăiesc aşa... să-şi prelungească viaţa. Şi să asigure continuitatea speţei... Daniel : — Şi foarte, foarte mulţi oameni... Dida : — Da ! De aceea ne trebuiesc... cum să spun ? Supraoameni ! Daniel (sastisit) : — Eea, Nietzsche ! O vechitură... Dida (activ) : — Nu, nu. Nietzsche lua supraomului toate calităţile cu adevărat omeneşti... Supraomul său e un animal feroce şi atît. Eu am în vedere un om... cu adevărat uman... care să depăşească toată condiţia ciclică... nutriţie, excreţie şi reproducere. Din întunerec, vocea lui Daniel, răguşită de supărare: — Şi ce vrei! Să renunţ la medicină?!

Fiindcă presupune efort ? Ca să fac, ce ? Vrei să devin rentier ! Dida (trist) : — Nici gînd. Propuneam o altă perspectivă. Nu ar fi posibil să trăim în... da, bucurie...! Daniel (acelaşi joc) : — Nu pricepi că eu fac un mare efort ca să... întreţin... ciclul animal ! Atunci, ce vrei ? Să-mi dizolvi voinţa, asta urmăreşti. Ca să nu mă pot ridica şi eu care nu am sînge albastru ! Noi, ăştia, să stăm jos, în ţărnă... Dida (cam sarcastic) : — Ei, sigur, sigur... primum vivere deinde philosophari... Daniel (tot pornit) : — Asta vă supără şi la Tănase, că nu vrea să rămînă un coate-goale. Un mitocan ce vrea să se ridice... Să nu mişte nimeni în front. Să vă muncească toţi ca sclavi. Dida (calm) : — Ţi-am spus eu că ai stofă de socialist. Înscrie-te la ei fiindcă au şi doctrină, ceea ce n'ar strica deloc junelui d-tale resentiment. Dealtfel, aşa cum a evoluat discuţia, ea nu mai pare folositoare nimănui... Vreme de pălăvrăgeală mai avem destulă... Rămas singur, lui Daniel îi păru rău că se despărţise în felul acesta neplăcut — pentru totdeauna — de un om care îi acordase atenţie, un ins care se ridica — prin preocupări — deasupra celorlalţi, şi mai ales de un om lovit de suferinţă şi înhăţat de moarte; îi păru rău dar continua să creadă că are dreptate. Aşa cum se întîmplă cu mulţi adolescenţi instruiţi şi sensibili, Daniel dispreţuia sardonic vorbăria despre hectare, ipoteci, moşteniri şi zestre, dar cînd un cineva îl punea în situaţia de a gîndi realmente, el se irita şi dădea din copite. Încordat, prins în şuvoiul concurenţei, respingea instinctiv o viziune ce le-ar fi destins, poate.

MULTĂ CEAŢĂ. În odăiţă era fum şi pentru noapte... Oricum, era prea cald. Studentul se ridică de pe pat şi deschise fereastra. Afară era ceaţă. Fuioare albe se torceau dens, fugitiv, forme opace, în metamorfoză continuă,

încercau să semnifice, chinuit şi halucinat. Semnalizare a ce ? — cui ? Era singur pe corabia Terra mergînd unde. Viitorul acoperit de ceţuri. Tăcere absolută. O boare, dinspre Dunăre, venea anormal de caldă în acest final de Dechemvrie, un alint moleşitor, înşelăcios. O lume de aburi denşi în mişcare şi modificare mereu, încercînd — fără har — să semnalizeze un sens invelat. Inexistent ? Aburi, mişcare, sens ? Oala lui Papin — sub presiuni — de unde ţîşnea noul secol, al douăzecelea de la o legendă. Focul : forţă devastatoare, dementă, pusă la treabă de gospodărosul Papin. Utilă prin domesticirea în vatră, mai întîi, în oala cu capac, apoi. Utilă şi motrice, mişcînd maşinării. La fel cu energia creatoare. Dar această uriaşă emisie de opacitate, ce... Dida, da... Emoţionant şi... Dar cum să fie cu putinţă ca bărbatul sensibil, delicat — totuşi — să nu înţeleagă situaţia sa. A sa ? A mii de tineri încordaţi, repeziţi înainte, ei neavînd de ales între un înainte doar mărginit de nimic, tensiune extremă a desperării. Fără tragere îndărăt posibilă sau cotire (în hău ?). Mai mult ca nimicul. Ce-ar fi fost de înţeles, mai greu, aici ? Dida : proiecţie de muribund căutîndu-şi echilibrul cu neantul mic. Plin de propria lui moarte, vrînd în demnitate să sfîrşească frumos. Stoicii vechi. Păstorul Mioriţei. Reţinere elegantă în faţa inevitabilului. Surîs opus durerii. Spectacol sieşi, doar. Şi iată : în amfiteatrul pustiu, un spectator rătăcit, şi el — Dida — vrînd să-şi joace (pedagogic) sfîrşitul, acestui neaşteptat privitor. De înţeles. Estetica morală devine pedagogie şi prozelitism. Soluţie elegantă — aceluia —, dar lui dezastruoasă: ad effeminandos animos ; roaderea voinţei de fier, necesară, anulîndu-l. Duhul opac şi greoi al Bălţii se tîra, se ridica, se sucea, dînd iluzia înaintării. Sens iluzoriu. Dar să fie în mica trecere, sens ? Adevărul estetic al muribundului potrivindu-se rău tensiunii înalt dure a junelui rectiliniu în atac. Rastignac silit la asaltul

Cetății sub deviza — macabră în fond — a învinge sau a pieri. Erodarea voinței, întinsă într'un continuum maximum, însemna frîngerea singurei sale forțe, definitivul brînci în bîldîbîcul total. Dar nu era spiritualitatea — în definitiv — forța motrice, inima focului interior controlată, îndiguită, finalizată de mașinăria creierului. Materialiștii secolului optsprezece susținînd că omul e o mașină ; și începutul veacului nostru hohotind : elan vital, intuiție, forță creatrice, obscura vitalitate. Sfîrșitul secolului, însă ? Sfîrșitul acestui veac început — atît de îndepărtat, improbabil aproape. Secolul douăzeci. Hectare de ape și pămînt incert ascuns de stufărișul antic, amestecate încă primordial, locuri ale nimănui, regnul unei libertăți dubioase. Emisiunea nepotolită de abur lăptos. Ce secol dănțuia în teritoriul anterior Genezei ? Duhul liber ce se purta deasupra apelor — nu e, nu e duh sfînt. Sfințenia păgînă a nămoalelor cu bivoli ? Bolboroselile pitiace ale apelor grele. Bălți demonice, nedatabile, favorabile turmelor de mistreți și mocanilor iabrași, în răspăr cu legea nouă a boierescului silnic. Balta zăbovind înainte de veac. Daniel temuse frageda sa voință ca — fără voie chiar — crestată de Prințul întunerecului, să nu-și curgă znaga verzuie, clorofila supremei încordări... Nu meditase încă asupra carierei alese (cum ?), nu avusese timp, nu-și îngăduise, se ferise s'o facă... Și ce înger tupilat cu coada înbîrligată, în impulsul său necugetat... Ideal pragmatic ne îndîrlat, ne consolidat, scuturat de o discuție nocturnă... Mîl, ape groase, pămînturi aleatorii nesigure pasului pămîntean, violență și somnie, preistorie și libertate fără zăgaz ; și taină și crimă ; și purificare. Și duhul teluric plutea greoi într'o lume fără sens și păcat. Călătorise năuc însetat printre lumile halucinate între coperți. Poate fi imaginatul — fără pedeapsă — substituit trăitului, fie acesta mărunt ? Himera viitorului — ceea ce naște mișcare, adică sens, energiei altfel degradate. Zvîrlit aici,

acum. Nimic în fierberea rece, clocotul ud, nici măcar coroanele de fier ale arborilor, ghiciţi. Opacitate mişcătoare spre nicăieri, acoperind pămîntul, umplînd, burduşind noaptea. Nemişcarea fluidă şerpuind, fumul fără foc al nimănui. Nu, junele nu-şi gîndise voinţa, ea — armă şi scut — crescuse cu el, crescîndu-l. Şi acum, în lumina întunerecului, gîndindu-i-se voinţa prin mintea altuia, îşi simţea fierul ofilit ? Îndoindu-se ? — Oricum, hotărî Daniel, mîine plec ; şi totul va redeveni cum fusese. Închise fereastra, se dezbrăcă, se cuibări în pat şi adormi de îndată.

* *

CEASUL. Daniel sări din somn repezindu-se hulpav asupra ceasului ce zăcea pe mesuţă. Făcu ochii mari : acele indicau (desigur) o anumită oră, dar ce valoare avea dînsa cînd cutiuţa rotundă cu vitrina bombată încetase a mai ronţăi conştiincios şi circular — Timpul. Ce să crezi despre acest şarpe ce umblă să-şi muşte coada, al cărui continuu mers se anulează singur. Solidul helvet (ornic cum nu se mai fac acum) îşi sfîrşise toate cele trei mii şase sute cincizeci de zile, învîrtit atent şi pînă la capăt, orfanul nu-şi îngăduise nici o excepţie, nici în vacanţe măcar, nici doborît de o febră consistentă. Şi acum uitase. Studentul dîrdîind se retrase sub pled. Fusese, această deprindere, o fidelitate faţă de taţăl său ce i-l dăruise la aniversarea celor zece ani ? Era fidelitatea sa faţă de idealul propus, ce presupunea straşnica răscontrolare a singurului său capital : Timpul ? Ce desprindere sau surpare adîncă însemna uitarea lui ? Un protest contra Castelului fără ornice, deloc... Sub pătură şi cam dîrdîind, luptînd cu bolmojala somnului ce stăruia — ceaţă — asupra crierilor moi şi fierbinţi... Cînd plecase din Capitală...

da, alaltăieri, ceasul mergea sănătos. Consultat în Platonești, helvetul șezuse ; îl — distrat — întorsese. În darn căci a doua zi, privit în legătură cu termometrul pus din hachița orfanei zvăpăiate, constatase că ornicul se refuza datoriei sale de reprezentant al civilizațiunii banului peșin în care timpul este monedă. Îl învîrtise iar, fără rost și, colac peste pupăză !, îl — din neatenție — scăpase pe jos. Se rupsese arcul. Dar fusese neatenție ? Așa ceva există ? Oricum, mecanismul său universal și metafizic se dereglase în timpul acelei deplasări lungi și primejdioase spre tărîmul freatic al copilăriei. Dar important nu era : odată jos, avea să ceară Castelanilor o droșcă sau o brișcă, să-l ducă la gară, în Platonești, de nu cumva micul jude nu intercedase însuși spre un faeton ce avea să-l transporte (într'un inutil supliment de anchetă) la conacul cu frumoasa netrezită. Aveau a face împreună o parte din drum, apoi el, Daniel, pe drum de fier, avea să fie depus în Capitală. Mîine, dl. Baruh S., medicul de ceasuri, avea să-l repună în circuitul universal. Nu era tîrziu acum, nu, deși cenușia lumină pauperă poate fi înșelăcioasă. Deci, cuprins de elan vital, junele sări (iar) din așternut și se înbrăcă repejor dîrdîind mărunt. Își aminti (vag) că noaptea luptase cu valuri de căldură, se mistuise de o sufocantă văpaie. Controlată cu palma, teracota sobei era rece. După ce se întrebă (din nou): „unde naiba se spală eștia ?“, se apropie de mult prea înalta fereastră. Ploua cu găleata. Era o vreme de câine. În dezlănțuirea zăludă a naturii (mame) era ceva fără măsură, stupid și amenințător ce-l indispuse. Acolo, sus, era o dezordine ce, translată pe planul destinelor, îngrijora. O administrație nesăbuită și păguboasă ascunzîndu-se sub principiul suspect al Infaibilității. De plecat, va pleca, totuși, decise zgribulit, doar nu era să toarne mereu, o să și stea, nu ? Coridor umed și întunecos. Coborî intuitiv treptele, cîte două. În marea sală ardea un foc pe cinste cu flăcări ste-

nice. La prea lunga masă amuţiseră sau amorţiseră pala Tincuţa şi micul jude. Tînărul salută politicos dar, lăsînd ruşinea la o parte, se duse glonţ la soba de teracotă verde, fierbinte, şi-şi apropie palmele reci de dogoarea ei. Se întoarse cu spatele la marea sobă, cu faţa spre convivi. Ceilalţi, probabil, îmbucaseră de mult. Mormăi interior : Iar rămîn nehalit. Nu-i nimic, o să plec aşa... Oricum, falnicii castelani nu m'au rîzgîiat cu ale gurii. — Ce facem, domnu jude, zise cu voce tare, gata ?! Plecăm ?! Omul legii întoarse spre el cap mic de pasăre speriată : — Ce-ai, omule, nu eşti zdravăn ? Pe potopul ăsta te face leoarcă, eşti ciuciulete numai din casă pînă la brişcă. Şi în ea, ce faci ? Te murează pînă'n Platoneşti, tocmai bine te lasă la ciumitir. — E, se grozăvi oaspele, o să mai şi stea mneaei, n'o s'o ţină mereu aşa, nu s'au spart zăgazurile cerului. — Ba află mneata, schelălăi Victoraş, că pe-aici totul e fără măsură : şi ploaia şi secita, şi ninsoarea... Cu năduf : şi mai ales oamenii. Viteazul Daniel : — Eu aş pleca totuşi... Bine 'nţeles, dacă mi s'ar da un vehicol. Tincuţa sec, privind atent spre Nicăirea : — Droşca-i plecată... iar la brişcă s'a fărîmat o roată... Musafirul o măsură mirat. Abea atunci observă că fata mult întristată părea plînsă. Figura ei albă, părul adunat în conciu, rochia ei largă de copil cuminte şi nevinovat... Dar prea pală, cu o anume rigiditate a corpului prea subţire, un fel de fereală a fiinţei sale... Bine, dar domnişoara va fi trebuit să fie veselă, să înflorească din darul marinarului ce-o izbăvise de balaurul Tănase. Eri seară cu znagă şi petrecere se urcaseră la nacela bunului navigator sărbătorind generosul gest. Ce se întîmplase firavei domnişoare ? Fetei îi lipsea pisiceala, firească la sexul său tandru, gestul moale şi somnoros alternat imprevizibil cu iuţeala mâinii, a privirii şi limbii roşii. Părea încărcată de povara unei experienţe neavute. Tînărul începu să rumege situaţia. Tincuţa, cu o cafea cu lapte în faţă şi

privirea visătoare, oftă : — Tata a luat droşca. A plecat disdedimineață. Mirat, musafirul : — Să vadă semănăturile sub zăpadă ? Serios, fata : — Nuu... la Platoneşti... ceva urgent... Băiatul rîse: — Ce-o fi însemnînd urgent în feudalism? Fr'o cruciată? Cruciata paişpea, cea a bătrînilor. Tincuța depăși impertinența prin melanholie : — Nici eu nu știu. — Primise o hîrtie ? — Poate. Mă tem să nu fie ceva cu Banca. Spre finele anului îi apucă tevatura, să nu le tihnească oamenilor dumicatul de sărbători... — Bine, dar pe ploaia asta exagerată... să nu dai un câine afară din casă... Şi mnealui cu reumele... Fata își frînse mâinile lungi şi albe : — Nu ştiu ce l-a pălit. Nu mi-a suflat o vorbuliță seara, şi se arăta voios. Dimineața, mă aflam la bucătărie cînd văd vizitiul că trage la scară. E drept că doar picura, dar se lăsase o negură vînătă de să te sperii... Credeam că papa vroia să trimită droşca după cineva, la gară, sau să repeadă un cuvînt ştiu eu cui... Eram fără griji de pe partea asta... cînd îl văd pe papa încotoşmănat de voiaj... Dau eu fuguța, dar dînsul se şi instalase. Îi strig ceva, și el îmi face cu mâna, vesel, și-mi strigă ceva, şi odată văz că droşca se zmuceşte şi — trap, trap — o ia din loc. Ce era să fac. Fata vorbea agitat dar culorile nu-i veniră în obraji. Băiatul constată : — A şters-o englezeşte... ca şi cînd ar fi avut ceva de tupilat... — Nu, se alarmă fata, papa ? Niciodată nu-mi ascunde mie nimic. O fi avut treabă'n tîrg şi se temea că n'o să-l las pe umezeala asta... că sta să plouă... Băiatul, neconvins : — Da, la asta mă refeream şi eu... Să nu te alarmeze... Altfel, ploaia l-a prins după ce ajunsese la soroc. — Crezi ?, speră fata. — Sigur, o asigură băiatul, care nu ştia nimic. Victoraş, concentrat asupra naturii moarte (exfestinul) rodea vorace, şobolăneşte, nişte caşcaval cu pâine. Urechile lui ciulite la inefabil ignorau conversația. Oare, îşi zise orfanul. Aici e îngropat un câine şi potaia știe... Se temea firava Tincuța doar de sănăta-

teą belalie a lui conu Dinu ? Gîndea că Banca punîndu-i mâna'n gît îl va sili să slobozească bănuţii dedicaţi balaurului Tănase ? Cosînzeana avea a se afla iar în faţa Zmeului hămesit... Ce zor nebun îl stîrnise din bîrlog acum, la două zile de Crăciun, cînd şi bragageriile închid pînă după sfînt Ion... Sărbătoarea continuă şi obligatorie. Umplerea de sine cu sarmale. Veselirea întru cîrnat. Întrebarea rămînea întreagă : de ce-a tulit-o Verde Împărat ? De ce fecioara în lacrime ? Dar Făt-Frumos marinarul e la curent cu... ? Dandana la Castel ! Bătrînul învigorat de argintul viu al lui Leonida o întinsese din zăcătoare... Generosul gest nu avea să oprească moşia din pîrîiala generală... doar dacă domnişoara, ridicînd generaţiuni de bibilici şi curci va reuşi să ridice ipoteca. Alegătură, pe undeva, trebuia să fie... Să fi avut boşorogul ţiitoare la maala ba chiar copil din floare... Magistratul declară neutru : — Banca e închisă pînă pe opt iar conu Nicu Iatan, sosit de la Londra, după o pauză în Capitală, a venit la conac, cu musafiri, să facă Sărbătorile... Tincuţa privea în gol : — Atunci ? Se trezi cu un efort de zîmbet : — O să vedem noi. Ridicîndu-se, către june : — Noi pălăvrăgim şi... tu mori de foame. — Mulţumesc, mulţumi studentul, m'aş mulţumi cu o cafea neagră dar fără pic de zahăr. — Cel mai uşor lucru, surîse firava domnişoară — şi plecă păşind uşure. De afară se auzea răpăitul ploii în geam. Magistratul scînci : — S'a stricat vremea. Acuş trebuie să te oploşeşti într'un culcuş cald, să rozi pastramă, să bei vin fiert, cu mirodenii... şi să dormi frati-mio, să le dormi... auzi... Daniel şopti : — De ce s'o fi cărăbănit ghiujul ? Victoraş ridică din umeri... : — Da' ce', mă lasă slujba în bîrlog ? Aş, mă pune pe drumuri... că anchetează colo, că interoghează dincolo... Nu se uită şi ei că viscoleşte, că geruieşte... Aş, ce le pasă ! Ei stau în birourile lor, la căldurică şi la moale, ca să zicem aşa... Firava Tin-

cuţa, înprospătată cu un surîs lin, aduse cu fereală cafeluţa. Luă loc : — Nu te scandaliza, te rog, mîine droşca va fi aici, o' să se potolească şi dilia asta de ploaie (i-auzi ce-i mai zice) şi o să pleci ca lumea. O zi, doar n'o fi foc... Păcat doar că nu mai stai... papa o să mă certe... că ţi-am dat drumul. Şi mie-mi pare rău că. Nu, nu-i o politeţe goală. Dar dacă te-aşteaptă doi ochi frumoşi... — Nu m'aşteaptă nici un ochi. Pentru aşa ceva trebuie timp, şi mie, marfa asta-mi lipseşte... Firava domnişoră zîmbi subţiratec : — De ce te enervezi... Nu-i nimic rău în asta... E a vîrstei. — A vîrstei mele, poate, nu a mea. Eu stau şi tocesc ca nărodul. Daniel sorbi din cafeluţă şi se fripse. — Mdea, întări Victoraş, studenţia-i caznă mare... Cine zice că studentul se amuzează... greşeşte. Şi chiar de-ai vrea şi tu să ieşi, pantalonu peticit, paltonu ponosit, gheata scîlciată. N'ai de-o bere, nu poţi oferi domnişoarei o ciocolată... Vai de zilele noastre. Fata rîse discret : — Să te auză cineva ar crede că vii de la Athos... Lasă că ştim noi, motane, pe unde-ţi steclesc ochii... şi cum te caţeri nopţile pe burlan. Şi, către Daniel, repede : — Să nu ne judeci greşit... Tata, cu criza lui, eu m'am luat cu mătura... Furăm agitaţi şi cu chestia asta — nu-ţi ascund, m'a apăsat la inimă — dar acuş că s'au potolit toate, vom avea Sărbători frumoase, vin şi oaspeţi, o să cunoşti inşi interesanţi... mă rog, eu cred că o să te simţi bine... Studentul supse din cafea : era bună. Sigur, continuă fata, nu le făcea ea pe toate, Marina era robace, dar ea trebuia să fie cu ochiul în patru, nu mai prididea cu robota, altfel era chiul, bocluc şi dandana. Poate că aici lipseau multe, ca la ţară, dar bunăvoinţă era şi căldură sufletească. Tînărul, ce se văzuse privit ca felul şapte, se fîstîci de inimoasa declaraţie şi bîigui ceva pe neînţeleselea. Tincuţa se scuză drăguţ şi plecă spre bucătării cu pas sprinten. Daniel privi un timp la dansul flăcărilor — pasiune şi moarte — apoi, căscînd, îl întrebă pe Victoraş

dacă are idee ce oră o fi. Magistratul se execută, scoase ornicul din buzunarul vestei afară... apoi declară placid că nu ştie, ceasul stătuse. — Dar de ce-ţi trebuie să ştii ?, se miră el, ne strigă Marina cînd o fi masa gata.

CONSECINŢELE PLOII. Hardughia asta pare pustie, mîrîi medicinistul. Sunt cîţiva locatari... dar nici ăia nu se văd. Pe coridorul întunecos şi umed se înşirau uşi de lemn cu clanţe de alamă, aidoma, toate, pînă la halucinaţie. Ce şi-au închipuit ăştia ? La cîţi musafiri s'au gîndit ? Ajuns în odăiţa studenţească, sumar şi precar mobilată, bietul Daniel se duse la fereastră unde ploaia continua să delireze. Deşi era plină zi, umbra cenuşie cotropise încăperea, şi se simţea lipsa lămpii cu gaz. N'are rost să mai rămîn aici, ridică el din umeri, ursuz. Adevărat că nici nu avea un' se duce — de cînd fusese dat afară din internat, iar la unchiul Costache, nici tăiat nu vroia să păşească în casă... dar un coleg care să-l găzduiască... Nu, orişicum era nevoie să-şi găsească o cameră. Dar i se va cere un aconto... se ştia doar că studenţii n'au un chior... Iar el mai avea bani de tren... Pînă nu vindea pămînturile... Brusc, luă o hotărîre : îşi scoase haina, pantofii, pantalonii şi se vîrî sub pătură. Dîrdîia mărunt. Ăştia mă întîmpină cu căldură sufletească dar nu-mi fac foc. O să deger dracului, blogodori dînsul. Afară se prăbuşeau vertical tone de apă, o dezlănţuire pasională, stupidă şi zgomotoasă, manifestarea unei forţe ce se complăcea în propria ei frenezie. Tînărul se bombănea de zor : venise buimac fără teancul de cărţi. Cu ele nu cunoştea singurătatea, nici în larma internatului de puberi, nici la conacul cîte unui coleg care, după ce-l invita să treacă vacanţa la el, îl uita, prins de zbornia celor de o făină cu dînsul. Ronţăia alimentele spirituale aduse — tomuri grele de me-

dicină cu planşe ciudate şi colorate, dar şi volume de istorie, psihologie, istoria artelor, ba chiar literatură — şi asta îi umplea timpul pe care gazdele, uituce cu socoteală, i-l lăsau berechet. Acum, aici, fără meterez sau carapace, se simţea vulnerabil şi poros. Castelanilor nu le ardea de dînsul (le aveau pe ale lor), îi lăsau o libertate primejdioasă în care cădea ca în mari goluri negre. Câmpia nesfîrşită şi marile întinderi de apă sanchie, ce-l înconjurau ameninţătoare, îi dădeau o stare instabilă, un fel de surpătură a sufletului. Se trăgea în faţa marelui gol, se refuza unei confruntări sau revelaţii ? Nu era lenoasa plictiseală ci inconvenienţa tulbure de a fi cu sine. Sfinx lui însuşi. Ce era el ? O voinţă încordată spre un scop precis, maşină de acumulat date cu privire la corpul uman — alcătuirea sa adîncă şi funcţionarea-i în atîtea privinţe enigmatică. Toate celelalte elemente acumulate cu hămeseală mare erau grabnic burduşite în seiful băncii — acea realitate a viitorului căruia îi sacrifica totul —, rezerve pentru mai tîrziu. Zăceau acolo stive urmînd a fi folosite de renumitul medic Daniel Nistor care (acela, abea) urma a investiga şi înţelege celălalt mecanism uman, denumit social. Pînă atunci (însă) nu-şi simţea forţe îndestule pentru a îmbrăţişa (cum se zice) ansamblul manifestărilor omeneşti, adică de a-şi oferi viziunea unui tot dinamic şi coerent, întreg care (neîndoielnic) trebuia să existe. Acum — după vorba lui Dida — amîna. Amărala lui venea din aceea că, în vreme ce acumularea trebuitoare (pîrghiile, căile de comunicaţie şi de pompare ale corpului uman) după aprigă toceală, nu reuşea să le întipărească bine pe creier, toate celelalte se lipeau de meninge lesnicios şi temeinic. Era aici un rost întors, împiedicînd fireasca înaintare spre poziţia mult visată : independenţa în demnitate. În vreme ce tot ce ţinea de scopul său de bază se făcea cu canoneală şi scrîşnire a dinţilor, cele secundare — pentru mai tîrziu — se integrau fără caznă şi cu

plăcere, chiar. Să se îndoiască de chemare nu-şi îngăduia deloc fiindcă medicina era singura cale ce-l scotea din indeterminare şi ponoseală, din scîrba mare în care se afla ; lasă că era şi prea tîrziu să schimbe de direcţie, şi aşa se afla în întîrziere (s'ar fi cuvenit să fie în al patrulea an şi el abea intrase în cel de-al doilea). Lefter cum se afla şi fără proptea, se întreba cum avea să tîrîie targa pe uscat pînă la prima leafă — era zbicit de parale, iar vînzarea pămînturilor îi apărea ceţoasă aici, printre atîtea regule necunoscute. Calea i se clătina în faţă şi o schimbare de macaz ar fi fost bocluc curat. Dîrdîia cu spor. Rece era, sigur, în odăiţă şi jilăveala pătrunsese în lucruri, dar nici ger nu părea să fie iar pătura cenuşie, posacă, era totuşi groasă şi era ţinută a ţine de cald. Şi cu toate astea drăceasca bîţîială se înteţise, nevolnicul corp zgudnit de un curent continuu şi dinţii clănţăneau. Greu să te fixezi pe o idee şi să mergi cu ea. Tînărul se sperie un pic de tremuriciul ce-l stăpînea fiindcă era singur, zvîrlit printre străini, şi aşa prea distraţi (ca să nu zicem altminteri) cu oaspele nepoftit, delăsători peste fire ; dar mecanica îndrăcită a bîţîielii de sine îi provoca un rîs uscat, rece şi nesăbuit (rîdea cam mînzeşte, cam câineşte). Eul său intelectual (compact şi cristalin) se spărsese în ţăndări colorate ce dansau frenetic. Totuşi, pătura de lînă trebuie să fi fost caldă de vreme ce gerul cel din lăuntru se potoli pe'ncetul. Se simţea binişor acum, cam năuc, doar, şi moale. Soba se încingea, patul luneca lin spre un tărîm pufos şi cald, şi acest lunecuş moale îi producea o ameţeală vagă, ruşinoasă şi dulce. Se făcuse vară şi arborii înverziseră cum se cuvine. Conu Dinu trecu prin codru în şalvari arămii dar cu gugiuman în loc de fes. Monsieur Tănase purta turban verde, cu pană, iar Cotoroanţa boită se fîlfîia cu aripe liliachii. Apoi, într'un ritm repede, se perindară capete mari şi rînjitoare, neştiute, ce se grăbeau spre un anume loc — vocat, invo-

cat —, voci fără chip ce șopteau sonor și inconsistent... El presupunea noimele dar ele se încețoșau în creierul moale încît făcea forțări să le tragă din gură, fără reușită, apoi deodată, despuiat se zvîrli în apele rîului, calde, aproape fierbinți, dar cum nu știa să înnoate, pica la fund, bolovan, bătînd aiurea din membre — se sufoca. Salvatorul trase de el pînă-l aduse pe mal — pietriș zgrunțuros sub dogoarea soarelui. — Te-am deranjat ? Dormeai ? — Aș, nu, ședeam așa... oftă înnecatul. Vizitatorul se scîrțîi pe scaun : — La mine e cam ghețărie, așa că venii... Dar și aici văz că... — Soba-i încinsă, preciză băiatul, de-aia se făcu vară. Micul jude chițcăi vesel ; apoi : — Eee, lemnele, pă Bărăganu... e o chestie... Studentul se ridică în cot : — Ieri seara s'a lăsat cu bairam și ispititoare cadîne ? — A, ce să-ți spun, miorlăi magistratul, a fost di granda. Conu Dinu era în vervă mare, ne-a spus din vremuri dă dămult ba, mai încolo, s'a suit pe masă dăsculț de-a dansat cu batista iar domnișoara îi bătea daireaua, aia cu clopoței, știi. Păcat că n'ai venit cu noi. — N'am observat să fi fost invitat. — Aș, ce te potrivești, dom'le, aici nu merge cu fasoane. Între noi ? Se poate ? Acilea se poartă fiștecare cum îi vine la socoteală. — Dar de ce dete rîsu'n plîns ? — Cum ? Care plîns ? Unde văzuși... — Ete, azi dimineață, frumoșii ochi ai domnișoarei erau elocvenți. Ce mă îmbrobodești. Frumoasa era opărită și fiartă. — Crezi ? N'am băgat de seamă... Poate era îngrijorată de taică'su... cu reumele lui... P'o vreme ca astaa... Așa, ca doctor, ce zici ? — Că n'ar fi fost bine să iasă. — Păi vezi. Mai ales că dînsa e și mai așa... delicată. Știi cum sunt fetele mari... — Nu. Nu știu. — Plus că de, crescută la pension. Acolo le învață cum să zică bonjur, mersi și chescă vu, cum ar veni manierele elegante, mironoseli din astea, ca să zicem așa. — Mi se pare o ființă foarte cu picioarele pe pămînt. — Tincuța ? — Tincuța.

— Mdea. Are însă şi mneaei ore din alea albastre, cînd joacă Iele în jurul Lunii. Atunci să nu-i stai proptă că face urît. — Toate bune şi frumoase dar nu pricep de ce a tulit-o Şandrama Voievod din bîrlogul său feudal. — Te dai cu prepusul de ceva-cumva ? — Cît îs eu de nedus la biserică, id est la Bancă, tot ştiu că mde, nu se fac operaţii bancare, popriri şi altele, înainte de Sărbători. Abea după anul nou... Aşa că, deocamdată, Banca va fi milostivă şi nu-i va hăpăi Banului de Ialomiţa generoasa danie a conului Leonida. — Aşa chiteam şi eu. Mai ales că, v'am spus-o, conu Nicu Iatan s'a retras la conac cu liota de musafiri. — Atunci de ce a zbughit-o Papură Vodă la Vavilon, lăsînd-o pe domniţă în lacrime ? Victoraş se scărpină la ceafă : — S'o fi dus şi el, omu, după cumpărături, na ! Că doar auzişi că-i vin musafiri. — Şi feudalul cumpără băcănie ? — Iraa !, cu tine n'o mai sfîrşeşte omu. Să ia şi el lucruri mai aşa, delicate, că doar Şeitanii au simţul ospeţiei. — Mda. Suvenir de Platoneşti. Cetatea Chioara în fildeş de şobolan. — Mă întreb de ce învălătuceşti mereu lucrurile, se întrebă Victoraş coram populo. Vii mereu cu Deci, Dacă, Însă, Prin urmare şi alte chichiţe avocăţeşti. — Te supără logica ? — Păi ! Am învăţat-o şi eu, de, ca omu, la şcoală, dar o folosesc cît mai puţin. — Ce-ţi căşună cu logica ? — Lucru diavolesc, ca să zicem aşa. Surpă temelia, dom'le, o borteleşte. — Surpă doar ce-i putred. — Aş, logica e lucrarea lui Michiduţă. Şi pe noi ne încurcă avocaţii cu ea : că-i sucită, că-i cîrmită... Nu, dom'le, e dreaptă ! Legea-i lege !, ca să zicem aşa. Ei, nu, c'o fi ş'o păţi şi bîra-bîra şi cîra-cîra. Eu, nu ! Aşa-i legea stimabile şi pupă-mă'n cot. — Bine. Să lăsăm logica şi să trecem la psihologie. — Nu, că mi-ai plăcut. Nu-i dracu, e frac'su. Na-ţi-o frîntă că ţi-am dres-o, ca să zicem aşa. Păi ce ştiinţă-i aia, musiule, cu psihicu ăla al tău ? Adică cum, ai ? Că suflet, nu-i — aia e treaba popii, religo, a lega. — Se ocupă nu de esenţa psihicului ci de manifestările lui.

— Mare scofală... Auzi esenţă, manifestări... Tranca fleanca mere acre... Voi, ăştia, intelectualii, bolmogiţi toate elea de nu se mai înţelege om cu persoană. Pecingine, aia sunteţi ! — Vroiam să zic de ce e tristă domnişoara ? Mă aşteptam s'o găsesc veselă nevoie mare... A scăpat doar de Balaur. — De ce ? — De Zmeul Zmeilor, monsieur Tănase. — A, da, sigur. Păi s'a veselit aseară, nu-ţi spusei ? — Şi n'a ţinut decît o seară ? Veselia. — Păi, omu, după chef, se trezeşte mahmur de-şi zice : asta fu, tu ? Ştii cum e vorba aia cu omne animal, triste est. — Nu cred că se potriveşte cu fecioara amintită. — Nu se potriveşte, dar se nimereşte, că de Tănase scăpă, dar moşia rămîne ipotecată, iar contractul cu *Ceresul* tot pe capu ei cade : curci, bibilici, găini, plus vaca şi ale ei, ca să zicem aşa. — Şi mâna de lucru, rară. — Păi. Te loveşte veselia. — Şi, pe urmă de-ar fi alţi pretendenţi... — Ar fi ei nişte mînji care nechează, dar îs prea mici, noateri cu caşu la gură... Şi vor să trăiască pe picior, în Capitală, cu casă deschisă... iar fata nu se dă dusă de aici de lîngă babacu. Ce vrei, fiecare cu ale lui... — Dar ce fel de viaţă pe picior cu o moşie ipotecată. — Ei, neicuşorule... Cu o moşie ipotecată te'nprumuţi mai uşor decît fără nimica. — Şi după ce papă tot ce ? Trai pe vătrai... — Nu se gîndesc ei mai departe de lungu nasului, ca să zicem aşa. Ei, mai joc de noroc, mai o 'nvîrt cu politica, merge, dom'le, merge. — Şi dacă înţarcă Bălaia ? — Ei, atunci găsesc altă văcuţă de muls, mai moare un unchi fără copii... Ăştia-s băieţi fără griji, nu-şi bat ei dovlecelul cu ce-o să fie mîine. Vorba ăluia : după mine, potopul. Studentul oftă : — Multă precaritate... Îmi închipuiam... o pătură stabilă... şi dau peste nişte aventurieri care vîntură pleava să culeagă grâul. — Ei, declară magistratul, sunt ei şi de ăştia stabilii... Numai că aia's toţi amestecaţi şi în alte daraveli : comerţ cu grâne sau carne, mori, industrii locale. Toţi călăresc pe şapte cai. Ăştia ruginiţii se duc la fund, nene, la fund, ca să zicem aşa. Acuma se ridică negustorimea — încet, în-

cet — Şi nebuni din ăştia ca Tănase, bărbatul cu intuiţie şi elan vital.. — Tănase ? Păi ce nu învîrte ăsta... dom'le, şi pe Scaraoţchi îl apucă de coadă şi-l învîrte uite-aşa, uite-aşa... — Te pomeneşti că'n adîncul fiinţei ei domnişoara Tincuţa... totuşi, oftează după mitocan. Forţa le atrage pe femei... — Ei, că sucit mai eşti, nene, se strîmbă micul jude, nu le mai răsuci aşa că nu-i bine, zău nu-i bine. Ai o limbă ca un bisturiu. — Dacă bisturiul n'ar fi fost util, n'ar fi fost inventat. Te întrebam doar ce simte dînsa, în corpul ei de femeie, cînd e în apropierea lui şi îl priveşte fără a se şti privită. Victoraş îşi muie vorba : — Ce poci io să ştiu ce simte o fată ? Şi chiar o femeie, cu care, ca să zicem aşa... Că ea îţi arată numai ce vrea dînsa... cînd o mîngîi şi celelalte... Dar ce simţiri are ea, cum ar veni, în interioru ei, asta noi n'o ştim, că's ascunse şi făţarnice, fiinţele lunei şi ale lui Sarsailă. De pe coridor se auzea huiet. Uşa sări din clanţă şi un bărbat înalt şi zvelt zvîcni în odaie. — Unde-i bolnavul ? A răcit, a răcit ! Aşa-i tineretul de azi, dezmăţat, umblă cu capul gol, se ţine de dame şi de socialisme, pe vremea mea tînărul învăţa, învăţa, nu făcea revoluţii, na, pune termometrul ! Doctorul Vasilco era bine clădit şi frumos : avea profil caligrafic, părul blond buclat şi un costum albastru închis, elegant. Esculapul turuia stropşind şi nu-l privea pe preopinent în faţă. Era agitat de un mare vînt interior, umbla de colo-colo, chiar cînd părea a sta locului îşi mişca membrele inferioare, capul sau măcar dădea din mâini : — De ce l-ai lăsat să plece pe ploaie, eu îl îngrijesc, îl îngrijesc, şi tu îl laşi să o ia razna, razna, student la medicină, poftim, şi se ţine de revoluţii, merge la baluri cu capul gol, halal, eu am fost băiat sărac, sărac, tataia era notar de ţară, şapte copii, copii, am învăţat carte, am studiat cu Moşonescu, l-ai apucat pe Moşonescu, sigur, capul gol, răciţi, muriţi, nu mai credeţi în Dumnezeu, zeu, nu mai respectaţi familia, ateismul, ateismul, cele sfinte se duc dracului. Cei doi tineri înţepeniseră — unul smirna,

altul în pat cu termometrul sub aripă — neştiind bine cine e blamat cu stropşeli, şi cînd. Pişpirică se cocîrjase sub năprasnă, Daniel se hlizea ca proasta-n tîrg. Frumosul Esculap, fîţîindu-se : — Am o soţie fină, de neam vechi, o Toculească, nepoată de caimacam, macam, vară cu Hohelohe de Sabigny-Fessansac, plec din Platoneşti, cîştig de mizerie, mocofani, fani, o crimă cu reumatismele lui, pe ploaie, cabinet în Capitală, ginecologie, gie... Medicul se repezi la student — carele se feri — şi-i zmulse termometrul, se chiorî la acesta, şi cu viteză îl scăzu, îl puse la cutiuţă care fu aşezată în taşcă. — Febră, strigă Vasilco, febră !, tineretul cu capul gol, baluri, ceaiuri, ceaiuri, spirină, sudaţie, aripă de pui, piurea d' cartofi, piurea d' cartofi, ateismul! — şi pieri, fugind. Daniel izbucni în rîs. — N'o lua în uşor că nu-i de glumă, declară omul legii. Vorbeşte cu miez! — Mdea, mormăi junele, mai ales, aripa de pui m'a lăsat visător.. — Ceaspus! Ceaspus!, strigă Otilia. — Ateism, respectul celor sfinte, Hohelohe de Sabigny-Fessansac! — Ce!?, se îngrozi fata. Ce ţi-a prescris! Îşi pusese iarăşi straiul căcăniu şi lălîu. De ce? — Să nu mă mai duc la bal şi să-mi deschid cabinet de maladii muiereşti. Domnişoara îl privi tragic. — Victoraş, spune-mi tu. Solemn, magistratul dădu verdictul: — Febră mare. — Febră mare, suspină ca un ecou sfîşietor duduia. Excesivă e, domnule, comentă interior orfanul. Fă-o să sufere şi-ţi faci pomană. — N'a zis „mare“, mîrîi cîrcotaşul. — Tu să taci ! Cît ?, Victoraş : — A recomandat multe ceaiuri şi transpiraţie... Orfanul : — Şi aripă de pui. — Piurea de cartofi, decise judex. Adăogi : — Să se îngrijească. Fata privea cămăruţa cu durere. Era îngrijorată pînă la maxima încordare, dar decisă a înfrunta toate adversităţile pentru a-l salva (din ghearele morţii). În vestmîntul ei cernit, desperată şi îndîrjită, părea însăşi Niobe căzută subt loviturile soarelui vrăjmaş, încercînd să-şi apere ultimul fiu de urgia solară. Niobe cu moacă rotundă, cu părul retezat în semn de jale şi, pe

frunte, zbîrlit ca un moţ, tragică şi cam hilară. Şi foarte vioaie. Urgisitul îşi spuse : un mic prilej de desperare şi gata, uite-o că învie. — Vai de tine, amărîtule, îl jeli ea energic. Apoi, marţială : mă duc să-ţi fac ceaiul. Aa !, şi soba bocnă, palpă dînsa teracota. Las' că am eu grijă de toate. Bietul Daniel oftă : — Ce aiureală ! Magistratul porni şi el spre uşă. Părea jignit de ceva — cumva. La uşă : — Ai grijă, ia-o în serios. Cu boala nu se glumeşte. Dispăru gînditor. Daniel simţea un bine ciudat — o moleşeală blîndă, mâinile dilatate şi moi, o înclinare repede spre somn şi uitare. Surîdea — prosteşte, desigur, fiindcă nu rezulta de-aici nici o scofală. Mulţumire ca aceea, din liceu, cînd avînd o zi încărcată în faţă, pentru care nu era pregătit, simţea, trezindu-se noaptea, simţea semnele clasice ale febrei : ah, mîine nu mă duc în clasă... Infirmeria îi apărea drept paradisul deschizîndu-i-se. O dulce pauză în efortul fără răgaz. Dar aici, în acest vacuum feudal, o mică amînare, la ce ? — Ceva grav ?, se interesă Dida. — Am răcit din pricina ateismului, informă bolnavul. Musafirul se lăsă pe scîrţîitorul scaun : — Piurea d' cartofi, piurea d' cartofi. Rîseră amîndoi. — Le cam bolmojeşte el, oftă Dida, turuie şi stupeşte, dar la o gripă... Daniel : — E chiar aşa pocită cocoana ? Dida : — Nici măcar. Se cam chiorăşte, vîră lucrurile'n ochi ca să le distingă, dar încolo... Genul păpuşică... Nici măcar tîmpită nu-i. Daniel : — Mda. Clămpăne la pian. Are de toate, mai ales bani. Şi-a cumpărat unul mumos. Dida : — De cînd s'a înţolit, nenea s'a făcut reacţionar. Feroce. Daniel : — Am observat. Dar doftor ? Scîrnavă mezalianţă. Dida : — De ce ? Cabinetul unui medic în Capitală face cît o moşie ipotecată. Mai ales cînd doctorul e băiat frumos. Dau cocoanele buluc. Ca mîine îl vedem universitar, deputat, ministru. Daniel : — Chiar aşa ? Dida : — Are calitatea cea mare. Vorbeşte mult fără să spună nimic. Un politician care spune ceva

cu miez va fi confruntat cu zisele, mai tîrziu, şi e tocat şi dat la raţe. Daniel : — Deci nu e corcire ? — Dida : — Vezi bine că nu. Medicina e o asceză mănoasă, un titlu universitar face cît un blazon, iar un cabinet în centru, cît o moşie ipotecată. Daniel : Dar ce, lasă moşierimea unul fără sînge albastru să-i fie ministru ? — Dida : — Lasă. Ei nu se înbulzesc că-i treabă... Şi, pe urmă, noii ridicaţi sunt cotaţi, fac exces de zel, să compenseze... Marii moşieri sunt mai... sceptici. Daniel : — Dar ei ţin hăţurile. Dida : — Oho ! Şi'ncă cum. Şi acum... totuşi... ce ţi-a spus ? Daniel : — Să beau ceaiuri de coada şoricelului. Din păcate nu-mi iese pasienţa... Dida : — Te ocupi cu... Daniel : — Intens. De pildă : Mi-e greu să-l repartizez pe conu Leonida în rolul lui Făt-Frumos. E gigea marinelul dar... de ! Dida (rîde) : — Se conservă minunat. Dar basmul e prototipie, adică o schemă ce se repetă, dar nu ca atare, nu întocmai, vreau să zic, nu în concretul ei. Daniel (repede) : — Aha, „repetiţia înseamnă modificare". Dida : — Vezi că ştii. Dar poate că e un basm fără Făt-Frumos. Daniel (incredul) : — Aş, nu se poate. N'ar mai avea nici un chichirez. Dida (calm) : — Poate ăsta să fie chichirezul, tocmai : lipseşte viteazul generos. Nu se taie în săbii, ci se înfruntă... leu cu leu. Averile, adică. Daniel (sceptic) : — Asta e sociologie, nu mitologie... Dida (rîde) : — Nu chiar. Ascultă : basmul e străstrăvechi, da ? Atunci ce caută Castelele ? Or, dacă basmul s'a adaptat la feudalism, de ce nu s'ar adapta şi la capitalism. Daniel : — Făt-Frumos nu e un element concret, ci dinamismul însuşi al basmului. Nu poate dispare. Dida : — Nici nu dispare. Se adaptează, doar. Făt-Frumos nu se mai taie cu Zmeul, ci îi dă gologani. N'o mai cucereşte pe Sînziana cu vitejia paloşului, ci o cumpără de la Căpcăun cu bani gheaţă. Or, ca să aibe avere, Făt-Frumos trebuie să fie mai matorel, să-şi creeze niţică burtică. Altfel, de unde pungile cu galbeni. Daniel : — Halal ! Cam neplăcută involuţie. Dida : — Sărăcimii

i-au plăcut mereu pungile cu galbeni și diademele. Măcar în vis. Iar basmul e o formă stilizată a visului. Daniel : — Deci s'a trecut de la galbeni la lei. Dida : — Nu numai. Împăratul — adică societatea — răsplătește pe cei dotați cu acele calități ce au curs pe piață. Cum viteazul cu paloș nu mai are cătare nici în armată se premiază insul răzbătător, care știe să răzbească. Victoriosului, cununa de lauri. Daniel : — Insul eficient, eroul secolului douăzeci. Dida : — Lasă că și Făt-Frumos pentru ce înfrunta primejdia ? Vrea mâna fetei sau jumătate din împărăție. Sfătos : Cînd eram copil aș fi dorit o poveste în care Făt-Frumos să învingă Dragonul pentru o fată frumoasă dar săracă. Să o salveze și să-i ofere jumătate de împărăție. Daniel (sarcastic) : — Așa visează fiii de moșier. Dida (rîde) : — Asta e sociologie... Daniel (rîde și el). Dida : — Deci, trebuie să ne mulțumim cu conu Leonida și vasul fantomă *Propășirea*. Daniel : — Adică o negație îngrășată a esenței lui Făt-Frumos. — De, rîse Dida, evoluția. Daniel (serios) : — Dar substituția merge mai departe... Leonida o salvează pe Cosînzeana dar o cere pe... Cenușereasa... Dida : — Te referi la Otilia. Daniel : — Nu ? Se pare... Dida (sumbru) : — Se pare. Daniel : — Conu Leonida o știe de mititică și o iubește ca pe copilul său. Dida (același joc): — Normal. Daniel : — Dar „ca" ăsta e porc de câine. Se zice că ar îndrăgi-o și altfel. Dida (idem) : — Poți să știi ? Daniel : — Poate nici el nu știe... Dida : — Probabil. Daniel : — Sentimentele unei fete se zice că sunt destul de confuze... Afecțiune, are dînsa pentru el... Dida : — Pentru Pascalopol ? Daniel : — Da. Dar de ce natură să fie această afecțiune ? Foarte tulbure... Dida : — Întocmai. Daniel : — Ar fi posibil s'o decidă situația ei... Orfană, fără avere... cît mai poate adăsta aici, la niște neamuri oarecari, mai ales după căsătoria Tincuței... Dida : — Primejdia nu mi se pare prea apropiată... Daniel : — Ce primejdie ? Dida : — Căsătoria Tincuței. Tănase o fi el mo-

cofan, dar era singurul pretendent serios. Daniel : — Acum Zmeul a fost făcut șah-mat. Dida : — Păi vezi. Zestrea ei rămîne ipotecată, iar Tincuța însăși este... o fată dificilă. Daniel : — E bine alcătuită. Dida (oftează) : — Nu zic că nu are calități... de toate felurile. Devotament, mai ales... de gospodină chibzuită... Dar băieții frumușei nu pun la inimă calitățile astea... Îs puși pe zbornie. Ar trebui cineva mai matur — la minte cel puțin — ca să-și dea seama că e o comoară la casa omului... Nu, nu glumesc de fel... Să aibe o avere solidă și să se'nhame serios ca să i-o tragă pe a ei din... faliment. Daniel : — Cineva în genul lui Leonida ? Dida : — Mda. Daniel : — Păi de ce nu... Dida : — Nu. Mă tem că ei îi plac tocmai junii muchelef. Daniel (surprins) : — Nu s-ar zice... Dida (plictisit) : — Nici ea nu recunoaște... Dar am văzut-o la cîteva baluri... E clar. Daniel : — Atunci conu Dinu să mai dea niște serate, niște... mă rog, să roiască junii muchelef... Dida : — Nu stau ei, pe Baltă, nici o grijă... Ăștia trag la Capitală ca fluturii noptateci la o lampă aprinsă. Și, pe urmă, tata... Nici prin gînd nu-i trece... Daniel : — Cheltuielile ? Dida : — Nu. Dar nu cred că vrea s'o piardă pe Tincuța. Cine să-l îngrijească... Daniel : — Dar, poate, viitorul ar accepta să locuiască aici... De ce nu ? Dida : — Nu i-ar plăcea tatei un alt bărbat în casă... Vrea să fie singurul cocoș... Rîde : — E și cam gelos. Daniel : — Gelos ? Dida : — Ei, da, de ce nu ? Afecțiunea împărțită, diminuează. Dar de ce nu accepți versiunea mea cu împăratul Traian și Dochia. Nu mai are nevoie de Făt-Frumos... Daniel : — Monsieur Tănase în rol de imperator... mă deranjează. Și pe urmă Făt-Frumos care e totodată și Căpcăun... cam sinistru. Dida : — Poate legenda exprimă spaima fetei de bărbat, în genere. Daniel (le știe) : — Aș, toate vor să se mărite. Dida : — Asta e altceva. Sexualitatea nu s'a trezit încă, e difuză. Daniel : — Și-l preferă pe... tată ? Dida : — E o protecție știută, deci confortabilă. De aceea bărbatul — agresiv — intră în luptă cu

tatăl. Daniel : — Da, şi-i taie capul. Dida : — E o metaforă. O imagine a raportului de forţe. O nouă virilitate, mai tare. Daniel : — Metaforă cam brutală. Reacţia tinerei faţă de învingător devine repulsivă. De oroare. Dida : — Evident, un proces de atracţie şi repulsie, din care tatăl iese înfrînt. Nu de tot, nu de tot. Daniel (sarcastic) : — În povestea noastră... tatăl a ieşit învingător. Dida : — Poţi să ştii ? Otilia (agresiv) : — Ce faci, domnule, aici, nu vezi că nenorocitul are febră ? Îl oboseşti ! Adusese pe o tavă două ceaiuri cu dubioase culori, un recipient cu praf alb şi un pahar, pe jumătate, cu apă chioară. Vestala manevră abil. Dida (se ridică în picioare, rîde mînzeşte) : — Cînd e vorba de buruieni, femeile sunt neîntrecute. Îşi revelă, atunci, natura lor străveche, neliniştitoare. Fii numai atent la filtru... Infuzia asta, de ? Daniel : — Aş, sunt numai personagiu de coloratură. Dida : — Cum vorbirăm, basmele s'au mai schimbat şi ele. Daniel : — Dar ăsta ce basm o mai fi ? Dida (grav) : Sburătorul. Iese în tăcere.

TRANSPIRAŢIA NECESARĂ. Otilia avusese dreptate ? Dida îl ostenise. Stimulat de discuţie nu-şi dăduse seama, dar după plecarea stoicului hedonist se simţise golit şi fierbinte ; poate, doar, febra înaintase. În acea după amiază sau seară — fiindcă vremea era întunecoasă iar ceasuri nu se aflau —, Daniel duse o activitate intensă. Aluneca repede, se prăbuşea într'un gol scămos, se ridica în zbor uşure, se deplasa aerian neîncetat. Zbura cu o anume uşurinţă, spre a nu întîrzia de la un eveniment important la care trebuia să ia parte, deşi nu ştia nimic nici despre natura lucrurilor, nici despre locul cu pricina, nici chiar despre rolul său (necesar totuşi) în acel punct de întrebare. Cerul îi era plin de mari nouri roşii, pufoşi şi fierbinţi, nouri prin care traversa în toate direcţiile — foarte grăbit — iar

toată emisia vaporoasă nu era altceva decît materia în destrămare, discontinuă, udă, vîscoasă, călătoare, alcătuindu-se și deformîndu-se mereu în mișcare zorită. Cosmosul se dezagrega iar eul său rapid avea o anume funcție nici chiar lui cunoscută. Și deși spațiul se încălzea mereu (proces normal) gîndea zburînd (printr'o încordare subtilă) la o problemă teoretică : dacă luneca spre direcția cosmosului în destrămare (poate era doar galaxia) sau în afara convulsiilor gazoase. O simplă stupiditate (însă) ca în mișcarea circular nefinită să cauți (mai ales în condiții de tot speciale) un sens. Și cu toate acestea, în lin țîșnita deplasare, simțea — ca pe o prezență ascunsă — existența unui nexus, explicație fulgerătoare a mișcării generale, totul era, da, să se concentreze încă — efort ! — pentru ca să țîșnească fîntîna luminoasă : fenomen ! Doi curenți foarte intenși, de sens contrar, capa prim și capa secund, ambii foarte verzi... Timpul solid trecuse prin inducțiunea factorului Q (estetic), în stadiul lichid și acum se afla în timpul gazos — expansiune retroactivă. La marea tablă neagră profesorul Moșonescu (bumbac în urechi) tot socoate și socoate experimentul teoretic al imposibilului în vreme ce, șezînd pe șezător, Daniel absoarbe, frigîndu-se, fiertura din rădăcina cunoașterii. Dealtfel, se întrebă, Tîmpul elastic și umed conține (sau nu ?) reziduuri ale materiei-spațiu ! — Bea-ți ceaiul și nu mai spune prostii, indică Otilia. — Notează, să nu uit : cînd bărbatul are fierbințeli... femeia este, totdeauna, burdușită cu bun simț. — Mai bine ai dormi, preciză fata. — Ah, Otilia, se înduioșă băiatul, dormim pe generalități. Și cînd mă gîndesc la împăiatul de Leonida, cu locomotiva lui și cu vaporul cu aburi. Chestia e că din oala lui Papin va ieși timpul gazos în emisie continuă, circulară, nefinită și limitată. — Haide, ia și bea, îl îmbie fata. Aburi subțiri, șerpuitori se înălțau din căni și recipiente spre obrazul tinerei vrăjitoare, se încolăceau

în părul ei şi se destrămau pierind. — Explozia galactică, explică băiatul, Spaţiul-Timp se înfierbîntă. — O sorbitură numai, îl ispiti fata. Nori prelungi, subţiri urcau din ceşti, recipiente, cratere spre luna rotundă, destrămînd văluri pe chipul ei, întunecîndu-l, trecînd, ivindu-l iarăşi, depărtat. Buhuhù la luna şuie. — Otilia, se înflăcără băiatul, fecioarele nebune sunt cele ce fac nani sau cele ce veghează candela aprinsă. — Nebune sunt cele ce veghează un derbedeu ca tine, preciză fata. — A, nu sunt un mire serios, numai că mă aşteaptă prea multe fecioare, unele nebune, altele înţelepte. — Lăudărosule, îl mustră fata. — Atomii sunt foarte roşii, cu pete albe şi au un cioc, explicită băiatul. E clar, exploziile sorilor provoacă termicitatea asta nebună, de un galben intens. Toată zona Nadir pîrîie şi se destramă... Mi-ar trebui un semn — Telosul ! — ca să reorganizeze totul, să vîr atomii îndărăt în sacii lor galactici, punîndu-i să danseze ritmic. Mişcare continuă pe loc şi uzură, observă băiatul. Uzura cosmică. — Dă ceaşca încoa că-i goală, n'o mai roti... indică fata. — Sugerez direcţia Timpului lichid, preciză băiatul. — Culcă-te, hotărî fata, poate ai să adormi... măcar niţel. — *Propăşirea* se îndreaptă cu noduri spre Thermophile, constată băiatul, să vîndă Perşilor ouă incondeiate şi găini naturale. — Eşti tocmai bun de Termopile, se irită fata. — Uriaşe valuri negre se sparg de tribord, observă băiatul, secolul cărbunelui, ardere, mişcare, schimb, găini... Deplasarea straturilor htonice, oftă bolnavul, seisme iraţionale, abisul urcînd la suprafaţă, banalizîndu-se. — Arzi, oftă fata, punîndu-i mâna pe frunte. Băiatul se lungi în pat : — Vasul ăsta merge pe sub ape... Suie în susul Dunării. Pe covertă trei medici cu mustăţi mari, în jos. Vor să mă omoare cu injecţii de saturnium. — Taci, îl mîngîie fata pe cap, taci şi încearcă să adormi. — Ah, oftă băiatul, eu beau ceai de fonfiflora şi estimp chinezii se înmulţesc. Otilia îi puse pe frunte o batistă udă. — Mă bucur că oprim la Bratislava, declară băiatul, au un cimitir fru-

moș, o să mă odihnesc. — Taci, indică fata. Taci. — Uite că au refuzat intrarea în port... În cetate veghează holera. Cale întoarsă spre Kale Megdan. Pe sub apă, firește, pe sub apă, indică băiatul. Fata își scoase rochea-halat-ciliciu-peplum și se întinse în pat. Băiatul puse o mână pe sînul ei. Mâna fetei, fierbinte-răcoroasă pe mâna lui. Era bine. Se destindea, se odihnea, se destrăma. Să nu mai faci efort, să nu te încordezi, să nu mai vrei nimic, să te odihnești, să te desparți de tine însuți, să renunți, să accepți, să depui orice voință și responsabilitate, să zaci, să te rarefiezi, să te dai Puterii care te veghează, bună, rea, și care preia totul asupra Ei, să te desfaci în tihnă, să pieri. — Corabia e adînc sub ape, șopti băiatul și ne-a astupat întunerecul. Mergem cu noduri — spre ce ? Are nonsensul sens ? Așa să fie moartea ? — Taci, spuse fata. Taci și dormi.

Gătit cu cămașă și izmene lungi, în mijlocul odăiței, studentul saluta o dimineață proaspătă. Bolmojala fierbinte se retrăsese cu noaptea și creierul i se luminase vioriu. În dezordinea matinală — fastă — căuta prin răvășita cameră, pantalonii — unde-or fi ? Pardon, exclamă dînsul ușii, dar tînăra, învolburată, avansa implacabil. — La pat !, la pat !, striga îngera sa păzitoare. — Mă simt bine, sugeră bolnavul. — Ești bolnav, hotărî doctorița. Toată noaptea ai dogorît, ai aiurat... — Dar te asigur, o asigură bolnavul. — La pat, porunci hippocrata... Binele de dimineață e înșelăcios. — Dacă-ți spun că... preciză bolnavul. — Doctorul a hotărît o săptămînă la pat, grăi ananghia, inexorabilă. — Nici vorbă, protestă bolnavul. Aripă de pui ! Pe figura fecioarei — masca antică a tragediei. Gura : linie voluntară, comisurile coborîte a scîrbă, ochii plini cu vedenii de groază. Pentru a-l mîntui, era gata să-l ardă de viu. Prin preajma Otiliei se afla, uneori, umbra rugului, așteptînd jertfa : oricare, oricine, toți, tot. Să se mistuie în foc lucruri, ființe, ea însăși, lumea, dar să se înalțe flacăra

fără sfîrşit. Junele corupt se uita la ea : unde era Otilia, luna rotundă, chemătoare, îndepărtată, atît de aproape ? Se ascunsese printre nouri de eres, apusese odată cu noaptea ? Pe cînd medita la trecutul apropiat, se trezi deodată aşezat poponete pe pat, prins şi apăsat de braţele atletice ale amazoancei : — Ai să stai la pat, hotărî aceasta cu glas răsunător ca bronzul. Luat prin surprindere, masculul stătu buimac o clipită apoi se ridică prompt, gata de contraatac. Monden : — Faceţi sport ? Amazoanca : — Înnot în Dunăre, şi-l înfăşcă iar în braţele-i vînjoase, pentru a-l răpune şi ocroti. Trestia gînditoare undui dar nu se mişcă. Agresiunea îl luase pe nepregătite ; crescut într'un univers masculin nu avea deprinderea sexului frumos şi a manierelor elegante. Orfanului îi lipsea practica şturliubatecă a comerţului cu sexul delicat şi o iritare cu sentiment îl perplexa. Emise cel mai gentlmenic surîs pentru un tînăr aflat în situaţie mizericordioasă — a fi în izmene în faţa unei fecioare luptătoare. — Dar nu mai am nimic, se explică mierosul cu laşitate, cred că a fost fosta mea febră nervoasă, urmare a surmenajului ; dar dacă, totuşi, temperatura va reapare... Drept care, amazoanca înşfăcă pantalonii masculini (mişelnic ascunşi lui), şi, ţinîndu-i strîns ca pe un trofeu cucerit prin vitejie, încălecă p'o şa şi dispăru, pe uşe, în mitologie... Caraghiosul — în mijlocul odăiţei — continuă să facă apel la uzul raţiunii, în faţa unei uşi trîntite. După care se scărpină la ceafă, se aşeză pe pătuc să mediteze. Băiatul se considera emoţionat. Pentru întîia dată în scurtuţa lui viaţă o cineva îi acordase o fierbinte atenţie. Sora îi servise ceaiuri nocturne, îl oblojise pe frunte cu primineli reci şi îi schimbase leoarca lui cămaşă. Fata se devotase făpturii lui fizice în suferinţă cu dăruire psihică — şi era firesc să-i ceară o prudentă alitare. Imprudenţa lui bărbătească îi periclita efortul sanitar de o noapte, îl expunea la noi şi nebănuite primejdii — şi mai ales (se insinua ideea) punea capăt puterii ei nemărginite ; fiindcă

dacă el era pentru prima dată în contact prelungit — şi am zice intim — cu o făptură femeiască, ea se devota întîia dată unui om, decurgînd din aceasta dulcea putere nelimitată. Avusese — o noapte — asupra lui puterea pe care doar asupra păpuşilor o avusese, dar cu cît mai ameţitor ambiguă. Dar păpuşa se rebelase, îşi făcea de cap, încît forţa fetei devenea — chiar şi retrospectiv — iluzorie. Tînărul în izmene înţelegea acestea toate (şi, trebuie s'o spunem, se simţise, în noaptea aceea dogoritoare, de o prea dulce incompetenţă, voinţa lui suprasolicitată demisionînd cu drag), dar cu limpezimea dimineţii îi revenise pofta de decizie. Cu tot aspectul contrar nu primise ordine de la nimeni, de vreme ce regulele şcolare erau anonime, nu i se adresau direct ; în asceza colectivităţii era singur absolut şi libertatea sa interioară era enormă. Nimeni nu-i poruncise lui anume — fie şi pe tonul caloric al sfintei familii — ceva. Desfrînarea nocturnă îi părea lepădată în dospitul întunerec cu febră, delir şi sudoare. Insul său sălbatec şi tăios nu agrea şeaua pe şale, mai ales că nu era obişnuit cu tirania fragedelor făpturi ; nu era un preparat domestic. Se privi — în costumul actual era claustrat în cameră. În creierul lui homo faber încolţi o idee : îngenunche în faţa pătuţului, extrase cufăraşul, cercetă conţinutul acestuia, îşi luă doriţii pantaloni (perechea de rezervă), etc. Gata de campanie îşi zise că fata trebuie (totuşi) împăcată (cu vorbe), de vreme ce — fără voie — o jignise. (În definitiv), în casa astă, fusese singura fiinţă ce se ocupase de el. Rămasă de izbelişte — ca şi el — avea sensibilitatea zburlită, trebuia (neapărat) să-i explice că. Dar unde s'o caute ? Unde se afla bîrlogul Otiliei ? Ca să întrebe pe cineva, ar fi trebuit să-i explice că. Între ei doi se afla un secret, şi acesta (evident) nu putea fi divulgat. Nimic inavuabil (desigur), totuşi, din dogoreală, milă, sudoare şi încredere se formase o alianţă secretă. Pentru întîia dată cineva îl văzuse fără platoşă, lepădînd de la sine armele

și predîndu-se unei plăcute captivități ; dar poate fi un stăpîn devotat prizonierului său ? Tînărul nu știa ce urmări avea să aibe acea noapte comună (și nu se întreba), dar intuia că se crease o relație privilegiată ce nu se curma cu o mică și burlescă neînțelegere. Faptul fusese prea insolit pentru băiat ca să nu creadă în trăinicia legăturii speciale dintre ei. Liniștit acum se hotărî s'o caute și s'o împace. Pentru început se apropie de fereastră. Ploua. Un cer vînăt, fieros, compact astupa totul. Nu era cenușă ci un capac dintr'un material tare, urît, ostil, amenințător — iar el se afla sub. Materia se lichefiase. Duhul Bălții răzvrătit ; apele amestecate cu pămîntul bolboroseau în indeterminare. Geneza nu avusese, încă, loc — aici —, vremea se opintea în goluri, dar pe deasupra extinsei Bălți nu se purta duhul sfînt, ci unul teluric, morocănos, sanchiu aflat în tîntă dezlănțuire. Dincolo de geam zăcea deșertul rebegit, un pustiu cu ape și noroi nesfințit de verb, nici de fapta umană, un fel de Nimica murdar și rău, devastator în căscat și prostie întoarsă. Singurul zăgaz al Spiritului era — totuși ! — acest Castel năuc, meterez înălțat din fudulie nătîngă și furtișag barbar, omagiu lasciv al unor hodorogi fezandați spre o fragedă femeie cu sîni necopți, temniță sexuală — pe care dulcea muiere izbutea parșiv, de nu s'o farme, s'o moaie voluptuos, cu un voinic pezevenghi, într'o prea firească frenezie a trezirii la viață — Curte arsă de iubiri aprige sau de mînii aprinse. Împăratul Verde hăcuit de iataganul mamelucilor, răpus crunt de Zmeu prin otrăvitele ițe toarse de otrăvita Cosînzeană, regi putrezi frînți de voinici rudimentari gîlgîind roșu de elan vital. Zmeul (sau Făt-Frumos ?) se strecura ferit în culcuș aprig, spre a-l deșerta apoi pe Beșondrea-Vodă. Tați sau amanți, Zmei paralei sau Feți Frumoși, poarta muierească se afla aceea prin care se surpa și se ridica Puterea pe malul nămolos al Dunării galbene și amenințătoare.

Iar Curtea ardea iar — vîlvătăi, mormane de jar sau mahmudele — spulberul cenuşii în vînturile mari ale Asiei. Toate basmele se repetă, dar altfel, mereu, coşmar reluat cu modificări în text. „Repetiţia înseamnă modificare" şi micile schimbări dau impresia celor în cauză că trăiesc ceva inedit ; ceea ce e adevărat fiindcă adevărul este trăirea. Unde, excepţia, care, legea. Şi totuşi : acest hibris de piatră şi cărămidă arsă rezista, cuib tare al monotoniei şi aberaţiilor, semn de piatră, sfidător, mărturie, totuşi, a lui homo faber în faţa năpraznelor repetate ale pustiei şi elementelor stupide, bezmetice. Daniel ridică din umeri şi-i întoarse, excesiv de înaltei ferestre, spatele. O fereastră ce dădea spre nicăieri. Abea venise şi începuse a măcina boabele negre şi sterpe ale imobilismului agitat. Se afla în unghi mort — aici —, inutil, asta îi punea sub semnul întrebării încordarea lui permanentă. Toate acestea de aici nu-l priveau, el se afla în tangentă, erau dar dincolo de cercul său precis şi mereu luminat. Ieşi pe coridorul umed, rece, întunecos şi înaintă. Clădirea părea pustie, părăsită în grabă. Se curăţa pe aici, vreodată, şi de cine ? O căuta pe Otilia : primul impuls se teşise, nu ştia prea bine ce o să-i spună, năbădăile fetei se arătau de tot copilăreşti şi el prea nepriceput să le manevreze cu priceperea dorită. Înţelegea agitaţia niţeluş otrăvită a orfanei oblojite din milă dar fără viitor deloc, fără — mai ales — stima de ea însăşi. Era stupid să spună : Dar în aceeaşi situaţie, eu. Cine se vrednicea să dea orfana la şcoli şi din acele stabilimente ce-ar fi rezultat pentru dînsa ? O meserie independentă — oricum, nu. Totul era chestie de măritiş, iar măritişul chestie de zestre — cel mult de noroc din cel porcesc. Ce sentiment să aibe fragedul ei trup cetluit spre voluminosul manierat Leonida ? Înclinarea sfioasă spre coptul protector se poate muta în impuls marital ? Iar el, călător pauper neutralizat de maladie, stors de febră fusese un debuşeu fără primejdie al sentimentelor avuabile, o mare păpuşă

de manevrat — care, deodată !, redevenea un bărbat tînăr, periculos, sărac şi grăbit. Fata dorea să i se devoteze în continuare, dar celuilalt, golit de explozibil. Ce să-i explice, dar. Ce era aici de explicat ? Singurul remediu : să se urce în pat, să facă febră, să aiurească, să devină neputincios şi primejduit. Dar ce relaţiuni să aibe domnişoara cu acest fluieră-vînt ? Ce să-i explici ? Cum s'o împaci ? Dar unde s'o găseşti ? Pe dreapta, cum mergea, numai uşi şi uşi, defilau, echidistante, ca într'un hotel părăsit. Ţipenie. Pe ce clanţă să apese ? — Brusc — un perete negru şi umed. Se răsuci şi o luă înapoi dar, spre mirarea sa, datorită întunerecului, desigur, se împiedică de nişte trepte — nouă — pe care le urcă nedumerit. Nu-şi amintea... sau nu fusese pînă aici. Dar coridorul sucise pe mâna stîngă — era un altul, ce ducea unde ? O uşoară panică... să nu se piardă în hardughia bezmetică ; dar n'avea rost să-şi exagereze proporţiile clădirii. Castel... Să fim serioşi. Construcţia mira doar prin platitudinea extremă a locului, raritatea locuinţelor, precaritatea ultimului tîrg întîlnit : Platoneştii, — altfel doar un conac mai acătării, cu înnădiri în urma pîrjolurilor succesive. O arhitectură posacă şi cu sughiţuri. Şi totuşi, coridoarele lungi, pustii, întunecoase dădeau poftă să vadă un om şi să-i vorbească. Dar care cameră era locuită ? Şi de cine ? Cele mai multe, goale de mult, stătute, ţesute de paianjeni. Paragina răsfăţului.

PĂRINŢII OTILIEI. Adunîndu-şi forţele tînărul se repezi în uşa de lîngă el, apăsînd simultan clanţa ; se trezi proiectat în mijlocul unei odăi vaste şi roşii. — Te aşteptam, observă căpitanul. Te rog ia loc. Niţel năuc, musafirul se lăsă într'un fotoliu adînc, vişiniu. Comandantul vasului, în uniformă dar cu papuci de pîslă, fuma pipă în mijlocul

odăii ; se duse calm și închise ușa atît de impetuos deschisă. Privind, băiatul constată că în încăpere domnea roșul. Fotoliile erau îmbrăcate în vișina coaptă, vastul pat, cu polog și draperie, acoperit în catifea de aceeași culoare aprinsă. Pe jos, doar, zăcea întins un covor imens, moale, în care piciorul se afunda pînă la gleznă, la care domina un auriu stins stropit discret cu culoare. Marinarul nu era aici un simplu pasager. Un birou mic, gingaș, din lemn de trandafir, susținea pe superficia sa diverse obiecte între care o colecție de pipe. — Mda, zise militarul, îmi duc viața pe un vas în condițiuni fatalmente incomode și cînd îmi îngădui un răgaz pe uscat îmi place să mă răsfăț puțin cu lucruri de prima calitate. Odată cu vîrsta simți nevoia unui confort cît de cît. Ofițerul mergea prin camera vastă cu pași lenți, de energie relaxată, dar studentul observă că gazda șchiopăta nițel, își aducea cam greu un picior îndărătnic. — Îmi place pe apă, reluă bătrînul lup, dar e de trebuință, tot mai mult, să ai un mic refugiu plăcut. Dar nu despre asta doream să discutăm. Medicinistul încordat îl urmărea cu coada ochiului. — Sunt informat, continuă maturul liniștit, că te afli fără adăpostul obișnuit și lipsit de micul ajutor al salariului de pedagog. Ceva mai mult... nu-ți poți încheia studiile, fără mijloace, cum te afli acum. Vîrstnicul tăcu și făcu, în tăcere, cîțiva pași. Adolescentul tăcea tăios. — Singura avere ar fi, reluă bătrînul lup de Dunăre, un loc arabil pe lîngă Chirana, loc pe care intenționezi să-l vinzi în scopul amintit. Exact ? — Exact, zise băiatul zdrobindu-l sub ironia sa. Marinarul de apă dulce își continuă plimbarea : — M'ar interesa să fiu eu cumpărător. De data asta tăcerea tînărului nu mai era tăioasă. — Știu, reluă cumpărătorul, domnul Tănase v'a făcut propunerea de a interceda dînsul între vînzător și eventualii achizitori... Eu aș zice să așteptăm ofertele... și eu voi licita cu mai mult, oricît ar fi prețul inițial. Ce zici ? — Sunt mirat, se miră orfanul. Trăgînd piciorul rigid, comandorul

se aşeză la biroiaş şi se apucă să lucreze asupra pipei. — Pe bună dreptate, remarcă bravul om. Am să vă explic în puţine cuvinte... — Nu, nu-i nevoie, se apără Daniel. — De ce nu ? !, remarcă căpitanul de cursă lungă. Eu am un principiu : Nu transforma în enigmă ceea ce e limpede. Bătrîn, bătrîn, dar sunt un amic al raţiunii. — Ştiu că trăieşti pe un vapor, că poposeşti prin porturi pe la case amice... Nu te văd în postură de agricultor. — Stai să vezi, tinere amic. Ai fost de faţă cînd am dezvoltat modul de organizaţiune *Ceres*. Bun. Vreau să am o fermă afiliată la *Ceres*, care deschide largi orizonturi agriculturii naţionale. — Tot n'am priceput cum... — Moment. Boierii noştri se lăfăiesc cu moşii uriaşe ce nu pot fi supravegheate, aşa că dau faliment unul cîte unul. În schimb îi înbogăţesc pe arendaşi sau logofeţi. Stai aşa... Un moment. Viitorul aparţine agriculturii intensive. Or, pentru ce vreau eu, pămîntul dumitale îmi convine : nici prea mult, nici prea puţin... Secolul nostru va fi al agriculturii intensive. — Perfect. Dar tot nu văd cum... — Cum voi conduce ferma Chirana de pe coverta *Propăşirii* ? — Exact. — Nimic mai simplu. Găsesc o pereche de gospodari, îi instalez acolo, şi le spun : produceţi atît ? Primiţi atît. Produceţi mai mult ? Primiţi mai mult. Eu cu pămîntul, capitalul şi ideile, voi cu munca. Lucru fin, de prima calitate. — Iar ei o să vîndă găinile şi o să zică apoi c'au murit. — Perfect. Eu am un principiu : Dacă suntem părtaşi la cîştig, împărţim şi la pagubă. Au pierit atîtea dobitoace pe care le-am fi plasat cu atîta ? Perfect. Împărţim paguba. Să vezi că atunci o să fie mai cu băgare de seamă. — Spiritul dumitale practic e de admirat. Nu era în intenţia mea de a. — Ştiu. Dar mie îmi place să explic. Ştii de ce îţi ofer mai mult decît ceilalţi ? Ca să fiu sigur că-mi vinzi mie. Eu am un principiu : întîi mă gîndesc bine. M'am hotărît ? Trec la acţiune ! Dar eu sunt leal, franc şi. — Şi ? — Vreau să vă previn. Vă dau mai mult decît alţii, e clar, dar tot va fi puţin. — Cum

adică, puţin ? ! — Mai întîi, în valoare absolută. Pe-aici, moşierii nu mai cumpără pămînt, vînd. Cumpără arendaşii, negustorii de cereale sau, pur şi simplu, negustorii. — Şi ce-i cu asta ? — E, că s'au înţeles între ei să ţină preţul scăzut. Iar eu ţi-am promis mai mult ca ei, nu mai mult decît preţul real. — Aha. Ce înţelegi prin preţ real ? — Cît s'ar da pe 100 de hectare prin alte locuri, la Ciulniţa sau Lehliu. — Aha. — În al doilea rînd, banii vă vor ajunge să încheiaţi Universitatea, să zicem. Cu economie mare, cu canoneală, trăind pe sponci. — Da. Nici eu nu mă gîndeam la vreo lăfăială. — Dar pe urmă vine externatul, cîţiva ani seci... — O să lucrez la un spital, cu leafă, nu ? — Şi cabinetul ? Fără cabinet nici un talent nu se poate afirma. — Cred că... — La comun, la grămadă... Vine cine se întîmplă... Dă-mi voie să rîd, tinere amic. — Mărturisesc că nu m'am gîndit încă... — Un cabinet central înseamnă bani buni. — Deocamdată să. — Eu am un principiu: Lucrul important se gîndeşte de cu seara... — Oricît m'aş gîndi tot nu văd de unde. — Îţi spui eu, tinere amic : zestrea. Da, da, nu rîde. Pentru asta îţi trebuie... — O nevastă. — Nu. Un socru. — Un ce ? — Stai să-ţi explic. O fată tînără e o fiinţă nevinovată. Ce ştie ea altceva decît să se pisicească ? Ea e cu amorul, cu giugiulul. — Şi ce-i cu socrul ? — Rîzi, mînzule, rîzi, dar să ştii că multe nu ştii. Socrul e un om cu bani care vrea să facă o investiţie rentabilă într'un tînăr cu viitor. — Şi tînărul cu viitor... ăla aş fi eu. — Păi nu ? Eu te-am cîntărit din ochi. — M'ai apreţăluit... Şi cît fac ? — Un cabinet de centru în Capitală. Vei scoate parale frumoase. — Şi prestigiu... — Care tot parale aduce. Fără cabinet în centru, toate calităţile tale nu fac o ceapă degerată. Asta-i ecuaţia, tinere amic. — Mde. Păcat că n'ai o fată, căpitane. — Poci să ştii ? — Aaa, ştiu. Mi-o peţeşti pe Tincuţa. — Fii serios, tinere amic. Domnişoara e fată de boier. — Nu-i de nasul meu. — Păi nu ? — Da, dar

doctorul Vasilco ? — Da ? Ştii cîtă moşie are nevastă-sa ? Două mii de hectare numai ale ei. Cu ce moşteneşte mîine poimîine de la alde mă-sa şi de la unchiu-su, Mitică, cardiac şi necăsătorit, face un patru mii. Păi de colo e ? — Deci la patru mii de hectare, fata poate lua şi un maţe fripte. — Păi nu ? — Dar dacă şi moşia ei e bortelită de datorii ? — Ce vorbeşti, tinere amic. Al doilea frate a mame-sii e conu Nicu Iatan. — Directorul băncii *Albina* — Păi vezi ? A vrut fata să-şi cumpere un băiat frumos I-a dat mâna. — Pe cînd Tincuţa, pofta'n cui. — Păi nu Şi pe urmă, domnişoara Şeitan trebuie să găsească un bărbat care să poată şi să vrea să răscumpere ipotecile Altfel, le ia apa sîmbetei. — Cred că eu nu îndeplinesc condiţia asta. — Eu am un principiu, tinere amic : nu rîd de lucrul serios. — Dar de care să rîd ? De cel neserios ? Nu face. — Lăsînd că domnişoara e mai în vîrstă, nici conu Dinu nu e omul care să dea capital pentru cabinet. — Nu are ? — Important e că nu dă. Altfel, n'o lasă mnealui pe domnişoara să plece de lîngă mnealui. — Deci ar fi de preferat monsieur Tănase. — N'ar fi prea rău. — Păcat că gestul matale generos l-a lichidat pe ginerică. — Poci să ştii ? Eu i-am dat uşurinţa de-a scăpa de el. — Cum ? Nu l-a... — Eu, tinere amic, am un principiu : pînă nu văz, nu crez. — Vrei să spui ? — Nu vreau să spun nimic. Tănase îl avea la mână şi dicta condiţiile. Acum, nu-l mai are, deci le dictează conu Dinu. — Ce să dicteze ? — Condiţiile contractului de căsătorie. Sau nu ştiai că orice căsătorie e un contract, nu numai în faţa lui Dumnezeu... Ce mai, o afacere ca oricare alta. Iscălită şi înregistrată. — Bine, dar. — De vreme ce e vorba de parale, tinere amic... Că doar nu suntem mîrlani sau ţărani să ne împerechem sub coviltir şi să facem copii în neştire fără să ştim din ce-or să trăiască. — Auzisem eu ceva dar m'a lovit termenul... condiţii, contract... Da, aşa e. — Degeaba oftezi. Asta-i lumea. — Deci, totuşi, monsieur Tănase îşi

va realiza visul. Biata Tincuța. — Nu sunt sigur. Nici nu cred. Ne vine un pretendent... Conu Dinu s'a dus să-l întîmpine. — Făt-Frumos... — Com ? A, de frumusețe nu știu... Dar se pare că e putred de bogat. Nu-l interesează averea... Vrea o fată curată, proaspătă, virginală... Mă rog, chestii din astea... — Și Tincuța știa ? Atunci de ce-a plîns ? — Ți s'o fi părut. Și pe urmă... nu-i treaba noastră. Comandorul se ridică ; musafirul făcu la fel. — Am impresia, declară marinelul, că în chestia noastră ne-am înțeles. — Care chestie ? — Cum, frate, care chestie ? Păi noi ce-am discutat ? — A, da, de cabinet, zestre, socru... — Ei, bată-te noroacele, rîse patern conu Leonida, la ce ți-a rămas gîndul. Păi bine, neicușorule, nu ți-am propus eu să-ți cumpăr pămîntu ? — A, da. Sigur. — Un lucru am să te rog, — gazda își conducea spre ușă musafirul — să rămîie între noi... Altfel, dacă se află că sunt cumpărător, nu mai afli ofertanți și nu mai cunoaștem prețul pieții. Imediat după Crăciun facem actele și iei bănuții. — Bine. — Și mai am o rugăminte... Masiv, falnic, comandantul îl privea patern. — Da ? Anume ?, se interesă fără interes tînărul. — N'o mai necăji, frate, pe Otilia. — Bine, dar eu nu. — Știu, știu. Dar mata ești un tînăr fin, de calitate... și-ți dai seama de pozițiunea, nu-i așa, delicată a fetei... la Castel. Nu, desigur, că nu ar fi bine tratată aici... dimpotrivă, dar dînsa e o persoană sensibilă și... și orgolioasă. Se jignește ușor. — Îmi pare foarte rău, se munci pe loc tînărul, nu a fost deloc în intenția mea să. Dar. — Știu, știu, spuse blînd militarul. Surîzînd : Se jignește ușor. — Înțeleg sensibilitatea unei orfane, fiindcă eu însumi... — Domnișoara Otilia nu-i orfană, sugeră ofițerul, de vreme ce are părinți. — Așaa ? — Într-o oarecare măsură, îl liniști marinarul. — Cum, într'o... Otilia mi-a spus că... Căpitanul oftă : — Dînsa are îndreptățirile sale să se considere ca atare, de vreme ce aceia ce-i sunt, după lege și natură, părinți, au lăsat-o, nu-i așa, în voia valurilor. — Au arun-

cat-o în apă ! ?, se sperie studentul. Preotul își împreună mâinile și, înarmat cu blîndețe, susură : — Mă refeream la valurile mînioase ale vieții. Tăticuțul său care este, care era, cum să spun, cam flușturatec... și-a părăsit... pe aceea cu care procrease și... circulă prin Europa pierzînd la jocuri de noroc... dacă mai are ce... Iar biata sa mamă nu se află în condițiunea de a crește o copilă... — Taie sare la ocnă ? — A, nu, dar își duce greu zilele. Se află la o persoană de bine, care nu a primit-o însă cuu... — Și ce înger l-a pișcat pe conu Dinu de a cules un copil lepădat... — Lepădat... e mult spus, de vreme ce a fost o înțelegere. Dealtfel, era pînă la un punct, firesc... — Ce era firesc. — Păi, de vreme ce mama copilei, nu este așa... îi vine lui conu Dinu... oarecum... soră... — Cum, oarecum... Căpitanul oftă din rărunchi. — Mama dumnealui, știi, cum să spun, a rămas văduvă... de foarte tînără... Și ce să facă biata femeie, singurică, în pustia asta de Bărăgan... — Să se mărite din nou... — Nu... dînsul era... nu corespundea social... — Aha. Dar de ce nu și-a oploșit și surioara... Să fi stat și ea lîngă Cotoroanță. Preotul, cuviincios : — Nu știu dacă facem bine discutînd despre... Nu-i așa, fieștecare familie are... cîte o... — Deci mama Otiliei e prostituată... sau a fost. — O, nu, nu. Era, cum să spun... artistă, din acelea care cîntă. Și familia a... afurisit-o. — Familia ? Conu Dinu, adică. Și din afurisenia asta i-a halit și moștenirea. Cam cinci sute de hectare, presupun. — Dînsa nu ar fi știut cum să folosească... Moșia s-ar fi fărîmițat. Și asta, partea coanei Lizica s'a înstrăinat. Capul familiei are îndatorirea, cum să spun, să apere... moșia strămoșească. — Înțeleg. Asta înseamnă că Otilia își va primi, la majorat, partea... sau la măritiș, ca zestre. O avere frumușică. — O, nu... nu... Domnișoara Otilia e o fată modestă. Ea e recunoscătoare binefăcătorilor săi, nu are asemenea... — Și atunci ce-o să fie cu ea ? O face servitoare, ca pe Marina, o dă după un popă sau o trimite cu curul gol în cosmos. Marinarul

scandalizat) : — Vai, ce vorbire pentru un intelectual... Tot ce are conu Dinu e al domnişoarei Tincuţa... Trebuie păstrată... — Moşia strămoşească. — Exact. Asta nu înseamnă că biata fată rămîne de izbelişte. — Nu ? — Nu. Se întîmplă că eu, un biet om bătrîn... fără familie... dispun. Pe Otilia o cunosc de mică... m'am ataşat de ea... Ştiţi, oamenii în vîrstă, fără copii... au ciudăţeniile lor. — Vreţi să vă însuraţi cu... — Vai, vai ! O iubesc pe Otilia... aşaa... ca un tată... — Aha. Şi-i dai mata zestre. — Numai băiatul să ne placă. — Desigur. Şi Otilia... ştie ? E de acord ? Comandantul *Propăşirii* (mirat) : — Desigur. Se ridică şi se apropie de tînăr : — Domnule Nistor. Te rog să mă crezi că nu sunt un flecar. Studentul dă din cap că da. — N'am obiceiul să discut chestiuni... delicate, mai ales cînd ele privesc, nu-i aşa, alte persoane... pe care le stimez şi le iubesc... dar. Un moment de tăcere. — Vreau să cred, tinere amic, că nu am greşit destăinuindu-ţi aceste... taine din viaţa unor oameni onorabili. — Eu, desigur... dar ştiţi... mîine, poimîine, plec... definitiv. Leonida îl conduse blînd spre uşă : — Nu înainte de a semna actul de vînzare... Dacă nu retractezi. — Nu, nu. Uitasem. — Pe douăşopt... Pînă atunci nu se poate. Sfintele sărbători. — Da, da... — Mai întîi să-l auzim pe Tănase, care's preţurile pieţei. — Da, da. — Te-am avertizat însă : nu cred să-ţi ajungă pînă cînd termini. Mai e şi cabinetul care, nu-i aşa, costă ! — Da, sigur. Ofiţerul deschide uşa : — Cît priveşte pantalonii... nici o grijă, îi recuperezi. Am aranjat eu. Surîs evident de ambele părţi, strîngere (cordială) de mână, uşa se închide. Daniel porneşte (preocupat) pe coridorul întunecos şi umed. — Deci asta-i situaţia Otiliei. Nepoată bună... Moştenirea i s'a şparlit mamei, i se mangleşte fiicei. Sau cum se apără moşia strămoşească. Cine o să i-o pape Tincuţei... dacă n'o lichida-o pînă atunci moş Pîrţag, ăsta. Şi-o fi cunoscînd Otilia mama ? O mai vede, din cînd în cînd ? Să fie mare zestrea dată de bravul marînel ? Dar dacă muş-

teriii nu ştiu, n'or să se înghesuie. Iar cum e îmbrăcată Cenuşăreasa... şi nescoasă'n lume... nu dau muştele la miere. Dar de ce mi-a spus mie ? Nu cumva pofteşte a mă căpătui ? Mai degrabă ghiujul vrea să abată atenţia de la iubirea sa nepaternă. Dar ce-mi pasă mie de toate aliş-velişurile astea ? Mai rămîn patru zile, îmi vînd pămînturile, umflu banii gheaţă şi cărel-poteca, băiete. Valea. Nu-i aici o lume pentru mine, nici eu pentru ea. Banii mi-or ajunge cît mi-or ajunge, pe urmă văd eu : fac injecţii, dau meditaţii, sparg lemne... Ce-am nevoie să-mi leg de gît o nevastă care să vrea mobilă, boarfe, tandîr şi amor etern. Dacă vreau să fiu ce vreau să fiu, trebuie să tocesc, să tocesc, să tocesc. Celelalte, mai tîrziu.

PARABOLA TATĂLUI RISIPITOR. Nalt, ciolănos, smead boierul Şeitan înainta în mers militar, şi doar rigiditatea pasului şi a coloanei sugera că trecuse de prima tinereţe. Era la straie fine, de oraş mare, ce cădeau ca turnate şi întreaga sa fiinţă păstra (încă) parfum citadin, o stenie promptă. Salută discret pe cei doi juni (ce-l primiseră cu stimă), trase viril scaunul, luă loc energic în capul lungei mese şi ceru, cu glas eficient, sclavei Marina lemne şi alimente. Îşi frecă mâinile a satisfacţie şi dădu un brînci fertil conversaţiunii generale. Brava Marina avea (neîndoielnic) ureche muzicală de ştia cînd să dondăne şi cînd nu, încît ţîşni cu un păhărel de ţuiculiţă galben untdelemnie, licoare însoţită de un pîlc de măsline de Volo, grăsuţe şi castanii, toate puse pe o tăviţă cu şerveţel croşetat. Bunul boier scoase un geamăt de satisfacţiune. În scurt timp sluta zeitate htonică prezenta o uriaşă omletă fumegînd pe fund de lemn, segmentată rapid şi foarte inegal în trei farfurii late cu trandafiraşi pe margine. Zeitatea Bălţii aduse, de-

asemeni, felioare de muşchi fiert, de porc împănat cu usturoi şi îmbărbătat cu praf de ierburi greceşti ; item bucăţi de pâine coaptă în ţest, pufoase ca o cremă. Cei trei bărbaţi se puseră pe treabă. Victoraş : hămesit, conu Dinu : oficiind cu eficienţă ; tînărul constată că — pentru prima dată de cînd venise pe aceste meleaguri — îi era foame. Omleta de un galben pastelat, în multe nuanţe, în care onctuoasa brînză de burduf, parte topită, lăsa o zonă păstoasă, bălaie, emitea un parfum complex, înduioşător. Rupînd pâinea clerical, latifundiarul deplînse starea vremii, potopul ce nu mai contenea, apoi cu voioasă energie îl interpelă pe tînărul musafir: aflase dumnealui Dinu — cu mirare şi tristeţe — că manifestase dorinţa de a o tuli, taman în pragul sărbătorilor, ceea ce era un afront adus proverbialei ospeţii şeitaniene. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Cum !, era nemulţumit de ceva-cumva ? ! Îl supărase cineva ? Nu avea decît să spună şi totul o să fie cum trebuie. Se poate ? Băiatul doctorului Nistor era pentru dînsul — pentru ei, toţi — un musafir drag, fiindcă preţuirea, recunoştinţa am putea zice, pe care i le păstra (în inimă) mult regretatului, se cuvenea a se revărsa asupra unicului fiu, pe care (dealtfel) ei toţi îl găseau atît de simpatic. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Ce-i dreptu, îi aflase cam înnouraţi de presiunile inconveniente ale mitocanului — fusese de faţă ! — dar acum cînd — datorită gestului generos al lui Leonida — nourii cei negri fuseseră alungaţi, seninătatea cea obişnuită revenea în căminul lor cel primitor. Ce-i dreptu, la ei era cam fără distracţii — ca la ţară — şi pentru un tînăr dedat la forfota orăşenească şi dedulcit la zbornia vîrstei (cîhîm, cîhîm, cunoaştem...), dar poate că o meritată tihnă după zbîrnîiala examenelor să fie de dorit, mai ales că (ştia şi asta) anumite manifestaţiuni ale (cîhîm, cîhîm) organismei vădiseră o avansată epuizare a forţelor. Dealtfel, ţinea să-l informeze personal dacă alţii nu o făcuseră că, de Sărbători, aveau să poposească la ei persoane mult plăcute ; cum

şi dînsul, oaspele, avea a face, din ziua treia, vizite la conacele din jur, unde avea a fi primit cu osebită căldură (sufletească), boierii de Baltă fiind primitori din fire şi amintirea doctorului Nistor încă vie în inima lor. Micul jude hăpăise totul cu sîrg mare şi acum, cu ochii vioi şi urechile ciulite, aştepta, sperînd, un adaos, ceva. Daniel, cu o poftă renăscută, îmbucase omleta fierbinte, în care onctuoasa brînză de burduf iuţise dulceaţa galbenă a oului cu un înviorător ghes, dar acuş se poticnise, neobişnuit în a se alimenta cu cărnăraie de dimineaţa. Cu un gest galant trecu farfuria plină la Victoraş, carele nu se sfii să se apuce de treabă. Daniel tăcea pozitiv. Îşi dădea şi el seama că, acum, de Sărbători, cînd era închis tot, tot, tot, n'avea unde mînca iar de locuit, chiar internatul pustiu şi rece îi era interzis de cînd directorul îl ţipase din funcţia de pedagog, ca să-şi oploşească un nepot ; pe de altă parte venise aici cu o treabă ce nu se mai putea amîna : avea să capete ştiri chiar astă seară, de la monsieur Tănase, iar promisiunea căpitanului părea sigură, dumnealui fiind un bărbat de toată încrederea, astfel încît a patra zi de la Crăciun avea să semneze acte, să ia paralele — cîte or fi — şi să încerce, în Capitală, să se organizeze astfel încît să ducă la capăt cursa grea şi istovitoare în care, mai mult de nevoie, se angajase cu toate forţele sale, nu atît de mari cît ar fi fost de trebuinţă. Vocea gravă a gazdei, cu încărcătură calorică, îl ungea la inimă pe orfan ; şi impresia sa de rotund se împlini încă : gîngava zeitate a nămoloasei Bălţi îi aduse o mare ceaşcă de cafea ce se vădi, la gust, tare şi amară. Un foc viguros şi spornic dansa roşu în marea sobă verde, dogorînd delicios. Era bine. Asta însemna să ai familie... Strînşi în jurul vetrei... pe cînd afară, viscolul... Pleof, pleof. Familia : o invenţie a iernei. Ospitalierul boier aflase şi de dorinţa tînărului musafir de a-şi înstrăina pămîntul strămoşesc şi explică risipitorului că asta era „cea mai mare prostie", pămîntul fiind etern uman, o valoare mai sigură

ca aurul, nu se degradează, nu se fură, unde mai pui că e uşor să-l vinzi dar greu să-l cumperi şi — să nu se uite — constituia un cheag, pentru orăşean, ah, o căsuţă printre arbori, vara, cu familia... pleof ! Studentul, surîzînd, se mulţumi a ridica imperceptibil din umeri : a-i explica faraonului că reîntors în Capitală nu avea nici măcar cu ce-o tîrî o săptămînă era să dai din gură de pomană. Înţelegerea celuilalt nu e atît o chestie de inteligenţă, cum s'ar părea, ci de situaţie, de aceea bolnavii se vaetă între ei, femeile rău măritate între ele tăifăsuiesc, cum şi tinerele mame tot înde ele şopocăiesc tehnici şi drăgălăşii. Noroc că Marele Ban de Ialomiţa sări să laude Proprietarul Român, altfel zicînd pre moşier. Harnic, decis şi dezinteresat hrănea ţara toată şi vărsările la export aduceau patriei devize adorate. Dar ce s'ar fi făcut — răspunde — nepricopsitul de ţăran, leneş şi cîrcotaş, el care-şi mînca sămînţa de cu iarnă şi venea la aman bîzîind, cu căciula'n mână, cînd se porneau plugurile, dacă buna chibzuinţă a moşierului nu l-ar fi scos la mal. Aşa-i el, soi rău : toată iarna doarme, se scarpină, cleveteşte, dar la nevoie tot la mine vine, ca la un tată, ştie el că nu-l las să moară cu liota lui — că după ce n'au, se mai şi prăsesc ca iepurii... Îs nesăbuiţi, aia e, n'au devlă sub căciula aia mare a lor. Plus că în vremuri de restrişte pentru ţară tot latifundiarul sireacu încăleca pe cal, scotea paloşul şi diii la hotar, băiete, şi hăcuieşte în păgînime. Ce vorbeşti dumneata, domnule... Că ţăranul nu ştie de secită, nu ştie de ipotecă, nu ştie de Bancă, lui să-i dai, atîta ştie. Ce muncă, gemu boierul, că ară şi el, acolo, o săptămînă, plivește o săptămînă şi, pe urmă, seceră şi coseşte, altă săptămînă. Bine, hai să punem o lună, cu totului tot. Dar alelalte un'şpe ? Ce vorbeşti dumneata, domnule ? Doar arendaşii ştiu să scoată şapte piei de pe el. Cum îi mangositul de Tănase. Drept care latifundiarul se repezi la mitocan : îl amuşină, îl murseca, îl mîrîi, îl lătră, apoi apucîndu-l cu colţi tari de ceafă îl tăvăli, îl făcu una cu pămîntul,

pînă cînd inimicul scîrbavnic — șchiop și chior — fugi schelălăind jelalnic. — Mai lasă-l ciorilor pe Tănase, zău, tată, rosti Tincuța sec. Știi doară ce-a zis doctoru, să nu te enervezi. — Ha ! Doctor de muieri ! Ce știe fătălăul ăsta ! — Păi așa ne-a fost vorba, papa... se mironosi fata. — Da' nu mă inervez deloc, fetițo, gîfîi greu veteranul. Puneam și noi țara la cale că tot n'are cine. — Papa, văz că ți se cam lipesc genele alea, ia du-te mneata și trage-i un pui de somnică. — Io ?, deloc, deloc, căscă Verde Împărat. Aeru ăsta tarele. Se ridică din strană și pîș, pîș, o luă spre culcuș. Căscătura îl doborî și pe micul jude care îl imită pe boier. Daniel crezu de cuviință să părăsească sala de audiențe dar Tincuța îl reținu discret cu un gest al mâinii. Tînărul tresări nițel mirat dar se supuse. Cînd rămaseră singuri, cu o voce ușor răgușită: — Doream să te felicit... sincer. Noroc șii... toate cele dorite. Tînărul își dilată ochii a mirare. Să fi fost vorba de vînzarea pămîntului ? Era o scofală atît de mare ? Și întrucît privea asta pe domnișoară ? Tincuța (visătoare) : — Căsătoria e un lucru bun... mai ales pentru un tînăr... fără familie. Învățătura e bună ea, nu zic nu, dar nici așa fără un suflet alături, să n'aibă cine să te spele, să te calce... Tînărul ciulește urechea și emite un fel de „hm, dea". Tincuța, practic optimistă : — Otilia e și ea singură, vreau să zic nu are pe nimeni apropiat... Și e fată de nădejde... cînd vrea. Tînărul (pare distrat) : — Nu sunteți rude ? Tincuța (stînjenită) : — Ba daa... într'un fel, dar atît de... (rîde fals). Mă și încurc să-ți spun ce fel de rude suntem. Un fel de nimic. Tînărul (mirat) : — Dar comandantul mi-a spus că mama Otiliei îi vine soră lui conu Dinu. Tincuța (rîde exagerat) : — Aa, Leonida e delicios... Vrea și el, săracul, să-i dea fetei un... ascendent... Dar dumneata ești un tînăr modern, nu te uiți laa... prejudecățile astea. Sec : — Papa are o singură soră, pe... (gest cu bărbia spre ușă). Tînărul dă din cap, că da. Tincuța : — Dar asta nu înseamnă nimic. Oricît

i-am fi noi de... nu-i aşaa... pentru o femeie un bărbat e un bărbat. Tînărul aprobă cu capul. Tincuţa (oficioasă) : — Va fi bine pentru biata fată. Şi dumneata ai făcut o alegere bună... Te felicit şi. Tînărul, mirat, vrea să nege dar Tincuţa continuă : — Cu ce iei tu pe pămînt, cu zestrea ei, o să vă descurcaţi binişor pînă cînd o să... Nu-mi place să mă amestec în treburi care nu mă privesc, dar cred că Leonida îi dă o zestre frumoasă... Surîzînd : — Ştiu că ieşti timid, totuşi va trebui să te interesezi mai înainte. Să-l întrebi pe Leonida : Cît ? Nu roşi, nu-i ruşine, e dreptul dumitale. Cînd te apuci de ceva trebuie să ştii pe ce contezi. Sigur, sentimentele sunt sentimente, însă. — Bine, dar. — Căsătoria e treabă serioasă, cată a-i pune baze solide. Bun e şi ni-ni-ni, dar cît o s'o duci cu scălămbăieli şi piţigăieli. Fetele sunt visătoare şi idealiste, dar după ce ies din buimăceala amorului încep că unde-i aia, îmi trebuie ailalta, şi pe urmă ce, doar n'o să mănînci borşu din oală cu polonicu, nu ? Trebuie acolo o strachină, o lingură, un cuţit ş'o furculiţă ? Trebuie. Să nu crezi că eu aş fi materialistă sau nu ştiu ce, nu ! În căsătorie, sufletul înainte de toate, numai că sufletul ăla trebuie şi el hrănit, altfel leşină naibii şi moare de foame. — N'am deloc experienţă dar înţeleg că ai dreptate. — Nici eu n'am fost măritată, dar venind acasă a trebuit să iau lucrurile de coadă. La început nu ştiam nimic, nimic. Nici să fierb un ou, nici să dau cu mătura, nici cum se pun murăturile. Ceva mai mult, priveam cu dispreţ lucrurile astea, şi pe urmă, n'am avut încotro, am mărit ochii, am ciulit urechile şi... asta e... — Şi-ţi place ? — Voi, bărbaţii, nu pricepeţi femeia. Cum să-mi placă ? Dar trebuie să le facă cineva ? Cine ? Mama ? Nu poate, că a murit. — Îţi cere asta conu Dinu ? — Cum să-mi ceară, săracul, el ar vrea să nu pun mâna pe nimic. Dar tot el dă-mi aia şi unde-i ailalta, nu găsesc cutare lucru... — Bine, dar aici

e casă mare... Castel, de ! — Dar sunt şi slugi, bucătăreasă, spălătoreasă, ţigăncuşe care ajută şi deretecă... — Păi... — Nici un păi ! Trebuie să stau mereu cu gura pe ele : fă aia şi fă ailalta, nu aşa, aşa. Să le dai ba una, ba alta, că n'o să le dau cheile pe mână, că-i prăpădenie... — Fură ? — Nu atît că fură, dar risipesc... Topesc săpunul, dispare untura şi pe urmă ce te faci ? Tata nu ştie nimic de toate astea, şi nici n'am pretenţie, doar de-aia e bărbat. Dar cînd lipseşte ceva, se năcăjeşte, se'nfurie... Aşa sunteţi voi. Dar uite, m'am luat cu vorba şi mi-am uitat de proaspăta căsătorie. — De fapt, nu ne-am depărtat de la subiect. Cam la aşa ceva mă gîndeam şi eu. — Tu ? Nu-i acelaşi lucru. — Mda, la mine ar mai fi şi altele. — Ce ? Ai ţiitoare la mahala cu copil de ţîţă ? Dă-i paşaportul. Să-şi ia catrafusele şi tălpăşiţa. Iar dacă stă altundeva, uşa'n nas. Aşa se întîmplă cu bărbaţii tineri, se'ncurcă omu cu o d'aia... Dar femeile sunt înţelegătoare. Tînăra ştie să-şi apere căminul : o tîrnuie pe-aia de s'aleg fulgii de ea. Asta era ? Am ghicit ? — Nu. Aş zice, dinpotrivă. — Cum vine asta... din potrivă ? ! — Cum spun liceenii : nu sunt dus la dame. (Tincuţa roşeşte). N'am deloc experienţa femeilor. Nu cunosc fete... N'am nici măcar o soră... — Cu puţină... atenţie... — Cred că m'am exprimat prost. Vezi, suspină Daniil sihastru, eu am o viaţă aspră. Între Universitate şi toceală. Altceva nu mai ştiu. — O femeie îndulceşte viaţa... — N'am timp de distracţii. Or o fată... — Căsnicia nu-i o distracţie, oftă domnişoara. — Viaţa asta dură, mie-mi place, am alte satisfacţii. Şi chiar dacă nu... n'am încotro. Dar acum mai va fi cineva... domnişoara... — Cine ? A ! Otilia... Ei, ce-i cu ea... — Păi felul ăsta de trai, pentru o fată... Fără nimic, aşa... Ştiu şi eu ? — Păi nu-ţi spusei ? Femeia e cu dereticatu cu... gospodăria... — Pe urmă apare şoşoiu... — Nu-i mai arde de nici o distracţie... Asta-i datu ei. — Ce să tot deretece ? Într-o cameră ! Şi, pe urmă, cu un ghizo-

roi ca mine care citeşte şi mormăie... — Femeia se mulţumeşte cu puţin. O vorbă bună, o... — Tînăra trebuie să se mai şi amuze, cît de cît... — Zbornia, pîn'la măritiş, pe urmă, cratiţa de coadă. — Cît priveşte zbornia, nu am impresia că Otilia să fi abuzat. Gazda (acru) : — Am făcut şi noi ce-am fost în stare... pentru ea... Parcă eu... ce să-ţi spun... Citeam romane franţuzeşti, visam la baluri, clămpăneam la pian, pictam panseluţe... Mă pregăteam de viaţă plăcută. Şi cînd colo... Tînărul (zîmbeşte demagogic) : — Lasă, că te răzbuni după măritiş... Casă deschisă, baluri, socoteli... — Îţi e a rîde. — Ba deloc. Bucuria unei vieţi opulente... — Mare bucurie lîngă un mitocan ! — Cum lîngă... Căpcăunul a fost decapitat. Ileana Cosînzeana eliberată de blestem. Doar Făt-Frumos să pice pe bidiviu în buestru. — Scofală ! Tănase au ba... Parcă alţii's mai breji. Asta-i soarta noastră, a femeilor de la ţară. — Ei, exagerezi, exagerezi. — Deloc. Noi, ţărăncile, suntem nişte mucenice, dacă vrei să ştii. Ne mănîncă fripte. Tînărul (vesel) : — O ţărăncuţă cu o mie două sute de hectare, de. Tincuţa (mult tristă) : — Moşie ciuruită de datorii. Belea, nu zestre. Cine să se umerească aşa, cu ea. — Cine... un bărbat de ispravă. — Buni de spînzurătoare... Cartofori, beţivi, muieratici. — Ei, n'or fi chiar toţi aşa... — Ba chiar toţi. Zici de ţărănci că nu'ş'ce. O fi. Că ai pâine, ai, dar o mănînci cu lacrimi. — Atunci de ce ai fugit de monsieur Tănase ? Muncitor e, priceput, e, pare om de reuşită sigură. Şi trăgea la rîvnă mare la mierea asta. În felul lui cam... agrestu... te iubeşte. — Eea, Tănase. Ia, un apucat. Ăsta nu moare de moarte bună. Dar vorbeam de căsătoria voastră. — Crezi în aşa ceva ? Mie nu mi-a suflat nimerica o vorbuliţă... Nici fata, nici... Sau nu-i nevoie de consimţămîntul meu... — Ei, şi tu... Leonida ne-a spus că aţi vorbit pînă şi de zestre. Şi el e om serios. Sau n'aţi discutat de asta ? — De zestre ? Daa... Mi-a spus că. — Păi vezi cum eşti ? — Dar Otilia? — Cum ?

Crezi că Leonida n'a vorbit cu ea întîi ? Se pooate ? — Atunci de ce s'a supărat, a fugit şi mi-a luat şi pantalonii. Tincuţa rîde : — Ei, aşa's fetele, năzuroase. Îşi încearcă şi ele puterea. — Puterea ? — Asupra bărbatului. Cît pot ele să-l sucească. Otilia, să ştii, pare ea cam într'o parte, dar duce la tăvăleală... Numai să ştii s'o pui pe brazdă. — Drept să-ţi spun... Nu ştiu mai nimic despre ea. Mi se pare cam... nu ştiu cum... — Eti, că n'o fi f'o enigmă. Ia, şi ia, acolo, o fată ca toate fetele. Cîteodată-i cam zmucită... I s'o fi urît şi ei... Pripăşită pe la casa altora... nici o scofală. Dar cînd o fi ea la casa ei, să ştie că sporeşte la al ei... de, s'o schimba calimera. — Eu n-am spus decît că n'o cunosc. — O să ai tot timpul. Răul e că nici tu nu eşti copt. — Mă tem că's răscopt. — Aş. Şi mai eşti şi prepuelnic. — Eu ? — Că doar nu eu. Şi ciudos. — Eu ? — Răbufneşti. Ai năzăreli şi te uiţi iute la căpşală. — Şi nu e bine. — Cu femeile trebuie să aibi răbdare. Multă răbdare... E tocmai ce nu au bărbaţii. Deloc. — După rîvna mea la tocitul oaselor, aş zice că-mi prisoseşte, chiar. — Nu de aia vorbesc. Voi, bărbaţii, sunteţi fiinţe pripite, repezite şi brutale. — Repeziţi înainte, suntem. Propulsaţi. Ne aflăm în competiţie... nu că vrem, dar aşa e. — Sunteţi un fel de cai de curse. — Exact : sau crăpăm victorioşi sau ne vînd pielea, iar carnea, pentru salam ! Gloabe. Nu-i de ales. Cum n'ai ales tu coada tigăii. Iar brutal ? Nu mă ştiu. — În felul tău, da. Ascuţit şi tăios. Numai că te abţii. Deocamdată. — Se poate. Nu cred că prin natură. Fără părinţi, fără avere, fără nimic, sunt obligat să-mi fac nume, situaţie, avere — cît să o duc decent, să mi le fac singur sau să pier. — Cînd e la sforăit şi vorbe umflate, nimeni nu vă întrece. — Asta-i adevărul gol-goluţ. Ştiu că nimeni nu-mi dă nimic, pe degeaba. — Nici nu ţi-ar plăcea. Eşti dintre cei care îşi cuceresc singuri ceea ce vor... — Ca monsieur Tănase... Tincuţa execută o mică strîmbătură : — Brutal şi repe-

zit şi lacom. Ăsta n'o sfîrşeşte bine, ascultă-mă pe mine.
— Pe mine nimeni nu m'a alintat, murmură băiatul.
— Lasă, zise fata, trist, o să te dezmierde Otilia. Se ridică şi plecă. Mergea uşor, plutind. Cînd ajunse în zona obscurului trimise iar glas : — Cu Otilia o să-ţi fie uşor. E modestă, ştie să îndure greul... dacă ştie de ce. Trebuie numai răbdare... multă răbdare... Cu toate femeile, dealtfel. Domnişoara dispăru. Singur, medicinistul privi atent la foc. Căuta noima flăcărilor albastre şi portocalii dansînd şerpeşte pe comoară ? Puse mâna la ochi : două globuri roşii. Ultimele depeşe îl cam răşluiseră, simţea nevoia să pună ordine în bulendre. Avusese idei puţine dar clare şi distincte centrate în jurul unei idei forţă : trebuia să devină medic, o persoană stimată, de care toată lumea are nevoie. Puternicii şi bogaţii să-l trateze cu multă consideraţie — deşi nu avea să fie dintr'ai lor. Ce căuta Otilia în toate astea ?. Conu Leonida propusese să-i cumpere pământul — şi el acceptase — după care spusese — în ce ordine de idei ? — că Otilia are zestre şi că, pentru un medic tînăr, a-şi face cabinet, costă... Că fusese aici o intenţie, o aluzie, tot ce se poate... dar el nu încurajase în nici un fel această... Şi acum Tincuţa — ştia de la Leonida — îl felicita (nu fără oarecare tristeţe) pentru o logodnă de care el însuşi nu ştia nimic. Abea o văzuse... E drept, ea îi făcuse focul, îi luase temperatura, chemase medicul, îl umflase cu fierturi de buruieni amare, şezuse lîngă el toată noaptea schimbîndu-i mereu compresele şi se lăsase mîngîiată... dar azi, cînd el — simţindu-se bine — vroise să se îmbrace, ea îl consemna la pat şi avusese scena aceea hilar dezagreabilă, după care... nu mai fusese nimic. Îşi luă mâna de la ochi. Bine, bine, dar indiferent de felicitările Tincuţei... el o iubea sau nu pe biata orfelină ? Dar ştia el ce înseamnă „a iubi" ? Băiat crescut numai printre bărbaţi, fără de fel preajmă feminină, fusese înduioşat straşnic de îngrijorarea activă a

falsei orfane pentru o falsă răceală. Era întîia oară cînd o feminină se apropia de el astfel încît fata atinsese fondul freatic al melodramei ce zace chiar în duhuri luminate de viitori medici. Dar era această emoţiune, iubire ? Otilia îl iubea ? Un tînăr de izbelişte, un orfan chiar, se bolnăvise, zăcea în febră şi dînsa îl îngrijise cît-cum. Asta era compătimire, da, dar iubire ? Vorbise Leonida, Tincuţei, fără asentimentul fetei ? Şi ce-i spuse ?, că Daniel îi ceruse zestrea şi mâna ? Vroia marinelul a-l pune în faţa faptului aproape îndeplinit ? Gînditorul se ridică şi porni spre odăiţa sa. Abea trei zile trecute şi spunea „camera sa"... Înaintînd în umezeală şi beznă, prin coridorul strîmt, încerca să se concentreze. Căsătoria figura în planurile sale de viitor alături de lămurirea problemei sociale şi a existenţei lui Dumnezeu, dar după — în orice caz — sfîrşirea Universităţii, ocuparea unui post la un spital... Nu se gîndise cum ar fi trebuit să arate viitoarea soţie, nici — cum se zice — din punct de vedere fizic, nici ca familie, avere etc. Şi acum se găsea în faţa unor situaţii noi. Mai avea de parcurs nişte ani buni — dar grei — de studenţie, locul de pedagog la liceu, care-i asigura masă casă, îl pierduse, iar ce avea să ia pe pămînturi nu-i va ajunge pînă la sfîrşitul studiilor. Nu se gîndise încă la un cabinet medical ce avea să-i dea independenţă şi, apoi, notorietate... dar vorba zvîrlită de comandantul *Propăşirii* îl sîcîia. Zestrea Otiliei avea să-l ajute a-şi atinge nobilul ţel. Şi de ce nu ? Fata era tînără şi fără să fi fost o frumuseţe, avea un cap interesant. Părea sensibilă şi nici proastă nu era. Orfana, care bătea din pinteni ca să iasă din Castel, să aibe un cuib cît de modest dar al său, va ştii să-şi apere noua independenţă. Modestă cum se obişnuise a fi... Umblătorul se opri brusc. Aluneca pe o pantă slinoasă. Oricît de nededat la ale erosului ar fi fost simţea — totuşi — că iubirea nu era acea aritmetică so-

loasă : calităţi şi defecte ; avantaje şi dezavantaje ; ci un avînt al fiinţei întregi, o dulce demenţă. Simţea, cînd o vedea, o anume buimăceală plăcută. Da. Asta era iubirea ? O iubea pe Otilia şi anume în asemenea fel încît să o vadă zilnic, întreaga viaţă ? Ultimul chip pe care-l înregistra înainte de a adormi, primul privit la trezire, la fiece masă figura ei plutind deasupra farfuriei. Să faci dragoste... sigur, ar fi plăcut, dar această permanenţă a prezenţei... pe durata unei vieţi... Nu, era stupid să procedeze astfel, nu era o problemă teoretică, trebuia neapărat să o vadă pe Otilia, să-şi dea seama ce simte în prezenţa ei, să confrunte sentimentul cu noua... obligaţie căreia acesta trebuie să-i facă faţă pe o durată nelimitată decît de. Porni războinic înainte (dar încotro era „înainte") decis să o afle pe Otilia, să o privească intens, să se observe lucid... Mergea în pas militar pe dezolat pustiul coridor... DAR o iubesc ?

SINCERE FELICITĂRI. Intră în odăiţa lui studenţească — îi ieşise'n cale. Micul jude îl aştepta patrulînd frenetic : — Venii să te felicitez. — Mersi, n'ai pentru ce. — Cum ? Ai rupt logodna ? Gogomănie sadea. — Ce să rup, că n'am ce. — Nu te pricep... — Păi nici eu. Sunt ultimul care află o ştire ce mă priveşte şi pe mine. Cît de cît. Sau nu ? — Păi cum ! Mi-a spus domnişoara Tincuţa. — Şi mie. Tot dînsa. — O ştie de la Leonida. Pozitiv. — Dar nu crezi că ar fi trebuit să fiu informat... altfel. — Mde. Eu aş zice s'o iei aşa, caldă, pînă nu se răzgîndeşte. — Cine să se răzgîndească ? Leonida ? — Nu, fata. — Crezi că ea ştie ? — Ei, lasă-te de goange ! — Dacă a fost întrebată şi ea, tot aşa, ca mine... Azi dimineaţă am avut o mică ceartă. Ea, că să stau în pat, că aşa a zis doctoru. Eu mă simţeam însă bine şi vroiam să mă îm-

brac. Atunci dumneaei mi-a înşfăcat pantalonii şi a fugit cu ei hohotind. — Şi ce ai făcut ? — Mi-am luat alţii. Crezi că asta e hotărîrea logodnei ? — Şi, înainte, ca să zicem aşa... — Nimic. — Nimic ? — Nimic. — Ceva giugiul, sărutări pasionate, jurăminte eterne. — Nu, că aveam fierbinţeli... — Dar ştii, Otilia a petrecut noaptea cu tine. Asta, ca să zicem aşa, angajează un tînăr de onoare... — Noaptea, da, a stat lîngă mine. Mi-a dat fierturi de buruieni, mi-a schimbat compresele pe frunte... Nu-i chiar culmea erotismului. — Dar ai discutat cu Leonida de zestre. Pîrîtul : — Mi-a comunicat doar că Otilia nu-i chiar de izbelişte, îi dă el de zestre... Asta a fost tot. Procurorul : — Şi cum aţi ajuns, mă rog, la o asemenea... chestiune... Pîrîtul : Pornind dinspre părinţi. Eu afirmasem cum că copila ar fi orfană. Dînsul m'a pus pe drumul cel bun : fecioara are părinţi în viaţă, dar inavuabili. Mama logodnicei mele este însăşi sora boierului Şeitan. Dar abea dumirit fui desdrumat de castelană : Otilia o fi ea cimotie, dar foarte de departe. Astfel încît Otilia rămîne o enigmă atît caracterologic cît şi genealogic. Magistratul : — Nu e nici o enigmă ca să zicem aşa... Acuş, de vreme ce îi eşti ca şi soţ, eşti indrituit a şti. Ginerica : — Sper să fie ultima versiune. Omul legii : — Eu cînd nu ştiu ceva cu preciziune înseamnă că tac. Dealtfel, nu am a face revelaţiuni. Ceva banal, ca să zicem aşa. Mirele : — Ador banalul. El este însăşi esenţa vieţii. Piatra filosofală. Avocatul (pledează) : — O verişoară cam sărăcuţă... Pensionul, ca o închisoare... Un june cu mustăţi şi monoclu... Soţul : — Văd genul. Avocatul (acelaşi joc) : — Ştii cum e bărbatul : ochi lunecoşi, inimă zburdalnică. Ei, la paişpe anişori a răpit-o. Soţul : — Cine avea paişpe, el ? Avocatul : — Ei ! Nu frate ! Ia ! Soţul : — Care „ea". Avocatul : — Cum care? Mama persoanei. Şi nu mă mai conturba. Şii... aşa, vine de o răpeşte. Dar fata era orfană. Soţul : — Cine ? Otilia ?

Avocatul : — Nu frate, mă-sa. Verişoara lu conu Dinu, cum ar veni. Soţul : — Deci cu o orfană tot avem de-a face. Avocatul : — Nu-mi tot rupe şirul că mi-l pierd. Ea era săracă. Soţul : — Şi don Juan nu ştia. Avocatul : — Ba da. Dar el avea planuri infernale. Soţul : — Hait. Avocatul : — Daa. Vrea să-l mulgă pe conu Dinu. Că scandal, chestii, socoteli. Soţul : — Dar nu i-a mers. Pitarul nu s'a lăsat uşurat de un zgripţor măcar. Avocatul (surprins) : — De unde ştii ? Ei, şi el a bătut-o pe biata femeie pînă şi-a luat şi ea lumea în cap. Soţul : — Şi pe unde-i steclesc ochii soacră-mi ? Avocatul : — E prin străinătăţi. Cîntă pe la localuri, ca să zicem aşa. Soţul : — Are voce ? Avocatul : — Ştiu şi eu ? Rîde : Ei, nu combate ea numai cu vocea... Soţul : — Aha. Şi socru-meu ? Avocatul : — Ei, el, sireacu, n'a brodit-o aşa bine... Că şi de avea un gîştig, acolo, îl toca repede la cărţi. Pînă l-au zvîrlit la başcă. Soţul : — Deci am un socru ocnaş. Avocatul (pledează) : — Nu că l-au scos, dar, după aia, a murit repede de jerăgai. Soţul : — Tot e un cîştig. Dar mama soacră e o cî păguboasă. Avocatul (pledează) : — Ei, nu, să-i zicem... o artistă. Soţul (se căinează) : — În ce familie am intrat, în ce familie am intrat... Magistratul (sever) : — De ce ? Fata e o Şeitan. Asta contează. Soţul (ultragiat) : — Aha ! Deci nici nu s'au luat cu cununie. Ce dezmăţ ! Magistratul (măreţ) : — Ce ai fi vrut s'o cheme Ionescu sau Georgescu ? Nume proaste. Aşa, iei o Şeitan. Soţul : — Scofală. Victoraş : — Cum, domn'e ! Eşti tralala ? Te deranjaşi la scufiţă ! Să intri în familia Şeitan ! Soţul : — Nu pare prea de soi. Trecut legendar dar fără sfanţ în buzunar. Şi nici prea moţaţi nu sunt. Victoraş : — Poate n'or fi ei chiar cu moţ dar s'au înrudit cu ei mai dihai boieri. Şi ăştia se ţin toţi, uite-aşa. Soţul : — Mde. Dar Otilia îşi cunoaşte arborele genealogic ? Avocatul : — Îţi închipui... conu Dinu n'a suflat o vorbuliţă. Soţul : — Totuşi, fata a aflat... Victo-

raş : — Mde. Gura lumii, slobodă. Soţul : — I-a şoptit Cotoroanţa... Victoraş : — Păi. Dar e mai bine să ştie şi ea ce şi cum să nu-şi facă năzăreli... Logodnicul : — Clar. Şi acum să revenim la oile noastre... Victoraş : — Care oi ? Logodnicul : — La adevăratul părinte al fetei, la generosul Leonida. Avocatul : — Ce-ai cu el. Logodnicul : — Nimica. Deocamdată. Nu ţi se pare mult prea darnic ? Avocatul : — Cum vine asta ? Logodnicul : — Păi vine. Îl umple pe Împăratul Verde cu un purcoi de bani, ca s'o salveze pe Sînziana de Căpcăun. Victoraş : — Ă ? Ce ? Aa... Păi ăştia nu-i dete de la el. N'auzişi povestea cu ăla, *Ceresu*... Logodnicul : — Ba da. O parte din crăiţari vin de la Herr Ţeres, dar cum n'ajungeau cei pentru găinărit, Făt-Frumos a mai dat de la el. Avocatul (pledează): — Biet om singur, fără familie. Logodnicul : — Alt orfan. Avocatul : Ei, şi cu tine... Vrea şi el, acolo, să se lipească de o familie. Şi pe urmă, dispune, ca să zicem aşa... Logodnicul : — Şi acum îmi cumpără mie pămîntul. Avocatul : — Nu-i cine ştie ce... Pentru el. Logodnicul : — Şi-mi mai dă şi zgripţori pentru fată. Avocatul : — Îi dă ei, nu-ţi dă ţie... O iubeşte ca un părinte. Logodnicul : — Îi dă ei să-i pap eu... făcîndu-mi cabinet. Avocatul : — Cu asta o să curgă bănetu şi profită şi ea, ca soţie, nu? Logodnicul : — Oricum, mult prea generos. Avocatul (necăjit) : — Acuş ce-ţi căşună pe el ? Logodnicul (iritat) : — Nimic. Dar experienţa de orfan m'a învăţat că nimeni nu dă nimic pe degeaba. Victoraş : — Asta, aşa ie... Dar conu Leonida urmăreşte aici un gîştig sufletesc, ca să zicem aşa. Logodnicul : — Dar ziceai că i se scurg ochii după fată. Atunci de ce-o depărtează de el ? Victoraş : — Am spus io aşa ceva ? Să-mi sară ochii dacă... Logodnicul : — Haide, hai, nu mă face de ramolit că încă nu's. Victoraş : Ce-o fi în el n'avem cum ştii. Chestia e că se poartă ca un tată... şi se îngrijorează de viitorul orfanei. Că de n'o avea el în vedere, atunci, cine ? Logodnicul :

—Toate bune şi frumoase, numai că Otiliei, acum cîteva ceasuri, nici prin cap nu-i trecuse de măritiş cu mine... Şi acum, poftim, apare comandorul şi... Victoraş : — Îi, da chichiricios mai eşti, domnule. Că de ce aia şi nu ailalta, că-i sucită, că-i cîrmită... Ce-oi fi vrînd să te ceară ea în căsătorie ? I-a spus lui şi el... Fostul logodnic: — Să fi aşteptat s'o cer eu, pe ea. Victoraş : — Paşte murgule iarbă verde. Dar tu ştiai că nu ai bani nici pentru tine, că ia n'are leţcaie, aşa că îţi ziceai : nici singur nu ştiu cum o să mă descurc, dar mite cu o muiere în cîrcă, aşa că bătrînul te-a informat : fiule, dacă numai asta te ţine, să ştii că fata dispune, ca să zicem aşa... Tînărul : — Bine, dar ea, Otilia, o fi vrînd ? Victoraş : — Are cîrlig la tine. Şi ochiul lui patern a prubuluit s-o chivernisească într-un fel. Că şi aici, cît o să stea, mai ales dacă se înstăpîneşte bărbat tînăr. Ai ? Tînărul : — Eu, cel mai potrivit ? Victoraş : — Păi... Eşti înţelegător şi cu răbdare... Tînărul : — E aşa de zbanghie la caracter ? Victoraş : — Aşa's fetele de boier... Cam zurle... Pe urmă, ai o meserie mănoasă. Şi, oricum, vrea să iasă de aici, trage şi ea la al ei... Sau nu ? Daniel : — Aha ! Se mărită din interes, adică. Victoraş : — Uf, că sucit mai eşti, bre. Întîi, mă întrebi dacă-i convine... Îţi esplic că de ce da, şi atunci faci taman ca măgarul — nucă o face din interes. — Cu asta m'ai convins că. — O înclinaţie naturală, o fi avîndă dînsa. Asta se vede cu ochiul liber, ca să zicem aşa... Nu ştiu însă cît de... — Repede-i panta... — Păi. Taman. Asta nici ea n'o fi ştiindă, în sufletul ei de copilă. Îi fragedă încă. — Dar de ştie aşa de bine interesul... înseamnă că-i coaptă... — Păi, cum e omu ? Parte copil, parte tînăr, parte bătrîn. Juma zburdă, juma oftează şi scheaună. Amestecat. Iar ăştia, orfanii, îs cam oţăriţi şi prepuelnici, e ştiută. Daniel (se sumeţeşte) : — Eu nu am avut copilărie. Adică, ba da, primii zece ani, cu pă-

rinții, cînd... Dar un perete s'a prăbușit peste ei și totul a dispărut. Acum trăiesc ca un om de cincizeci de ani : carte, carte și iar carte. Mai e și spitalul... Victoraș : — Păi da, meserie grea. Daniel (absorbit de ceea ce spune): — Minunata vreme a studenției... Rahat cu perje ! Nu m'am distrat în nici un fel. Nici tu zbornie cu blînde copile, nici tu alint cu văduve trupeșe și pîrguite, nici tu chefuleț cu lălăit de lăutari pînă la vărsarea mațelor... Nu m'am ponosit cu nici una din belelele adolescenței. M'am păstrat curat, încordat ca un arc. Victoraș : — Taman Daniil sihastrul. Daniel : — Unde o fi partea de copil din mine ? Victoraș : — Cînd oi da de căldurică o să clocească ea, copilăria, n'aibi grijă. Daniel (paraponist) : — Da, după șaptezeci de anișori, scoate ea căpșorul, copilăria, n'am grijă. Minerva, înaintea marii anulări, ne batjocorește. Victoraș : — Pînă atunci, mai va. Uite că apăru domnișoara Otilia. Felix : — Ce-i cu ea ? Victoraș : — Păi. Ea e dezmierdarea tinereței și zbornia copilăriei, ca să zicem așa. Te copilărește ea, n'aibi grijă. Daniel : — Nu se mai prinde. La mine e o maturitate continuă. Victoraș : — Ce te potrivești. Copilăroasă ca un copil rîzgîiat, bosumflățică sau țopăind într-un picior, cum fac copiii. Daniel : — O fi ea așa, dar nu's eu. Victoraș : — A dat buzna în viața ta, și de n'o găsi un colț de adolescență visătoare și copilărie zvăpăiată, o să ofilească. Daniel : — Floare ofilită... Mde. Nu e asta soarta femeilor ? Victoraș : — Cum, adecătelea... Daniel : — Nici un bărbat nu e destul de adolescent ca să primească lîngă el o femeie... Victoraș : — Uite, firoscosul... Da' de cîte ori ai mai fost însurat, nenișorule, ca să le zici, așa, ca din carte... Daniel : — Poate că în zori avem o limpezeală ce, prin ani, se scămoșește, se'ncețoșează. Victoraș (rîde) : — Văz că te pregătești temeinic de căsătoreală. Daniel (mirat) : — Pînă acuș cîteva ore... nu m'am gîndit niciodată la dănănaia asta. M'a luat din senin. Victoraș : — Ee, asta-i

treabă cu rizic și cu chix. Dar pînă nu te-arunci în apă, nu înveți să'nnoți. Daniel : — Dar de ce să'nnot ? Victoraș (rîde) : — Băiatule, ăsta-ți fu destinul. Oricum, eu te felicitez... din inimă... și-ți doresc... ca să zicem așa.. noroc și fericire. Daniel : — 'rsi. Ia spune, ai mai văzut-o pe grozăvia aia de femeie ? Victor (înflăcărat) : — E o folie ! Și are un picior, domnule, trăznet, ca să zicem așa... Dida (în ușă) : — Cine are picior trăznet ? Otilia ? Daniel : — Ei, nu. Cuceritorul ăsta își povestește isprăvile. Victoraș (sfios) : — Eu mă cam dusei. O revuar și, încă o dată, felicitări... (Exit).

ECHIVOC. Dida (se așează pe scaun). Studentul : — Așa de matinal ? Dida (zîmbește) : — Azi mă simt mai bine... Se întîmplă. Mai ales că... Studentul (agresiv) : — Mai ales că, în calitate de bine-crescut te ții obligat să mă felicitți. Prea mulțumim dumiilor voastre. Dida (neatent la iritarea băiatului) : — Da. Te felicit, dar... cu o anume amărăciune. Îmi dai voie să fumez? Studentul : — Dacă-mi dai și mie... Îmi frige gura după o țigare... Dida (alarmat) : — Nu ai ? De ce nu mi-ai cerut ? Un pachet, două, nouă, cît poftești. Studentul : — Nu prea obișnuiesc... Dar acum. Își aprind țigările. Pufăiesc în tăcere, un timp. Dida (oftează) : — Cred că pentru ea e o soluție bună... însă... Studentul (agresiv) : — Dar pentru mine, nu ? ! Dida (fumează atent la ceva) : — Nu... Mă gîndeam la mine... Mirele (tresare) : — Laa... tine... ? Dida (surîde trist) : — Da... la mine... Ce te miri așa... Ginerica (stupefiat) : — Cum ? Oo... Ții la ea ? Dida (același joc) : — Este... Era... singura consolare în... încercarea prin care trec. Singura mea rîvnă. Ginerica (același joc) : — Bine, dar tu... Dida (trist) : — Știu, mai am puțin de trăit. Asta

nu mă împiedică să am sentimente. Uman, prea uman. Băiatul : — Deci o iubeşti ! Dida (rîde trist) : — Să nu simplificăm. A iubi... e datul celor sănătoşi, tineri, care au viaţa înaintea lor. Tînărul (pripit) : — Spuneai că şi voi... şi tu ai dreptul la sentimente. Adevărat. Dida (moale) : — Sentimentele unui agonic sunt... mai speciale. Tînărul (îndărătnic) : — Speciale, nespeciale, fapt e că o iubeşti. Dida : — Să găsim alt termen, vrei ? Tînărul (opac) : — Ce însemnătate are... termenul. Dida (paşnic) : — Are. Cîtă vreme ne explicăm în cuvinte... şi nu trecem la muget şi lătrat. Tînărul : — Lasă astea... acum. Dida (suspină) : — Las. Iubirea e un proiect în doi... Nu poate exista iubire fără viitor. Tînărul (tot opac): — De ce ? Iubeşti şi... gata. Dida (rîde) : — Nu-i chiar aşa. A iubi înseamnă a dori fericirea celui iubit. Doreşti să-i faci o viaţă plăcută, frumoasă. Demnă. Mai ales demnă. Tînărul (surprins) : — Aşa-i. Dida (simplu) : — Eu... ce-i pot oferi ? O agonie ? Un cadavru ? Şi un mare traumatism... Rîde : — Nici măcar un testament care să o scoată din... situaţia în care se află... Tînărul (încurcat) : — Atunci... ce e cu iubirea asta ? Dida (repede) : — Sentiment egoist. Şi tainic. Prezenţa ei mă ajuta să... trăiesc. Tînărul (acelaşi joc) : — Atunci... cum rămîne ? Dida (tot repede) : — Plecarea ei mă va ajuta să mor... decent. Tînărul (fîstîcit): — Dar ea... ştie de... Dida (mirat) — Nu. Nu cred. Nu ştiu. Poate... intuieşte. Tînărul (agitat) : — Dar ea... te iubeşte ? Dida (surîde) : — O... ea... Ea e o fetiţă... Zglobie... Sare de la unu la altul... Sentimente, vreau să zic. Spontană. Fără gînduri ascunse... Imprevizibilă... ca viaţa. Tînărul (tot agitat) : — Ea ştie că... eşti bolnav ? Dida (moale) : — Oarecum. Că sunt cam bolnav şi... mă îngrijesc. Ceva în genul ăsta. Sper. Tînărul (bănuitor) : — Dar... durerile... Dida (acelaşi joc) : — Mă feresc pe cît pot... ca ceilalţi... Cu atît mai mult ea. Dur : — Ştiu să mă stăpînesc. Iar cînd nu mai sunt în stare...

mă ascund. Aprind altă ţigare, fumează în tăcere. Tînărul (concentrat în sine) : — Crezi că era nevoie să-mi spui... asta ? Cu sentimentele tale faţă de... De ce m'ai înpovărat cu... o... atare mărturisire ? Dida (zîmbeşte) : — Să mă despovărez eu. Tînărul (surîde) : — Aşa, da. E un răspuns... Dida (grav) : — De vreme ce ne uneşte... ceva în plus... Chinuit : — Altfel, n'am cu cine discuta... aici... Tînărul : — Nici eu. Mirat : — Ştii... abea aici mi-am dat seama cît sunt de singur... acolo. În aceşti zece ani... de internat... nu mi-am apropiat pe nimeni. Dida : — N'ai simţit nevoia ? Tînărul (caută) : — Ştiu şi eu ? Nici nu mi-am pus problema... E drept, sunt şi extrem de ocupat... dar dacă aş fi aflat pe cineva care să-mi vină în întîmpinare... Credeam că nu simt nevoia unui prieten. Îmi ajungeam mie însumi. Dida : — Eşti un ins fără prezent, fără trecut, proiectat în viitor. Tînărul : — Sunt tînăr ! Nu e firesc ? Dida : — Ce e firesc ? Trist : Aici, în cîmpie, nu există, viitor. La primăvară va răsări grâul — ca acum o sută de primăveri. Ce va fi, a fost. Tînărul (feroce) : — Aşa gîndesc cei fără viitor. Nici o iarnă nu o repetă pe celelalte. Totul e unic şi nerepetabil. (Grav) : — E posibil să te iubească. Dida (uşor mirat): — Cine ? Tînărul (repede) : — Ei, cine ! Otilia... O atrage tocmai faptul să eşti suferind. Eşti diferit şi ai nevoie de ea. Spre deosebire de... ceilalţi. Dida (ironic) : — De unde ştii ? Tînărul (concentrat) : — Otilia s'a apropiat de mine, spontan, cînd mi-a fost rău. Eram cineva care avea nevoie de ajutorul ei. Dida (rîde uşor) : Un băiat zdravăn şi ...frumuşel, care face o răceală, nu e un agonic. Tînărul : — Eşti un agonic foarte prezentabil. Dida : — Mersi. Prea amabil. Tînărul (repede) : — Mă gîndeam că un mare devotament ar tenta-o. E ceva ce iese din comun şi am impresia că are oroare de banal. E o... originală. Dida (neutru) : — Nici ea nu e atît de zăltată, nici eu atît de iresponsabil. Tînărul : — Crezi că iubirea e un sen-

timent rezonabil ? Dida : — Nici un sentiment nu e rezonabil. A fi rezonabil înseamnă tocmai a nu te lăsa tîrît de sentimente. A le domina. Tînărul : — Rezon. Dida : — Şi, pe urmă, florile's frumoase în ele însele, nu-i nevoie neapărat să le mănînci ca să le admiri. Tînărul : — Adică. Dida : — Prezenţa ei mă stimula, atîta tot. Ca o explozie de vitalitate. Fumează amîndoi în tăcere. Tînărul (încet) : — Dar de ce vrea să fie cu dinadinsul dezagreabilă ? Partea rea e că uneori reuşeşte. Dida : — Tocmai tu nu pricepi? Situaţia ei familială şi... aşa, în genere, i-au creat o stare de... inferioritate. Crezîndu-se atacată, se apără mereu. Şi aşa a devenit o mică războinică. Tînărul : — Nu se apără, atacă. Dida : — Defensiv. Sperioşii sunt agresivi. Dar dacă vede că nu vrei s'o ataci, s'o umileşti, depune şi ea armele. Tînărul (iritat) : — Arme şi bagaje. Ce înseamnă în cazul ei a depune armele ? Care arme ? Dida (surîde): — Vezi că şi tu eşti ca şi ea ? Mereu cu mâna pe mînerul paloşului. Alelei. Pari agresiv şi ea, simţind asta, devine războinică. Tînărul (agresiv) : — Sunt războinic ? Dida (rîde) : — Pari numai. Te temi să nu fii jignit, depreciat, umilit. De aceea eşti mefient şi certăreţ. Te uiţi chiondărîş. Te temi pînă şi de biata Otilia. Tînărul : — Să mă tem ? Eu nu mă tem de nimeni. Dida : — Ei, vezi ? Nu fii fanfaron, băiete. Fiecare ins se teme de ceva. Între voi doi trebuie să cedeze cineva. Cel mai rezonabil, mai sigur de viitorul său, cel mai tare. Tînărul : — Da' de ce ? Dida : — Cînd te va vedea blînd ca un miel şi înţelegător ca un brahman, se face ea însăşi mieluşică. Tînărul : — Bine, dar de ce atîta caznă ? Fericirea asta pare un canon... Dida (grav) : — Ascultă, Daniel... O iubeşti ? Tînărul : — Cred că da. Nu ştiu. N'am experimentat sentimentul ăsta. Dar poate e doar prima femeie care a... care mi-a dat atenţie. Dar asta să fie cu adevărat dragostea ? Dida : — Întreabă-te.

Numai tu poți răspunde corect la chestiunea asta. Tînărul (ridică din umeri) : — Nu am nici o experiență a sentimentului, ți-am spus. Atracție... tulburare, interes... exagerat pentru... persoana ei... E suficient pentru un diagnostic ? Ai trăit mai multe : ce e iubirea ? Cum se manifestă ? Dida (rîde) : — E o stare de exaltare, de intensitate... care-și ajunge sieși. Calm : De fapt, fiecare o resimte altfel. Pentru unii e o formă superioară de egoism : e a mea ! Altora le e prilej de depășire. Mai rar. Tînărul (concentrat) : — Eu sunt o mașină de înregistrat date privitoare la corpul omenesc... la funcțiile și disfuncțiile lui fiziologice. Oase, mușchi, vase, nervi, glande... Dida : — Da. Și ? Nu văd legătura. Tînărul : — Sunt o energie concentrată înspre un scop concret. Dida : — Numai atît ? Tînărul : — Încă nu știu. Deocamdată ignor dacă mai am și alte disponibilități. Dida : — Cred că alte zone... nu au fost încă solicitate. Tînărul : — Exact. Dida: — Te-ai temut să-ți creezi și alte... vulnerabilități. Tînărul : — Tocmai. Mai mă tem și de această... necunoscută. Dida : — Otilia ? Tînărul : — Nu. Necunoscuta din formula mea. Iubirea ar fi... o hemoragie a energiei mele... foarte limitată, mă tem. Dida (se ridică) : — Îți subestimezi forțele. Tînărul : — Nu. Din păcate, nu. Dida (în picioare) : — Cred că lucrurile pot fi privite și altfel. Iubirea este generatoare de energie. Îndrăgostitul are o forță teribilă. Tînărul : — Ca și nebunul. Dida (rîde) : — Nu chiar așa. Dar... e o formă patologică. Oricum... mai vorbim... (Iese). Studentul se întinse pe pat, cu picioarele mai acană, să nu murdărească pătura și hotărî să mediteze coerent. Se găsise nitam nisam, îmbarcat pe corabia beată, logodit, fără a fi gîndit la situația nouă, fără a fi măcar sigur că o iubește pe Otilia atît de temeinic încît să o ia drept nevastă, fără măcar a ști ce sentimente nutrește dînsa față de el. Totul fusese repede, echivoc, neconcludent și (în ce măsură ?) manipulat. Chiar

de-ar mai rămîne pînă la sfîrşitul vacanţei aici, la Castel, încă nu ar şti — în două săptămîni — cît de şubred sau trainic era sentimentul său. Conu Leonida forţase nota sau uşa ca să-l facă să se angajeze în public, să-l priponească într'o chestiune atît de delicată şi vitală. Tot el, probabil, o înbrîncise sufleteşte, şi pe fată, ca să nu mai dea înapoi. Chibzuise repede comandantul *Propăşirii* şi se grăbea să înnoade tîrgul ce i se părea chilipir pentru Otilia. Dar în locul rîvnitei limpeziri, toate i se încurcau mai abitir în minte pe măsură ce încerca a le limpezi. — Ti-că-lo-su-le·! Daniel trezit cu brutalitate din somn de glasul răguşit şi trivial, deschise ochii, buimac. Ce vedea cu ochii era oare aievea, sau pură năzărire? Ti-că-lo-su-le! repeta vocea joasă, răguşită de furie şi trivialitate a Otiliei. Otilia cu o faţă lăbărţată, căzută, strîmbă, şi absolut vulgară. O Menadă de mahala. O ţaţă lovită de streche. Bărbatul (lăfăit pe pat, dînd-o pe glumă): — Taci muiere. Mai bine scoate-mi meşii, scarpină-mă la tălpi şi adu şerbetul, cum se cuvine. — Eşti un ti-că-los! Trupul ţeapăn îi tremură, braţele, de-a lungul corpului, rigide, tremură şi ele, pumnii, albiţi de încleştaţi ce sunt, vinele gîtului umflate, bătînd. Apucată. — Am înţeles ideea. Dar ce nu pricep e... Dumnea-lui în-ţe-le-ge! Dar dum-nea-lui nu pri-ce-pe! Dumnealui e un tînăr stu-di-os, distins, în-ţe-le-ge numai i-dei, lucrurile vulga-re nu le pri-ce-pe, dar de făcut le fa-ce! Voce joasă, viscerală, ejectînd sarcasme groase şi, în mod ciudat, aproape voluptuoasă. — Nu ţipa cucoană, c'ameţesc. Spune-mi şi mie ce-am făcut, ca să ştiu şi eu. — Dom-nul nu şti-e! Dom-nul e i-res-pon-sa-bil. Un biet orfan bătut de soartă, neştiutor şi fără de noroc. Naiv, naiv, da' cu ochii după fuste şi mâna după parale. Incontestabil, glasul trivial este voluptuos. — Fustele ca fustele, dar parale, ioc. — Aşaaa? Obrazul vînăt şi strîmb, privirea exorbitată, fixă, rătăcită, gura, larg deschisă, vomita

ură fără oprire. Fără să se poată opri. Aşa sunteţi toţi, nenorociţilor ! Bani şi pămînt. Bani şi hectare. Bani şi moşii. Vînd nu vînd. Cumpăr nu cumpăr. Are bani n'are bani. Are zestre n'are zestre. Am, am avut, o să mai am. Bani bani bani şi iarăşi bani. Şi pămînt. Mult, mai mult, şi mai mult, tot pămîntul. Nu v'ajunge'ntreg pămîntul nenorociţilor. Nu vă mai săturaţi. Hămesiţi şi curvari, asta sunteţi. Bani şi pămînt. Şi o luaţi de la 'nceput. Cumpăr nu cumpăr. Cumpăr moşii, cumpăr case, cumpăr troace, boarfe, neveste, dobitoace şi iar şi iar, cumpăr, cumpăr, cumpăăăăăr ! Da' ce credeţi voi, nenorociţilor, că orice se poate cumpăra, că totu-i de vînzare, chiar tot, tot, tot ? Cum de vă mai rabdă pămîntul, mă'ntreb, cum, cum ? Respingătoare şi fascinantă. Ca orice atrocitate. Şi voluptuoasă. Voluptatea agresivităţii ? Beţie a furiei ? A se descărca de o ură îndelung adunată şi tăcută ? Voluptatea abjecţiei ? Plăcerea de a se înjosi, a se bălăcări şi tăvăli în degradare, degradîndu-l şi pe celălalt ? Voluptate a răului ? Satisfacţia de a face altuia şi sieşi rău ? — Stai binişor, femeie, că's slab de înger. Şi tare de cap. Nu mă ştiu să fi cumpărat, nici să fi vîndut ceva, cumva. — Aşaaaa ? Tot eu să spun, tot eu să fac, tot eu să dreg, tot eu, tot eu, tot eu ? ! Voluptate a desfrînării. — Ce sunt eu ? Femeie la toate ? Zdreanţă ? Otreapă ? Vocea urcă în registrele înalte, din ce în ce mai stridentă, mai acută, paroxistică : — M'ai cumpărat ca pe o tîrfă. Asta ai făcut. M'ai cumpărat ca pe ul-ti-ma, cea-mai-de-jos tîrfă. Gîfîie, epuizată. Se potoleşte. Şi pe măsură ce se linişteşte, îmbătrîneşte. S'a potolit. O femeie bătrînă. Junele corupt, cu milă şi 'ntristare : — Da' ce sunt eu, cocoană, neguţător de carne vie ? Otilia, istovită şi amară : — Ştiu eu ce eşti ? Negustorul de sclave : — Student în medicină. Nici mai mult, nici mai puţin. Atît. Dar cum de-ţi dădu în gînd ideea ? Sclava (care s'a aşezat, frîntă, pe scaun) cu voce atonă : — I-ai cerut lui Leonida să-ţi cumpere

pămîntul. — Junele : — Da. Adică nu. — Juna : — Cum da, adică nu. — Junele : — Nu eu i'am cerut. El mi-a cerut. Ea, obosită : — Şi tu ce i-ai răspuns. — Că da. În principiu. — Ei, vezi. — Nu, nu văd. Ce-are a face una cu alta ? Nu te supăra, dar din lut s'a zămislit Adam, nu Eva. Otilia îndepărtează gluma cu mâna, printr'un gest de lehamite. Apoi, cu sarcasm lipsit de chef şi snagă : — Pămîntul zămisleşte bani... bani de zestre... bani de studii... bani pentru cabinetele medicilor vestiţi şi distinşi... după cum se poate lesne observa, bani şi iarăşi bani. Adaugă, amară : bani ca să mă iei de le-giu-i-tă so-ţie, în faţa oamenilor şi a Celui-de-sus... bani ca să mă iubeşti şi să mă respecţi... după cum se cuvine. — Chiar aşa să fie ? — Aşa. Din păcate... Mirele începe să se 'nfurie : — Nu spuneai tu că averea e o promisiune de frumuseţe ? Otilia, în şoaptă : — Tocmai. Ce nu e frumos în povestea asta. Totul e frumos. Şi bine. Nici că se poate mai bine şi mai frumos. Şi au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţe... Şi trăiesc şi astăzi, de n'or fi murit. Se ridică încet şi, tîrîndu-şi greu trupul greoi, iese, obosită, bătrînă. Ginerica (amărît) : — Are temperament ! Acelaşi joc : Vezi, asta-i dacă te însori. Se ridică de pe şezut, se scarpină lin (la ceafă) necăjit : Ce-i drept, de bani a fost vorba, dar în legătură cu pămîntul... nu cu fata. Mi-a vorbit — aşa-i — de cabinetul meu şi de zestrea ei, dar părea să nu fie nici o legătură între. Adică era dar nespusă şi el pricepea că eu pricepusem, dar nimic pe faţă, desluşit. Nu reieşea că ambele pacte cu Scaraoţchi s'ar condiţiona reciproc. Mărturisi : Ar fi trebuit (probabil) să-i fac o declaraţie de amor. În loc de asta, eu, imbecilul... Şi acum, ce ne facem ? Trebuie să meditez repede şi precis. Zise şi adormi. Prin somn, Daniel simţi că în cameră se află cineva străin. Prezenţa necunoscută îl trezi, dar tînărul rămase cu pleoapele închise. Hardughia asta cu nenumărate uşi ce nu se'ncuiau şi în care oricine poate da buzna

peste oricine, oricum şi oricînd. Clădăraie grotescă unde fiecare se simte şi lipsit de intimitate şi singur. Ţinînd pleoapele închise, Daniel auzi paşi uşori, clinchet de ceşti şi foşnet de mătase. Lampa era aprinsă, deşi prin fereastră pătrundea încet o lumină fumurie. Să fie dimineaţă sau seară ? Se rătăcise în timp, fără busolă. Se scufundase în vreme, iar ornicul său, şi el, se înnecase. Dealtfel în casa asta, poate chiar pe meleagurile astea, nimeni nu măsura timpul, nici măcar cu clepsidra. Nimeni n'avea ceas şi nimeni nu-i simţea nici nevoia, nici lipsa. O excepţie : Pascalopol. Numai el avea unul şi care funcţiona. Bine — aşa se părea. Tocmai bine. Întoarsă cu spatele la Daniel, trebăluind (după clinchetit) cu ceşcuţe şi linguriţe, o femeie înaltă, în mătase grea de culoarea vinului roşu, vechi. Îi aduse, pe tăviţa binecunoscută, ceaşca, din care fumegau arome amărui : — E mare şi amară, spuse Otilia şi surîse. Surîs fragil, de convalescentă, pe un chip matur, liniştit şi cumva şters de orice expresie. Somnorosul : — Cît să fie ceasul ? Otilia, întorcînd capul şi privind pe fereastră : — E seară. — Auăleu. Am dormit, nu glumă. — Ai pierdut sau cîştigat o zi. De viaţă, cum se spune. — Nu pricep ce e cu somnolenţa asta a mea. Eu dorm puţin noaptea şi ziua deloc, niciodată. — Aşa e cînd începi să te odihneşti, te simţi şi mai obosit, abea pe urmă îţi revii. Dealtfel, aici totul te trage la somn. — Totuşi, văd că lumea se agită, hotărăşte, face, desface. — Aşa mi s'a părut şi mie. Un timp. Dar nu. E o aparenţă. În realitate toţi dorm buştean. Sau aproape toţi. — Crezi ? — Nu cred. Ştiu. Din păcate. Se aşează pe pat la picioarele somnorosului, foşnindu-şi mătasea rochiei care, acum se vede, face ape, roşu sumbru şi albastru nocturn. Otilia : — Culmea e că se simt bine. Cu toate belelele. Se spune că atunci cînd îngheţi de tot, ţi-e cald şi foarte bine. Somnorosul : — Dar tu ? Otilia (zîmbind) :

— Eu ? Nu vezi ? Dorm. Somnorosul : — Nu s'ar spune. Frumoasa adormită : — Ba da. Numai că eu am somnul mai uşor şi mai... neliniştit. Şi după toate, tot eu te trezesc. Păi cum vine asta ? (surîzînd iarăşi) Fata îl trezeşte pe Frumosul adormit ? Inversăm rolurile ? — De ce nu ? Sau, dacă vrei, să trăim altă poveste. — N'ar fi o idee rea. Altă poveste-ntr-altă traistă. Frumosul adormit : — De pildă Merele de aur. Şi acolo e cu o somnoroasă. Cînd vine pasărea măiastră... la miez de noapte şi la furt de mere... feciorii păzitori adorm. Doar Făt-Frumos, proptit cu căpăţîna'n suliţă, sau lance, nu. Îl trezeşte durerea. Otilia, brusc însufleţită : — Foarte adevărat. Studentul în medicină (zîmbind) : — Asta ai alege tu ? Eu n'am dreptul. N'am voie. Otilia : — Nu e pe alese. Ei, dac-ar fi şi-ar fi să aleg... ia să vedem... aş alege... bucuria. Dar cum n'am de ales, aleg... lancea. Zîmbesc amîndoi. El (mormăind) : — Ai o rochie... frumoasă. Ea (înflorită) : — Da ? ! El (plin de bune intenţii) : — Da... e o stofă... mai aparte. Ea (rîde uşor) : — Nu e stofă. E saten. El (convins) : — Aha. Ea (exactă) : — Satin-duchesse. El : — Cum ? Ea (surîde) : Satin-duchesse. El (pătruns) : — Aşa. Ea (pedagogic) : — Nu ştiu precis etimologia expresiei, dar înseamnă probabil satenul pe care-l poartă ducesele, nu vă fie cu supărare. Aşa cred. Aşa sper (rîde). Chiar dacă nu e adevărat, e frumos. Aşadar (se ridică, mlădioasă şi, ţinîndu-şi cu vîrful degetelor poalele rochiei, îi face o adîncă plecăciune, plină de graţie, anunţînd) : — Ducesa Otilia-Odeta-Nastasia-Valkiria Se aşează iarăşi la picioarele Somnorosului, contemplîndu-şi rochia cu ochi obiectiv, critic : — Nu prea e potrivită pentru casă. Doar dacă dai o mare soareà. Nu-mi rămîne decît să consider seara asta o... seară gravă. El (zîmbitor şi încurcat, neştiind ce să spună, prelungeşte subiectul, bolborosind) : — Daaa... e o stofă mai... deosebită şi face aşaaaa... un fel de ape... roşu închis şi albastru închis.

Ea (certitudinar) : — Sigur. Dacă e șanjantă. El (precis) : — Păi Pascalopol spunea că taftaua e șanjantă. Ea (la fel de precis) : — Și taftaua. Și una și alta sunt șanjante, dacă sunt. El (perplex) : — Păi cum vine asta ? Ea (didactic și grav) : — Păi vine foarte bine. Și taftaua și satin-duchesse-ul pot fi simple, „unies" cum se spune, de o singură culoare, sau șanjante, în două culori, ba poate chiar în mai multe. Nu imprimate, cu desene, cu floricele, sau picățele, sau arabescuri, nu, asta e altceva, ci, după cum se vede, cu ape. Mătăsuri șanjante, frate, ce-i așa de greu de priceput, adică schimbătoare. El (copleșit): — Auăleu. Ce de farafastîcuri ! Stofe simple (eu rămîn la stofă, mai mult nu pot) și stofe schimbătoare. Păi voi vă îmbrăcați alegoric ? Și ce mai de-a nuanțe ! Imprimat. Neimprimat. Cu arabescuri. Cu picățele. Otilia (zîmbind) : — Nuanțele sunt... variațiuni pe o tematică elementară. El : — Pentru că veni vorba : ascultă Otilio, de ce porți tu sacul ăla căcăniu, oribil. Nu-l pui mereu, e drept, dar îl pui, în loc să-l zvîrli naibii. Aruncă-l, soro, că te sluțește. Nu m'oi fi pricepînd eu la haine, nici nu pretind, nu mă interesează, dar sacul ăla căcăniu e ceva de groază. Otilia : — Nici gînd. Îmi trebuie. Îmi place. Îmi convine. Mi-e drag. Îl port cînd sunt fără chef. Cînd vreau să stau nespălată, nepieptănată, să zac, să zac, să zac. Sau, dimpotrivă : îl port... disciplinar. Sau îl pun cînd am chef. Depinde. El : — Depinde de ce ? Ea (îngînîndu-l) : — Depinde de ce. De ce, pentru ce, la ce, și iarăși de ce. Uite-așa, na. Ce atîta logică, domnule. Depinde de multe. De fel de fel de lucruri. El (bate în retragere) : — Ei sigur... Trece o înceată clipă. El (șovăitor) : — Rochia astaaa... e un dar ? Ea (devine atentă, precautä, în așteptare) : — Da, e un dar. Tace. Apoi (cu glas neutru) : — De la Pascalopol. Adaugă la modul expozitiv : — Ne-a adus, Tincuței și mie, cîte-o rochie... și alte mici nimicuri, ca întotdea-

una. Trece un timp de. Otilia (cu acel chip matur, liniștit și fără expresie de la începutul serii) : — În orice caz cred, sper, că e ultimul dar pe care mi-l face Leonida. El (nu pricepe) : — Daa... mă rog... Ea : — Deci, nu-i vinzi pămîntul. El : — De ce „deci“ ? Nu văd ce are una cu alta. Ea : — „Deci“ nu accepți banii... de zestre. El : — Dacă nu vrei tu, nu-i accept. Ne-ar prinde bine, totuși. Ea (corosiv) : — „Deci“ ai nevoie de banii ăștia. El (tot nu pricepe) : — Sigur. Ne-am descurca și noi mai ușor. Ea (tăios) : — Ne descurcăm și fără ei. Ne descurcăm oricum. — Eu, ca eu, m'am obișnuit cu lihneala, cu dormitul în frig — fac cuie de la zece ani — haine roase și alte mizerii. Dar tu ? Otilia (zîmbind) : — Eu o să trăiesc dramatic și exemplar. Felix : — Otilia, nu e un joc, să știi. Otilia : — De ce nu ? Felix : — Jocul de-a existența este singurul care nu se poate juca. Ai să mă 'ntrebi de ce. Otilia : — Da. Te 'ntreb de ce. Felix : — Am să-ți spun. M'am gîndit la lucrul ăsta. Am fost silit să mă gîndesc. Nu te joci de-a viața pentru simplul motiv că nu poți spune : nu mă mai joc. M'am plictisit, am obosit, nu mai vreau, nu mai pot, gata, nu mă mai joc, ei, asta nu se poate. Oricît de plicticos, de obositor sau de prostesc ar fi jocul, nu te poți retrage din el decît de tot. Nu există pauză ; pauza intră tot în joc. Sau, dacă vrei... să luăm exemplul... clasic al piesei de teatru : orice lucru trăit și orice lucru netrăit împing inexorabil acțiunea spre deznodămînt, cînd cade cortina și se sting toate luminile. Orice act și orice inacțiune sunt hotărîtoare. Iar antractele fac parte din piesă. Otilia (emoționată) : — Ești obosit. Felix : — Sunt obosit... probabil. Dar nu-mi pot permite să mă odihnesc prea mult. Mă așteaptă un drum lung și greu. Ea : — Nu-i nimic. Pot să țiu pasul la drumuri oricît de lungi și de grele. (Zîmbind) Ți-am spus doar că bat pădurile cu haita și trec Dunărea înnot. Știu cum să respir, cum să mă mișc, să-mi economisesc puterile, pentru că toate astea sunt o

știință. Care se învață în practică, dragă domnule. El : — Crezi ? Otilia : — Cred. Pot să fac orice. Să fac mîncare, să fac foame, spăl rufe, frec podele, mă fac curvă. Jefuiesc. Fac moarte de om. Felix : — Glumești. Otilia : — Un pic. Felix : — Dacă nu ești serioasă, ce să mai... Otilia : — Ba tocmai că sunt serioasă. Ăsta e defectul meu. Felix : — Vezi, uneori îmi vine greu, foarte greu, cu viața ascetic pauperă pe care o duc. Dar am dreptul de a mă constrînge pe mine. Pe tine însă... Otilia : — Îl am eu. Și, în definitiv, de unde știi tu ce mi-ar fi constrîngere și greutate și ce, bucurie ? El : — Sunt un om cinstit. Trebuia să te avertizez, nu ? ! Ea (execută micuța ei strîmbătură sarcastică) : — Da... dar poate nu chiar așa de stăruitor. Din delicatețe ai apăsat prea tare. El (încurcat) — Iartă-mă, nu te știu prea bine și. Ea (îl înțeapă) : — Cum ? Nu mă știi bine ? Și eu care credeam că mă cunoști ca pe manualul tău de anatomie... El (fîstîcit) : — Nu. Vrea să spun că. Otilia : — Lasă. Nu-i ne-a-pă-ra-tă nevoie să mă știi tu. Destul că mă cunosc eu. Poate chiar prea bine. (După o scurtă pauză) Otilia, în șoaptă : — Cu toate că... din cînd în cînd... îmi fac mie însămi cîte o mică surpriză. Felix : — Tocmai. De unde știi că ai să reziști la... lipsuri. Otilia : — Pot să îndur orice. Numai umilința nu. Lucru verificat. Autentic. Sută la sută. Garantat. Dacă doriți... Felix (dur) : — Și sărăcia, pentru că de să-ră-ci-e e vorba, nu te va umili ? Otilia : — Vom fi o pereche săracă, demnă și multilateral virtuoasă. Un canon de virtute. Și îi vom canoni pe toți cu tăria noastră sufletească. Felix : — Iar te joci. Nu spuneai chiar tu, ieri, alaltăieri, că sărăcia e urîtă ? Otilia : — O zei ! Și ce dacă spuneam ? Ieri a fost ieri și astăzi e azi. Ieri spuneam un lucru, astăzi spun alt lucru. Vrei să știi probabil ce cred eu de fapt. Foarte simplu : ieri credeam una, astăzi cred alta. Și mai vrei să știi cum se leagă una cu alta. Foarte ușor : prin mine. Sau, mai pompos : ce legătură este între

două lucruri opuse : ei bine, legătura asta este Otilia. Adică eu. Nu știu cum o fi din punct de vedere logic — m'ai omorît cu logica — dar din punctul de vedere al realității este adevărat : eu, Otilia, sunt o realitate, și cînd spun da și cînd spun nu și cînd spun da și nu totodată. — Bine. Așa să fie. — Așa este. Felix : — Eu sunt pentru lucrurile clare și distincte. Otilia : Nu toate lucrurile sunt clare și distincte. Felix : — Știu. Tocmai. Dar nu le suport pe cele tulburi. Poate pentru că sunt prea... vulnerabil față de ele. Am oroare de vag. De confuz. De incert. Otilia : — Aha. Mătăluță vrei certitudini. Numai atît ? Felix : — Degeaba rîzi de mine. Spun doar așa : dat fiind că... unele lucruri sunt amestecate și tulburi, cunoașterea noastră despre ele trebuie să fie clară și distinctă. Expresia dealtfel aparține unui filosof. — Tu ești medic nu filosof. Sau nu ai vocație pentru medicină ? Afară de asta ce „ne în-va-ță“ o veche înțelepciune : mai întîi trăiește și pe urmă filozofează. Vezi ce deșteaptă și cuminte sunt ? Și drăgălașe pe deasupra. Nu-i așa că sunt încîntătoare ? Dragă domnule, dacă vrei să ai o cunoaștere limpede și distinctă despre lucruri, trebuie să le clarifici, nu să le simplifici. Uf ! ți-am ținut un adevărat logos. — Îți răspund punct cu punct, sau aproape. Nu știu dacă am sau nu vocație pentru medicină, dar voi fi cu certitudine medic. Așa am hotărît pentru că am fost obligat. Pentru mine altă soluție nu există. Iar dictonul pe care l'ai citat și după care trebuie mai întîi să trăim și abea pe urmă să filozofăm nu este adevărat, sau ne propune o inutilitate. Filozofia de pe urmă mi se pare zadarnică. Mult prea tîrzie. Trebuie, cred eu, să trăiești și să filozofezi în același timp, altfel nu se poate, n'ai cum, nu pricepi nimic, nu decizi nimic, n'ai valori, n'ai busolă, nici stea polară, ești la cheremul întîmplării, împrejurărilor, oamenilor și lucrurilor, te poartă existența de colo-colo, ca pe un pai netrebnic.

— Şi tu nu vrei să fii pai ci trestie gînditoare. — Încerc. Dar... pentru că veni vorba de claritate, fă-mă să pricep un lucru. — Care ? — De ce, dacă eşti într'o situaţie grea, nu vrei să ţi-o uşureze cineva, sau să-i atenueze dificultăţile, atunci cînd se poate. Cînd nu e posibil, nu e posibil. A respinge însă o posibilitate mi se pare iraţional. Otilia (glacial) : — Aşa. Te referi la banii lui Pascalopol. Mda. Nu vreau să-mi uşureze situaţia... sau să-mi a-te-nu-e-ze greutăţile alt bărbat decît bărbatul meu. Nu vreau să se strecoare absolut nimeni între bărbatul meu şi mine. Ţi-am răspuns raţional, cred. Şi nu vreau, nu mai vreau să datorez nimănui nimic. E destul de clar şi de distinct ? — Da. Totuşi... nu spuneai că Pascalopol s'a purtat cu tine ca un tată ? Ori un părinte... — S'a purtat cu mine *ca* un tată, dar nu îmi este to-tuşi părinte. Felix (dumirit) : — A, şi tu nu vrei să primeşti de la un alt... Otilia : — Eu nu vreau ca *Tu* să primeşti de la un alt... Felix (ţîfnos) : — De ce ? A fost... ceva... între... Otilia (între mînie şi hilaritate) : — Iată demnitatea regăsită ! Cînd e vorba de gelozie, bărbatul, gata, prompt şi teribil. Felix : — Mă tem... şi de altceva, mai grav. Poate decisiv. — Ţi-e frică ? Ţie ? ! Felix : — Mă tem că, atunci cînd ai să dai de greu, cu adevărat, în concret, nu în principiu, ai să mă învinuieşti pe mine pentru toate greutăţile. N'ai să-mi spui mie probabil, dar, aproape sigur, ai să-ţi spui ţie că sunt netrebnic, nevolnic, bicisnic. Otilia : — Nu. Numai rapacitatea, minciuna, laşitatea sunt vinovăţii. Pentru mine, cel puţin. Iar de minţit nu mă mint singură, nu din alt motiv dar pentru că nu pot. Lucru de care-mi pare rău, mărturisesc. Uneori aş dori foarte mult să mă mint dar nu prea reuşesc. Felix : — N'aş vrea să intri în căsătorie gata resemnată. Otilia : — Dar cine vorbeşte de resemnare ? După un timp de, voi fi eleganta, distinsa, fermecătoarea deşi planturoasa doamnă Otilia Nistor, membră a diferitelor comitete şi comiţii de cucoane mizantropic-filantropice,

soția eminentului nostru doctor Felix-Daniel Nistor, membru carevasăzică etțetera. Felix : — Pînă atunci mai va... Vor trece anii. Otilia : — ... ca nori lungi pe șesuri. Felix : — Tocmai. Și niciodată n'au să vină iară. Femeia, așa se spune, se ofilește repede... îi piere strălucirea... N'ai să-mi ierți timpul pierdut. Otilia : — Cum e femeia, cum nu e femeia. Sunt milioane și milioane de femei... și nu seamănă chiar toate în mod absolut. Lasă tu floarea ofilită. Iar timpul pierdut poate fi regăsit. Într-un fel sau altul. S'a mai întîmplat. Cazuri există. Se mai pot întîmpla. Felix : — Am impresia... cred, sper că ai să accepți greul propriu-zis, dar monotonia... plictisul, tocmai tu... știu eu ? Otilia : — Și eternitatea este monotonă. Așa se pare. Felix (în șoaptă): — Noi suntem însă muritori. Iar tu, așa parcă spuneai, vrei tot. Otilia îl privește, o înceată clipă, apoi spune liniștit și limpede : — Băiete, ești un prost.

UN URLET ÎN NOAPTE. Cînd se trezi ploua din nou, mărunt de data asta. În odăiță era frig și întunerec, nu avea ce face acolo, așa că porni să-l găsească pe Leonida. Totul era simplu : renunța, adică renunțau, la mărinimoasa zestre și chiar la vînzarea pămîntului către dînsul, cu preț sporit, apoi îi va comunica Otiliei și gata ! Înainta orbecăind prin coridorul umed. Aer sinistru, mormăi călătorul, de Castel părăsit și pustiit. Au făcut treabă temeinică mangosiții, cu piatră și cărămidă, sănătoasă, de l-au ars două incendii și tot stă trufaș. Zeci de camere. Cui i-or fi trebuit ? Și la ce folos clădăria asta dementă, aci, în pustietăți, în prag de aliotman ? Fală neghioabă, multă nesăbuială... Sau exista — cumva — un plan pieziș și tăios ce nu înmugurise în devla bietului Andronache ci a unui nărăvit la domnie, trăgînd sfori multe unse cu miere... Altfel

de unde să fi luat zmolitul Andronache atîtea mijloace și forțe ? Cuib întărit al taifasului de taină ? Letopisețele și hrisoavele cu buche înflorată foșgăie de comploate în halat și cipici, mesageri în meși și șalvari verzi, boieri cu cucă mare cît un cozonac moldovenesc puind barbă lîngă barbă, împletind ițe fumegoase, pufăind din narghilé tăinuiri vinovate cu aburi roșii, de sînge, cocoane muiate în mătăsării liliachii picurînd otrăvuri repezi în prag de noapte, gealați descăpățînînd pe butuc, arapi unsuroși tăind cu dichis urechi, nase și alte părți peninsulare, iscoade rase în cap călărind pe deșelatelea pe cai mici de stepă, mitropoliți cu rochii negre, foșnitoare, de Damasc și călugărei măslinii, subțirei, cu dantelăraie multă pe dedesubt, un popor de mesageri ducînd și aducînd țidule piezișe, iar între firele lipicios otrăvite ale paianjenișului subțire se aținteau doi vulturi imperiali cu clonț de fier și ochi de rubini, iar dincolo de Dunărea galbenă și leneșă harăpimea toată călare pe cămile cocoșate și cu maimuțe în spinare, molahi nebuni, mameluci pe cai iabrași, și toată puzderia bărboasă și păduchioasă a nisipurilor mișcătoare și a câmpiilor sărate, sterpe, bulucind să acopere lumea cu leșuri ciugulite de corbi croncănitori, stîrvuri viermănoase, pereți fumegători și tîrguri în pradă și sleire. Fiece barbă șoptitoare se legase ocolit de unul dintre cele trei turnuri mari pofticioase, și cînta din toiag să-i vină oile de peste munți sau Dunăre. Cîtă cîinoșenie avusese un vodă șperțar, belitor și prepuelnic sau cîte îndreptări sigure asupra zavistnicilor, nici azi scormonitorii istorici nu înclinaseră balanța cu tărie, în atît giubelele cîrtitoare fierbeau în zîzanie coclită. Și nu erau acele vremi dospite prea în urmă, prima jumătate a veacului abia scurs dădea mărturie de sînge, spaime și scîrbă. Și totuși, după abia cinci decenii fața țării se schimbase, zavistiile în iminei zăceau lepădate spre ronțăirea șoarecilor știrbi de bibliotecă. Iar Castelul amintit se potolise într'un conac mai cu moț —

doar. Abia ivitul secol îşi avea şoselele largi, pietruite şi drepte, cale suitoare mereu şi cu saţ. Călătorul, dînd de un perete ud şi orb se retrase ; ajuns în faţa unei clanţe se opinti, dar uşa nu se urni : era falsă, zidită, oarbă ca şi peretele din potrivă. Iluzie, cui ? Porni încet — înainte ?, înapoi ? — şi, la un moment dat, deschise o uşă, intră. Se afla în marea cameră roşie în care fotoliile se îmbrăcaseră în pluş purpuriu. În picioare, masiv şi netulburat, comandantul vasului purta cu eleganţă un halat albastru ca Dunărea din valsurile vieneze. Bărbatul pofti musafirul cu o mână ospitalieră, pe unul dintre cele două fotolii ce se desfătau în faţa focului vesel şi bine nutrit. În timp ce băiatul se lăfăise cu o degajare falsă, masivul bărbat extrase dintr'un masiv bufet, două păhărele burduhoase şi o carafă pîntecoasă cu lichid vişiniu. — Te aşteptam tinere amic. Turnă atent apoi se lăfăi în fotoliul de vizavi. — Sunteţi, începu tînărul, nu numai un bărbat serios, dar şi generos. Marinarul aprobă din cap. Iată ce îmi dă curajul de a vă exprima o părere pe care, sper, o veţi primi în spiritul în care a fost gîndită şi nu altfel... Între cei doi bărbaţi se afla o măsuţă rotundă, joasă, pirogravată. Comandantul *Propăşirii* îşi aprinse un trabuc negru. — M'am gîndit să nu accept generoasa zestre care... pe care... Aş avea aerul că mă căsătoresc din interes, ceea ce nu este cazul. Dealtfel şi domnişoara Otilia împărtăşeşte întru totul această opinie. Maturul ridică păhărelul vişiniu invitîndu-l, din ochi, pe tînăr să îl imite, ceea ce acesta şi făcu. Bărbaţii ciocniră, sorbiră şi hodiniră păhărelele. — Din acelaşi unghi de vedere, reluă tînărul, am hotărît să vînd pămîntul muşteriului ales de Tănase. Maturul goli păhărelul : — E tare. Tînărul îl imită şi aprobă : — E tare. Generos : — Nu aş vrea ca într'un fel să umbresc printr'o afacere sau alta căsătoria mea cu Otilia, moment important pentru... astfel încît să aibe cumva... Bărbatul dădu din cap, grav. Pufăia din trabucul negru. Dar cum

— continuă tînărul — inițiativa asta o privea și pe... o privea în primul rînd pe... viitoarea mea soție... era normal să o consult. Bărbatul dădu, grav, din cap. — Trebuie dar ca, reluă, mulțumindu-vă încă o dată pentru generosul gest pe care atît de patern l-ați acordat... orfanei, să fiu nevoit a nu-l accepta. Comandantul oftă din greu : — Ați vorbit ca un adevărat bărbat care vrea să-și cîrmuiască singur barca în contra talazurilor potrivnice. — Mulțumesc, se fîstîci logodnicul. — Dealtfel, continuă binevoitorul bărbat, suma obținută prin vînzarea pămîntului deși mică, va ajunge unui tînăr cumpătat, mai ales că e și singur. — Cum... singur... ?, rîse tînărul. — Cred că e într'adevăr cuminte să nu vă căsătoriți înainte de a fi cu adevărat pe picioarele dvs. — Bine... dar eu sunt... logodit cu... vreau să zic... logodit cu... domnișoara... Marinarul pufăi din trabuc : — Nu am căderea de a vorbi în numele Otiliei... Pot să vă comunic însă un gînd al dînsei. Imediat după sărbători intenționează o călătorie navală... Cu mine, desigur. Domnișoara va fi oaspete de onoare pe *Propășirea*. Vom vizita Belgradul, Buda, Bratislava și, mă rog, Viena, regina Dunării. Sper să fiu un ghid dibaci și să o fac să nu se plictisească prea mult lîngă un om, nu-i așa, vîrstnic și, altfel, cam ursuz. Tînărul (a înghițit șopîrla și acum o digeră) : — Important e că se mărită. Cu cine, e secundar. Vîrstnicul : — Cred că m'ați înțeles greșit.. Nu spun că nu o apreciez pe domnișoara Otilia... Dar deosebirea dintre noi, de vîrstă vorbesc, e atît de... încît... face cu neputință o atare uniune. — De ce ? S'au mai văzut cazuri. Și pe urmă sunteți... un bărbat în plină forță, lîngă care o femeie se simte avantajos însoțită... la un restaurant. Bărbatul își repauză trabucul. Oftă : — Dar nu se poate trăi numai la restaurant... Nu, tinere amic, nu poate fi vorba de căsătorie. — A, da, înțelese medicinistul, vă referiți la o uniune liberă, un colaj, formă modernă pe care, fiu al veacului meu, nu am de ce s'o blamez. — Vreți să mă jigniți,

dar nu mă supăr, vă înțeleg detresa... — Nici nu mă gîndesc să vă necăjesc. O fată drăguță nu-i făcută să se umilească spălînd rufe murdare și podele, rupînd aceeași rochie urîtă... Ceea ce-i oferiți dvs. îi e mai potrivit unei fete decît îi poate oferi un medicinist pauper. — Stărui într'o părere greșită. De-ar fi fost vorba de dragoste, te alegea pe d-ta. Eu sunt doar un ghid dibaci într-o călătorie pe apă. Nimic mai mult. — Desigur, îl consolă tînărul, numai că voiajul nu exclude dragostea... cel puțin în latura ei concretă. — Văd că nu te pot convinge, suspină marinarul. — Ba da, ba da. Pleci plin de sentimente paterne dar călătoria e o rupere a prejudecăților, a obiceiurilor plate ale uscatului. Amîndoi singuri... Vine de la sine. — Nu exclud posibilitatea ca, în această călătorie, domnișoara Otilia — care îmi este ca o fiică — să cunoască un tînăr convenabil... care să dorească o demnă însoțire. Dar ăsta e joc de noroc. Oricum, mai vede și dînsa lumea... A sta așa, mereu, în bîrlog, nu face bine la nervi. E dovedit științific. Veacul în care abea am intrat, tinere, — ascultă-mă pe mine — este secolul legăturilor dintre state și indivizi, peste mări și țări, al călătoriilor și schimburilor. Secolul vitezei ! — Tocmai pentru că suntem oameni moderni și nu popi de țară — declară medicul — nu are rost să socotim iubirea trupească drept un păcat, un viciu diabolic. — Firește, cînd e vorba de tineri frumoși... Altfel... M'aș așeza în situație de bagiocură și ocară. Eu, tinere amic, țin la demnitatea mea... — Amorul, domnule comandant, este o dulce nebunie. Nu face parte din sentimentele rezonabile... — Tocmai de aceea m'am ferit. Și n'o să deraiez acum, la anii mei. Mai am atîta stimă față de mine însumi ca să țin lucrurile în făgașul lor firesc. Știu eu să strunesc bidiviii... — Nu anii sunt hotărîtori... Sunteți un bărbat bine clădit, voinic și în plină forță, încît am impresia că și în această privință Otilia alege bine. Dealtfel, se înșeală femeile vr'odată ? Doar cînd n'au de ales. — Otilia

vede în mine un plăcut protector, un umăr tare ce-i trebuieşte, ştiind că voi rămîne în marginile mele. — Otilia e un înger, dar cum se numesc îngerii care tentează ? Maturul tuşi : — Dînsa, în primul rînd, are interes să NU mă biruie. Amîndoi vream să rămînă cumpăna aşa cum e. — O iubire mai tulbure. — Sau mai delicată. — Eu studiez medicina şi straturile elevate îmi sunt interzise. Am destulă bătaie de cap cu fiziologia, nu mai mă încurc şi cu metafizica. — Să nu negăm importanţa conştiinţei, tinere amic. Ea ne deosebeşte de bestie. — Aş dori să ştiu, doar, dacă întîi a fost ideea cu Dunărea albastră sau... hotărîrea ei de a rupe cu mine. — De domnia ta nici nu a fost vorba. Domnişoara a decis să meargă cu mine. M'am supus, ca de obicei. Tînărul (se ridică) : — Depun armele. Meseria mea cere voinţă, disciplină... Delicioasele nazuri ale fetei mi-ar fi cerut un timp pe care îl merită dar de care eu nu dispun şi pace. Mi-ar fi un lux ruinător. Otilia miroase a prăpastie. Maturul (se ridică şi el) : — Nu ştiu dacă ai să mă crezi, dar mi-ar fi plăcut să vă ştiu împreună... definitiv. Ar fi fost o mare uşurare sufletească pentru mine. Îl conduce pînă la uşă : — Oricum, călătoria... nu-mi va fi uşoară... — Vă înţeleg, suspină tînărul şi părăsi camera roşie. Umblă pe coridor în neştire şi coborî în sala de mese, deşi nu prea avea poftă să vadă pe nimeni : acolo, cel puţin, era foc şi niţică lumină. Sala era rece şi pustie. Unica lampă, cu fund verde şi oglinjoară la ceafă, rărea umbrele pe un cerc mic. Bietul Daniel îşi luă figura între palme, coatele rezemate de lunga masă de ospeţe. Feţi şi logofeţi, hectare, ieniceri, fete ipotecate, false orfeline zbânţuite. Un castel în flăcări. Era jignit, nervos, îi era frig. Pufni : — Dar başolditul marinel, care cronţănise inemi de naiade prin toate porturile dunărene, de la sirenele sărate de Sulina, la cele cu ciuşcă din Belgrad, cu papricaş, de la Pesta, şi cu sos dulce din Viena, fără a mai socoti sirenele în saramurică

de la cetatea Ibrăilei..., picase în năvodul acestei copile buimace, cu jocurile ei de speţă, aţîţările crude şi copilăreşti ; cum ar eîrmi-o, numai pîrlit avea să iasă şi cu zdrăngănea de coadă. Aferim. — Ce !, urlă conu Dinu, stai singur! Băiatul zvîrli privirea spre castelan : nalt, ciolănos, smead, păşea mare doar cam ţeapăn, cu capul sus, însă. Nu mai semăna cu bătrînul coşcovit, înfofolit şi încotoşmănat văzut la început, băsmind de vremi tulburi, copile iuţi, argaţi spornici şi castele în flăcări. Barinul răcni aprig : — Fă focul, fa ! Luă loc în scaunul de şedere, scîrţîind niţel din picere, apoi : — Nici focul nu l-au făcut ! Toate băbăriile le ţin astea.. Şi ce dacă-i Ajun ? Să flămînzesc ?! Fac espre, domnule ! Către musafir, mucalit : — Te plictiseşti, nu ? — Din păcate, nu... oftă studentul. Latifundiarul îl ghionti : — Zi, din păcate, ai ? Adecătelea, cum vine aia ? Ai ? Musafirul (fiert) : — Mi-ar trebui o viaţă fără întîmplări... măcar pînă la... bîigui el. Marina, ca o locomotivă, pufnind, cu tenderul plin de lemne. Le trînti cu huet mare, se lăsă în genunchi. Vestala blogodorea ceva neînţeles şi străvechi din taina focului. Cînd plecă, beiul rîse gros : — Zi, aşa, ţi-a copt-o bibilica. Apoi : — Ascultă la mine, băiete, că's bătrîn, am trăit multe şi am văzut şi mai multe : niciodată să nu-ţi zmulgi părul după un cur de muiere. Ştii cu ce seamănă o pereche de buci ? Cu altă pereche de buci. Băiatul oftă. Bărbatul, serios : Leonida e un bărbat bine stăpîn pe sine, răbduriu, manierat ; şi dacă e cinevaş în stare să călărească iapa asta nărăvaşă, atunci numai el e ăla. Pe tine te-ar fi trîntit de-ţi rupea fr'un crac. Ce vorbeşti dumneata, domnule. — Şi pe marinar nu-l trînteşte din şa ? — Pe Leonida ? E, riscu lui. — Şi pe urmă ăsta le cunoaşte toate vicleşugurile. Ă ? — Dar acum cîteva ore m'aţi felicitat... — Ă ? Păi gîndeam... să-şi facă şi ea un rost, sărăcuţa, că-i greu printre străini. — Printre străini ? Nu vă vine nepoată ? — Cine ? Ea ? Mie ? Ce vorbeşti dumneata, domnule ! — Păi mama ei.. soră cu...

— Ce soră, bre ! O vezi pe Lizica născînd un copil ? Poate din cocoaşă, rîse gros baronul. — Nu. Altă soră. — Fii copile, serios. Care alta ! Ce, Scorpia nu-mi ajunge ? o boieroaică bătrînă, cimotie cu noi, luase un copil de suflet. E, şi baba căzînd la pat, m'a rugat cu ceru şi cu pămîntu să i-o iau eu. M'am gîndit că, de, o creşte şi ea, p'aci, şi dreptu-i că nici n'am simţit-o. Oftă : — Numai că eu luai un copil şi mă trezii cu fată de măritat. Belea ! — Şi ? — Păi, ce te faci acuş ? Unui derbedeu, nu poci să i-o dau că, de ! Pentru unul de ispravă, trebuie zestre, şi aia n'am. — Uite că-i dă conu Leonida... — Răsări şi el, acuş, că nu l-am auzit suflînd o vorbuliţă... — Şi apăru Vasul fantomă. O ia el ? — Cine ? Leonida ? El ar fi luat-o de mult, dar ea se mofturea. Şi acuş, dădu buzna peste el. O găsi zorul. Ce să facă bietul om ? — Sigur. Ce pisică a refuzat vr'odată smîntîna. Comandantul mi-a dat însă toate asigurările că relaţiile lor pe punte vor rămîne caste. — De, în chestii de-astea greu să puie cineva mâna în foc. — Şi o ia cu cununie ? — Ba cu vaporul. Şi ce-ţi pasă ţie ? Ai ? Linge-te pe bot şi basta. — Mă linsei. — Eu, băiete, zic, pînă ieşi doctor, din partea însurătorii, mai stai aşa, ghinişor. Că nevasta, cît de bună, e tămbălău şi bocluc. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! — Aşa o fi, dacă zici alde matale. Dar lasă-mă să mă bucur că a fost răpus balaurul. — Ă ? — Zmeul Zmeilor de pieri în tină şi scîrbă. — Ce vorbeşti în dodii, mă băiete ! — Păi, Verde Împărat avea o fată, pe Ileana Cosînzeana. — Ă ! — Şi era jale mare că o poftea Balaurul. — A, Scatiu, rîse gros paşa. — Dar apăru Făt-Frumos care cu paloşu-i ascuţit... — Ăsta cine mai e ? — Conu Leonida care v'a dat banii să-i achitaţi mitocanului... — Leonida şi Făt-Frumos ! Hă ! Cam matorel. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Băiatul (umilit) : — În basm zice că Făt-Frumos o ia pe Cosînzeana, dar aici văd c'o ia pe Cenuşăreasa. — De, băiete, se mai întîmplă. Pentru anişorii lui se cheamă c'a făcut o afacere. — Otilia să fie

prețul crăițarilor dați pentru domnișoara Tincuța ? — Te iei după măselarița aia de Lizica ? Ă ? Ce vorbești dumneata, domnule ! — Pură brodeală ? — Păi. Băiatul oftă : —Oricum, basmele sunt coșmare ce sfîrșesc frumos. Aș vrea să iau parte, ca privitor, sigur, la o nuntă la Castel, una din aia de trei zile și trei nopți. — Ai ? Ce nuntă ? — A domnișoarei Tincuța cu un june muchelef de os domnesc și cu sînge albastru. — Eeeah, vine și asta. Totdeauna prea devreme. La nuntă rîd toți ca netoții, dar ce vine după asta? Mohorală, bucătăreală, rîgîială, chinul naşterilor, otînceala de la bărbat. Numai necazuri. Ce vorbești dumneata, domnule ! Tînărul rîse. Satrapul continuă : — Ce-o fi dînd strechea în ele, de dau buluc ca oile, zău că nu știu. Daniil Sihastrul sugeră : — Or fi știind ele ceva... — Ă ?, sări boierul. Ce să știe ? Niște proaste. — De, surîse tînărul, între un bărbat și o femeie... mai există și o altă apropiere... mai așa... intimă. Bătrînul îl privi cu stupoare. — Ă ! Ce intimă? Cercetă nedumerit... Luminare necăjită : — Aa ! Aia ! Decizie : — Scofală ! Zmîc, zmîc și fleașc. P'ormă ăla se întoarce cu șezutul și hor, hor ! Mare poezie. Tatăl, tot tată ie ! Nu se compară. Vorbitorul se întristă nevoie mare: — Io știu c'o să mă părăsească... Să mă lepede gîrbov și beteag... Să mor ca un câine... O să se ducă după un ăla. Da' ce, o s'o și zoresc ? Cît mai tîrziu... Cît mai tîrziu... Musafirul (pudic) : — Fetele bătrîne... se mărită mai greu. — Pffu !, pufni Tatăl. Bătrînă ! Tincuța bătrînă ! Auzi vorbă de vorbit. Ce vorbești dumneata, domnule ! Un copil cu cașul la gură... Băiatul aprobă cu energie. Ca să îndulcească pe burzuluit : — Să ne bucurăm că domnișoara a scăpat de mitocan, chiar dacă pentru asta va crește curci și bibilici... Latifundiarul ridică semeț capul : — Poi se pooate ! O Șeitan ! Cu un ăla ! Ce dacă a strîns nițel pă-

mînt — cu japca ! Vrea să se cocoaţe, să intre în neamuri... Niciodată, domnule ! Cît oi trăi io, de nu mi-o lua Dumnezeu minţile, asta nu se poate. Tînărul privea pălălaia din sobă. Cuprinse de frenezie, lemnele alb fragede ardeau tare. — Îl văd pe Zmeu pe drum de seară, prooroci Daniel. Vine. Intră fără să bată... Se înfăţişează rînjind. Se crede învingător. Dar Verde Împăratul îl primeşte cu vorbe de hulă. Îi zvîrle cu silă mare punga cu galbeni strigînd : Şi acuşica, piei mişele ! Să nu te prind pe la Castel că unde-ţi stau picioarele acolo o să-ţi stea capu ! — Ă !, mormăi Castelanul. Ce ziseşi ? Se micşorase parcă, şedea chinuit cu un picior întins. Se întorsese spre sobă şi gemea încet. Iar o criză, îşi zise... Să chem fata să-l frece cu nuştiuce alifie de buruieni... Doar dacă mi-o zice... Cum, necum, se treziră cu Tănase în mijlocul sălii. Îi făcea faţă boierului... Mare şi voinic sta răscrăcărat cu picioarele în cizme. Privirea urcă : hainele din stofă groasă, cărămizii, cu vestă, ca la oraş. Căciula dintr'un miel o ţinea în mână iar claia de păr negru se răvăşise... — Seara bună la boieri, strigă Tănase. Venii şi eu cu Ajunul să bem un păhărel... De, ca între neamuri. Bătrînul tuşi : — Las'că păhărele ai tras tu destule... Te cunoşti după cum îţi steclesc ochii. Ia, zi, făcuşi treaba aia ? Tănase (triumfal) : — Păi cînd n'am făcut eu ce trebuie ? Nu ezistă ! — S'auzim, mormăi gazda. — Uite, ţi-am măritat jigodiile, că erau să-mi moară pe drum. Nişte mîrţoage prăpădite, parcă au rapăn... Numai gura lu Tănase, sireaca, ştie cît a meliţat să te scap de ele. — Mhm, zise conu Dinu. — Uite colea purcoiul de parale. Bărbatul se căută la buzunare, scoase două teancuri de hîrtii boţite şi le trînti viteješte pe masă. Gazda le înregistră cu coada ochiului fără a face vreo mişcare. Părea să doarmă. — Uite şi o notă care zice ce şi cum. Este ?! Conu Dinu moţăia. — Ee !, cucoane, io mi-am ţinut vorba

mea de țăran prost... Este ?! Ia să vedem acum cum arată vorba boierească. Bărbatul se suci spre tînăr : — Și matale îți făcui treaba. Vorbii cu unu, Stamate, cică vrea să ia. Conu Dinu tresări din somn : — Păi ăsta, Stamate, ține stămbărie... — Ține, strigă Tănase, da' se întinde. Învîrte și comerț de cereale. Acuș semnă cu unu, *Ceres;* un neamț, cică-i dă păsări și piei de cloșcă, și are nevoie de fermă. Hă, hă !, rîse monsieur Tănase. — 'rsi, zise tînărul. — Vine, cică, a treia zi de Crăciun, că să mai vadă o dată cum arată pămîntu, la față, hă, hă ! — Mdea, surîse junele. — Să te ți tare la tocmă că are balta pește. Da' n'aibi grijă... mă țin și io p'aci, nu te las. — 'țumesc, oftă medicinistul. (După ce ți-o da moșu datoria și un picior undeva, nu mai calci tu pe aici). Monsier Tănase se îndreptă către gazdă. Strigă : — Ha !, coane Dinule, a sosit sorocu ! Banii, pămîntu sau fata. Dacă-i pe alese, eu aleg fata. Moșul tresări și mormăi somnoros : — N'am Tănase. N'am băiatule. Nepotul lui Bergson își schimbă picioarele, tropăind. — Cum n'ai coane ? Ce ? N'ai pămînt căcălău... N'ai fată de măritat ? Ai ? Conu Dinu își drese glasul : — Uite ce e măi băiete. Eu m'am prubuluit așa. Bani nu-ți dau din aia că n'am. Pămînt, nici să mă pici cu ceară, na ! Ce-i de la străbuni nu se înstrăinează. Iar cu fata... mai vedem noi, încolo, cînd o da mugurul... că nu-i nici o grabă. Tănase rămase înlemnit, cu gura căscată. Apoi se adună ; izbucni într-un hohot mare de rîs. Rîdea cu tot trupul lui mătăhălos, zguduit. Își șterse ochii cu palma, își ridică brăcinarii : — Ești tare, coane Dinule ! Foarte tare. Omul stepelor își îndesă căciula în cap, făcu stînga'npre, plecă fără a saluta. Conu Dinu continua a moțăi. Tînărul privea la gura sobei. Butucii și lemnele se așezaseră așa că închipuiau o cetate de rubin. Boierul căscă teribil : — A înghițit gălușca mitocanul. Daniel îl privi mirat : — Bine, dar

banii ? — Care bani, molfăi bătrînul. — Păi, cei de la Leonida... ca s'o salveze pe Tincuța. Boierul îl privi amuzat și îi făcu cu ochiul : — Păi cum ! Să-mi dau eu bănișorii mei, hapsînului. — Bine, dar fata ? Cosînzeana ? — Fataa?, se minună boierul, Pofta'n cui. Rîse și tuși. Tînărul privea la gura sobei. Castelul de jar se prăbuși într'un nimb de flăcări. Daniel duse mâna la ochi.

CARTEA
A DOUA

De sfintele sărbători

„Que l'homme est né pour le bonheur, certes, toute la nature l'enseigne",

ANDRÉ GIDE, *LES NOURRITURES TERRESTRES*

UN FOC BINE HRĂNIT. Cînd intră în sala cea mare, Daniel rămase uluit : mai întîi, focul din soba verde troznea ca la un incendiu ; aprins — probabil — de dimineață, reușise să încălzească bine de tot sala iar tînărului îi fu cu atît mai cald cu cît camera sa studențească și coridoarele veșnic umede erau reci de-a binelea. Întunerecul lăptos al unei zile opace de iarnă — prinsese să ningă cu temei — fusese înlăturat aici de numeroasele lumînări uriașe, ca de nuntă, orînduite de-a lungul lungii mese, ca și de cele cîteva lămpi cu picior, zvelte, galbene și elegante, puse pe cele cîteva măsuțe înșirate pe lîngă perete (ca ajutătoare, probabil, pentru cei ce aveau a sluji la masă). În al doilea rînd, masa cea lungă era pregătită pentru un dejun sărbătoresc, gătită și împopoțonată cu toate cele de cuviință. Studentul rămase cu gura căscată fiindcă nu mai văzuse încă o asemenea minunăție : fața de masă enormă și de un alb strălucitor, sticlirea farfuriilor și paharelor, tacîmurile grele de argint, vase pline cu răcituri varii, depuse echidistant în miezul mesei. Se trezise pe un alt tărîm, totul era ca în basm, nițeluș halucinant. Cu o senzație difuză de mulțumire se apropie de soba verde ce dogora ; prin ușa de tuci deschisă pala focului zbucnea în vîlvătăi, sufletul incandescent pe care materia îl exala ca pe o bucurie deplină.

Silueta roșie a femeii frumoase i se năzări dansînd în flăcări. Forța devastatoare se instalase în inima familiei, vatra, legătura cu umbrele de odinioară, intima reunire a celor vii, asediați. Domesticirea focului îi apăru pentru prima dată ca o realitate dogorîtoare, activă, în stare de a strînge împreună ființe omenești. A te juca cu focul. Tresări cînd, lîngă el, se ivi din podea micul jude. Pirpiriu și solemn, pus la haine negre, cam lustruite, Victoraș semăna a greiere lăutar. Medicinistul îl primi cu o hilaritate decentă : — Am asistat ieri seara la o scenă pedagogică... Și îi povesti sictirirea lui monsieur Tănase de către conu Dinu. — Bătrînul e tare, încheie el vesel, nu dă nimic. Iar generoasa danie a lui Făt-Frumos Marinarul va merge, probabil, la stingerea datoriei de la banca *Albina*. — Aș, oftă Victoraș, mahmur, ce te potrivești... Și-a luat acțiuni la Disconto Gesellschaft, cred. Astea, oricum, nu i le suflă nimeni : nici Banca, nici ginerele — cine o fi să fie. — Și dacă-l pocnește Banca, tocmai acum, între coarne. — Ș'o fi luat el, moșul, informațiile lui, că altfel e uns cu toate alifiile. — Și monsieur Tănase o să stea binișor, crezi ? Să se lase el, care nechează de vitalitate, jumulit fără să zică nici pîs ? — Știu și eu ? O acțiune judecătorească împotriva unui boier așezat n'ar fi deloc bine văzută de moșieri, încît asta i-ar cauza la carieră. Taman acuș cînd bate din copite să fie uns deputat ! — Mdea, observă medicinistul, dar văd aici o sută de tacîmuri. O fi invitată și htonica Marina ? Tocmai atunci apăru în scenă și monsieur Tănase și băiatul se ținu să nu pufnească în rîs. Nepotul lui Bergson se pusese la niște haine negre care, se pare, erau gata să plesnească pe sinele său. Omul stepelor mergea pe ouă și se'mpodobise cu o prea frumoasă cravată verde. Gîtlegăul îl sugruma încît bietul om mișca mereu din cap, la dreapta-stînga, sau își înălța gîtul să scape din laț. Așa cum era, strîns la picior și umeri, strîns de gît, părea chinuit și străin de el însuși. Îi salută pe cei doi tineri cu vădită bucurie și cu urările potrivite. —

Ninge, exclamă mitocanul, ăsta-i aur pentru noi, agricultorii. Sămînţa o să stea sub omăt, la căldurică, pînă în primăvară, la topenie, cînd bobul o să aibe umezeală, să dea colţ şi să răsară. — Semănăturile sub zăpadă, murmură Daniel, ce frumos. Cum stau ele cuminţi sub un strat de nea inocentă şi aşteaptă. Dar va veni vremea cînd vor zbucni în sus, zvîrlind bulgării ce le apasă, acoperind în verdele covor câmpia toată, vorba poetului. Mă gîndesc la secolul ce a mijit şi la ce neaşteptate ne pregăteşte. Monsieur Tănase rîse gros : — Ai început să vorbeşti în dodii, ca Leonida. Daniel îi privi faţa vicleană şi aprigă. — Cîte semănături aşteaptă sub zăpadă ziua dezgheţului. Şi să te ţii, atunci. Mitocanul tropăi, îşi mişcă umerii şi bălăbăni din mâini : — Ce-o să fie ! Nimica, aia o să fie. Grâul tot aşa va creşte, vacile şi muierile tot aşa o să se prăsească. Aud ? !, don jude. — Şi totuşi, oftă Daniel, sunt zile, cum ar fi cele în care sfîrşeşte un an, cînd nu te poţi abţine de a visa la schimbare. Tinereţea noastră se conjugă cu a veacului... de ce n'am spera şi noi la nişte întîmplări măreţe, admirabile, chiar dacă dramatice. E doar în firea tinerilor să nădăjduiască. — Asta-i adevărat, mormăi judele. Cu toţii aşteptăm ceva... şi pe urmă uităm ce-am nădăjduit, sau ne mirăm rîzînd de visele noastre. Sărbătorile vin şi trec, anii vin şi trec, şi uităm c'am fost tineri şi c'am visat. — N'ai devenit prea repede înţelept ? murmură Daniel. Obişnuinţa e pseudonimul morţii. Monsieur Tănase se zbătu din mâini : — Ştiu eu ce aşteaptă don j'de ! O fată cu zestre. Să fie şi el om aşezat, la casa lui, să nu mai vînture cea câmpie, pe la mese străine, că aşa devin bolile de stomah. Aud ? ! Agricultorul îi arse o palmă zdravănă pe omoplat. Micul jude se clătină şi se strîmbă. — Lasă că-ţi găsim noi una cu părăluţe bune şi cu un pic de osînză, să ai de unde pişca. Bonomul rîse cutremurat, din burtă. Grav, apoi : — O primeneală tot o să fie. Se duc boierii şi vin oameni noi, harnici, care nu aşteaptă pleaşca din cer. Nu mai

merge cum a mers. Pămîntul e bun și darnic, dar să știi cum să-l iei. Ruginiții ăștia care-l lasă în paragină ! Doar la risipit se pricep, acolo, de, nu-i întrece nimeni. Are dreptate conu Leonida : vapoarele, trenurile duc mărfurile peste tot. Vinzi, cumperi, vinzi. Cap să ai. Victoraș scînci : — O fi ce-o fi, dar eu tot lefegiu rămîi. N'am ce vinde, nici ce cumpăra. Să întind de-o prăpădită de lefșoară pînă la zi'ntîi și cît m'oi zgîrci, tot să n'ajungă ca să zicem așa. Moșierul Tănase zbieră optimist : — Are balta pește ! Ești de-ai noștri. Te săltăm noi sus, la Casație să te văz. Și de mironosița cu bani la teșcherea, una de-aia cu șezutul lat și jos, bună de prăsilă, nu te uită Tănase ! Numa deputat să mă văz. Aud ? ! — Tănase, sugeră Tincuța, nu mai striga așa, că nu ești cu vitele'n ocol. Mai civilizează-te și tu. Capul mare al vitalului luă culoarea racului fiert. Cei trei bărbați țocăiră mâna la domnișoară firitisind-o de sfintele Sărbători. — Hai să vă așez, ordonă dînsa, că vin și ceilalți acușica. Fură plasați pe latura stîngă a mesei, la coadă : Tănase, Daniel și Victoraș. Se simțeau cam stingheriți. Medicinistul căuta să așeze la fiece tacîm pe cineva, dar cu conu Dinu, Tincuța, Otilia și Vrăjitoarea, socoteala tot nu ieșea. E drept, i se pomenise de musafiri noi, dar nu luase asta în serios. Cine să adaste aici în spulberul vîntului, unde ș'a'nțărcat dracul copiii ? Tocmai atunci apăru o vîrstnică însoțită de un ofițeraș cu mustață. Cei trei masculi se ridicară pe picioare salutînd astfel dama muiată în negru, cu păr alb legat în conciu, cu o față mică, foarte albă ; dinspre ea venea o privire iute, ascuțită și rea. — Trebuie să fie alde mă-sa, cugetă studentul. Musafira luă loc pe latura dinpotrivă, mai aproape de capul mesei. Femeia tăcea și părea a nu fi înpreună cu ofițerașul decît întîmplător. Pișpirică șușoti con fuoco : — Ce știi ce splendoare a fost asta, odată. Daniel își ținea ochii în farfurie. — Au fost două surori Lascari, susură Victoraș, asta care-o vezi a luat

un boernaş cam răpciugos, cam oblete, a şi murit de inimă, a doua, un ofiţeraş, Gramma, o poamă care-a tocat tot ce-a avut, pe urmă şi-a zburat creierii. Nevasta a murit şi ea, iar băiatul, Mişu, ăsta de-l vezi, a fost crescut mai mult de mătuşă-sa care, pîn' la urmă, i-a dat-o şi pe fata ei, o bonboană, frumoasă de pică. Umblă numai în roşu, ca focu. — A, zise Daniel. — Ei!, locotenentul l-a moştenit pe ta'c'so, frumuşel, curvar şi cartofor. Tinerii se văd rar, că Frumoasa stă la conac, iar cînd vine şi Mişu pe-acasă, se lasă cu scandal. Şi ce e mai curios, mama ei îi ţine parte ginerelui. Ce-i drept, îi vine nepot, ca să zicem aşa, dar să-şi asuprească fata... asta-i mai rar. Dar uite-l şi pe conu Leonida. Căpitanul, corpolent însă voinic, încă, spătos, era ras din proaspăt, pus la costum turnat, albastru marin, călca ţanţoş şi apăsat. Se plecă pentru pupatul mâinilor, schimbă cîteva vorbe, după care luă loc lîngă cucoană, în faţa tinerilor ce-l salutară cu mult respect. — Ninge grozav, se bucură marinarul, mare minune de nu se schimbă în vifor. Şi, ţine-te ! Boierul valah se pune pe mîncare şi băutură, seara mai joacă stos sau concina şi bîrfeşte politică subţire, dar mai ales doarme, domnule ; doarme noaptea lungă, plină ochi, doarme după ghiftuiala de la prînz. Îşi împreună popeşte mâinile grăsuţe şi oftă : — Iar în vremea asta, la Viena, ce viaţă ! Opera şi teatrele luminate a giorno, restaurantele zumzăie de lume elegantă, iar balurile se ţin lanţ. Toată Viena dansează valsurile nemuritorului Johann Strauss. — Bine, acceptă Daniel, cum se potoleşte vremea mă duc la Viena. — Aveţi treburi acolo ?, se interesă Leonida. — Deloc, afirmă studentul, vreau să petrec. Nedumerirea militarului de apă dulce se stinse. Zise blînd : — Sunteţi un şugubăţ. — Ne vom întîlni acolo, informă băiatul şi vom valsa, sper, înpreună. — E, oftă corpolentul domn, nu prea am eu vreme de distracţii, astea's pentru tineret. Viaţa marinarului, hodina valurilor. Singura mea casă e vaporul. De stau o săptămînă

pe uscat mă ia cu tînjală. Tînărul (agresiv) : — Păreți melanholic. De ce ? Comandantul *Propășirii* surîse blînd : — Vîrsta își spune cuvîntul... Ne mai amăgim noi, cu una, cu alta, dar nu ține. Obosim repede, genunchii scîrțîie, și de mîncăm mai multișor, gîfîim, și inima bate toba. Monsieur Tănase mișcă din aripe cît îl lăsa costumul ăl nou : — Io știu ce-i lipsește căpitanului : o familie ! Că'i greu să faci sărbătorile în familia altuia... După ce rebegești prin străini, simți și tu nevoia să vii acasă la tine unde o femeie să-ți sară de gît și doi copilași să te tragă de pantaloni, să te scotocească că ce le-ai adus. Și dacă strîngi și tu, acolo, o brumă de avere, să știi încai pentru-cine-o faci. Aud ? ! — E, mormăi conu Leonida, asta-i pentru voi, bărbați în putere, nu pentru de-alde noi, că ne-au slăbit balamalele. E o vreme pentru toate. Daniel (tăios) : — De ce, sunteți foarte prezentabil, și o fragedă fecioară să se anine de un gît vînjos, să se știe la adăpost printr'o grijă paternă, se găsește... Ațîțat : — Trebuie să ne revizuim imaginea despre Făt-Frumos. În secolul vitezei, în care intrăm, Viteazul nu mai e un tinerel cu paloș, ci un vîrstnic domolit, cu cont la bancă. Ridicînd tonul : — Junele cată întîi a se chivernisi, pînă atunci iubind în taină o imagine de neatins. Daniel căzu în întristare. — Ba io zic, tună monsieur Tănase, că bărbatul cît îi bărbat și aprig face să se însoare, să facă mulți copii, să-i ridice pînă îi vede oameni, pe la casele lor. Că altfel... — Înțelepte vorbe, încuviință căpitanul, placid. Studentul fierbea : După ce mi-o suflă pe Otilia, cu visările lui de vagabond pe gîrlă, acum scîrțîie că i-au slăbit balamalele... Ce mai ie și mironoseala asta... Pișpirică șușoti : — Ia, că au vinit ! Înaintau în șir indian trei bărbați. Primul, scund, lat în spate, cu burtă puternică, era zmolit ; călca apăsat, țanțoș și se purta cu ifos mare ; celălalt, deșirat, cu cap lung și barbă de țap avea o frunte pînă în creștet. Umbla cam adus și căta în dușumea. Victoraș abea sufla de respect : — N ș Nicu și naș Mitică. În spa-

tele lor un al treilea, înalt și mai tînăr, mergea cam dat pe spate. — Ăsta-i Rapoțescu, șoșoti micul jude. I-a fost secretar boierului, iar acuș e șeful partidei pe județ. Monsieur Tănase se exalta : — Ăă, ce avere are ăștia. Cel mare, șuiera Victoraș, are avere s'o mănînce cu lingura, moșii peste moșii, acțiuni în străinătate, bașca banca *Albina* unde e director și principal acționar. Are o nevastă cam rea de muscă, șuie, care șade tot timpul la Londra și o fată frumoasă de-ți ia maul dar cam teleleică, o ia într'o parte și ea, îi lipsește o doagă. Gomos, ia omul de sus, și cînd îi vine bine, se face că nici nu-l vede. Smolitul, Mitică, era gros și mahmur. Nu pleca de pe pămînturile lui nici să-l pici cu ceară. Vara, călare pe câmp, croia țăranii cu un fel de bici împletit. Dormea cu pistolul încărcat sub pernă. Un fel de sălbatec, trăia cu bucătăreasa și înjura de te trecea Dunărea. La oraș se ivea rar, purtîndu-se cu sfiiciune. Cei trei salutară demn și se așezară : naș Nicu, mirat pare-se de atîta strălucire, lîngă a bătrînă, Mitică, grohăind, pe partea din potrivă, iar între el și Pișpirică luă loc mult domnul Rapoțescu, voinic, decis și congestionat. Daniel observă că lîngă scaunul gol din capul mesei — rezervat desigur lui conu Dinu — se aflau de-a dreapta și de-a stînga, alte două scaune neocupate. Musafiri mai simandicoși ca frații Iatan nu puteau fi, astfel încît rostul nu-l ghicea. Nu pricepea nici de ce cei doi boieri putrezi, cu conace încărcate de bunătăți își lăsaseră lăfăiala ca să vină la Șeitan, cam oblete în fața lor, cu avere subțirică ciuruită de datorii. Micul jude șușoti că frații — care dealtfel nici nu se prea vedeau, cel mare șezînd mai mult prin Capitală, celălalt nu prea ieșind din bîrlog — primiseră amenințări cu moartea fie de la țărani, fie de la micii proprietari pe care-i aduceau la sapă de lemn. Nu foarte intrigat dar nici prea convins, studentul se mulțumi cu atît. — Este semn, mormăi mitocanul, că Banga nu-l asuprește pe moș Tăgîrță, ci iar îl mai păsuiește, — drept care monsieur Tănase

îi trase o înjurătură pe cinste, admirativă pentru cum şi le suceşte căzătura. Orfanul simţea că îi e foame şi privea cu jind farfuriuţele cu bunătăţi. Erau, în adîncituri lunguieţe, terină untoasă de iepure sau pateuri din ficăţei de gîscă stropite cu rom, garnisite cu măsline lucioase de Volo, păstrate în untdelemn Sasso, cu decorări de gogoşari roşii, fîşii lungi de lacherdă fragedă, icre blonde sporite prin frecare, iar în farfurii pătrate răcituri : piftii îngălbenite de grăsime în al căror adînc se întuneca un copan de curcan. Tot la două persoane se sumeţea o sticlă de vin ca sîngele, roş şi gros, iar păhărelele burduhoase mărturiseau că se începe cu o ţuiculiţă untdelemnie, cu miros de prună, pentru apetit. Sărmanul Daniel înghiţi în sec, polisolicitat, dar tocmai atunci o frăsuială generală îl făcu să zmucească privirea : apăruse conu Dinu.

MIZILIC. Nalt, ciolănos, smead, era ferches şi elegant. Avea ochiul vesel şi călcătura sprintenă. Ţinea de braţ pe Tincuţa şi Otilia. Tincuţa, subţirică, avea o rochie azurie de saten cu cerculeţe şi volane de dantele, iar surîsul ei delicat părea că-şi cere iertare pentru atîta costumaţie. De cealaltă toartă atîrna Otilia, năltuţă şi ea dar cum sta cocoşată şi într'o latură părea mai scundă şi cam rău alcătuită. Rochia, prăzulie, lălîie şi otova, îi întuneca figura — şi aşa cam măslinie — ca o suferinţă ascunsă, iar un zîmbet oblic îi da un chip impertinent şi acruţ. În totul dădea impresia că fusese mai mult trasă decît venise de bună voie. Conu Dinu luă loc în capul mesei sclivisit şi poznaş cum studentul nu şi-l închipuia. Probabil păsuirea datoriilor, îşi mîrîi medicinistul. Domnişoara Tincuţa fu aşezată de-a dreapta sa, alături de boierul subţiratic şi cu bărbuţă ce sta cam în verif, răspîndind asupra mesei o bunăvoinţă distrată. Otilia luă loc la stînga, lîngă boierul cel negru şi mofluz. Să fi fost malacul pleşuv şi stătut o partidă la

mâna orfelinei ?, se interogă tînărul alertat. Dar Vasul Fantomă sau serdarul Nomol, pentru mine tot un drac. — Şi ăştia's de viţă veche, bombăni nepotul lui Bergson, alde bunîcă-su erau giambaşi, furau cai, îi ţineau dosiţi şi-i vindeau la iarmaroc, tocmai la Brăila, că de-aia le zice Iatan, care pe turceşte vrea să zică hoţ de cai. Naş Nicu se purta cu ifos mare de-l rîcîia la pipotă pe ridicatul Tănase. — Buşnesc din dînsul isichia şi răsfăţul de te slineşte, bodogăni omul secolului nou. Erau, acestea, biografii temeinicite pe cîte o frîntură de vorbă, pe care oamenii le auzeau şi le credeau ca pe nişte romanţuri. Dar de cleştar, nici unul nu avea trecutul. Musafirii îşi luau din gustări cu un linguroi ad hoc, iar o ţigăncuşă ageră umplea păhăruţele cu o ţuică gălbuie ce mirosea a prună. Studentul simţea o trepidaţie necunoscută lui, un fel de entuziasm ce nu ştia pe ce măreţie să se înfăşoare. Masa tăcea mîncînd. Deodată, conu Dinu se ridică în picioare ţinînd în mână păhărelul burduhănos. — Iubiţi oaspeţi, spuse el părînd pus pe şotii. Mă bucur să vă aflu în modesta mea locuinţă şi vă doresc bine aţi venit. Daţi-mi voie ca, în această zi de sărbătoare, să vă urez mulţi ani, sănătate şi noroc. Bine gîndit, observă orfanul ; dar mesenii ridicau paharul spre cuvîntătorul ce strălucea de bucurie sau politeţe. Felix privi la Otilia ce sta cam într'o rînă : deşi îi era greu să afirme că era îndrăgostit de ea, o atracţie, totuşi, existase. În sufletul lui de orfan crescut printre bărbaţi — numai — prima femeie ce se apropiase de el şi — indiferent din ce motive — îi acordase importanţă, îl dăduse peste cap. Se crezuse tare, dur, concentrat pe unicul scop, şi se descoperea vulnerabil. Otilia reprezenta punctul său slab. Care ? Ce-i drept, situaţia ei avea o anume asemănare cu a lui, lipsiţi de familie, tutelaţi de inşi indiferenţi, devenind suspicioşi, pînditori şi mocniţi. Dacă apropierea de situaţie era adevărată, ea nu era şi

suficientă : fata este aspectul vizibil al fisurii sale. Cînd băiatul se trezi cu caltaboşul în.faţă îşi dădu seama că rămăsese nemişcat — cît ? — pierduse prilejul să guste-rească icre şi — mai ales — piftie, ceea ce îi produse o abureală de melanholie deoarece, de cînd se afla la Castel, întîia dată îşi simţea foamea dînd ghes. Domnul Rapoţescu îi zvîrli lui Leonida un pumn de vorbe : — Chiar că grozav mai începe şi secolul dumitale ! Secetă în '99, criză economică în '01—03 şi cutremur în '02. Eu nu cred în chestii şi băbării dar... cum să spun... E o răbufnire care miroase urît. Bărbatul înalt şi congestionat vorbea rotund şi tare. Reveni la atac : — Cît priveşte pacea pe care-o slăveşti — i se spune „pacea înarmată“ — era să pocnească la Faşoda. Puţin a lipsit să nu se încaiere englezu cu franţuzu. Şi de galbenii ăia, ce zici ? Şedeau pînă acum tupilaţi şi, poftim !, au artilerie grea, vase de război, au de toate. Fac un război à la carte şi-l mai şi cîştigă ! Pericolul galben, aia e ! Medicinistul despieliţă, cu bisturiul, caltaboşul : avea orez şi se fiersese săltînd în mirodenii ; alături, o grămăjoară de hrean producea o plăcută lăcrimare. Orfelinul îşi tăie o bucăţică de gîlbaş, o tăvăli în hrean şi o vîrî în gură. — Să nu-mi vii mie că aia e în Africa şi ailaltă în colţul Asiei, tocmai la dracu'n praznic. Nu, domnule ! Ăsta-i semn doar că războaiele încep în alte continente, dar tot la noi, în Europa, o să fie tăvăleala. Tîrnuială mai dihai ca la corturi. Şi cu muzică. Irlandejii pun la bombe toată ziua, bună-ziua. Şi de revoluţia rusească, ai ?, ce zici ? Aia e ! Marinarul răspunse ferm, dar calm : — Pe la noi, lumea e liniştită... Românul e fire blîndă... nu-i place bairamul... — Blîndă, ai ? tună iremediabil Rapoţescu, uiţi de 1888, ai ? Şi cîte incendii izolate au mai ţîşnit de atunci. Chiar anu' trecut, prin Buzău, cînd cu legea ţuicii. De-aia, de cînd am luat iar puterea, prima lege a fost sporirea jandarmeriei, ca să întărim democraţia. Studentul îşi consumase caltaboşul ; se dete spre monsieur Tănase. Pro-

prietarul făcu mutră scîrbită : — Dea, gîştele le-a pus în fruntea bucatelor, că's de-ale lor, iar pe noi ne-a uitat la coada mesei, ca pe Grivei. Aud ? ! — În lumea nouă, care se deschide, declară Făt-Frumos Marinarul, damele cată să fie la loc de cinste. Secolul care se deschide — al progresului — este vremea maşinii şi a femeii. — Şi ce, mormăi mitocanul, le pica nasu dacă ne punea lîngă ele ? Aud ? ! Lasă, că şi alde matale, tot la coadă se cheamă că ieşti. — Eu sunt mai de-al casei, ca şi voi... Bădăranul îi tăie macaroana : — De-al casei ? Io ? Asta-i bună. De cîte ori am mai fost poftit la masă ? ! O măslină ş'o ţuiculiţă, aşa, de-a'npicioarele, treacă-meargă, dar omenit la masă, asta nu ! Şi ce ! N'am eu pămînt mai mult decît conu Dinu ? Nu mă spetesc eu de dimineaţă pînă seara ? Averea mea-i sănătoasă, fără daraveli şi parascovenii. Se cheamă că n'am gîndaci în grâne. Şi cînd dă alegerile peste ei, la cine aleargă boierii ? Că Tănase în sus, că Tănase'n jos, c'o fi ş'o păţi. Şi pune-ţi Tănase bănuţii la bătaie, şi dă în dreapta şi dă în stînga, şi rage ca la bîlci, băiete, să se aleagă boier Cutare, care nici mersi neică nu-mi zice. Acuşica îs la guvern, tari şi mari, nu dau o ceapă degerată pe de-alde mine. Păi, nu vin ele, alegerile alea, iar ? Aud ? ! Comandantul *Propăşirii* suspină împăciuitor : — Sincer să fiu, domnule Scatiu, eu nu mă amestec în politică. Eu, cu vaporul meu, haida, haida, pe Dunăre. Nu mă pricep, nu-i treaba mea... Dar la o adică, dacă vin alegeri, cum pot eu vota lîngă marii proprietari ? Ar fi o inconvenienţă... Rapoţescu (înghite dumicatul ; răcnind): — Cum ! Votaţi cu briganzii ! Conu Leonida (oftează): — Cu liberalii. Eu fac comerţ. Şi interesele mele le apără ei. Nu de aia's partide ? ! Boierii cu boierii, comersanţii cu comersanţii. Pişpirică (oţărît): — Eu, ca să zicem aşa, nu am voie să fac politică. Dar am dreptul să mă întreb : în treburile publice, cine-mi garantează cinstea : boierii, cu situaţii mari şi stabile, sau negustoraşul ce umblă după căpătuială... şi

tremură, ca să zicem așa, de agonisita lui. Marinelul (cu humor): — De ! Între conu Dinu și mine... cine are mai multă bază ? Pișpirică (fîstîcit): — Conu Dinu nu e politician. Mă refer, ca să zicem așa, la boier Nicu. El îi tartorul. Marinalul : — Dac'o fi pe cele trei mii de hectare, n'aş prea avea încredere în stabilitate. Noroc de Bancă şi de acţiuni... Dar asta-i treabă burghezească. — Daţi-mi voie, daţi-mi voie, se sumeți, umflîndu-se Rapoțescu. Atunci survenіră — împăciuitor — sarmalele. Făcute muntenește, mari, înfăşate în foi de varză, aurii, purtau în goluri bucăţele de slănină afumată, muiate de cuptor și varză călită, tăiată fideluţă. Mireasma lor (și aburii mămăligii de aur), înduioșă sufletele convivilor altfel puşi pe harţă mare. Să bem pentru însoțirea tinerilor de aici și din întreaga românime, declară Rapoțescu, ridicînd paharul cu un gest larg și cucernic. E o taină sacră, aidoma botezului şi morţii. Orfanul își umpluse gura cu sarma și se fripsese. Vitalul (mormăind): — Draci uscaţi ! Dacă nu ar fi conu Dinu vraiște de dator și nu l-aş avea eu la mână... ho, ho, i-aş mai pupa eu fata... Parcă are oscior domnesc. Rapoţescu (se urcă la tribună): — Desigur... căsătoria are loc în lumea aceasta... Ca atare e nimerit ca tinerii să fie întăriți cu tot ce trebuiește ca să-și ducă barca bine înpotriva valurilor restriștei. Dar căsătorirea nu rămîne mai puţin ceva sacru. Tănase (mitocănos): — Are balta pește. Eu sunt cu averea, dînsa-i doar cu sîngele albastru. Rapoțescu (zdrobitor): — O mie două sute de hectare... nu-i chiar de lepădat. Monsieur Tănase : — Nu zic nu. Dar de-o fi să fie, înhamă-te Tănase și trage tare, o viață-mi trebuie să scot corabia asta spartă'n fund, la mal. O aiureală. Şi trecu hotărît la înfulecat. Bravul marinar se alimenta delicat, în porţiuni mici. Potolit : — În politică s'au amestecat treburile. Boierul îi vîrît în comerţuri, negustorul cumpără pămînt. Gruparea oamenilor în jurul persoanelor enfluente, iar nu, cum ar trebui, în jurul ideilor, al programelor de

viitor, e unul din semnele stării putrede în care ne aflăm. Nu avem de ales între două programuri ci între doi șefi, ce promit cîte'n lună și'n stele. Rapoțescu (a înghițit dumicatul): — Dar cine a încurcat socotelile și a sluțit moralitatea ? Liberalii. Ce constatăm ? Că în patruzeci de ani, burghezimea a pus singură mâna pe cea mai însemnată parte a cîștigurilor. Conu Leonida (liniștitor): — Nu încă. Dealtfel, era și firesc, de vreme ce moșierimea stăpînea totul. Că doar nu de la țărani era să fi luat ceva. Rapoțescu (congestionat): — Pardon, domnule dragă ! Pardon ! Noi, conservatorii, îi reprezentăm pe cei săraci, cei mici și slabi, în al căror nume s'a făcut marea revoluțiune creștină. Ei stau încă în așteptarea realizării făgăduințelor milenare. Comandantul *Propășirii* (pieziș): — Și vreți să-i aduceți la cîrmă pe cei mici și slabi ? Rapoțescu (gest larg): — Să avem scuze. Politicește, așteptarea lor va fi eternă, căci cîrmuirea maselor prin mase este o utopie care veșnic va duce la o dureroasă dezamăgire. Neguțătorul : — Mi-a venit inima la loc, eu știam că sunteți contra democrației. Rapoțescu : — Eroare, amice. Fatală eroare ! Căci ce este democrația ? Democrația devine în antitéză doar cu autocrația. Or, ce este autocrația ? Conducerea după bunul plac al unei persoane. Fac așa, că așa'mi vine mie pe chelie. Democrația, însă, înseamnă conducerea poporului prin aleșii săi și conform intereselor sale exprese. Deci, conducerea poporului prin el însuși. Asta vrem noi. Liberalul (mirat): — Bine, dar adineauri ziceai că masele... Rapoțescu (imperial): — Poporul nu este massa. Înfulecă. Tănase (peuple): — Io știu una și bună ! Sunt mare propitar ? Sunt. Ei, atunci îi sprijin pe conservatori ca și ei să mă sprijoane să-mi fac enteresele mele. Aud ? ! Navigatorul : — Așa ziceam și eu... Dar cum sunt comerciant, știu că voi sunteți contra intereselor mele. Rapoțescu (a înghițit dumicatul): — Economicește lucrul stă astfel : noi pretindem că datoria societății este

de a asigura bunul trai al celor mici. Pentru asta trebuie abandonată teoria liberală a lui laisser faire, laisser passer, şi să apărăm pe cei slabi contra celor tari. Tănase Scatiu : — Cei slabi...! Ne-am procopsit ! Înfulecă. Pişpirică (împăciuitor): — Impresiunea mea este că liberalii au devenit conservatori, iar conservatorii, liberali. Înfulecă. Rapoţescu (neînduplecat): — Voi vreţi revoluţiunea de jos. Asta e o scamatorie a capilor în folosul lor personal. Şi noi, conservatorii, facem revoluţiune, dar de sus, adică în folosul poporului. Tănase (cu gura plină): — 'E'outie ? ! Rapoţescu : — Da ! Revoluţiune ! Dar fără zguduiri, fără vărsare de sînge ! Prin bună învoială. Conu Leonida : — De aceea încălcaţi libertăţile publice ? Rapoţescu (imperial) : — Da ! Libertăţile publice nu sunt un scop, ele sunt un mijloc. Noi nu punem căruţa înaintea boilor. Leonida : — Şi cine sunt... boii ? Tănase : — Că de libertăţi ne arde nouă, nenişorule ? E vorba de enterese. Lăsaţi-vă de goange ! Daniel (către Leonida): — Am mai descoperit o caracteristică a secolului.... Toţi vor pretinde că doresc democraţia, chiar cei ce chibzuiesc s'o distrugă. Toţi vor pretinde că fac revoluţie, chiar contrarevoluţionarii cei mai turbaţi. Rapoţescu : — Cum tinere ! Ce vrei să spui cu agitaţiile astea socialiste ? Studentul : — Că am încredere în monsieur Tănase cînd spune că îi sprijină pe conservatori fiindcă ei îi slujesc enteresele ; că am încredere în conu Leonida cînd spune că votează cu liberalii din interes de mare comerciant ; dar nu am deloc încredere în dvs. cînd clamaţi la o masă boierească — trăiască ăia mici şi slabi. Rapoţescu (rage): — Mie nu-mi e frică de nihilismul tinerei generaţiuni. Orfanul : — Nu sunt nihilist. Constat doar că un partid reprezintă un mare grup de interese pozitive. Ia de la unii ca să dea la alţii. Rapoţescu : — D-ta cu cine votezi ! Studentul : — Eu ? Eu nu votez cu nimeni.

Aştept un partid care să-mi apere interesele. Rapoţescu (citeşte sentinţa): — În ţara noastră există doar două partide. Aşa a hotărît maiestatea sa, deci aşa ie bine pentru popor. Daniel : — Sunt dispus să aştept. Am timp. Nu duc lipsă. Rapoţescu (se urcă la tribună) : — Noi suntem adînc pătrunşi de marele adevăr că interesele conservatoare ale statului sunt indisolubil legate de armonia dintre diferitele pături sociale, de aceea urmărim înălţarea tuturor claselor sociale, şi mai cu osebire a acelor straturi adînci, cari reprezintă temelia edificiului naţional. Conu Leonida (faţă cu reacţiunea): — Legea secolului douăzeci este comerţul între indivizi şi între state. Cine vinde trebuie să cumpere, şi viceversa. Or, ce vinde ţara noastră ? Grâne, vite şi sare. Ca pe vremea lui Alexandru cel Bun. Tănase (erudit): — Atuncea vindeam şi miere. Marinarul (continuă): Vă întreb : Unde e progreşul ? Rapoţescu (Mare Preot): — Întrebaţi-l pe domnul Ion Brătianu, care a murit. Noi suntem agricultori şi de aceea, în primul rînd, vom căuta deci ca muncitorii ţărani să beneficieze cît se va putea mai mult de fructul muncii lor. Căutăm să înfrăţim interesele marii proprietăţi cu buna stare a muncitorilor de pămînt în numele adevărului de netăgăduit că marea şi mica proprietate nu constituie pentru noi decît un tot, şi au dreptul la egala noastră solicitudine. Navigatorul : — Cît am călătorit am privit şi eu în jur să nu mor prost. Ei bine, ţăranul nostru are situaţia cea mai jalnică din Europa. Pînă şi bulgarul mănînçă mai bine. Şi asta, într'o ţară mănoasă ca a noastră, nu se explică. Pişpirică (ştie lecţia): — Ţăranul nost' e puturos. Cît îl îndeamnă cu vorba şi boierul şi preotul şi învăţătorul... Aş ! Doar de ghiontul jandarmului mai înţelege. Dar şi atunci munceşte în silă. Or, unde nu e muncă, nu sunt producte, ca să zicem aşa. Întîi munca, pe urmă bunăstarea. Întîi se

ară, apoi se culege. Ca să pretanzi, trebuie să dai. Dar țăranul nost', nu și nu ! Să fie numai duminecă. Cînd îi dai, îi fată vaca, cînd îi ceri, îi moare ghițelu. Ei bine, domnilor, vă deĉlar solemn că asta nu se poate. Se schimbă farfuriile. Se aduc trandafiri cu usturoi garnisiți cu varză roșie. Mirosul îmbătător al trandafirilor. Rapoțescu (în anvon): — Adversarii noștri politici caută să înnegrească trecutul nostru și să denatureze intențiunile noastre. Dar noi avem o încredere fermă în bunul simț și în dreapta judecată a poporului român. Deputatul Tănase : — Așa neică ! Dă în ei ca'n fasole. Rapoțescu (entuziast) : — Noi ne pronunțăm înaintea poporului cu faptele noastre, proaspete încă în memoria tuturor, și cu făgăduieli pe care oamenii sunt siguri că le vom împlini, fiindcă niciodată nu am promis mai mult decît putem ține, nici nu am uitat ceea ce am promis. Daniel sihastrul (are o foame ca aceia), simte mirosul dilect al trandafirilor. Taie cu mult curaj delicatesul mustos. Rondelul rozelor ce mor. Monsieur Tănase înfulecă furtunos. Pișpirică profită din plin de masa înbelșugată. Conu Leonida consumă cu ponderațiune : — Dvs. vă opuneți industriei, fără care nu există progres în secolul vitezei. De aceea sunteți reacționari. Rapoțescu (rănit în ce are mai sfînt): — Reacționari ! Noi, reacționari ! Ei, bravo ! Ei, ne-am procopsit. Dar, ce este reacțiunea ? Ei bine, acest cuvînt vrea să zică întoarcerea înapoi la o stare soțială care nu mai stă în raport cu progresul modern. Pișpirică (are gura foarte plină, dă cu energie din cap că da). Rapoțescu (ochi generos, minte zburdalnică): — Primul semn al unei stări înapoiate este netoleranța. Cine este intolerant, noi sau ei ? Un alt semn distinctiv al unor timpi înapoiați este cînd se formează un strat de conducători, care în trecut au avut legitimitatea lor, dar apoi devin un pericol, o castă care vrea să se per-

petue în mânile ei întreaga activitate soţială. Castele tot caste rămîn, oricare ar fi natura lor, o castă politică vrînd a revendica numai pentru dînsa toată activitatea şi toate foloasele unui stat. Duceţi-vă la adversarii noştri şi îi întrebaţi : le trebuie cultură, le trebuie talent ? Nu ! Ei au nevoie să te duci la cutare şi cutare om politic, să te închini lui şi să zici că eşti cu dînsul — care e ceva grozav. Făt-Frumos Marinarul (blînd ; a înghiţit dumicatul, s'a şters frumos la gură, ridică furculiţa în sus cerînd atenţiune): — Eu am zis şi zic : domnilor, nu mă pricep la politică. Eu mă pricep să conduc un vas pe Dunăre şi să fac comerţ cu ţări străine. Totuşi, viu şi zic : ce caracterizează secolul douăzeci ? Dezvoltarea industriei ! Nu aţi citit cărţile domnului Zorne ? Un german erudit ! Ei bine, domnilor, Zorne dovedeşte negru pe alb că unde nu este industrie, nu este progres. Vreţi să fim la nivelul africanilor ? Al burilor ? Atunci de ce impuneţi comerţul nostru cu taxe duşmăneşti ? De ce încărcaţi productele industriei noastre ? De ce refuzaţi să taxaţi mărfurile de import ? Unde duce asta ? Duce la stagnarea industriei autohtone. Rapoţescu (înghite dumicatul, se şterge la gură, ridică furculiţa în aer cerînd atenţie): — Industrie ? Foarte bine, domnilor. Şi noi admitem industria. Dar noi, conservatorii, suntem pentru o politică a realităţilor. Ce e'n mână nu-i minciună. Nu da cioara din mână pe vrabia de pe gard. De aceea, noi venim şi întrebăm : Fabrică ? Per-fect ! Aveţi materie primă ? Aveţi lucrători specializaţi ? Aveţi piaţă internă ? Aveţi piaţă externă ? Dar nu aveţi ! Atunci, mă rog, cum vreţi să prosperaţi ? A, ştim ! Guvernul să lovească prin taxe grele mărfurile de import, mai bune, şi să te degreveze pe dumneata, ca exportator, de orice fel de impozite. Adică eu să renunţ la marfa bună în folosul celei rele. Partidul nostru vine şi zice : Domnilor !, nu vindeţi pielea

ursului din pădure. Conu Leonida : — Progresul se săvîrșește prin sacrificiuri. Ce, occidentul ăla ți-a făcut marfă bună așa, dintr-o dată ? Nu ! Dă-mi timp, domnule, și-ți dau și eu marfă bună. Dar dacă 'mneata mă sugrumi ? ! Rapoțescu (impetuos) : — Să renunț eu, stat, la impozit, pentru ochii tăi frumoși. Martirul Leonida : — Politica noastră a fost definită odată pentru totdeauna : Prin noi înșine. Dvs. puneți carul înaintea boilor. Și să nu uităm că în vreme ce noi luptam cu turcii puind piepturile noastre să apărăm Europa, occidentul ăla al dumitale se ținea de goange. Se schimbă farfuriile ; se aduc rumeneli de friptură de tot soiul : prăjeală cafenie de porc, sîn alb și dulce de curcan, copănel fraged ca roua de rață, de se desprindea cărnica de pe el... Convivii, se înclinară zmeriți în fața acestor încîntări ale gurii. Pacea înduioșată domnea deasupra mesei. Cuprins de entuziasm Daniil sihastru mesteca mulțumit de el însuși, de lume și de cosmos. Uitase că urmărea dîrz un țel unic, că era un tip dur și încordat, cuprins de înduioșata euforie a meselor sărbătorești. Un duh al păcii celeste domnea peste oameni. Mai îngurgitase vreodată atît ? Rapoțescu (se reculege, își suflă nasul, își acordează vocea, se urcă la tribună ; urale) : — Faptul că Ion Ce Brătianu a realizat ceva pentru țara asta, că atîția oameni cu inemi mari au reușit fapte nepieritoare, nu dă dreptul mărunțeilor de azi să dețină puterea în numele eroilor de ieri. Iată de ce ei reprezintă reacțiunea de azi iar nu revoluțiunea de ieri. Ei sunt o serie de politicieni care-și-au făcut din politică o pleașcă, pentru că la alt ceva nici nu se pricep. Politicieni bugetivori, nu patrioți, asta sunt șefii dvs. Conu Leonida (placid) : — Meritele celor vii se contestă totdeauna, doar morților li se recunoaște abnegațiunea. Monsieur Tănase (mestecă) : — Asta așa e... Morții cu morții, viii cu viii. Rapoțescu (pornit) : — Ați

fost doișpe ani la putere. Ce-ați făcut ? Conu Leonida : — Io ? Rapoțescu : — Ce-ați făcut pentru țărani, pentru meseriași, pentru funcționarii nemîncați și umiliți ? Dar pentru uvrieri ? N'ați făcut absolut nimic. A ! Ați înbogățit cîțiva indivizi, da ! Ați ajutat pentru clădiri monstruoase de averi particulare. Aceasta nu este suficient pentru ca un partid să fie progresist ; dar este suficient pentru a lega de interesele unui partid pe toți cei lacomi și neonești. Comandantul *Propășirii* (cu haz) : — Am impresiunea că mă credeți cel puțin ministru. Dar eu v'am spus că nu fac politică. Ați vorbit frumos, dar știți vorba englezului ăla : Discursul dvs. mi-a schimbat convingerile, dar nu votul. Drăguță, nu te supăra : nu știu ce-au făcut ăia pentru țărani și meșteșugari, că eu nu's nici una, nici alta. Eu sunt comersant. Și vii matale, acuș, și mă acuzi cum că fac avere. Păi ce alta să facă un negustor, dacă nu avere ? ! Liberalii m'au avantajat... Sigur, de-aia îi votez. Dac'o fi să aștept dreptatea de la uvrieri, paște murgule iarbă verde... N'au decît să-și facă și ei partida lor. Rapoțescu : — Au avut-o, dar le-au cumpărat ai voștri șefii. Conu Leonida : — Păi cum, doar n'or să se lase despuiați de ei. Că asta voiau socialiștii, nu ? Uite, eu nu vreau să-mi pierd averea pentru că nu știu ce... Eu cu ale mele, ei cu ale lor ! Politica, asta e : care pe care. Atunci apăru plăcinta în tavă. Cu brînză. Aurie ! Pe alocuri carnea ei bălaie era tandră și mustoasă ca untul, încît simțeai dorința s'o mîngîi cu ochii. Mireasma ei răzbătătoare invada totul. Daniel înghiți în sec dar stomacul îl încunoștiință că nu se mai poate. Era o hotărîre mută dar nestrămutată. Oftînd se ridică și părăsi masa fără să zică nimic nimănui. Inșii aceia aveau averi : le apărau. El avea doar dîrzenia lui în a deveni medic, cucerindu-și un loc stimabil în societatea... bogătașilor. Pînă atunci... Împîclit și somnoros urcă scara întunecoasă. Ajunse în odăița

sa studențească unde era frig. Se dezbrăcă clănțănind și se vîrî sub pătură. Dîrdîi puțin — dîr, dîr — apoi alunecă iute pe un tărîm cu umbre necunoscute ce-i spuneau ceva. Ce ?

UN SIMBOL FĂRĂ CONSECINȚE. Spre trezie avu un vis — sau poate o imagine cinetică — de o mare claritate: se făcea că era la Platonești, el, mic, împreună cu părinții, în trăsură. Sta în fața lor, cuminte, pe scăunel, iar diferiții inși ce treceau prin fața lor salutau ploconindu-se ; salutau cu mult respect și comercianții care, la trecerea trăsurii, năvăleau în față din ghiozul lor muced, salutau cu voioșie și desculții fără pălărie — se plecau și strigau : Trăiți don doctor. Era, în aceste saluturi, o încredere plină de bucurie, ce lipsea cînd se plecau în fața prefectului, primarului sau deputatului. Cei mai mulți fuseseră îngrijiți — sau chiar salvați — de doctor, cu toții știau că (ei sau familiile lor) pot fi oricînd cercați de o boală primejdioasă (piaza rea) ! și atunci de mâinile acestui om, mare și priceput, atîrna viața lor, a muierilor sau a copiilor plăpînzi. Iar el, copilul, primea tot acest damf de stimă voioasă, simțind un plin de mulțumire — ce avea după aceea să se risipească : ins al nimănui, ignorat și bruftuit — orfan. Dar acum, în fața acestei imagini cinetice, se simțea din nou — după zece ani — satisfăcut de stima lipsită de constrîngere care, dacă nu i se adresa lui, îl cuprindea și pe el în aura sa benefică de încredere și binecuvîntare. Și atunci, cum ședea pe pat între vis și trezie pricepu cu limpezime că acea viziune cuprindea cheia personalității sale, cifrul destinului său, că toate forțele i se încordau ca să recreeze starea de atunci, plinătatea lăuntrică ; dar cum tatăl său dispăruse fără întoarcere era necesar să o recreeze prin el însuși, nu ori-

unde, ci în tîrgul acela neînsemnat dar care pentru el era unic. Această înțelegere era atît de adîncă și repede încît băiatul se trezi zguduit și mirat. Sări din așternut, se înbrăcă și se așeză pe marginea patului. Acum urmau o serie de hotărîri clare, noduri ale unei acțiuni consecvente. Dar nu urmă nimic. Mirat tînărul își dădu seama că tot ce urma să urmeze era să-și încheie medicina ca să fie doctor încît să inspire celor din jur acea încredere nesilită ce-i hrănise copilăria. Dar hotărîrea asta fusese luată de mult, nu înțelegea ce spor îi aducea viziunea cinetică și de ce ea îi apăruse drept o zguduire fundamentală. Judecata mediocră îl necăji după ațîțarea de adineauri. De cînd trecuse pe cestălalt tărîm — al copilăriei — era mereu buimăcit și somnoros, tăișul i se teșise, încordarea se lăbărțase. Se umpluse de măruntișurile altora, inși pentru care el nici nu prea exista. Își aminti că se mai afla și cu o domnișoară în circă, împrejurare ce-l luase pe neașteptate, pentru că dacă el nu respinsese nada, nici nu formulase liber un consimțămînt răspicat. Întîmplarea din seara trecută fusese mai degrabă de ruptură decît de înnădire temeinică dar nimic hotărîtor nu avusese loc — încă ! Îi zbura prin preajmă, însă, și o nouă bălăbăneală l-ar fi dus într-o situație fără ieșire. Caracterul fetei nu-l dibuise, — hotărîrea ei de a pleca pe Dunăre, cu Pascalopol, era doar o toană, să-l ricîie, sau o vestire de-a serioaselea ? — dar zvăpăierea ei prea nu era pentru luntrea lui cît o coajă de nucă. Să fi fost, fata, o zuliară ? Mai mirosise că rosturile rostuirii ei se dezlegau în afara sa, privind mai mult comoditatea lui conu Dinu și oțărala domnișoarei Tincuța decît înclinațiile fetei și ale lui proprii. Nu pricepea deloc nici care fusese menirea marinarului în ce-l privea : mai întîi păruse că binevoitorul domn le dăduse ghes spre a-i

însoţi, apoi că Făt-Frumos o răpea pe Cenuşăreasă pe coverta fregatei sale, în proprie folosinţă. Cele două momente nu se legau în nici un fel în priceperea lui şi semănau acelor uşi, de aici, zidite în perete şi care nu dădeau nicăieri. Astfel generosul Leonida avea jocul său propriu de bursă sau îl făcea — doar — pe al bătrînului său prieten ? Păreau să existe, oricum, anumite presiuni din partea binefăcătorului ei, şi poate că fata temîndu-se de măritişul Tincuţei, deci de venirea unui bărbat tînăr şi impetuos la Castel, pricepuse situaţia jenantă în care s-ar afla... Chiar dacă, din partea lui, nu fusese cine ştie ce, comunicarea comandantului de apă dulce îl zădărîse de nu mai avea poftă să renunţe la copilă. Desigur, jocul sanchiu nu fusese jucat, încă !, mai avea vreme să avizeze, dar nu multă. Trebuia să fie clar şi energic, chiar niţel cu harţag ; dar în ce sens ? În fond, dorea să o ia pe Otilia, orfana fără zestre ? Şi... din ce or să trăiască pînă la terminarea facultăţii ? Dar o iubea ? Dacă nu o dorea de nevastă, nu avea decît să ia în serios plecarea ei pe batiscaf. Dar vroia să renunţe, cu adevărat, la fată ? trebuia să ia o hotărîre. Se ridică decis şi se duse la fereastră. Afară ningea temeinic. În înserarea zilei zăpada albastră se aşternuse peste tot, se depunea pe arborii de fier — pe cîte o cracă sau alta. Fulgii mari cădeau cu viteză, spornic, pretutindeni şi fără încetare, o invazie a iraţionalului, un fel de neant prolific. Privind cu atenţie această deşertăciune activă, Daniel îşi zise că era produsul natural, explicabil, obişnuit, al unui joc de temperaturi terestre şi umiditate atmosferică dar, cu toate astea, ninsoarea îl emoţiona ca un fenomen perplexant. Marele haos se rupsese şi acum se revărsa fără măsură, fără rost şi fără oprire. Avea să-i astupe pe toţi în materia aeriană, pufoasă, aproape inconsistentă. Destrămare amorfă. O

curgere infinită, care nu vroia nimic, cu totul în afara măsurii și a valorilor. Orașul din care venea îl obișnuise cu o viziune a spațiului, utilă și drămuită, în care orice își avea socoteala și chichirezul. Aici, de cînd pătrunsese în acest spațiu fără timp, începuse să alunece lin — fără de ce și încotro. Știa că are voință, dar n'o mai simțea încordîndu-l, făcînd-o să-i bată inima, mișcîndu-l după necesități, repede și exact. Am impresia că-și lăsase voința la oraș și la întoarcere o s'o găsească intactă, tot așa cum avea să-și repare, repede, ceasornicul smintit și zăticnit. Acum, propria lui voință i se părea depărtată, vagă și chiar improbabilă. Singura realitate părea lunecarea lentă într'un tărîm fără margini, sens și obstacole : o perplexitate destrămată și blîndă. A gîndi în fața unui prăpăd indiferent de la marginea lumii, și a lua o hotărîre, era o imposibilitate. Daniel se întoarse cu spatele la fereastră și privi odăița elementară și paupera în care fusese lepădat. Ar fi trebuit, încă de la început, să observe cum îl considerau castelanii, numai că el se obișnuise cu și mai rău încă, fără a mai da atenție felului ăsta de jignire fără voie, mai bine zis toate dovezile de dispreț se schimbau în forță și hotărîre de a țîșni din situația joasă în care era ținut. Numai că acum se petrecuse un fapt nou : i se dădea spre însoțire o fată de la Castel — care dacă nu era chiar Cosînzeana, fiica Împăratului Verde, se afla a fi din sîngele lor albastru și subțiat — o cinste deci pentru un coate goale ca el. Privind cămăruța cu un pat cazon, o pătură, o măsuță șubredă și un scaun șchiop, întîmpinarea lui aici îi apăru colorată altfel. S'ar fi putut supăra : să o întindă de îndată. Dar cum să plece prin pustietățile astea, cu ce ? Și mai și ningea grozav. Și unde să se ducă, acum, de Sărbători, la cine ? Constată, în trecere, că felul său de trai, adică de muncă, îl ținuse în izo-

lare. Cele mai multe relaţii ale unui adolescent le alcătuiesc neamurile, fireşte, dar după ce i se mai lungesc pantalonii, îşi face şi el prieteni, se duce la ei, părinţii acestuia îl cunosc, astfel încît dacă ar pica pe nepusă masa la unul din ei, ar fi — eventual — primit. Dar aşa ? Ce să caute el la unul şi la altul ? Pierdere de timp. Şi mai era ceva... Trebuia să vîndă ciosvîrta de pămînt, altfel nu-i mai rămăseseră decît banii de tren. Trebuia să întreprindă un act, ceva, în odăiţă tot nu avea ce să facă. O să discute cu bătrînul marinar, acesta — cel puţin — se ostenea să-i răspundă. Mai întîi să afle amănunte despre proiectata lor călătorie danubiană. Să fie oare conu Leonida, Sburătorul, iar el însuşi un jalnic Cătălin ? Nu, Sburătorul se afla a fi Dida, iar Leonida un fleşcăit Cătălin. Sau ceva în genul ăsta. Părăsi cămăruţa cu hotărîre şi porni repede pe coridorul lung, umed şi întunecos. Tot nu ştia exact care era clanţa lui Leonida, se lăsa dus de întîmplare. Deodată auzi un glas masculin zbierînd : — Termină odată cu prostiile. Ţi-am spus că nu e adevărat. Năzăreală curată. Tînărul apăsă pe clanţă şi intră într'o cameră destul de mare, mobilată obişnuit şi greoi. Încăperea era goală, dar pe stînga se crăpa o uşă. De dincolo, o vîrstnică hîrîi : — Ah !, Lache, nu mă mai iubeşti ! Simt eu că nu mă mai iubeşti. Masculul răcni falnic : — Mămicule, nu mă ucide ! Jur ! Numai pe tine te ador ! Tu eşti viaţa vieţii mele. Uşiţa se deschise vijelios şi în cadrul ei apăru un bărbat tînăr, slab, în pantaloni şi cămaşă. Purta o mustaţă firavă şi obrajii îi ardeau, roşii. Era ofiţeraşul cu dama vîrstnică — soacra şi mătuşa lui — soţul frumoasei în roşu întrevăzută o clipă. Daniel făcu un pas îndărăt : — Îl caut pe domnul Pascalopol. Masculul se zburli : — Da' nu vezi că nu-i aici ! Studentul salută scurt şi ieşi, închizînd uşa. Mîrîi mental : Toate gusturile

sunt în natură. Ce-i drept, se iţise cam indiscret intrînd la necunoscut, dar cînd auzi asemenea expresii e greu să treci, nepăsător, mai departe. Ghici clanţa marinarului, apăsă şi intră. La fereastră, în picioare, cu mîneca suflecată, Dida îşi făcea o injecţie în braţ. — Ieşi afară, spuse Castelănul. Medicinistul luă loc într'un fotoliu : — Asta e ora ? — A, tu erai, mormăi bolnavul. De obicei, nu, dar astă seară vreau să cobor şi eu la masă. Dacă-i sărbătoare. Scoase acul, tamponă, aşeză siringa în cutiuţa de metal, îşi trase mîneca, se aşeză — strîmb — pe prichici : — Ce vînt te aduce ? — Se iau nişte hotărîri, în legătură cu mine, fără să fiu consultat. — Te referi la Otilia ? — Otilia s'a supărat pe mine iar comersantul de apă dulce mi-a notificat că fata pleacă, pe batiscaf, cu dînsul, pînă la Viena. După aceea m'aş fi aşteptat ca să-mi explice cineva ce şi cum. Nici Otilia nu a socotit că ar fi fost cazul să-mi spună ceva. — O să-ţi spună ea, nu ai grijă.... Singura întrebare adevărată e dacă o iubeşti. Am impresia că flacăra pîlpîie slab. — Se poate. Dar nici nu am avut cînd ne cunoaşte ca lumea. Totul a fost atît de repede.... iar purtarea ei atît de schimbăcioasă... — Aştepţi să-ţi spună ea dacă o iubeşti ? Poate că tocmai asta doreşte Otilia, o declaraţie, sau măcar să vadă că o cauţi, că o rogi să nu plece cu... Poate simte că nu eşti hotărît. — Nici nu sunt. Dar dacă nici ea nu este... Cine manevrează ? Comandantul vasului ? — Poate că tot ea. Vrea să vadă, pur şi simplu, ce reacţie ai. Cred că nici nu a vrut să plece, la Viena, cu Leonida, a vrut să te încerce. Să o rogi, să plîngi... Şi tu ce-ai făcut ? Te-ai obişnuit cu ideea. — Credeam că o hotărîre e o hotărîre. Nu sunt obişnuit cu reacţiile muiereşti, pidosnice. — Nici nu era nevoie. Dacă o iubeai, ai fi luat foc, ardeai, făceai explozie. — Mda. Trebuie s'o găsesc şi s'o întreb răspicat : da sau ba ! — Numai asta

nu ! De ce nu-pricepi că ea tocmai asta așteaptă, o atitudine răspicată. Vrea să fie sigură pe sentimentele tale — și nu e. Cum poate pleca în lume cu un bărbat de a cărui iubire se îndoiește. — Sincer să fiu, nu știu cum se poartă un amorezat. N'am experiență. — Asta nu se învață. E ceva spontan. O explozie. — Eu, de cînd mă știu, am învățat un singur lucru : să mă stăpînesc. Să nu se vadă pe mine ce simt. Parte am reușit. Și acum, brusc : explodează ! — Dacă ai fi amorezat cu adevărat nu ai mai argumenta atîta. Te-ai zbuciuma, te-ai agita s'o vezi și te-ai teme că nu ai fost destul de convingător... Pe cînd așa, te miri că nu a venit ea, la tine, să-ți explice. — Mi-ai spus că o iubești. Și în loc să încerci să o reții. — Nu ești convins că situația mea este... cu totul neobișnuită. — Ba da. Dar ce-i opui dragostei ? Un raționament. Și reușești... Cea mai înaltă formă a iubirii este aceea a propriei sale depășiri. Să nu-ți satisfaci egoismul făcîndu-i rău celui pe care îl iubești. Adică să nu accepți sacrificiul celuilalt. Dar tu nu ești încă aici. — Ai dreptate. Dar nici mie nu mi se poate cere așa, dintr'o dată, să ard cu vîlvătaie înaltă. Trebuie niţică obișnuință... și mai ales să nu fiu mereu bruscat, așa cum face ea. — Dragostea ca obișnuință... Mda. Un fel de intoxicație lentă. Există și așa ceva... Numai că... — Numai că — Nu cred să fie ăsta tipul de iubire pe care și-l dorește ea. — Lovitura de fulger ? — Lovitură de fulger. — Deci asta ar fi formula Otiliei. — Da. Dar nu numai. Se poate sacrifica unui bolnav, sau se poate distra în draci —, protejată de bătrînul Leonida. — Lovitura de fulger mi-e rezervată doar mie ? — De vreme ce nu-i poți oferi harurile nici uneia din celelalte două ipoteze... — Ba da, tocmai, am nevoie de spiritul ei de sacrificiu. — Te referi la condițiile materiale... deocamdată... — Și la asta, desigur, dar așa... în genere. Nu-i pot

oferi zbânțuială. Trebuie să mă înghită așa cum sunt, cum sunt obligat să fiu. Mereu absent, chiar cînd voi fi cu ea. — Da, știu : să tocești și iar să tocești. Urci o treaptă și mai urci o treaptă, pînă cînd. — Exact. La asta nu pot ști cum va rezista. — Adică să se sacrifice pentru o altă pasiune a ta. — Și dacă i-aș sacrifica eu, ei, medicina, ce-ar rezulta pentru mine, implicit pentru dînsa ? — Există și meserii mai ușoare. De pildă, avocatura. — Ar însemna să fiu un altul. — Un bun avocat face avere, carieră politică și celelalte. Bani și stimă : ce mai vrei. — Cere un alt temperament, pe care nu îl am. Altfel, am impresia că am mai discutat o dată, asta. Punem că e o fixație. — Ești sigur ? Și mai ales : ești sigur că nu ți-ai ales medicina numai pentru că a fost profesiunea tatălui ? — Nu. Adică într'un fel, da. Vreau să zic... Ascultă, te-a rugat Otilia să-mi ceri să-mi schimb meseria ? — Nici vorbă. Mi-ai spus însă singur că toceala merge greu, că memorizezi mai ușor alte... — E o meserie dificilă, asta o spun toți, nu numai eu. Merge greu pentru toți cîți iau treaba asta în serios. Iar medicul, cum să spun, e angajat el însuși într'o acțiune gravă. Viață și moarte, zona în care cu toții suntem egali. Prestigiul medicului este, de aceea, cum să spun... un nimb rece, lunar, straniu. A salva un om de la moarte e altceva decît a scăpa un excroc de la o meritată pușcărie. E o abilitate care nu produce stimă. A, nu, nu, nici nu poate fi vorba să renunț la medicină. Și încă pentru a distra o femeie. — M'am întrebat uneori dacă există ceva mai important decît iubirea. Cavalerii acordau însemnătate doar la două... activități : războiul și dragostea. Știau ei ceva. Acum, războiul a încetat de a mai fi un fapt eroic. Vreau să zic, individual. Se lucrează cu regimentele și cu artileria. Eroul nu mai are căutare. S'a înlocuit cu disciplina. Rămîne iubirea. — Dacă aș fi

mare moșier, poate aș gîndi și eu la fel. — Nu, nu ești. Și vrei să faci avere, să acumulezi stima celor pe care-i disprețuiești. Asta îți înghite toată forța. — Poate vreau să salvez oamenii de durere. — O, la la ! Ce mîndru sună acest cuvînt ! — Desigur, nu pe toți, doar pe cîțiva, iar dintre aceștia, chiar, mulți îmi vor fi răpiți... Durerea — mă refer la aceea fizică — nu e o concepție sau un ideal — este o realitate care, cînd invadează omul devine, acestuia, realitatea însăși. Nu trebuie să risipesc multe vorbe, tocmai cu tine, spre a-ți explica însemnătatea formulei : Sub imperiul durerii. — Sunt lămurit în privința asta. Continuă luminoasa predică. — Numai atît : Cîtă vreme omul se află sub această stăpînire, a-i vorbi de spiritualitate este o scîrboasă ipocrizie. — Dar poate, realmente, medicina, ceva ? Să ajute un organism care vrea să se vindece, da. Grăbește vindecarea. Mai mult, nu. — Înțeleg că ești supărat pe medicină, ai și de ce. Vreau doar să spun că între organismele ce se vindecă singure și acelea pentru care doctorul e neputincios în a le vindeca, există multe cazuri, foarte multe chiar, unde rolul doctorului este hotărîtor. Medicina a progresat și ea, nu mai e în stadiul ridiculizat de Molière : saignare, purgare, clistirium dare. Medicina modernă... — Te cred pe cuvînt. În ce privește raportul dintre... Sub imperiul durerii și viața spirituală... aici trebuie să mă crezi tu pe mine. — Te cred. Reușești. Cu siringa. Și cu cîte sforțări... Și cît timp? — Omul e făcut să-și stăpînească durerea. — Poate. Însă omul nu e făcut să fie torturat. Chiar dacă unul sau altul reușește să-și stăpînească durerea nefiresc pricinuită. — Și cei pe care îi vei scăpa de durerea fizică vor duce o intensă viață spirituală ? — Nu știu. Dar le dau o șansă... Sine qua non. — Și nu crezi că — dinpotrivă — durerea fizică sau morală — indiferent — potențează toc-

mai... cum să-i zicem ?, apetența spirituală... — Nu cred. — Cînd animalul funcționează bine, nimeni nu se întreabă : ce sens are viața mea ?, sau : ce valori servesc ? — Cei mai mulți, nu. Dar trăiesc. — Și e îndeajuns ? Se poate trăi oricum, în neorînduială ? — Sunt ființe care nu-și pun asemenea întrebări, nici sănătoase, nici bolnave. N'au vocație. Și, pe urmă, eu nu am spus : a fi perfect sănătos. O mică maladie sensibilizează, una grozavă anihilează. — Pe mine nu m'a anihilat. — Nu încă ! — Mersi. Galant ca totdeauna. Dar, pe coiful Minervei !, cît trebuie să dureze o existență spirituală ? O sută de ani ? În domeniul spiritului însemnătate au intensitatea și elevația, nu durata. Fulgerul e scurt, dar luminează. — Foarte exact pentru sfinți. Misticii dau mărturie de asemenea fulgurații. Mă întreb doar dacă de sfinți ducem lipsă. Mai degrabă de oameni normali și morali. Folositori obștei. — Ce-i drept, sfinții sunt nefolositori. — Pentru mine, ca medic și... materialist... nu ! — Știu. Și eu, ca om al secolului optsprezece... nu prea am comerț cu divinitatea. Spiritualitatea nu e apanajul bisericii. Nici îngerii, măcar. — Îngerii ? — Nu există, știu. Dar nu e tulburător faptul că omul i-a imaginat ? — Zburătoare cu pene de gîscă. — Ființe aeriene, energii condensate, inteligent volitive. — Bravo lor ! — Omul a realizat această imagine dorință spre a o opune celeilalte, mult reale, a bestiei. — Și animalul e dotat cu inteligență și voință. — Halal. Omul e deci sfîșiat între două imagini, tendințe, pulsiuni, zi-le cum poftești. Cînd se identifică — omul — cu animalul... — Dar și cînd încearcă a face pe îngerelul... Ce suflet sfrijit, nehalit, ce mohorală cu hartag... Predicatori în piele de capră cu obsesii sexuale. Brr ! — Ei, nu toți, nu chiar toți, rîse Dida. — Mai sunt și monștrii de egoiști de sub zmochin. În timp ce lumea suferă stau turcește cu ochii închiși, observîndu-și senzațiile. —

Da, observă Dida. De aceea s'a şi spus *Ni ange, ni bête*, ci un punct între ele, o tensiune între ele, creatoare. — Le juste milieu, ştiu, mîrîi studentul. Nici una, nici alta, deci un fel de nimic. — Atunci, îl potoli Dida, să inventăm o imagine nouă : Omul ! Omul trebuie creat. — Din... nimic ? — Din sinteza biruinţelor creatoare şi parţiale de pînă acum. — Îmi atrăgeai atenţia asupra faptului că apariţia sentimentelor delicate şi a ideilor gingaşe, cerînd vreme şi răsfăţ, ar fi de cercetat în ce măsură acestea s'au oploşit la moşieri ; în vreme ce burghezia a dat naştere utilităţii sau eficienţei. — Da. Şi ce-i cu asta ? — În caz că ai dreptate trebuie să acorzi timp unui ins spre a se perfecţiona. Îi trebuie, mai întîi, o vreme de acumulare, apoi una de rafinare... Sunt prea tînăr ca s'o ştiu din experienţă, am impresia, însă, că şi unui sentiment obişnuit, cum ar fi iubirea, i-ar fi necesar un timp pentru desfăşurare... — Iubirea sentiment obişnuit ? Te'nşeli, amice. Nevoia sexuală, da, e comună, se abate şi la păsări de vreo două ori pe an. Fetele înainte de măritiş... se află în dîrdora amorului şi, de entuziasm, fac bube pe faţă. Dar cît durează ? Iubirea e un sentiment rar şi, iartă-mi cuvîntul, nobil. Ce-i mai comun decît decepţia amoroasă... A face dragostea să depăşească cinci ani de convieţuire e o dovadă de eroism şi rafinament. — Ne-am întors deci la timpul necesar... Şi la incompatibilitatea sentimentelor delicate cu durerea fizică, brutală şi egoistă. — Nu, ne-am întors la mereu amînata fericire. — A, da. Uitasem. Fericirea ar fi, cred, o anume dinamică vitală. Urmărim, fiecare, că ştim sau nu, o anumită imagine. — De pildă : să sfîrşeşti cu bine medicina. — Asta e o treaptă, o împrejurare. Imaginea însăşi am visat-o de curînd : eram într'o trăsură, medic renumit în Plätoneşti... Şi lumea mă saluta cu mult respect şi dra-

goste... — Erai tu... în trăsură... sau tatăl tău? — Nu are importanță. Eu eram mic, stam pe scăunel... El era cel salutat, dar eu simțeam o stare de plinătate... Asta trebuie să fie fericirea. — Mda. A-ți ajunge tatăl. Păcat că eu nu am pe cine ajunge... Dar el... tatăl... era fericit ? — El ? Nu știu ! Nu m'am gîndit. Dar de ce n'ar fi fost ? — Știu și eu ? Fiindcă nu se afla în Capitală... Fiindcă nu era Pasteur... Fiindcă era muritor. — Crezi ? — Fericirea e unică dar cauzele nefericirii sunt multiple. — Nu cred. Fericirea mea a stat pitită în această imagine care, deși ascunsă mie, m'a condus în mod obscur dar ferm, cum nici un concept clar și distinct nu ar fi reușit s'o facă. — Dacă tatăl tău ar fi trăit, fenomenul nu s'ar fi produs. Ar fi lipsit acea energie bazată pe umilire... Și nici nu ai fi vrut să-l imiți. — Să ajung medic, poate nu, dar să-l egalez — măcar — în scena aceea de respect sincer și recunoștință... asta da. Chiar cînd nu imităm imaginea tatălui, vrem să-l egalăm, cel puțin... — Asta să fie fericirea ? Din nefericire... eu nu doresc să-mi egalez tatăl. E un om bun... cîtă vreme nu te atingi de interesele lui... sau de comoditatea lui... — E și asta o imagine a fericirii. Plenară și nemișcată. Nu mă zgudui c'amețesc. — Acum mă scoți și imitator al lui conu Dinu. — De ce nu ? Un egoism perfect ce-și ajunge sieși. Contemplare și autocontemplare. Firește... la alt nivel... de rafinament. — S'ar putea să ai dreptate. Deși tata nu suportă durerile fizice. Face un chiloman... — Asta e corectarea imaginei lui... Dar poate că la tine să fie mai mult : sinteza unei mentalități a boierimii în defensivă. După mine, potopul ! Dar nu asta este și imaginea lui conu Dinu ? A trăi în fala trecutului. A te crede stăpîn prin decret divin asupra unei averi nemuncite. O abilitate deosebită în menținerea ei față de presiunea elementelor vitale... — Toți cei ce au caută să păstreze. — Dar nu să și sporească ? — Poate

vrea să trăiască liniștit cu ce are. Aici ai dreptate... în felul meu, îl imit. Deşi e situaţia generală a celor fără vlagă... sau care consideră că nu merită să te zbuciumi... — Nu mai aveți pentru ce ? — Noi avem doar ce pierde. Nici un război nu poate fi cîștigat doar prin defensivă. — Dar copiii... voștri ? — Ce-o mai fi şi pînă atunci... Cine poate şti ? — Chiar ! Nu faci nici o profeţie despre noul secol ce se deschide ? — Viitorul nu-i grija mea. — Cum !, plămăduitorul noului om să nu se fi gîndit la dimensiunea viitorului ? — Ba da. Probabil o revoluţie... Prea sunt mari deosebirile aici, în răsărit. — Mdea. Mişcările populare nu mai contenesc. Dar asta-i treabă veche. Cu nişte ridicări violente dar neorganizate nu se face nimic. — Au învăţat să se organizeze. — Revoluţia rusească abea a fost înnăbuşită... — Una. Două, trei. Și pe urmă ? Mai ales dacă vor avea ideea de a face război, adică de a da flămînzilor arme. — Și moşierimea nu se sperie ? — Mai puţin decît crezi. Lor averile le alunecă oricum din mâini şi simt o secretă mulţumire ca să nu rămînă în mâinile celor noi. Dealtfel, moşierimea e dezlînată și nu a reușit niciodată să înţeleagă noţiunea de Stat. Parveniţii însă vor fi teribili, îşi vor apăra averile cu orice mijloace. Cu absolut orice mijloace. — Și... mișcările astea... vor izbuti ? — Dacă mitocanii pun mâna pe putere, n'or s'o dea cu una cu două, o să fie bocluc mare. Dar dacă nu apucă să înhaţe statul bine, rezistenţa va fi slabă. — Crezi că pot reuşi socialiștii ? Mie mi se par aşa... un fel de poeți. — Cînd o revoluţie nu reuşeşte, ea se repetă... pînă izbîndește. Și, dealtfel, mi-ai cerut părerea pe un secol, nu ? — Ești și tu contra liberalilor ? — Eu ? De ce ? Ei au găsit niște forme îngheţate şi... le dezgheaţă. În mintea lor, numai puţin, cît le trebuie lor... Dar — şi aici conservatorii au dreptate — acţiunea odată începută, mai poate

fi oprită ? Şi cît ? Demagogia e o forţă cu două tăişuri : agitînd nişte idei pe care nu vrea să le aplice, ea le introduce în mase, iar acestea... de !, le pot lua în serios. — Eşti un profet sumbru şi radical. — Ştii de ce nu pot ghici oamenii viitorul ? Fiindcă îşi închipuie o mişcare de translaţie. Azi e la fel cu ieri, deci poimîine va fi ca azi. Or, forţele subterane se adună pînă cînd fac explozie. — Încep să cred că eşti socialist... — Ar fi o părere greşită. Ştii ce s'a întîmplat după revoluţia franceză ? Nimeni n'a mai crezut că în ţara lui este imposibil să aibe loc o revoluţie. După revoluţia rusă, nici chiar Turcia nu mai este ferită de cutremurul social. — Deci, am avut dreptate, eşti socialist. — Una este să prevezi un război şi alta să-l doreşti. Trebuie să veghem cu grijă de a nu ne lua dorinţele drept realităţi. — Dacă te-ai ocupa de politică... înaltă... la cine te-ai scrie? — Probabil la liberali, să lupt contra liberalismului, a fracţiei Ionel Brătianu. Aş fi oricum un abil şi util luptător contra Revoluţiei. Primejdios, fiindcă înţeleg felul lor de a raţiona. — Nu am avut vreme să mă gîndesc la toate astea. Ştiu însă că în 1814 Sfînta Alianţă a triumfat şi de atunci sunt nouăzeci de ani... nimic nu a mai mişcat pe continent. Ce-i drept, Franţa a redevenit republică, dar e foarte cuminte, aproape conservatoare. Ce-i drept, în Apus sunt partide socialiste puternice, dar nu miroase a revoluţie... nici chiar sus-zisele partide nu vor aşa ceva. Se mulţumesc cu mici avantaje, cînd pot. — Lucrătorii din Apus au ceva de pierdut, aşa că îşi sporesc ce au. În Răsărit, masele nu au chiar nimic, aşa că n'au de ce fi prudente. La noi, lucrurile pot fi de o violenţă sălbatecă. Liberalii au dezorganizat partidul social-democrat : e un act stupid fiindcă aceştia erau singurii în stare să ţină masele în frîu, să le domolească. Generoşii ăştia doreau şi ei cîţiva deputaţi, acolo, cu ce i-ar fi deranjat ? Poate ceva reforme... Dar

burghezia e apucătoare, nu vrea să dea nimic. — Avem o burghezie tînără, brutală, cu pofte mari. Mai au znagă pentru un secol, poate mai mult. — Are, de pe acum, cîteva boli infantile. Mai întîi, sunt comercianți și nu producători, adică industriași. Or un comerciant trebuie să aibe ce vinde... El vinde ce cumpără, nu ce produce. Dar și de-ar avea, piața e strîmtă... În sfîrșit, vom trimite în Europa alimente, care se plătesc prost, și vom cumpăra produse industriale, pe care le vom plăti scump. Negustorii sunt o burghezie parazitară, de pradă, dar care nu prea are pe cine jefui. În sfîrșit, sau tocmai de aceea, ei nu vor să lichideze moșierimea, ci să i se substituie... — Însurîndu-se cu fetele lor... — Și luîndu-le moșiile. Moștenind deci conflictul cu țăranii. Țăranul sărac nu e un mușteriu, nu cumpără marfă, deci burghezul nu poate produce marfă fiindcă nu are cui o vinde. Și acum să-ți spun de ce nu sunt socialist. — Chiar nu ești ? — Nu ! Fără industrie nu poate fi proletariat. Și fără acesta nu poate fi socialism. Cu cîțiva pantofari, plăpumari și dulgheri, nu se poate face nici partid, nici revoluție socialistă. — Se mai găsesc și cîțiva avocați cu lavalieră care la prima hîltîcîială se vor vinde pe un post gras, de cum le miroase a friptură. — Dar, o revoluție nu se face cu generoși ci cu desperați. — Dar spuneai... — Sigur că spuneam... Există mult prea mulți desperați și nimeni nu vrea să facă nimic pentru ei. Dar poate o explozie spontană să reușească ? Și chiar dacă da, să se organizeze ei înșiși și să organizeze țara... Este aici o sursă de erori nelimitată și de atrocități. Dida își aprinse o țigare. — Nu știu, nu mă pricep, dar greșești tocmai în punctul pe care l-ai semnalat. — Adică ? — Ce spui e logic, este concluzia inevitabilă a unei stări de fapt. Dar nu lași nici un loc elementului neașteptat — buclucului — care, irupînd în real, va schimba datele problemei. — Care element ? Am schițat

toate elementele. De unde ar veni cel neaşteptat ? Din cer ? — Jocul viitorului nu e un joc de şah, cu doi parteneri, un număr limitat de figuri şi de pătrăţele. — Ci ? — Există un context general şi de-acolo, din altă parte, poate veni ceva... — A, te referi la pericolul galben. De un an numai de asta se vorbeşte. — Nu-i nevoie să mergem atît de departe. Deşi, acu cîtva timp, era să sărim toţi în aer din pricina Faşodei, un orăşel egiptean de care nimeni nu auzise pînă acum. — Ce e drept există multe tensiuni pe continent şi o explozie ne poate duce şi pe noi cine ştie unde. Vrei să ştii părerea mea ? — În ce privinţă ? A războiului ? — Da. Nu. Nu numai. A marei Revoluţii franceze. — Poftim ? — Cred că nu s'a sfîrşit. — Crezi ? — A schimbat doar metodele de luptă. Se adaptează terenului, momentului. — Tot ce se poate. Şi cînd va lua sfîrşit ? — Ce ? — Revoluţia... — A, da. Păi, cînd va anula feudalitatea. Cu desăvîrşire. — Nu vrei să fii mai precis ?, mormăi Dida. — Ba da. Să lichideze cele trei imperii feudale : Austria, Rusia, Turcia. — A ! Şi doi ? — Să întemeieze statele naţionale. — Bun. Mai e şi punctul trei ? — Să înlocuiască relaţiile feudale cu cele capitaliste pe tot continentul. Dida rîse : — Şi pe urmă ? — Pe urmă... trece la alte continente. Dida aprinse o ţigare : — Nu ştiu de ce, victoria burgheziei pe toată linia... nu mă încîntă. — Ca să zvîrle în aer cele trei imperii... trebuie un război. Repede. — Îmi pare bine că mor. Şi noi... împreună cu Austria ? — Asta nu ! — Nu pot pricepe cum am merge noi alături de cei ce ocupă şi asupresc Transilvania. Ar fi împotriva firii... — Te asigur, zise tînărul, că în caz de conflict toţi ne vom ridica deodată şi vom mătura pactul cu Austria. — Iar eu te asigur că oricît de senzaţional ar fi un război, pînă la urmă ne vom trezi — vă veţi trezi — cu aceleaşi probleme formate din aceleaşi elemente. Cu corectivul că

piaţa internă se va lărgi... ceea ce va da burgheziei timp să mai respire... timp pe care ea nu-l va folosi... — Cum văd, nu vrei să-i acorzi lui monsieur Tănase nici o şansă. — Păi nu vezi ce face ? Se zbate să ia fata unui boier cu o moşie plină de datorii, în loc să intre în familia unui negustor de cereale care i-ar aduce capital frumos. Se vîră la conservatori, partid fără viitor, şi cumpără case, ce aduc venit mic şi trebuiesc mereu reparate, în loc să facă o moară uriaşă care să prelucreze tonele de grîu de pe Borcea. Are vitalitate dar trage înapoi. Pe tabela lui Mendeleev a sociologiei, ar fi element de progres, dar osîrdia lui cuviincioasă va fi să stabilizeze regimul semifeudal al moşierimii, întîrziind un proces normal de eroziune, de fărîmiţare. E ciudat cît de tare trag îndărăt oamenii ăştia noi. — În ce sens ? Se poartă rău cu ţăranii ? — Şi asta. — Boierii cei vechi se purtau drăgălaş ? — Fireşte că nu. Treaba unui moşier e să-i jupoaie pe ţărani. Dar o fac mai cu dichis. S'au tot frecat de... realitate şi au devenit mai vicleni, nu bat, nu pedepsesc ei în persoană ci prin interpuşi... pe cînd alde Tănase simte o adevărată bucurie să înjure, să lovească, să pedepsească el însuşi. — A fost el însuşi înjurat şi lovit. — Da. Legea minimei diferenţe. Daniel îşi aprinse o ţigare : — Ce lucruri ciudate aud de cînd sunt aici : liberalii sunt adevăraţii conservatori, pe cînd conservatorii sunt adevăraţii liberali, singurii democraţi, fiindcă ei luptă pentru cei mici şi umili. Dida rîse : — Şi ce-i cu asta ? — Este ! Moşierii se avîntă în comerţ, negustorii cumpără moşii. — Da, aşa e. Şi ? — Şi e multă confuzie. Se amestecă programele, curentele, ideile, adică se degradează, şi cu ele, valorile. Viitorul apare confuz. Iar locul tendinţelor generale le iau nişte indivizi oarecari ce se declară ei înşişi personalităţi. Dar cum poate fi, cu adevărat, o personalitate, un cineva care nu are nici program,

nici valori clare ? Şi nu le are fiindcă societatea îi împiedică să fie radicali, fie într'o direcţie, fie în alta. Dida îşi aprinse o ţigare : — Povestea e mai veche. Burghezia noastră comercială, deci timorată, n'a fost în stare de o înfruntare făţişă. S'a tocmit, s'a gudurat, s'a infiltrat. Da, da !, ăsta e termenul : de o sută de ani se infiltrează în toate ţesuturile corpului social, lovind şi tocmindu-se. Aparent, lucrurile nu s'au schimbat prea mult. Dar ei au pus mâna, practic, pe totul. Uită-te la elementele active ale partidului conservator : burghezi, toţi. Liber profesionişti şi bugetivori. — Atunci de ce nu fac un act de voinţă ? — Fiindcă s'au amestecat atîta, încît dărîmînd puterea moşierească, ar cădea şi ei, cu ea. Burghezia, într'o largă parte a ei susţine azi volens nolens, moşierimea. Tănase ! Face negoţ cu de toate. — Dar îi merge bine. — S'ar părea. E vîrît în o mie de afaceri, la unele cîştigă, la altele pierde... Dacă un contabil priceput şi-ar vîrî nasul în hîrtiile lui, s'ar apuca săracul cu mâinile de cap. O harababură întreagă. — Crezi că poate da faliment ? — Deocamdată, nu. Are nume bun pe piaţă. Dar e halima în afacerile lui, şi cînd i-o merge buhu că e pe dric şi i-or tăia creditele, atunci să vezi drăcie. — Se descurcă el... Toţi simt forţa care gîlgîie într'însul, ai să vezi... — Eu... n'o să mai văd nimic... Nu mai apuc. Dar dacă spuneam că trage îndărăt e fiindcă n'a înţeles că trebuie să mai slăbească frîul, altfel e de rău... El, dinpotrivă, vrea să le ia amărîţilor ăstora şapte piei. Nu e practic să-i împingi pe oameni la desperare, să nu mai aibe nimic de pierdut. — Să-i jupoaie cu milă ? — Dacă vrei... Tata n'a adus niciodată jandarmii. El mereu îi cheamă... Daniel se ridică : — Deci ne vedem la masă ? — E un fel de-a zice, acolo n'o să stăm de vorbă. — A, da, te jenezi să discuţi cu un... terchea-berchea. — Daniel, nu fii complexat... Treci după aceea pe la mine, mai

schimbăm impresii... Îmi promiţi ? Da ? — Ca să fiu sincer... nu ştiu ce să fac cu mine... nici cu timpul meu. De cînd am venit aici îmi sunt... cum să zic ?, de prisos. Pot face orice şi nu pot face nimic. Navighez în derivă fără a şti înspre ce mă îndrept. — Ai muncit mult, ai şi tu dreptul la o vacanţă, nu ? De ce nu-ţi îngădui şi tu o vacanţă ? E ceva atît de anormal ? — Parcă am o hemoragie de timp... Curge din mine, aşa, şi aş vrea să-l opresc, şi nu pot... — Nu ştii să te odihneşti. E şi asta o tehnică... — Se poate... Nici nu vreau să mă obişnuiesc cu asta. Nu-mi pot îngădui... încă. — Înţeleg. Mai întîi să devii un doctor celebru. — Să ai o profesiune utilă şi să o exerciţi cu seriozitate şi pricepere... iată ceea ce un feudal, fie şi modern, nu va înţelege niciodată. — Pe plan social, ai dreptate tu... dar pe plan spiritual ? Dar... ia spune-mi... Cum stai cu sănătatea ? Mai febriciteziI ? — Aa, nu... A fost aşaa... o răceală... sau o relaxare bruscă... Şi Daniel, niţel enervat, salută mut şi părăsi camera.

SINUCIDEREA. Se angajă pe coridorul umed, rece şi întunecos. Trebuia să-l vadă pe Leonida, să aibe o explicaţie cu el şi abea pe urmă să ia o decizie cu privire la Otilia. Mai avea o speranţă ? Să mai încerce ? În definitiv, lucrurile astea aşa se fac : te arunci în apă şi dai din mâini... Dacă stai să raţionezi, nu mai întreprinzi nimic, niciodată. Că n'o ştia prea bine, adevărat, dar cînd — şi unde — avea el să cunoască o domnişoară convenabilă pe îndelete... Sigur, convorbirea cu Leonida era delicată, dat fiind că şi el... nutrea (cum se zice) sentimente, speranţe... dar era singura fiinţă ce se interesa cu adevărat de viitorul fetei. În afară de asta, bravul om era leal din natură, nefiind în

stare de înşelăciune, astfel încît altul mai bun, ca sfetnic, pe aici, nici n'ar fi găsit. Sigur că Leonida Pascalopol, în afaceri, era viclean cît era nevoie şi dur cît era de trebuinţă. — Nu vreau să fiu socotit mai prost decît sunt, îi spusese el, cu acel zîmbet amabil, de om binecrescut stropit discret cu un parfum bărbătesc de cea mai bună calitate. Dar conu Leonida nu dorea să agonisească hapsîn, ci mai ales să se bucure de averea sa — oricum, considerabilă — de aceea năravurile piezişe şi aspre din afaceri, mişeliile de rigoare nu le folosea în celelalte raporturi unde ştia să fie politicos, calm şi chiar generos. Generozitatea asta, mirosise tînărul, îi crea comandantului o discretă superioritate, de care avea bunul gust să nu abuzeze. Rămînea de ştiut doar — îşi sugeră studentul — dacă, în privinţa Otiliei, maturul domn nu avea anumite interese precise ce l-ar fi determinat să acţioneze ca în afaceri, dar de vreme ce Daniel însuşi nu aflase bine ce vroia, îşi zise că nu se ştie în ce ipoteză se găsea propriul său interes, astfel încît acceptă riscul. Poate că păcălindu-mă îmi face bine, surîse el ambiguu. Se opri brusc, apăsă pe clanţă şi intră decis. Era un apartament mare şi elegant numai că nu se afla în acel căutat. Prin camera largă se plimba, cu mâinile la spate, naşu Nicu Iatan, într'un halat lung, de mătase albastră, cu flori mari de argint. Tartorul nu mai era un bărbat tînăr, fireşte, dar nici bătrîn nu se arăta, mai degrabă o fiinţă fără vîrstă. Înalt şi slab, umbla adus. Se opri din mers şi şopti : — Te aşteptam. Cu un gest vag al mâinii lungi : — Ia loc, te rog. Daniel se aşeză într'un fotoliu şi îl privi curios : capul prelung, o mustaţă căzută în jos, chinezească, şi o barbă rară, cu fir lung, numai la bărbie. Ciudaţi erau şi ochii lui lungi, bridaţi ca la asiaticii extremi, pe care-i ţinea aproape închişi. Avea o chelie oarecum totală, doar peste urechi purta un fel de aripi, care

dădeau impresia unei frunţi imense ; oricum, era foarte înaltă şi ţuguiată. Tînărul îl privea amuzat : averea lui uriaşă şi — se părea — puterea nemăsurată pe care o deţinea în destinul moşierilor datornici (se vorbea despre ea imprecis şi aluziv), nu aveau prin ce-l impresiona pe el, student sărac. Îşi şopti chiar că, în anumite împrejurări, paupertatea era o forţă: acest om ciudat nu-l putea nici avansa, nici mătrăşi, nici abate de la destinul său imediat — camere mici şi reci, mese rare şi rele, toceală şi examene. Urca o pantă repede şi, pînă sus, n'avea voie să se oprească sub pedeapsa de a se prăbuşi mortal. Cine se caţără pe abruptul perete al muntelui nu cunoaşte zăbavă nici răsgîndire. Sus sau buf ! Boier Nicu se opri din pendulare şi repetă : — Te aşteptam. Cred că-mi eşti fin, nu ? Bei ceva ? Îşi reluă preumblarea, nalt şi slab, adus din spate, meditînd probabil. Se opri iar : — L-am cunoscut bine pe tatăl dumitale. Era un om stimabil. Păcat de... — Accident, îi suflă Daniel. — Poftim ? A, da, asta e versiunea care ţi s'a servit dumitale, fiindcă erai prea crud. În realitate s'a sinucis. Puse mâinile la spate şi îşi reluă primblarea. Studentul tresări : — Poftim ? ! Dar misteriosul domn redevenise absent. Medicinistului i se urcase sîngele la cap şi-i tremurau mâinile. Se uită după o ţigare dar nu se vedeau semne că gazda ar fi fumătoare. Vru să spună ceva, deschise gura, dar o închise la loc. Poate surveni un accident nou în trecut ? Poate avea loc o schimbare în trecut ? Nu este el etern nemişcat ? Aşteptă. După un timp, bancherul se potoli, trîntindu-se în fotoliul din faţa tînărului. Şopti : — Înainte de a pleca la Viena, a venit să mă vadă. Soţia, zicea, îi comunicaseră din Elveţia, era incurabilă, o aducea în ţară, să moară. El însuşi, îşi bănuia... ca medic... o maladie care nu iartă. Vroia să se controleze la Viena. Dacă da, atunci. Tăcu, mirat, ca şi cînd ar fi auzit o voce. Orfanul,

nervos : — Și dacă, totuși, a fost un accident. I se răspunse de undeva : — Mi-a scris. Tăcură. Iatan se ridică, deșirat. Începu să umble cu mâinile la spate, capul plecat. — Într'un fel, reluă el, oamenii aceștia îți sunt cei mai apropiați. Dar asta e de fapt o idee... o ipoteză pioasă... Nu au fost alături de dumneata, în ultimii zece ani... Și nici înainte, nu prea... Tatăl ocupat... Mama... Continuă să se plimbe, tăcînd. Daniel vru să spună ceva, dar pentru a doua oară tăcu. O tulburare generală fierbea într'însul, ce refuza să cristalizeze în vreo idee. Singura propoziție ce se învîrtea în mijlocul nebuloasei fierbinți : A doua oară m'au trădat ! I-ar fi fost cu neputință să precizeze ce anume înțelegea prin afirmația asta ambiguă. Ridicînd capul văzu că domnul se oprise și-l privea atent. Avu o mișcare retractilă de pudoare. Emoțiile lui îl priveau numai pe el, nu vroia să fie văzut așa ; nu știa cum arăta, dar își închipui că nu prea grozav. Își îndreptă ținuta, ridică — sfidător — capul. Bancherul, cu ochii aproape închiși, îl supraveghea rece, tăios : — Să nu lăsăm trecutul să ne invadeze viitorul. Trecutul e plin de fantasme ce se modifică neîncetat. Ca ceața. Singura lui realitate este iluzia, destrămarea și moartea. — Să preferăm pedagogia focului ?, se iți tînărul. Dar vîrstnicul tăcu. Apoi, șopti : — Doctorul, suspină boier Iatan, avea parale frumoase. Reîncepu preumblarea. Într'o vreme apăruse pe aici un milionar grec. Vroia să facă nu știu ce afaceri. Daniel se enervă : Asta îmi dă una în moalele capului și pe urmă narează amintiri din copilărie. Bancherul cel ciudat continuă să umble : — S'a'nbolnăvit rău. Tatăl dumitale l-a salvat. I-a dat... Nu știu cît i-a dat. Sumă mare. Afară de asta, moșierii, pe aici, plăteau gras. O indigestie, o răceală. Medicinistul, iritat, era să-i trîntească Moș Costache mi-a păpat tot... Dar îi era lehamite. Gazda reluă stins : — Mi-a lăsat mie. I-a depus la bancă. Zicea

că n'are încredere în... în tutore. Se așeză iar. — Știu că ai dus-o greu. N'aveam cum te ajuta. Am vrut să văd și ce soi ești. — Și ați văzut ?, se rățoi tînărul. — Pînă acum nu-i rău, mormăi bancherul. Puse pe față o mână subțire cu degete lungi. Tăcea. Se ridică. Începu să umble iar. Vorbi șoptit : — Dacă lași banii la mine, vei trăi din. Dar ai dreptul să-i ridici, deși... .Privea pe fereastră. Deșirat, adus, cu mâinile la spate. Spuse : — Afacerile, altă dată. Oricum, am planurile mele cu tine. Acum... du-te. Daniel se ridică și plecă. Amețit, nu era în stare să gîndească. Mormăi : Cîtă tenebrozitate la deșiratul ăsta. Acum mă pot însura cu Otilia. Își zise că se apropie ora mesei, așa că e mai bine să coboare în sala cea mare : Acolo, oricum, îi găsesc pe toți. Simțea nevoia să discute deschis, acut, să iasă din clarobscurul ăsta zăpăcitor în care se împîclise de cîteva zile. Porni repede pe coridor, dar se opri brusc. O idee îl lovise peste ochi : — Tata a fost un laș ! Imaginea aceea a bărbatului înalt, cu umeri lați, taciturn, energic și eficient — nu se potrivea cu sinuciderea. Și încă o sinucidere dublată de un asasinat. Fiindcă asasinat fusese, nu ? Își omorîse femeia, apoi se ucisese pe sine. Muriseră odată. O oroare primordială îl zgudui. În cazul altora, niște străini, ar fi fost o simplă melodramă ; dar existența sa ședea pe o dublă crimă. Nu era o problemă de morală ci o scenă de oroare. Și mai era și o a treia victimă : el — mic, neștiutor, fără apărare. Ei muriseră pe loc dar el continuase a trăi în frig și umezeală, nemîncat, rău îmbrăcat, umilit, prigonit. De aici îndîrjirea lui. Deci, fără decizia omului acela el ar fi fost altfel ? Altul ? Încercă să evoce scena din trăsură, cu populațiunea salutînd recunoscătoare... dar imaginea nu mai funcționa. Taciturnul cu forțe oculte, vindecătorul... era acum un simplu asasin din slăbiciune. El, care văzuse atîtea agonii — și adesea le prelungise din-

colo de normal din pură, impură, prejudecată medicală... tocmai el nu avusese puterea de a... Dar, în definitiv, de ce melodramă şi nu dramă ? Ce rost avea să suporte inutil dureri atroce... Şi cui avea să-i lase femeia aceea irecuperabilă, atinsă de aripa morţii iremediabil, pe ea care ar fi avut (tocmai) nevoie de un ajutor priceput şi constant cum numai el ar fi fost în stare să i-l dea. S'o fi lăsat-o singură în faţa morţii şi suferinţei şi spaimei fundamentale — de ce. Şi pe urmă (la mintea cocoşului) ei tot ar fi murit (de moarte bună !). I se păru că înţelege — intelectualmente — şi un val vag de milă, pentru acei străini atît de apropiaţi, îl cuprinse. Dar imaginea omului tare se sfărîmase. Rămăsese un biet om şi atît. Un biet om singur care trebuia să decidă de moartea ei şi a lui. Nimeni nu ar fi fost în stare să-i ajute, se afla singur sub stelele mute, doar cu biata lui conştiinţă. Cît de curată este conştiinţa unui agonic ? În acel punct în care legile morale troznesc şi crapă ca pietrele în deşert : pulvis es. Compasiune ? Îl simţea însă pe omul acela — tatăl lui — închis în drama sa ca într'un ring în flăcări, cu spatele spre fiul său. Încercă să stabilească legătura cu el, să-i transmită compasiunea sa, vru să-i capteze undele, să-l disloce, oricît de puţin, din teribila lui izolare, dar nu era cu putinţă, într'atît bărbatul era cufundat, zidit, claustrat în propria sa fiinţă muritoare. Rupsese orice legături cu lumea, cu atît mai mult cu viitorul, cu fiul său, adică. Daniel nu reuşi să ajungă pînă acolo, în cercul flăcărilor ce ardeau devastator. Concentrat, încercă să înţeleagă tragedia omului, dar nu trecu de simpla schemă morală. Dilema aceluia era de o banalitate totală şi cohorta de argumente pro şi contra — curate de orice emoţie ca oasele unui schelete antic. Reveni la suprafaţă, destinzîndu-se, scuturîndu-se de apa macabră în care se cufundase. Nu. Nu era posibil să-i trăiască drama bărbatului acela care

nu mai era, să comunice cu o umbră, cu atît mai mult cu cît — simțea — atunci, cînd luase acea hotărîre în cea mai teribilă singurătate, bărbatul întorsese spatele spre fiul său. O mare oboseală îl cuprinse pe tînărul scafandru cînd pricepu că își pierduse părinții — iremediabil. Și imaginea bietului om izolat în durerea și spaima lui, posibile, îi apăru — acum — ca o spargere și fărîmițare a idolului obscur ce-l dirijase magnetic din adîncul morții și al subconștientului. Daniel ridică din umeri : nu se poate ajunge la dînsul prin milă sau compasiune, înțelegerea intelectuală se vădea pauperă, fără vibrație, iar bărbatul puternic, modelul său tainic, cădea în personagiul unei melodrame răsuflate ; și de se ascundea acolo un destin, adică un sens teribil, acela era de anulare : vindecătorul în fața propriului său eșec. Scena din trăsură — imagine ascunsă, magică, pulsînd energii vitale de înalt voltaj — rămăsese o nătîngă fudulie provincială ce emitea doar, pîlpîind, niște derizoriu. Studentul își zise : Asta nu are nici o legătură cu cariera mea. Daniel se simți deodată ușurat, ca și cum ar fi lepădat un sac foarte greu pe care-l căra, după sine, în spinare. Își îndreptă spatele și porni, grăbit, mai departe. În ușă se opri : lumină, larmă de voci... — Dacă e și Dida jos și nu mă bagă în seamă, încetez de a mai vorbi cu el... pînă plec. Nu accept să mă caute doar în bezna spaimelor și singurătăților, iar la mica reuniune mondenă să mă snobeze. Rîie ciocoiască.

SUAREAUA. Intră încordat și harțăgos. Mai întîi, lipseau damele. Nici Otilia, nici Tincuța nu se vedeau. Întîrziaseră ? În schimb, se afla bătrîna doamnă însoțită de junele ofițer — nepot și ginere — țigănos, cu ciuful mare și mus-

teți de spaimă. Tunica albastră, cu găitane, peste pantalonii roșii, mai zvîrleau niţică lumină pe chipul lui zmolit. Grupul de bărbați se pîrjolea la marele foc ce duduia vesel în imensa sobă verde. Conu Dinu, nalt, smead, ciolănos, îl înghesuise pe boier Mitică şi-i demonstra ceva cu înflăcărare. Iatan era uriaş, foarte negru şi foarte gras, buhăit şi cu ochii bulbucaţi, sufla greu pe nări, deşi ţinea gura deschisă. La mare ţinută, Leonida se întreţinea cu bătrîna şi cu ofiţerul. Dida, la haine negre cu revere de mătase, şoptea cu deşiratul conu Nicu. Toţi bărbaţii ţineau în mână cîte un pahar — potir de crin, plin cu un lichid de culoarea bronzului. Orfanul privi şovăielnic spre grupări căutînd de care să se alipească. Era străin în lumea asta care nu era a lui. Figura lui Dida, prelungă, foarte albă, încadrată de barbă ca de o ramă, buzele foarte cărnoase şi foarte roşii... Dida îl văzu, făcu un gest, veni spre el, îl strînse de braţ, îl duse spre Nicu Iatan : — Vă cunoaşteţi ? — Am avut onoarea, răspunse boierul, sec. Dida dispăru. — Ai asimilat ştirea... se interesă bancherul. — Da. Nu ştiu... Un accident ar fi fost totuşi, altceva decît... — A !, la asta te-ai gîndit ? Trecutul e inamovibil. Ai să rumegi întîmplarea la bătrîneţe, vremea recapitulărilor. Mă refeream la faptul că eşti bogat, deci liber. Daniel privi dezorientat : — Pentru mine nu se schimbă nimic. Toceală, spital, examene. Iatan surîse chinezeşte : — Mult mai bogat decît crezi... — Nu cred nimic... n'am avut vreme să... să, bîlbîi studentul. Directorul băncii îl privi cu o intensitate zeflemesitoare : — Tinerii săraci nu au imaginaţia averii, adică a ceea ce se poate obţine prin ea. Deşirat şi adus, avea o figură ciudată : lunguiaţă, cu fruntea ce i se sfîrşea în creştetul bobotat. Mustaţa în jos, lungă, firele lungi şi rare ce creşteau din bărbie, îi dădeau un chip asiaticesc. Şi, mai ales, îl izbi privirea ce ţîşnea din ochii lungi, aproape în-

chişi : amuzată şi tăioasă. Dacă gesturile îi erau lente şi politicoase, privirea îi era crud dispreţuitoare. Daniel se simţi observat sub lupă şi dădu, iritat, din picioare. Dida apăru cu un păhărel pe care-l oferi medicinistului. — Fireşte, Oszlobanszkiewicz avea dreptate, reluă bancherul, civilizaţiile se nasc, se dezvoltă şi mor iar Europa încheie un ciclu, ceea ce e dramatic pentru indivizii din anumite... straturi. Dar unei civilizaţii îi urmează o alta. Ce-i de spaimă în asta ? Dida surîse : — El distinge între civilizaţie şi cultură. — Certuri nemţeşti, se lehămetisi boierul. Important e că aşa cum s'a trecut de la vînătoare la civilizaţia pastorală şi de acolo la cea agrară... se va trece la o nouă formă... a.maşinismului. Daniel sorbi din păhărel. Simţi o arsură lunecînd în jos, în stomah. Un sughiţ blînd sui, icni şi ieşi la lumină. Dida declară încet : — Vrei să spui că o locomotivă, un şubred otomobil şi un firicel de voce sosit pe sîrmă or să distrugă o civilizaţie bimilenară... — Eşti sigur că e aceeaşi ? Că un elin revenit într'un oraş de azi se va simţi ca la el acasă ? — Nu imediat. Dacă va intra într'o catedrală o să creadă că zeii s'au schimbat, atîta tot. Iar într'un palat Renaissance o să fie ca la el acasă. Daniel sughiţă iar, se'nciudă pe sine. — Cred mai degrabă, reluă Dida, că ne-am obişnuit noi cu amestecul ăsta numit civilizaţie europeană. Geometria elină, religia iudaică, raţionamentul franţuzesc şi empirismul englezesc. Cu atît mai bine : urmaşii se vor obişnui cu elementul mecanic, a cărui importanţă o supraestimezi. O să-l integreze şi pe el ca pe al cincilea element şi pace ! Dealtfel, lumea se mişcă mai încet decît ar părea, de pildă, în jurul nostru, se extinde o lume pastorală. De-abea au apărut primele semne ale civilizaţiei agricole... — Faci rău că te-ai înfundat în secolul optsprezece şi nu citeşti reviste ştiinţifice. Trăim

în plin fantastic şi utopiile lui Jules Verne încep să se realizeze... Daniel sughiţă, se înroşi tot şi hotărî să se stăpînească... — Se studiază, reluă bancherul, ca motorul de otomobil să tragă după el un mare fier de plug. Un singur om, stînd jos, la volan, va ara zeci de hectare. Cu acelaşi motor se încearcă un otomobil lunguieţ, cu aripi şi helice, care va zbura. Primele încercări n'au prea dat rezultate, adevărat, dar. — Leonardo da Vinci... — Nu, nu... S'a întîmplat ceva... Înainte de sfîrşitul veacului, aceste aparate vor prinde viaţă şi vor intra în obiceiurile noastre, vreau să zic, ale oamenilor de atunci. E posibil ca înainte de anul două mii să zburăm de la Paris la Londra pe sus. Dida rîse : — Mă iei în balon... Dealtfel, oamenii vor continua să spere şi să despere, să iubească şi — cei mai mulţi — să crape de foame. Ce problemă cu adevărat umană poate rezolva viteza ? Daniel sughiţă. Indignat pe sine. Jură că dacă încă o dată... o ia din loc. Dida îl ghici şi, adresîndu-i-se : — Să ne închipuim că ne aflăm la banchetul din Platon. Şi acolo unul din convivi începe să sughită drept care se fac teorii despre asta... Se dă chiar şi un leac. Ineficace, dar nu are importanţă. Daniel vru să-i replice scurt şi memorabil, dar taman atunci îl zgudui un nou sughiţ. — Vreau să zic, reluă Dida, că un intelectual trece prin de toate, numai că el se întreabă la orice — DE CE ? — şi face o teorie cu care, chiar de nu rezolvă nimic, înnobilează viaţa. — Ciudat, observă bancherul, admiţi că dezvoltarea artileriei a dat lovitura hotărîtoare feudalismului... dar nu vrei să crezi că maşinismul va schimba felul de viaţă, adică sensibilitatea, sentimentele, valorile oamenilor... Dida oftă : — Poate fiindcă eu însumi am rămas un feudal ruinat. Înclinîndu-se : — Ca şi dumneata... un feudal luminat. Rîseră. — Te înşeli, îl încredinţă bancherul. Ştii ce este un capitalist ? — Un om cu capital. — Desigur,

Dar nu numai. E un om care riscă. Un ins cu fantezie, care vede ceea ce nu există și, prin investiție curagioasă, creează ceea ce a fost doar o idee, un proiect al minții sale. Dida sugeră : — Un poet. Capitalistul : — De ce nu ? Către Daniel : — Știi de ce e ridicol Harpagon ? Fiindcă e inadecvat. Procedează prin împrumuturi fricoase, cu camătă mare, ca în epoca acumulării capitalului ; asta într'o vreme în care, prin investiții îndrăznețe, se ridicau averi uriașe. Harpagon ține încă de sfîrșitul Evului de mijloc. Pe vremea regelui Soare, marile averi nu se mai făceau punînd pitac lîngă pitac ci îndrăznind investiții. Capitalistul nu mai e avar ci cheltuitor. Daniel se zvîrli : — Harpagon este avarul etern uman. Iatan : — Amice, te rog, nu fii imbecil. Și azi, micul burghez se teme de risc, de aceea e cîrpănos și nu va fi niciodată bogat. Dida, grav : — E o mentalitate primejdioasă la noi unde se crede încă în virtutea economiilor strașnice. Risipa e doar a moșierilor care își risipesc avutul cu o relativă voioșie. Daniel sorbi din băutura de bronz. Ardea. Am febră ? Bancherul surîse chinezește : — Mda. Chiar în Capitală e o atmosferă stătută. Rurală. Către Daniel : — Cum zicea Marx ? Idioțenia rurală. Daniel bîigui : — Nu l-am citit pe... pe... — Nu ?, se scandaliză bancherul, greșeală capitală. E singurul economist de la care am învățat ceva. Cum să mă apăr !, rîse el scurt. Către Dida : — Plănuiește un complot universal și descrie în amănunte tactica și strategia. Iar imbecilii noștri, în loc să-l studieze în vederea apărării, fac teorii de respingere. Ce-i de respins aici ? Ei au numărul și îndîrjirea. — Credeți că e inevitabil ? — Da. Doar dacă dăm pămînt la țărani... mai amînăm explozia. În definitiv, mă mulțumesc cu jumătate de secol. Dida rîse fără zgomot : — După mine, potopul. Daniel : — Dar atunci... de ce sun-

teţi conservator ? Iatan (surîde asiaticeşte) : — Ca să inspirăm încredere clienţilor noştri, faliţi ipotecaţi la banca *Albina*. Bancherul (grav) : — Lumea de mîine va fi atît de... diferită, încît e zadarnic să încercăm s'o înţelegem. Nu avem cum. Vor apare atîtea elemente noi în ecuaţie... Ce sentimente vor avea oamenii din două mii care vor zbura, făcînd traiectul Londra — Paris în cîteva ore ? sau vor călători pe sub mări ? — Aceleaşi, oftă Dida. — Crezi ? Ceea ce mi se pare cu adevărat nou... este schimbarea radicală a valorilor. — De vreme ce tot nu le mai apuc, medită Dida. Iatan sarcastic : — Asta poate spune fiecare. Un deceniu, doi, în plus sau în minus nu înseamnă nimic faţă de... Dida (melancolic) : — ... infernalul hău al infinitului. Optimist, robust : — Vreau să înţeleg măcar trecutul. Adică, să scot elementele pozitive din civilizaţiile succesive şi să... comit o sinteză... posibilă. — Ceva doct şi profund ?, se strîmbă bancherul. — O, nu ceva nemţesc ! Aşa, un eseiaş de o sută două zeci de pagini... Scris vioi, să nu plictisească. Am oroare de pisălogi. — Şi... ce valori pozitive... ai... reţinut ? surîse niponul. Daniel sorbi foc. Dar nu se mai întîmplă nimic neplăcut. Dida zîmbi : — Stoicii, mai întîi, desigur, cu disciplina lor... interioară, purceii lui Epicur... nişte asceţi inteligenţi, calomniaţi stupid de creştini... Lui Epicur îi răspunde, în secolul optsprezece, aritmetica plăcerii, o înţelepciune rafinată. De la creştini, setea de absolut şi... mila — agape — o virtute pe care elinii o preţuiau mai mult decît credem noi. Vitejia cavalerilor şi dispreţul lor faţă de moarte. Lăcomia de viaţă a Renaşterii şi rafinamentul secolului optsprezece. Ai observat la toţi aceştia un acord cu propriul lor destin ? — Şi pe noi, capitaliştii, ne recuzi absolut ? — A, nu, nu, rîse Dida în felul său mut... Cum spuneaţi ? Curajul întreprinderii personale, sau aşa ceva... — Să fie don Tănase un cavaler me-

dieval ?, se vîrî studentul. Dida îi surîse : — Nu. Am stabilit că el este un imperator roman, nu ? Bancherul îi privi mirat. — Ei, da, rîse Dida, după ce l-a răpus pe rege luîndu-i și capul, împăratul i-a poftit și fata, fără de care stăpînirea pământurilor ar fi fost deșartă. — A, zise Iatan. Totuși, mentalitatea românească respinge tragedia. Românul se bucură de viață în cadrul rezonabil și acceptă Destinul ca stoicii. Dar revenind la sinteza ta... poate un om suporta... atîtea perfecțiuni ? Să nu uităm că fiece nouă cultură o neagă pe cea veche, încearcă să o anuleze pe toate planurile, cu valori pozitive cu tot. — Da. La început, da. Acum însă, creștinismul și păgînismul aparțin aceluiași trecut. Renașterea a fost o primă sinteză. Prevenind o obiecție : — Trebuie să fie pe undeva... ceva comun, un nexus... Trist : — Tocmai exclusivitatea le-a... pierdut. — În definitiv, murmură bancherul, de ce se vorbește mereu numai de omul nou. De ce nu de omul vechi... sinteză. Vezi însă, o nouă generație... nu repetă erorile celei vechi. Asta nu-i împiedică pe tineri să facă alte prostii, noi. Căutînd : — Ceea ce vrei tu... am impresia... ar fi mai degrabă o... sinteză între Occident și Orient. Europa și Asia. Între activitate și... cum să-i zic... un stil de viață. Daniel sorbi din păhărel : — Dar dacă Asia se europenizează ? — Vorbeam de valorile vechi, experimentate, sugeră Dida. Sistemele asiatice... nu, n'au intrat în sinteza mea. — Da ? De ce ?, se miră asiaticul. Dida se gîndi nițel : — Budismul e o negare prea radicală ca să rimeze cu epicureismul sau spiritul cavaleresc. Sau cu rafinamentul secolului optsprezece. — Negația senzației ca sursă a suferinței... nu ?, Daniel duse la gură păhărelul, dar era gol. Dida tresări : — Să ți-l umplu ? — Nu, nu, se scutură studentul, nu sunt obișnuit. Bancherul îi aruncă o privire rece și precisă. — Mda, mormăi el, ar trebui găsit un nexus. Calitatea

fundamentală. — Poate că... știu și eu... cercetă Dida, Europa ar mai putea fi salvată, vreau să zic... spiritul ei. Oricum, n'ar trebui să aruncăm tot ce e bun din trecut. — Numai că... de !... observă Iatan, cine are timp de așa ceva ? Cînd societatea leapădă o formă... se deszice de toate... aspectele ?, să zicem caracteristicile aceleia. — Și totuși, lumea a redescoperit antichitatea. — După cît timp ? Peste o mie de ani. — Acum, lucrurile merg mai repede. — Ceea ce amenință spiritul european, remarcă bancherul, nu mi se pare a fi Asia, ci mașinismul. Oricît i-am căutat noi acolo pe Descartes, Hume și Locke, totuși e acolo ceva straniu... — Oamenii se vor acomoda și cu asta, zîmbi Dida, cum s'au acomodat și cu altele. — Știi... mă întreb cum va fi lumea de mîine... aceea pentru care trudesc eu... Dacă aș apare peste... știu eu ?, optzeci de ani... aș mai recunoaște ceva ? ! Dida rîse în felul său mut : — Mă tem că da. Pe aici... pe malul Borcei, vor mai fi păstori. — Pe aici... Pe aici ! Eu vorbesc de Europa. Dida (melancolic) : — Europa... această peninsulă asiatică. Bancherul surîse chinezește : — Dacă mă scoți din cadrul ei... mă pierd, nu mai înțeleg nimic. Pe vremuri, știi... cînd eram tînăr... am încercat să... cunosc și alte... realități. Oftează : — Am renunțat. Dar... încercarea ta... îmi pare... cum să spun ? — Imposibilă ? — Nu... Nu chiar... — Îți dai seama, zise Dida, că de ne-am concentra asupra Eladei, a celei reale... am afla acolo toate elementele civilizației ulterioare, in nuce, desigur, dar. Chiar și capitalistul întreprinzător. Nu e uluitor ? Cîtă pierdere de vreme... S'au prăpădit două milenii. Bancherul părea a sta cu ochii închiși : — Miracolul grec... știu și eu ?, poate e doar o melancolie a omului modern. Căutăm în trecut ceea ce ne lipsește în prezent. Dida tresări : — Și chiar de-ar fi așa... nu indică asta o aspirație... o dimensiune a omului ? — Ca și... îngerii ?, sugeră Daniel.

Dida tresări : — Exact. Oamenii visează ceea ce vor deveni. De pildă, Icar. — Dragul meu, oftă Iatan, lumea care se naşte... îmi acaparează într'atît atenţia, încît... nu mai am znagă şi pentru arheologia stilurilor de viaţă. Dar dacă reuşeşti tu să constitui o sinteză a spiritului european, desigur că. — Dar ce faceţi ?, se veseli Tincuţa, nu poftiţi la masă ? O să continuaţi discuţia şi acolo... Trebuie că e ceva pasionant, simulă ironic. Bancherul se înclină : — Sarea Attică pe mămăliga Bărăganului. — Formidabil, surîse domnişoara, păcat că n'am fost de faţă, dar... trebuie să fac pe servitoarea : Marina s'a'nbătat iar. — Afară cu ea, declară Iatan. Tincuţa se oţărî : — Mai degrabă se renunţă la mine, decît la ea. Bancherul observă alb : — Aşaa... Figura lui Dida se crispă : — Mai exagerează şi ea. Femeea e de nădejde, dar o apucă uneori stenahorii. Fata îi luă de braţ pe cei doi : — Haidem la masă. Dida se desfăcu energic, şi îi luă braţul lui Daniel. Tincuţa îl conduse pe boier Nicu, poftindu-l în capul mesei. Dida se aşeză de-a dreapta lui, puindu-l lîngă el pe student, care se trezi alături de ofiţeraşul ţigănos. Îl salută din cap, în tăcere. Luptătorul mîrîi : — Altă dată să nu mai dai buzna în casele oamenilor căci te ciuruiesc. Daniel surîse îngereşte : — Dacă mai aud urlete... da. Ar fi posibil să fiu şi agresiv. Surd : — M-ar unge pe inimă să moi oasele unui tîrîie sabie. Se'ntoarse apoi cu faţa spre farfurie. Vizaviul lui Dida se afla a fi conu Dinu : fercheş şi plin de bună dispoziţie. Lîngă acesta, forăia pe nări malacul melancolic, conu Mitică. După ei, amiralul Pascalopol de care se aninase pirpiriul Victoraş. Daniel constată un mare vas romboid cu blonde onctuoase icre şi îşi strămută zdravăn în farfurie, decis să nu mai piardă prin discuţionisme deşarte, din bunătăţile pămîntului. Să iasă el mai întîi medic celebru, şi pe urmă va vedea şi ce este sinteza omului nou sau vechi...

de la stoici pînă în zilele noastre. Mestecînd cu plăcere se simțea bine. Protecția lui Dida îi fusese interior fastă — nu se mai simțise de izbeliște — și aici, la masă. era lumină, căldură, zumzet de voci. În jurul său fluturau mari umbre cernite, dar — deocamdată — făcea ceea ce facem toți de cîte ori se poate : amîna. Aflînd cum i-au murit, de fapt, părinții, simțise o zguduire în adînc și pricepuse că avea să urmeze o lunecare de terenuri adînci — care ?, în ce direcție — deși își zicea că decesul lor fiind vechi de un deceniu, imaginile putreziseră, și asta, în definitiv, conta. Dacă știrea unei moșteniri substanțiale nu urcase la suprafață — încă — fiindcă el o ținuse acolo, undeva, în beznă, la macerat, — știa că într'o zi, două, nouă, va lua act de o realitate ce avea să-i modifice, într'un fel, existența, dar în ce fel ?, în ce măsură ?, evita să prubuluiască. Mai era și incidentul fierbinte Otilia, de vreme ce argumentul său principal — (din ce o să trăim amîndoi dacă nici pentru mine nu am de ajuns) picase. Pe latura asta — își murmura — totul era ușor : o s'o ia — pe zănatecă — de nevastă și pace. Dar ce avea să urmeze din grabnica însoțire ? O iubea cu strășnicie ? Dar ea ? Fusese un simplu capriț, așa cum — adesea — fetele își permit ? Toate astea se înghesuiau să dea buzna în câmpul conștiinței sale, dar el le îmbrîncea în partea tenebroasă a psihicului — mai tîrziu. Nu-și dădea seama de urmările informațiilor recente, zicîndu-și că, în definitiv, și mîine avea să fie o zi cînd. Pînă atunci se simțea bine. Doar din pricina luminii, căldurii și a mesei pline de bunătăți ? Era în afara acestei lumi opulente și fără viitor, dar nici îndesat în cealalta, pe care o părăsise abea, nu se mai simțea înghesuit. Plutea pe undeva. Asta să fie libertatea ? Orfelinul atacă terina de iepure cu decizie. Păstoasă și suculentă. Mesteca hulpav cum nu-i era felul. Conu Dinu preciză :

— Dacă Disconto Gesellschaft pune mâna pe petrolul de la Ploieşti, facem o afacere uriaşă... Boier Mitică mormăi. Conu Dinu replică tinereşte : — Ce, ăsta-i procent ? Chesat ! Iertaţi că suntem la sfînta masă. Mastica. Replică : — Petrolul rusesc ! Acum, după Revoluţie ! Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Boier Mitică grohăi. — Eti, na !, observă conu Dinu, înăbuşiţi în sînge. O să facă grevă după grevă şi pe urmă o dandana cu bocluc. Nu-i lucru sigur. E muced la balamale. Şi p'ormă... suntem patrioţi. Ce vorbeşti dumneata, domnule.

O IEŞIRE NESĂBUITĂ. Atunci se auzi clar vocea lui Dida. Era vesel şi aţîţat. — Şi aşa, papà, cu moşia ai lămurit-o, acum te apucaşi de bursă internaţională. Niţel nedumerit de argesiune, conu Dinu clipi des apoi făcu faţă: — De măi băiete, aşa-i la bătrîneţe, ne mai dicstrăm şi noi. Măgarul, cînd se îngraşă, se dă pe gheaţă. Parcă tu, la vîrsta mea... Dida ţîşni : Ei, papà, la vîrsta matale... De parcă n'ai ştii prea bine că nu mai apuc Crăciunul ălălaltul. Conu Dinu se umbri, nu-i plăceau gînduri negre la masă : — E, şi tu, acuşa... Auzi, Crăciunul ălălaltu'. Voi, tineretul din ziua de azi ! Toţi îşi scoseseră capetele din farfurii şi ascultau, numai urechi. Dida reluă glumeţ : — Moşia e ciuruită de datorii şi matale, cu darul primit, în loc să mai achiţi ceva, joci rişca cu Europa. Mîine, poimîine, mori — că om eşti doară — şi o laşi pe Tincuţa în mizerie. Lui conu Dinu — evghemonios şi tabietgiu — nu-i plăcea deloc să i se pomenească de moarte, mai ales, aşa, pe pusă masa; dar dichisit cum era — cu oaspeţi de faţă, răspunse grav: — Ee !, nu-mi las eu pe fetiţa mea. Am eu planuri măreţe! — Toată viaţa ai făurit planuri măreţe, strigă Dida, şi ce

s'a ales din ele ? Praful de pe tobă. Lasă acţiunile petroliere sau ce-or fi, şi achită din datoriile alea, să n'o strivești pe Tincuța de tot. — Dida, ţipă fata, cum vorbești cu papà ? Aducea tocmai o tavă mare pe care se lăfăiau trandafiri cu pilaf gras, rumenit, de curcan. Conveniseră să ia o masă uşoară, seara, să mai respire din îngreunarea de la prînz. Se lăsase tăcere grea. Domnişoara îşi depuse povara pe partea deşartă a mesei, iar acum servea farfurie cu farfurie, fiecăruia. Daniel era alarmat. Nu era în fiinţa lui Dida, şi nici în gesturile lui mici şi elegante, să strige adevăruri la o masă sărbătorească, printre musafiri aleşi. Că mai fuseseră ciorovăieli cu bătrînul, poate, dar cîrcota era lesne înnăbuşită, nu dată aşa pe faţă. Ce se întîmpla ? Bine că fata potolise focul. Dar vocea lui Dida sui iar : — Tincuţa se sacrifică mereu pentru matale. A renunţat la viaţa de oraş, cu tot ce poate fi plăcut pentru o fată, ai adus-o în văgăuna asta îngheţată, unde nu poate cunoaşte tineri, să-ţi oblojească vătămăturile de crai şi să crească găini şi curci... — Dida, dădu glas fata, vezi ce spui ! — ...aici, unde nu poate cunoaşte nici un băiat mai acătării, iar singurul de ispravă ce ţi-o cere... îţi baţi joc de el, îl joci cu alviţa pe la nas. — Măi băiete, mormăi bătrînul, tu eşti băut. — Ştii bine că nu beau, zise aspru feciorul. Daniel îl privi mirat : Dida era foarte palid, ochii, dilataţi, îi sclipeau. Respira greu. Medicinistul mormăi : aha !, carevasăzică. — Oricum, o reluă răspicat fiul, acesta nu-i un răspuns şi matale ştii prea bine. — De, măi băiete, replică tatăl cu duhul blîndeţii, daraveli or fi ele, şi mă bucur că te văz şi pe tine, măcar o dată, interesat de ce şi cum. Numai că acuş nu-i locul de asta. Vino mîine, sau cînd oi vrea tu, să ne sfătuim şi să le descurcăm. Dar nu la masă, de Sărbători, cînd avem şi musafiri. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! — Papà, rîse Dida, eşti de un bun simţ zdrobitor,

dar de cîte ori am vrut să stăm de vorbă, ce-a ieşit ? Eu am intrat pe-o uşă, matale ai ieşit pe alta. De-aia te'nghesui acum că n'ai scăpare. — Ei, na, mormăi boierul, i'ote c'oi fi fost şi eu prins cu ale treburi. Energic : — Da' acuş, dac'am zis, zis rămîne. Şi nu mai zbiera, lasă lumea să mănînce, să le tihnească dumicatul, că să răceşte pilaful ăla. Dar Dida strigă din gît : — Boieri sunteţi voi ?, ia nişte papugii şi găinari ! Moşiile voastre sunt în dosarele lui conu Nicu Iatan, care vă mai zvîrle porumb să fiţi graşi de ignat. N'aţi ştiut decît să risipiţi ! Se zvîrli în sus, palid. Mâinile îi tremurau tare. Dădu scaunul, cu zgomot, la o parte şi plecă furios. Daniel se ridică şi el. Îşi dădea seama că se întîmpla ceva rău cu Dida. Auzi însă îndemnul potolit al lui conu Dinu şi se aşeză jos. Avea dreptate bătrînul : erau chestiuni de familie şi ce le venea el, la drept vorbind, un străin, să-şi vîre nasul unde nu-i fierbea oala; iar ca medicinist... nu erau prea multe de făcut — şi pe cele de cuviinţă le ştia şi bolnavul. Tincuţa, însă, se topise. Îndărăt, la bucătării sau la fratele ei, să-l aline ? Conu Dinu spuse gros ca un înţelept ce se afla : — Bietu băiat, păcat de el, e zdrobit rău. Stă sus, în sihăstria lui şi se perpeleşte. S'a sălbăticit de tot, mai rău ca la pădure... şi o ia cam razna, prin porumbi. Şi ce deştept era... spirt, nu alta. Păcat, mare păcat, şi greu la bătrîneţele mele. Dumnezeu nu bate cu băţu... Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Se auziră mormăituri ambigue. Sigur că toţi cei de faţă îl apreciau mult pe Dida şi li se rupea inima de beleaua ce-l lovise ; dar cînd te cheamă omul, de sărbători, la masă, trebuie să facă aşa să te simţi bine, nu să-şi dea arama pe faţă, să-şi arate, ca schilozii la bîlci, toate beteşugurile şi nevoile, de care orice familie — slavă Domnului ! — nu este ferită. Dar nemulţumirea o suci : mergea acum — Daniel simţea curentul — contra lui conu Dinu : pentru că

nu regizase bine lucrurile, dovedindu-se o gazdă deficitară?, fiindcă simțiseră cu toții că Dida avea dreptate, moșul prăpădindu-și moșia, lăsîndu-și fiica de izbeliște? În orice caz li se cam stricase hămeseala, li se stupise în farfurie și nu le mai tihnea dumicatul. Dar optimismul omului e lucru de seamă, mai ales cînd dandanaua e la altul și mai ai sub nas și bunătăți. Daniel cu sprinteneala vîrstei cătă cu stimă la bucate: pilăfiorul de curcan, gras, rumenit și cu bobul răbunat constituia o adevărată tentațiune, ca să nu mai vorbim de perechea de trandafiri frumos mirositori, crănțănitori, lucitori de vitalitate, aducînd cu ei o atmosferă de voioasă încredere în viață. Orfanul se bucură cu ochii, percepu mesajul lor festiv, de continuitate trainică, dar pricepu și că nu mai poate gusta nimic. Înfulecase fără cuvenita măsură din sățioasele icre, din prea consubstanțiala terină, fluștucuri delicioase din care se gustărește însă cu dichis, mai așa, spre bucuria gurii, doar, mai ales că burta lui de băiat sărac, restrînsă pe la internate, nu avea antrenamentul necesar. Dar poate că și starea în care-l aflase pe Dida îl zguduise pe medicinist, fiindcă doar nu era vorba de monsieur Tănase, un exponent al energiei vitale, un nepot al lui Bergson, ci de un vlăstar șubred dar rafinat al luxului în huzurlîc, cultivînd măsura și nuanța și armonia ideilor delicate; și cînd un asemenea exemplar al secolului al optsprezecelea face tărăboi la o masă de sărbătoare ca un zbănțuit din al nouăsprezecelea veac, dedat la zbieret și tevatură, înseamnă că pe undeva i s'a rupt un arc încît finalul se grăbește. Și poate că, în definitiv, tot ce aflase în ziua asta, despre felul barbar de a muri al părinților săi, despre comoara dezgropată — în legătură cu care nu știa nimic precis, doar că (și ăsta era principalul) avea să-l scoată din mizerie și umilință, îl răscoliseră în ascuns tăindu-i lăcomia. Zbaterea

personagiilor recente îi rămînea, firește, exterioară, mai ales că îi venea greu să-și dea seama cîtă ipocrizie, cîtă tragere pe sfoară și cîtă suferință adevărată era în drama lor elementară cu hectare, ipoteci și căsătorire. Îi era cald, ar fi dorit să plece, se simțea cu creierul îngreunat, dar era clar că nu se făcea să facă gestul ăsta, el, musafirul neinvitat, oaspetele din coada mesei, ajuns spre capul ei, din decizia unui inițiat care, uite, spălase putina într'un mod atît de neașteptat și de neparlamentar. Se mînca în liniște și temeinic. Boier Nicu lua cîte puțin și cele cîteva boabe de orez păreau atît de asortate la figura sa neobișnuită, asiaticească, atît de absentă acum la cei din jur. Fusese deranjat sau măcar surprins de ieșirea nesăbuită a lui Dida, sau poate consultat în privința interpelării premeditate ? Conu Dinu și Leonida îmbucau în porțiuni mici, mestecate metodic, dar lucrau cu atîta abnegație și dibăcie încît farfuria plină vîrf se golise aproape. Conu Mitică și firavul Victoraș — cu toată deosebirea de tonaj — hăpăiseră cu avînt egal și acum priveau farfuria nudă, precum câinii, vara, luna. Ofițerașul, ai cărui obraji se roșiseră foc, linchea, dar dădea de dușcă vinul roș, de i se udase mustața țanțoșe. Lemnele incendiate se prăbușiseră într'un morman de jar ce lăsa o dogoreală aproape înnăbușitoare. Tincuța veni la timp cu muniții noi. O însoțea o țigăncușă mititică, subțirică, pusă la șorț alb, ce căra cu limba scoasă de atenție o tavă care poposi cu bine pe lunga masă. Vinul nou (tămîios), rece, și farfuriile cu rumeneli de fripturi, cu gogoșari roșii aprinși și castraveciori murați stropiți de rouă, înălțară spiritele, altfel sentimentale, încît un zumzet pașnic de conversație se răspîndi deasupra mesei înbelșugate. — De ce n'ai mîncat ?, îl mustră distrat Tincuța, te-ai jigărit de tot — și-l trase sororal de ureche. — Ce face Dida ? — E bine... acum, șopti ea, trecînd conștiincios

la ofiţeraş. Cu vin rece şi porc fierbinte, aţîţarea socratică spori frumos. Iatan cel mare trata ştiinţific friptura, privind-o ciudat. Ochii lui prelungi, cu coada îngustă, rimau — găsi studentul — cu mustaţa subţire şi lungă, ce se arcuia în jos, dincolo de comisuri. Ce impresie îi făcuse ieşirea nesăbuită a lui Dida ? Ce credea despre convivi ? — Unde se află teoreticianul Rapoţescu ?, se miră explicit tînărul. Nu-l văd. Iatan îl privi chinezeşte. Apoi : — Pe-aici, pe undeva. Într'un sat. În familie. E de jos. Aştepta. — E un luptător energic pentru cauza conservatoare. Ce are el de conservat. Bancherul îi zvîrli un surîs subţire ca o lamă. — Achiziţiile recente creează străşnicii. — Se poate chivernisi şi la liberali. — Există o putere vizibilă şi aparentă, o alta reală şi nevizibilă. Studentul nu desluşi noima dar vîrstnicul îşi aduse ochii în farfurie, înfipse furculiţa într'o bucăţică apetisantă. — Vreţi să mă convertesc şi eu la conservatism ? Bancherul mestecă melancolic, se şterse visător la gură, apoi şopti : — Dumneata eşti hărăzit unei forţe reale. Băiatul se clătină niţel, se adună, se zvîrli înainte : — A produs mirare faptul că un ins atît de important îşi petrece sărbătorile la o paragină de conac, la un biet moşier în lichidare. Boierul mestecă apatic, înghiţi, apoi privind friptura aurie : — A, din punctul meu de vedere... ştii... nuanţele astea, dintre ei, sunt... neglijabile. Cinci sute de hectare în sus sau în jos... Tînărul savură răspunsul, dar găsi că nu e cazul să se mai îninteze. Se afla în faţa cuiva care, despre lumea unde avea să pătrundă, ştia totul, dar spre deosebire de ageamiii plini de ifose şi certitudini ce trăncăneau neistoviţi, ştiutorul tăcea cu şapte lacăte şi, ciudat, nu numai se codea să întrebe, dar nici nu ştia bine ce. În servieta lui mare şi lăbărţată — pe care i-o ducea oficiind voinicul Rapoţescu — se aflau secretele meschine şi mortale ale celor două

sute de familii ce pompau optzeci și cinci la sută din avutul țării, și care, incapabili să extragă din pămînt sumele risipite pe un lux netrebnic, se aflau la mezat, la cheremul secret al acestui domn nalt, slab, tăcut și cu surîs asiaticesc. Avea o avere atît de considerabilă ?, și o dobîndise, cum ? Sau gira doar un capital uriaș — de cine încredințat, în ce scop ? — „Scopul capitalului, îi povestise Dida, este de a se spori pe sine însuși ; dar ajuns dincolo de o anume îndestulare, el devine forță ce se manifestă ca atare... Micul negustor se zbuciumă să agonisească un franc, pe care-l leagă în batistă, cu nod, în timp ce marele capitalist dă un milion unui general să facă o lovitură de stat, pentru anularea unui impozit ce-l jenează". Își aminti și de ce auzise adineauri despre forța reală, invizibilă. Ridică ochii și se simți privit intens : lama ascuțită, tăioasă. Băiatul îndrăzni : — Desigur, banca *Albina* este foarte... puternică. Vîrstnicul (visător) : — Banca *Albina* este o fațadă, o... mască pentru imbecili. Orfanul înghiți strîmb un gogoloi de aer. Bogătașul continuă să-l privească rece, impersonal. Ca să nu pară prost : — Ce e cu *Ceresul* ? Ce drăcie mai e și cu asta ? Interlocutorul șopti : — România este o piață de desfacere. Materie primă ieftină și un loc de investiții ideal. Mâna de lucru, nimica toată... Liniște socială. Dar Germania a și cucerit poziții importante... Daniel simți o mișcare de hilaritate : piață de desfacere ! Nu se gîndise niciodată la țara lui din acest unghi de vedere... România era țara lui, asta nu era nici un avantaj, nici o pagubă, era un fapt adînc, ireversibil și fundamental, din acelea în legătură cu care nu se fac comentarii. De i s'ar fi cerut, ar fi dat o sută de definiții României, dar asta, cu piața de desfacere.. nu i-ar fi dat prin gînd. Și totuși, era adevărată, reală dar.. reprezenta un punct de vedere din afară pe care el, Daniel, nu-l avea. — Da, suspină el, mână de lucru

ieftină. Altfel zis, mizeria maselor. Bancherul terminase de mîncat — încrucișase cuțitul și furculița — deși farfuria era aproape plină. — Mizeria asta... e marele nostru capital. Singurul nostru atù. — Poftim, tresări studentul. — Da, atrage investiții de capital străin... fără de care nu ne putem ridica de-a bușilea. — De s'ar da țăranilor pămînt, s'ar lărgi enorm piața internă. — Dacă s'ar da pămînt la țărani, costul bucatelor ar crește, și n'am mai concura ușor pe piața mondială. Pe urmă, toate s'ar scumpi... și mâna de lucru... — Deci capitalurile străine... — Exact. Ne-ar ocoli. Daniel rîse scurt : — Să-i ținem pe români în mizerie, pentru ca România să prospere. — Paradoxal, dar adevărat. Cel puțin pentru etapa actuală. Ceea ce țăranul ar cîștiga — puțin — din productele lui, ar pierde — și el, și noi toți — cumpărînd produse industriale din afară. Valuta cea mai puternică este totdeauna în cîștig. — De aceea îi susțineți pe conservatori ? — Ei apără nivelul jos de viață, îl garantează. — Dar... sunt împotriva industriei ?! — În teorie. — Alt paradox ! — Adevărul este, surîse rece bancherul, că liberalii sunt mai mult negustori, iar cînd e vorba de o fabrică, vor s'o facă doar cu capitalul lor, nu cu cel străin. — Și nu e mai bine ? — Ar fi... dacă l-ar avea. Capitalul, vreau să zic. Pentru o făbricuță... treacă, meargă... Și dacă nu-l au ei, preferă să nu se facă deloc. Pe cînd conservatorii... pe ei nu-i supără... de vreme ce capitalul străin le sporește bugetul... E impozabil. — Deci, să întreținem paupertatea ca să tentăm capitalul străin. Bancherul oftă : — E o soluție foarte proastă, dar alta mai bună nu există. În politică, amice, nu există două alternative : una bună, și alta rea. Ar fi prea simplu. Toate sunt rele ; alegi pe cea mai puțin proastă din toate. Pe urmă, mai e vorba de ceva... — Anume ? — De război. Dependența economică ne ține la cheremul Austriei pe

toate planurile... — Şi cel militar ? — Exact. — Bine, dar între noi şi ei se află... Transilvania. — Exact. A intra alături de Austria ar însemna dispariţia noastră ca stat. Am fi înglobaţi, hăpăiţi, de imperiul de la Viena. Filogerman şi român... incompatibilitate. Ţigăncuşa strînse cu spaimă farfuriile. — Unii zic, reluă bancherul, că atunci am avea şosele mai bune. Posibil. Dar ca popor... Daniel ridică din umeri : — Şi totuşi... o mie de ani... am rezistat... Domnul ciudat şopti : — Entităţi rurale închistate. Dar acum... şcoala obligatorie... armata... şi toată vînturarea asta... Şoselele bune, chiar. Norocul românilor... politica guvernelor de la Buda : atîta şovinism sălbatec... A stîrnit o reacţie de apărare, salutară. — Atunci... — Dacă Austria încorporează pe români şi pe slavii din sud, maghiarii vor deveni o minoritate oarecare, nu-şi vor mai putea duce politica de desnaţionalizare... — Ce-i rău în asta ? — Poate românii ar fi tentaţi... atunci... — Şi ? — Austriecii au o altă... metodă... Insinuantă, opresantă, te desnaţionalizează fără să ştii. Sau.. sunteţi... filogerman... ? Daniel rîse : — Eu ? Nici vorbă ! Prea suntem deosebiţi ! Deci... ne-ar trebui capital străin, dar nu german. Iatan plecă uşor capul : — Sunteţi un strălucit om politic. Tînărul rîse suficient : — Deşi, drept să spun, nici nu m'am gîndit la astea. La medicină e toceală multă. Şi, pe urmă (rîs uşor), ce importanţă pot avea părerile mele. Domnul, cu privirile plecate : — Vor avea, în curînd. Mult mai repede decît credeţi. Studentul rîse : — Pentru cine ? — Totul la timpul său. — Faceţi aluzie la moştenire ? — Nu numai. Nu numai. Tincuţa aduse plăcinta ţărănească, rumenă, cu telemea. O rumoare contestatară străbătu adunarea ; fiecare asigura că el, personal, nu mai poate. Tincuţa, tăind plăcinta, surîdea subtil : ştia ea ce ştia !... Ţigăncuşa subţirică urmărea cu atenţie holbată operaţia, gata să înhaţe primele farfurii, să fugă cu ele la convivi, ca plăcintele să fie fierbinţi.

IRUPEREA PAPAGALEI. Atunci se auzi ţipătul acut al vrăjitoarei. Sosită din beznă, cobea fîlfîi, cîrîi : — Să-ţi fie ruşine, Dinule, ghiuj smintit. Ce gărgăuni ai tu în capul ăla al tău, zevzecu... Îl goneşti pe Tănase, flăcău copt dar în putere, singurul bărbat volnic s'o ia pe gălbejita asta în cîrcă şi să-ţi tragă paragina de moşie la mal, că pe mine m'ai nenorocit, de-am ajuns la uşa ta, o să ţi se plătească pe ăl tărîm, de o să-ţi toarne Caraoţchi plumb topit pe gură, în urechi, şi în toate găurile trupului tău puturos, dar cu slăbătura asta de-ai dăulat-o, ce-ai, de vrei s'o laşi miloagă pe drumuri, că ia nu-i tare, cum am fost eu — fier ! ea-i mămăligoasă, sfărîmicioasă, dacă ţipă unu la ea, chică jos şi moare, Dinule, te blestem să trăieşti mult, să damblageşti, să te lovească neputinţele, să-ţi faci nevoile pe tine şi să te rogi de unu şi de altul pentru o cană de apă şi o coajă de pâine, să te rogi de moarte, da' ia să nu vie, şi să te ierte cînd te-oi ierta io ! Convivii încremeniseră. Conu Dinu se ridică nalt, ciolănos şi demn, întinse o mână elocventă spre vrăjitoare şi cu voce gravă declară : — Piei cotoroanţă, piei iasma bălţilor, piei spăimîie, care necinsteşti casa părinţilor tăi !, tulburi pe meseni cu croncănitul tău afurisit şi uiţi că oaspele îi ca sfînt. — Cine, cîrîi vrăjitoarea, toţi ăştia care-ţi ling blidele şi-ţi zic ni, ni, ni în faţă, iar în spate te fac de zaharisit şi ramolog. Şi Satana ăsta, uns cu aur prin toate părţile, prinţ al întunerecului, cu şase perechi de aripi, putred de bogat de pute pămîntul sub el... ce n'a avut porc de Sărbători, de-a venit aici să-ţi morfolească ţie sarmaua... Ştiu eu ce vrea baiadera şi fandositura, să-şi împerecheze malacul împiedecat, căzătura, că i s'a acrit de ţărănci nespălate iar el a poftit la oftigoasa de Tincuţa, să-i încălzească patu, să-i puie obrinteli şi pahare la vătămătură, că de altceva nu mai ie bun. — Aha !, răcni boierul, ahaha !, cobe, nu-ţi mai

ajunge să insulți pe fratele cel mare, care te ține din milă, treci să-i spurci și pe musafiri. Bine ! Răbdarea noastră a trecut marginile, de mîine te afurisesc, te scot afară din casa mea, vei lua calea amară a pribegiei, pleci în surghiun — paciaură. O să afum după tine și trei slujbe să zică popa în cocina unde te împerechezi cu Sarsailă, mînca-te-ar viermii cei neadormiți ! — În cușcă de câine, mai bine. Procletule !, strigă papagala trasă în toate vopselele, decît în ticăloșia ta de casă : Sodoma și Govora ! Dezlănțuit, însă, boier Dinu Șeitan nu se lăsă : — Și cu ce drept, cucuvea puturoasă, care ți-ai tîrît ghebul în patul hargaților și ți-ai plătit gras godănaci de prin mahala, cu ce drept, zic, te amesteci tu, împielițato, între fiica mea și mine ? Ai ? Hoașcă zurlă și chelboasă ! Cioacă gheboasă de-și zice papagal. — Auziți, pufni cocoșata chițcăind demonic, auziți lume bună, tombatera, zaharisitul, ghiujul și căzătura ! Cică-i fata lui ! Bine, găgăuță, mascară răpănoasă, dar știe toată Borcea, știe Gîsca și Platoneștii că nu-i fata lui, că el tot prin Capitală cu madamele și artistele de i-au supt svanții și snaga, cu sămînța putredă, ce era să facă biata femeie, singurică-singurea, prin coclaurii ăștia unde aleargă turme de lupi... și haiducii lui Florea ieșiți la belit, ei și cînd venea, boleșnița de bărbat, mare scofală... Turuia, mînca, sforăia. — Ajungă Lizico, răcni latifundiarul, ajungă, scorpie văpsită că-ți moi cocoașa și-ți crestez șoricul cu sare ! Minți de'nghează Dunărea, că toată lumea știe ce blîndă și sfioasă era Sofița ! Sfînta lu Dumnezeu ! Și chiar așa de-ar fi fost o părere năzărită, cum nu ți-e rușine, Talpa iadului să întinezi cu bale verzi amintirea sfintei femei, că doar îți venea verișoară bună. Piei, smoala haznalei, piei duh al pucioasei, piei din ochii mei duhoarea Ghehenei ! Un nour urît mirositor se lăsă, se auziră chițcăieli nerușinate, cînd se limpezi locul, împielițata dispăruse. Clătinat, conu Dinu se așeză ; cu vocea împleticită

şi mâna tremurătoare invită cinstiţii oaspeţi să ia, să se omenească, să nu cate la o nebună... Musafirii — însă — zumzăiră că le era de ajuns şi peste poate, se 'nbuibaseră cu prisosinţă şi ghiftuiţi cum se aflau nu mai erau în stare să, zău, le venea îndărăt, scuzaţi că suntem la sfînta masă. În tăcere şi cu repejune ruşinată, se răspîndiră fiecare încotro. Şi uite aşa rămase plăcinta nemîncată. Daniel se ridicase împreună cu ceilalţi ; avea o senzaţie neplăcută de îngreunare, sufla şi îl lua, în gură, cu amar. Mîncase prea mult, desigur, şi neobişnuit la îndopare cum era stomacul său studenţesc... Dar şi masa fusese, cum să-i zicem, agitată : mai întîi, Dida, cu intervenţia lui nepotrivită ce indispusese pe toată lumea... iar pe el — numai pe el ? — îl şi îngrijorase ca un semn al iremediabilului ; şi, apoi, la plăcintă, survenise cotoroanţa boită ca un papagal, animalul exotic al familiei, cu clonţul ei desfrînat care cîrîia şi ocăra, cîrcotaşă de felul ei sau din schilodenie, dar juca pe masă numai cînd stăpînii nu erau acasă, însă, nu !, acum întrecuse măsura. Se cherchelise ?, îşi ieşise din ţîţîni ?, dase în damf cocleala din gheb ?, ori socotise în sminteala ei că acum, cu oaspeţi de faţă, îi venise ei rîndul să-şi dea în clocot, să-şi verse oful şi năduful... Oricum, nu era de crezut că la Castel — unde focul ardea mocnit — se iscau asemenea izbucniri cu vîlvătăi repezi şi pălălăi turbate... Ceva — înseamnă că trecuse măsura, mocnise prea sub spuză şi acum (tocmai acum) se iuţise... Băiatul ridică din umeri : nu erau grijile lui, nu le dibăcise dedesubturile şi nu avea cum să le deznoade ; un simplu privitor şi atît. Totuşi, năpasta lui Dida nu-l lăsa deloc indiferent... În cazurile severe medicul este tot atît de eficient ca preotul: unda speranţei deşarte. Se apropiase de camera acestuia ; mai făcu doar cîţiva paşi, apăsă pe clanţă şi deschise blînd uşa. Nu se prea vedea mare lucru în cernerea înserării şi camera părea pustie, deşi locatarul nu avea unde fi în sta-

rea în care părăsise masa. Căutînd cu ochii desluşi pe pat o formă complexă, apoi auzi frăsuială şi uguit. Atent, desluşi un bărbat lungit cu faţa în sus, desigur : Dida, apoi şi o altă formă alături, cu faţa în jos. Dida emitea un geamăt uşor, abea perceptibil, iar cealaltă persoană şuşuia încet şi matern. Privind mai bine, tînărul o recunoscu pe Otilia, ce-l consola inarticulat. Îl mîngîia pe păr ? Făcu un pas, doi, şi cercetă cu intensitate : Dida o luase pe după gît şi fata (neîndoielnic) îl săruta (pe gură ?). Oaspetele nepoftit se retrase lin, închise uşa ; se duse drept în camera sa unde se zvîrli pe pat. Nu-i aduseseră nici o lampă iar soba era rece. Dîrdîia şi-l lua cu fierbinţeli. Neplăcut, dar nu avea pe cine se supăra : ancilaritatea se spetise cu pregătirea mesei sărbătoreşti iar Tincuţa nu-şi mai văzuse capul ; totuşi, nu se împiedeca să-şi zică, oarecum acid, că în toate celelalte odăi, unde se aflau musafirii adevăraţi era acum lumină şi sobele duduiau vital. Rămînea un nepoftit, cineva în plus — cînd se servea masa, i se punea un tacîm şi lui, că prisosea, dar cînd era la o adică să-şi dea niţică osteneală numai pentru el, nu-şi găseau timp sau îl uitau : totuna. Ar fi fost fără rost să vadă aici semne ce l-ar fi invitat să plece — gazdele se arătaseră scandalizate cînd el îşi manifestase dorinţa de a-i părăsi — fusese asigurat că nu îi deranjează în nici un fel, şi asta, din păcate, era mult prea adevărat... Şeitan ţinea la regula ospeţiei. Studentul îşi scoase pantofii, se alungi şi se înveli cu pătura cenuşie. Dîrdîia mărunt. Se simţea trist, părăsit, resemnat... Se gîndi cu un anume scepticism la scena recent văzută. Observă că nu era mînios. De ce-ar fi fost ?, se dojenea. Otilia şi Dida aveau relaţii vechi iar el picase, ca musca'n lapte, recent. Nu-l avertizase, leal, Dida că ţinea la ea ? Sigur, ca ins civilizat, îşi zisese că nu-i oferea fetei nimic, decît un cadavru fără testament, şi dacă tot era să dispară, soluţia cea mai bună rămînea tot să-l

încarce pe băiatul ăsta liniştit, stăpînit şi cu o meserie brăţară de aur. Consimţise şi ea ? O dădăcise el bine... Mişcările ei materne — cînd Daniel febricitase — luate de guguştiuc drept spontaneităţile amorului, fusese o indicaţie elaborată în cap de amantul ei fără viitor şi fără arginţi... De cînd data amorul lor fără nădejde ? Înainte ca Dida să fi aflat că era condamnat ? Atunci fusese o atracţie sanitară dar firească. Dar cînd maladia explodase ? Spaima se transformase în duioşie, moartea în sexualitate... O cucerise cu desperarea lui, precum alţii ce seduc cu o virilitate, în toate felurile, demonstrată. Iubirea copsese sub astrul negru al iremediabilului. Daniel se propti în cot : În definitiv, ce dovezi avea ? — Poate că, pur şi simplu, lui Dida, la întoarcere, fiindu-i rău, Otilia — trecînd pe acolo întîmplător — încercase să-l aline, de ce nu, frăţeşte... Orfanul trecînd pe acolo — şi el, tot întîmplător — surprinsese o mică scenă ce exprima doar acea calitate ce le ridică pe femei, cu mult, deasupra bărbaţilor : capacitatea lor de a consola, în momente extreme, atunci cînd prietenul cel mai bun dă bir cu fugiţii, o întinde cu laşitatea caracteristică sexului tare în faţa suferinţei. Otilia oferise, cu delicateţe şi fără calcul, consolare celui ce, atît de mult, avusese nevoie de ea. Se dusese lîngă Dida din acelaşi impuls ce o împinsese spre Daniel bolnav, singur şi părăsit. Era posibil şi aşa şi aşa, dar sigur nu era deloc : adevărul despre oameni poate fi cunoscut, neîndoielnic, dar asta cere mult timp, multă răbdare, spre a situa o scenă izolată în fluxul unui destin ; iar cînd aflăm dezlegarea unei enigme ce ne-a obsedat — e prea tîrziu, nu ne mai interesează deloc. Desigur că, într'un caz sau altul, el trebuia s'o răpească pe Otilia de lîngă blajina indiferenţă a lui conu Dinu, de lîngă antipatia abea reţinută a Tincuţei, de lîngă hoitul filosofului din secolul optsprezece, din acest Castel

muced și inutil unde fata nu avea nici viitor, nici rost, nici liniște, de lîngă — chiar — robustețea ofilită a lui Leonida ce nici tată adevărat, nici bărbat pe durată, nu-i putea fi. Chiar dragoste de-ar fi fost, pentru Dida (și era greu să nu te legi de un om cu atîtea adîncimi catifelate), încă ar fi pornit din jerfire, care nu poate fi iubire cu adevărat, și trebuia s'o smulgă de lîngă cumplita lui agonie ce-ar fi lăsat-o, pe toată viața, cutremurată, pe ea tocmai, și altfel crescută oblic și sanchiu. Iar dacă el — da ! — gîndea simțind astfel era cea mai bună dovadă că o iubea, fiindcă asta și este la urma-urmei dragostea — nu ? — să te preocupe celălalt, să-i agonisești binele, dincolo de tihna ta sau chiar împotriva ei. A iubi pe celălalt pentru el însuși, pentru că e așa cum e, și nu altfel. Studentul era mîndru de generozitatea sentimentelor sale, și ușurat că găsise — chiar dacă datorită formulei luată de la înțeleptul său amic — unei scene ce-l cam scandalizase, împăcarea cu orgoliul său de proprietate masculină. Dîrdîia de zor, mâinile și picioarele îi înghețaseră, fruntea îi ardea, însă. Dăduse graba peste el, nu vroia să plece de-aici singur, îi venise acru, destul, să fie cuc, ascet și mizeros, mai ales acum că avea cu ce să-și țină nevastă, îi dădea mâna. Nu realizase că avea avere (dealtfel nici nu știa mare lucru despre asta) și-și zicea că, în definitiv, o să ducă aceeași viață de încordare studioasă, doar sărăcia lucie o s'o cam lepede, foarte bine. În definitiv, se poate toci pe rupte fără a fi lihnit, hărtănit și cu stafia zilei de mîine, un corp jigărit e mai inapt pentru învățătură pe brînci decît unul ținut în condiții higienice normale. Totul avea să fie bine. Îi ardeau ochii. Ar fi fumat o țigare, grozav ar fi fumat... În fața lui stătea Dida, umbră în penumbra odăiței.
— Grozav aș fuma, ceru băiatul. Vizitatorul de noapte îi întinse țigarea, i-o aprinse, așezîndu-se el însuși pe mar-

ginea patului. Puse între ei farfurioara ce se aflase sub paharul de pe măsuță. Fumau. — Nu se mai putea altfel, șopti oaspetele. Îi spusesem lui papà în toate felurile, dar fie pleca grăbit spre o falsă treabă, fie era cuprins de durerile vătămăturii, zvîrcolindu-se cu bocet. Firesc ar fi fost să se sfătuiască și cu mine, eram fiul lui, în definitiv, și nici concurent interesat nu-i eram nimănui, deoarece. — Merge, așa, cum îi cîntă întîmplarea ? — Nu. Un plan are el, secret însă... Sau nici măcar. Există ființe incoerente care fiindcă privesc, din cînd în cînd, straşnic de şiret, dau impresia că sunt isteți nevoie mare și ascund o taină. Papa se mișcă de colo-colo, cum îi vine, cu o singură spaimă : să nu dea nici pămînt, nici bani, să nu dea nici fata — nimic . Are vicleșugul scurt și nu vrea să vadă scadența, care începe să semene tot mai mult a faliment. Am folosit prilejul așa de rar, al musafirilor. — Crezi că l'ai zguduit cumva ? — De nu pe el, pe Nicu Iatan, măcar. Un sfat de la el se refuză cam greu. — Și nu-i puteai spune mai așa... în particular ? — De spus, i-am spus eu... — Și ? Nu a fost de acord ? — Ba da. Zicea doar că nu vrea să se amestece. E o chestie delicată. — Mă rog, dar cu ce treabă o fi venit bancheru ? Nu are cine-i fierbe un caltaboș ? — Sugera că pentru tine. — Pentru... mine ? — Da. Ai moștenit o avere ca'n povești și.. — Și ? —Vroia să știe cum arăți... Ce fel de om ești. — Și ce fel de om sunt ? Dida (rîzînd) : — Asta nu mi-a spus. — Și dacă sunt altfel? Nu-mi mai dă ? Dida (același joc) : — Ba da. S'ar părea însă că are niște planuri cu tine... — Ce planuri ? — Nici asta nu mi-a spus. Daniel (ridică din umeri) : — Aș ! Prostii ! Cine sunt eu ? Aproape nimeni. Deocamdată. — Un om cu averea ta nu mai e nimeni... este cineva. Pe urmă, nu uita, banii ăștia se află la el în Bancă, și dacă-i scoți... e o pierdere pentru el. În afară de asta, un tînăr cu avere

e un pion posibil. — Pion, spion.. pe dreacu. Sunt un biet student în medicină și basta. Dida (rîde) : — Am impresia că nu ești încă... știu și eu ?, convins... de a fi un june muchelef. Daniel (surprins) : — Da. Deloc. Mi se pare ceva așa... improbabil, de pe alt tărîm. Dealtfel, e o simplă informație... foarte vagă. Și oricum... asta nu va schimba mare lucru viitorului meu... imediat. Dida (rîde) : — Dubito. Și probabil... tocmai de această schimbare te temi... ți-e greu să te gîndești la consecințe, care nu se poate să nu fie. — Poate. Totuși... de unde atîta bănet... la un doctor de Platonești ? O fi vr'o poveste și cu asta ? — Probabil. O să ți-o spună Iatan. La timp. (Grav) : — Oricum, ai posibilitatea să te însori cu Otilia... fără scrupule. — Iei... i-ai spus de ? Știe ? — De fabuloasa avere ? Nu. Nici nu trebuie. Ar fi în stare să te refuze, năzuroasă cum e. S'ar teme să nu se creadă că se mărită din interes. Dida fuma în întunerec. Recules : — S'o salvezi. — De cine ? De ea însăși ? — Nu spune prostii, te rog. — Bine, dar ultimul ei.. răspuns.. a fost un refuz. Nu știu dacă mă iubește și. — Aceeași întrebare își pune și ea. Caută să-i dai o certitudine. Nu pricepi că are nevoie ? Fumează amîndoi în tăcere. Tînărului îi e frig. Capul îi frige. Daniel : — Cred că am priceput de ce ai ținut... discursul acela la masă... Totuși, trebuie să-ți spun... dincolo de... emoția... necesară, a fost și ceva în plus. Păreai... Nu erai în apele tale. Îți ieșiseși din fire ? — Știu. De aceea am și fugit... ceea ce nu fusese în intenția mea. Hotărîsem să provoc discuția și s'o susțin.. cu calm. Vorbind cum am vorbit.. am stricat totul. — Dureri ? — Da. — Totuși... ți-ai făcut o injecție... — Pe asta contam și eu. Are un efect cam de șase ore. De data asta a ținut doar două. — Poate că... — Nici un poate... S'a trecut la o nouă fază. Știi și tu, doar. Lucrurile se precipită. — Se poate și cu două... — Nu mai e același lucru. Injecțiile astea au și alte urmări.. doar ești medicinist.

— Se poate trăi și așa. — Dar cum ? Claritatea minții e tulburată. Nu-ți mai controlezi reacțiile... gîndurile... În felul ăsta... refuz ! — Se poate gîndi, totuși. Cu prudență. Nu tot timpul, dar... — Știi bine că nu. E un vag... proteiform. Realul halucinează. Nu, nu ! E atacată calitatea gîndirii. Ce mai rămîne din umanitatea omului, atunci. Hotărîrea am luat-o acum, cît mai funcționează corect mașinăria. Daniel mai cere o țigare. Fumează amîndoi în tăcere și întunerec. Studentul : — Și totuși... nu pricep... Dida (șoptit) : — Ce ? Hotărîrea mea ? — Da. Și... tot ansamblul. — Nici nu e bine să înțelegi. — Cred că... eu... în locul tău... nu... — Fiindcă, din fericire, nu ești în locul meu. Vezi... argumentele pot fi valabile pentru inși ce se află, cît de cît, în aceeași situație. Argumentele unui îndrăgostit par... penibile cuiva care nu iubește. Același om ce evocă un amor defunct îl vede cu totul altfel decît atunci cînd îl trăia. Logica unui bolnav îi pare stranie celui sănătos, după cum bolnavul, cînd îl aude pe valid că începe cu : tu ar trebui să... Sau : de ce nu încerci tu să... simte nevoia să-i ardă binevoitorului cîteva scatoalce... Dar nu i le arde pentru că... și reacțiile astea sunt la el modificate. Pauză. Reluă liniștit : — Tu îți făcuseși un plan de viață... ferm, și acum va trebui să-l regîndești. Nu, nu protesta... Planuri de viitor, deci. — Bine. Să admitem. Și ? — Un om tînăr... ce-și face planuri de viitor... nu poate, nu trebuie să poată să înțeleagă... starea unui... incurabil. — Starea !, da, dar mai există și logica... valabilă pentru toți oamenii, în toate situațiile posibile. Logica e universală sau nu este nimic. — Da, Daniel, dar durerea — cea fizică, firește — este și ea... o premisă... de care logica trebuie să țină seama. Daniel ceru încă o țigare, cu mâinile... — Dacă îmi pare rău de un lucru, reluă Dida, e că nu-mi pot încheia cartea. Încercam să transmit acolo... ceva... cum să spun ?, o experiență... intelectuală. — Îmi amintesc : să nu amînăm

fericirea... legînd-o de anumite... termene. Să începem chiar acum să fim fericiţi. Tutto subito. — Îi pusesem titlul: „Plăcerea şi orele". — Aluzie la Hesiod ? — Dacă vrei. Dar e în spiritul sensualiştilor francezi. — Şi... ai mai avea... mult ? — Într'un sens... nici nu ar avea mare însemnătate. Un eseu compus din fragmente. — Gen Pascal ? — Dar împotriva lui. Plăcerea, dragul meu, e făcută pentru oameni. Şi totuşi, aceştia, găsesc fel de fel de... pretexte, piedici... ca să nu le guste. — Dar dacă eseul e format din fragmente... înseamnă că nu are un sfîrşit... obligat, ca un roman, de pildă. — Desigur, dar cînd spuneam că lucrarea nu e gata... mă refeream la faptul că... în mintea mea nu este încă... rotundă. Concepţia generală vreau să zic. — Deci... amănunte doar ? — Nu, nu... M'am exprimat greşit. O concepţie globală, subsumantă, există, altfel... nici n'aş fi îndrăznit să încep, dar. — Atunci ? — Concepţia organizează fragmentele. A rămas însă nerezolvată o contradicţie. — Între omul meditativ şi... cel ce se bucură de plăcerile vieţii ? Askezis şi Eros. — Nu, asta, să zicem, a rezolvat-o Epicur. Înţeleptul lui este un contemplativ, un filosof şi, pînă la un punct, un ascet. Dar tot el ştie să guste plăcerile vieţii fiindcă nu o face ca un lacom, un desfrînat, buimac al vitalităţii dezlănţuite... ci cu moderaţie socotită. Plăcerea nu e cantitativă. — Epicur... da, de atunci a trecut cam mult. — Există un moment de revenire... în secolul optsprezece. Insul e un delicat ce se bucură subtil de ce e în jurul său... iar existenţa sa e artă. El raţionalizează frumosul natural... şi pe cel artistic, organizează parcuri încîntătoare unde dă serbări rafinate cu femei frumoase, muzică plăcută, mîncăruri atrăgătoare. Totul e o plăcere pentru ochi şi ureche dar şi pentru minte, conversaţia fiind aleasă şi spirituală. Viaţa e o plăcere continuă, şi nu numai Voltaire sau Goethe se află printre aceşti aleşi, ci sute de inşi, în diferite oraşe europene duc această viaţă

de răsfăţ delicat, fără orgiile din Roma imperială sau din cetăţile Renaşterii, unde huzurul era violent, voluptatea tare, iar alături lucrau spornic otrava şi pumnalul. Poezia înţelepciunii.. — Şi cu asta ne întoarcem la risipa de arginţi şi timp în utopia viitorului. — Desigur, să nu uităm însă că aceşti voluptuoşi erau mari muncitori şi La Mettrie, cred, a scris o „Aritmetică a plăcerii". Plăcerile rezonabile. Îţi acord însă că acei ce au creat acest stil de viaţă au fost mai cu osebire nobilii care aveau avere şi timp. — Iată două stavile redutabile ce-mi răcesc entuziasmul. — De ce nu-mi îngădui să visez la o utopie posibilă ? Ca muribund, am cel puţin acest drept... — Fiindcă din utopia ta sunt prea mulţi excluşi. — Eşti sigur că acum mai ieşti printre ei ? Şi, pe urmă, vorba lui conu Leonida, tehnica e în plin avînt. În curînd, maşinile vor lucra pentru om, deci acesta va avea vreme berechet. — Dar cum stăm cu acel Acum Totul ! Cum rimează îndemnul tău la instantaneism cu o utopie ce se situează, fireşte, în viitor ? Să aşteptăm pînă atunci ? Fiziologic este imposibil. — Mai întîi, anumiţi oameni au organizarea cerebrală suficientă spre a striga : Tutto Subito ! Apoi, nu uita, ţi-am amintit de Epicur... a cărui... da, metodă, nu numai că nu presupune prosperitatea... dar exclude chiar... cum să-i spunem ?, prisosul şi dorinţa de a obţine bunuri pe care nu le ai. Ahtiatul este etern în suferinţă. Deci unii pot deveni fericiţi pe loc, alţii, majoritatea, trebuiesc abea preparaţi pentru alte... generaţii. — Şi atunci... care este... contradicţia nerezolvată ? Dida oftă : — Ştiu şi eu ? Să-i zicem între meditaţie şi acţiune. Datoria înţeleptului e de a schimba societatea în aşa fel încît... şi cei mulţi să accedă la... mă rog, starea de... Cu grăbire : — Teoretic, ele nu se opun, vreau să zic... se poate demonstra more geometrico corelaţia necesară dintre meditaţie şi acţiunea utilă. Rămîne însă... reziduul. — Poftim ? — Reziduurile. În logica luptei, trebuie să loveşti.

Altfel, cum ! Poţi lovi impasibil, din necesitate înţeleasă? Folosesc expresia lui Spinoza şi gîndesc în spiritul lui, cînd a dus procesul de moştenire contra surorii sale, l-a cîştigat, după care i-a restituit ei averea fiindcă a vrut, nu pentru că fusese silit. Să primeşti lovituri, să dai, să calculezi, să ocheşti... din necesitate superioară, fără milă şi fără mînie... Dar lupta generează resentimente, pofta de a face rău, de a provoca suferinţa... Accept, înţeleptul le elimină pe parcurs. Dar... de tot ? Nu se acumulează treptat ? Nu se deformează... caracterul, treptat ? — Atunci ? — Dar renunţarea e o ticăloşie. A nu lupta să schimbi omul... a păstra fericirea doar pentru tine... — Deci înţeleptul vrea să-i facă pe toţi fericiţi. — Dar pentru asta trebuie să... da, modifici societatea, care opune rezistenţă. Deci... — Nu pricep... Pe de o parte spui : să fiu fericit acum, indiferent de starea în care mă aflu... de perspective... cu atît mai mult, de starea societăţii... Pe de alta, mai întîi să schimbăm lumea, apoi omul... Dida era vizibil obosit. Surîse, totuşi :
— Da, înţeleptul e un revoluţionar ! Este imoral să vorbeşti despre fericire unor oameni sălbăticiţi de foame. Deci : mai întîi societatea, apoi omul — spre a fi cu toţii fericiţi... Dar asemenea modificare nu trebuie s'o facă inşi mînioşi, mînaţi de ură, care să simtă... plăcere în exercitarea violenţei. Vorbea rar, foarte încet, prin întunerec. Daniel ceru o ţigare. Dida îi lăsă pachetul : fumase şi aşa prea destul. Reluă greu : — Înţeleptul luptător... sinteza de care vorbeam. Dar... Dar nu există primejdie de contaminare ? Aici e greu de răspuns... convingător... Vreau să zic... să fiu convins eu însumi... Daniel căscă : — Spuneai... odată, ceva... de supraom. — Termenul l-a compromis Nietzsche... Ceea ce ar caracteriza acest om... superior... nou... ar fi... cum să spun ?, ceea ce îl ridică — fără efort — deasupra naturii sale comune. — Deasupra propriului său

nivel ? — Cam așa ceva. Dida se ridică încet de pe scaun: — Iartă-mă, mai vorbim mîine... — Sperăm că vei avea o noapte bună... Dida, la ușă, se întoarse : — Ce face înțeleptul cînd i se cască, la picioare, propriul său abis ? Tăcu. Apoi : — Speranța... o formă a fricii. Rămas singur, fumînd, tînărul își zise : Omul acesta va muri în curînd. Preocupat... totuși, de... fericirea celorlalți. Cîți își pun această întrebare ? Lămurit, nu ; dar nu e o oarbă goană spre fericire, existența noastră. Dar nu e obsesia fericirii, o formă a fricii ? Coborî din pat, deschise fereastra : afară ningea prăpădind. Cîtă energie risipește natura, șopti el dojenitor. Și, recapitulînd : Ceea ce caracterizează, cu adevărat, omul, este ceea ce îl ridică deasupra naturii sale. Pe fereastră, un vînt călduț din adîncurile lumii. Daniel închise geamul, se urcă în pat și adormi. Crivățul zguduia fereastra zvîrlind ghemotoace de zăpadă în geam. Haos alb. Tînărul simțea că îngheață, deși fruntea îi frigea. La trezire, vîntul se întețise : zgîlțîia ferestrele și zvîrlea în geam cu zăpadă. În cămăruță era frig și întuneric. Cît să fie ceasul ?, se miră. Vru să-și controleze ornicul, dar își aminti că stătuse. De cînd venise aici nu mai știa ce oră e și nici nu auzise pe cineva punînd o asemenea întrebare. Leonida, desigur, avea ornic dar păstra discreția. Deci se poate trăi și așa, se miră medicinistul și — ciudat — o asemenea constatare îi făcu plăcere. Sări din pat și se îmbrăcă la repezeală, dîrdîind mărunt. Pe fereastră nu se vedea nimic — același haos alb. Spațiul părea să se fi întins enorm — la infinit. O lume fără limite în care cristale albe în cădere erau mînate de un curent nebun ce le'nvîrtea, le ridica și le lăsa iar să cadă : lumea animată și inanimată a bătrînilor atomi cu cioc — a lui Democrit. Deși nu se vedea nici pînă colo, iar arborii de fier dispăruseră în vîrtejul descendent, spațiul nelimitat bîntuit de particule albe în mișcare eternă era aiuritor încît creierul său de științific,

după cîteva opintiri de cuprindere, eşuate jalnic, ameţit, renunţă. Întoarse spatele cu grăbire infinitului orb agitat de inflexibila lege fără scop, părăsi odăiţa ostilă, porni pe culuarul umed, rece şi întunecos, coborî trepte pe dibuitelea şi ajunse în marea sală în care aceeaşi lumină pauperă, stinsă, lăsa lucrurile în indeterminare.

MELANCOLII DE USCAT. Focul se făcuse de curînd abea, aşa că sufrageria era rece încă ; dar prin uşa deschisă a sobei de teracotă flăcările portocalii jucau cu o intensitate halucinantă. În vîlvătaie tînărul o văzu pe femeia în roşu : dansa agil, mlădios, cu o castitate ardentă, chemînd ameninţător la jocul erotic al morţii. Poate era doar Frumosul ca atare : pur, imposibil şi necesar. Fericirea ca tensiune extremă ? Apoi jocul se tulbură. Era aceeaşi pedagogie a focului : stenică, dinamică, optimistă şi niţel nebună de vreme ce la capătul arzînd al tensiunii ei — care producea plăcere — se afla aceeaşi consomţie jalnică : filosofia cenuşii în spulberul vîntului cosmic. Infinitul neantului. Era posibil, contemplînd explozia vitală a focului, să uiţi stadiul calcinat ? Şi, totuşi, fără uitare de sine efortul, iubirea, entuziasmul — viaţa chiar — nu ar mai fi fost posibile. Pe covertă, în uniforma de marinel, solemn şi îndatoritor, bunul comandant veghea nava în furtună. Daniel, rebegit, se alipi uriaşei sobe verzi, ce nici nu se încălzise încă. După salutul de rigoare : — Burghezia română, observă căpitanul, face schimb de mărfuri, dar nu produce. Ea vinde produse naturale, ieftine, contra produse manufacturate, scumpe. Asta înbogăţeşte cîţiva indivizi, dar sărăceşte ţara. Tînărul îl privi cu stupoare. Ofiţerul înclină bustul, niţel : — Mă refer la duelul meu, de ieri, cu domnul Rapoţescu în care, şi el şi eu, am exa-

gerat întrucîtva. Aşa-i regula jocului. Dar sunt dator faţă de tinereţile matale cu precizarea de mai nainte. Numai uzina produce bunuri de circulaţie şi nu se mărgineşte la un troc lărgit. Căzînd pe gînduri : — Dealtmintrelea, ce-i deosebeşte pe liberali de conservatori ? Unii sunt cu progresul, li se zice „roşii", alţii îşi zic conservativi, ba chiar li se spune ruginiţi, tombatere, reacţionari. Dar primii nu se prea grăbesc cu progresul, cel puţin cît sunt la cîrma statului, iar ceilalţi, forţele frenatorii, cum le zice economistul Zorne, vor şi ei progres, numai că mai cătinel, cu ţîrîita, tîrîş-grăpiş, cel puţin cît sunt în opoziţie. Marinarul de apă dulce oftă : — Cine-i mai ştie deosebi ? Moşierul face comerţ cu cereale, are moară şi ţine prăvălii cu de toate, la tîrg, ba şi acţiuni au început a cumpăra. Iar ceilalţi îşi vîră cîştigul în pămînturi, în livezi, fîneţuri şi păduri. S'au amestecat de tot, şi unde e amestec de interese e şi de programe şi idei, adică bolmojală la cap. Militarul oftă iar. Niţel încălzit de foc, tînărul strănută şi zise : — Aş dori să ştiu dacă domnişoara Otilia îşi menţine hotărîrea de a... a vă însoţi în. Bogasierul depărtă mâinile a neputinţă : — Cine poate şti ? Eu, în nici un caz. Primesc ordine şi mă supun. Dar nu le pot ghici şi în orice caz nu le pot influenţa. Oricum, pe viscolul ăsta nu pornim. — Asta ar însemna că nu şi-a schimbat dorinţa. Doar o conjunctură meteorologică nefavorabilă a. — Nu... nu... De cînd am primit graţioasa poruncă n'am mai avut plăcerea de a conversa cu duduia. Pînă stă vifornița, multe se mai pot schimba... dacă nu s'au şi schimbat. — Dealtfel, scheună tînărul, m'aş mira să-l lase pe Dida, tocmai acum. — Vreţi să spuneţi că ? — Exact. Maladia s'a înrăutăţit brusc şi Otilia e o prea bună soră de caritate să... — Să sperăm însă că, afirmă navigatorul. — Nu, declară medicinistul, asta i-am spus şi eu, lui — deşi el ştie ce e de ştiut — dar nu-ţi pot spune dumitale. — A, zise

conu Leonida. Dacă nu reuşesc s'o iau cu mine (şi vă asigur că voi face tot ce-o să pot), promite-mi că atunci o vei zmulge dumneata de aici. Nu e recomandabil ca o persoană tînără să asiste la o agonie, mai ales la una atît de. — Otilia poate fi convinsă numai cînd vrea ea. — Fă ce-oi şti şi răpeşte-o ! Vederea unei agonii modifică existenţa unui tînăr, vreau să zic, după aceea nu mai eşti la fel... Se produce o... schimbare în. Şi apoi... cadavrele, acele obiecte stranii, ironice, duplicitare... Un mort... — Te face mai înţelept. — Tocmai. Înţelepciunea nu-i pentru tineri. — Credeţi ? — Fiecare vîrstă cu ale ei. Mă tem că dacă eşti înţelept la tinereţe... devii, la bătrîneţe, zburdalnic. — Credeţi ?, repetă medicinistul. Oricum, de cînd ciopîrţesc cadavre, zilnic, văd în fiecare un viitor mort : gol, rigid... şi cu duhoarea aceea de neconfundat. — Să revenim la înţelepciune... credeţi că nu e bună pentru tineri ? — Nu. Vi-o spune asta cineva care nu a cunoscut nici adolescenţa, nici tinereţea. Grav, încordat, grăbit. Iar de cîtva timp, în sala de disecţie, printre cadavre. Cine lucrează pe un cadavru... crede-mă, vede altfel boala, iubirea şi nebunia. Chiar şi... partidul conservator. — Nu văd legătura, afirmă bravul om. — Da... ştiţi... a vedea orice fiinţă vie ca pe... un lucru în... descompunere organică. Pedagogia focului. Numai că... da, cenuşa... e ceva curat, sacru, pe cînd materia în descompunere... Un ins... îl văd cadavru... despuiat... iar eu... cu bisturiul... Şi mirosul, domnule căpitan... putoarea aceea, care nu seamănă cu nimic altceva. Uneori, cînd mănînc... Acum cîteva seri... aveam impresia că Otilia... cînd m'a sărutat... — Nu ar trebui să-mi faceţi asemenea... despre... — Dumneavoastră ? Dar nu o iubim noi amîndoi pe... Noi doi şi Dida ? Şi aş zice... nu ca nişte masculi în concurenţă, ci... cum să spun ? Complementar. Dida m'a rugat s'o iau de

aici, s'o salvez, iar eu vă rog, dacă nu reuşesc eu... salvaţi-o... Şi nu este aceasta iubirea adevărată, să te gîndeşti la binele ei, înainte de orice, fiindcă abea acum cîteva zile... mi-aţi sugerat, cu toată delicateţea, să mă însor cu ea, pentru că la binele ei vă gîndeaţi, în primul rînd. Şi dacă ea, în noaptea trecută, s'a lungit lîngă Dida şi l-a sărutat, era din bunătate, fiindcă el suferea cumplit... iar dacă, mai înainte, a venit în patul meu şi m'a sărutat pînă am adormit, era pentru că eram bolnav sau fiindcă ştia că îmi va face un mare rău sau poate... a intuit în mine o fisură profundă... a simţit că tînărul mohorît şi dur şi încăpăţînat este fragil... prea fragil... Numai o fată foarte, foarte curată... poate face asemenea gesturi... fiindcă, domnule căpitan, Otilia nu ne iubeşte, vreau să zic nu iubeşte pe nici unul dintre noi trei, îi e doar foarte, foarte milă de noi trei. Vă rog, nu protestaţi, Otilia n'o să iubească niciodată pe nimeni, şi dînsa ştie asta, şi îi e milă de ea, doar din milă ne sărută, e ca o scuză... Primejdioasă milă, care poate merge pînă la... Căpitanul tuşi : — Tinere amic, împingi vorbele cam prea departe. Nu e bine fiindcă vorbele au forţa lor... — Cum ? ! Credeţi că dacă *acum* Dida i-ar cere să... ea nu i-ar face acest dar, ultimul dar al vieţii înainte de... Vă rog, nu protestaţi... Nu ar fi acesta un gest magnific ? Nu, nu mă gîndesc la dispariţia, la dispariţia pentru ani, secole, milenii — cu eternitatea timpului se întîmplă ca şi cu aceea a spaţiului, nu poate fi gîndită, este abstractă, meschină, ce înseamnă „pentru totdeauna" sau „pentru eternitate" ? Nu înseamnă nimic, domnule căpitan, nu ne impresionează deloc — dar pînă să dai de groapa asta fără margini, ca şi cosmosul, pînă acolo, domnule Pascalopol, mai e durerea atroce, concretă, apoi este cadavrul, domnule căpitan, lucrul acela oribil, puturos, ruşinos, pe care îl vîri în groapă şi-l astupi cu pămînt ca

pe orice murdărie şi necuviinţă, şi ea, Otilia, ştie treaba asta mai bine ca mine care am făcut disecţii pe cadavre, nu ştiu de unde o ştie, dar o ştie, şi pentru suferinţa asta... pentru ruşinea asta, ea ar fi în stare... — Tinere amic... ar fi bine să te opreşti din... expansiunea dumitale. Şi pentru că mi-ai vorbit de înţelepciunea tinereţei, şi de primejdiile ei, vreau să zic ale înţelepciunii... am să-ţi spun... Eu am fost un băiat de bani gata, zvăpăiat, petrecăreţ, cum se zice : chipeş, în orice caz fetele mă găseau aşa, iar eu profitam ca un netrebnic. Baluri, chefuri, escapade... mă rog, unde era zbornie, hop şi eu. Dar uite că tataia moare. Pică jos şi gata. Cum nu mai aveam fraţi sau surori, mă văd, cu mustaţa abea mijită, în fruntea unei averi considerabile. Chefuieşte, băiete, zvîrle cu bani în dreapta şi în stînga, semnează poliţe şi nu mai ştiu ce, pînă vine administratorul la mine şi, cu cifre, îmi arată că eram pe drojdie, nici leţcaie. La început, nu mi-a venit să cred, ştiusem că averea mea fusese considerabilă, dar mare lucru, altceva, nu... pe urmă agită-te, cere, milogeşte-te : neam ! Nimeni nu mă credita cu nimica. Mi s'au închis uşile la petreceri şi baluri, amicii nu-mi răspundeau la salut, ce mai tura-vura, eram lepros. Întrebare : din ce o să trăiesc ? Mă angajez la marină. Serios, disciplină la cataramă, unde era de voluntar, eu mă vîram, ce mai, am avansat repede, pe-atunci era şi mai uşor, nu se umbla cu atîta stagiu ca acuma. Dacă m'am văzut ofiţer pe vapor, am făcut ochii mari, am învăţat să cumpăr şi să vînd, ce mai, am făcut bănet. Marinarul de apă dulce tuşi de emoţiune : — Eu le spui repede, dar ele au curs încet, aproape o viaţă de om. Mi-am zis : aşa arată lumea voastră ? Toată cinstea e pe parale ? Biine. Ce !, eu nu pot face tot ce fac proştii ăştia ? Şi m'am pus pe ouat zgripţori, şi cînd am avut un porcoi de firfirici, am stat şi-am zis : nu e omul

făcut pentru bani, ci banii's făcuţi pentru om. Deci să-i punem la treabă, să-mi facă viaţa mai plăcută şi mai uşoară ; dar cu socoteală. Zis şi făcut ! Nu-i vorbă, acum veneau ei la mine, banii, că le ştiam tot chichirezul, şi pe urmă ban la ban trage... e ştiută. Dar te rog, tinere amic, fii atent : viaţa în mizerie e urîtă. Da. Şi atunci, omul se apucă şi strînge, şi strînge, şi nu se mai poate opri, neam. Calculează, pîndeşte, loveşte, se teme şi tremură... şi aşa i se otrăveşte toată viaţa, nu mai are potol, nu se mai bucură de nimic, e ca un animal hăituit ce vînează şi el pe cei mai slabi... Cîtă i-ar fi agonisita, nu-i tihneşte dumicatul şi pace... Mai are ceva de înhăţat, şi ceva pe care să puie laba. Am cunoscut la Constanţa o femeie, aproape bătrînă, şi care nu văzuse marea. Era din oraş, marea era acolo, la doi paşi, dar ea nu avusese vreme : gătea, spăla, călca, dereteca... — Ce, de mare-mi arde mie acuş, aşa mi-a răspuns. Şi eu mă gîndesc aşa, că noi toţi semănăm cu femeia aceea, lîngă noi se află fericirea sau împăcarea sau ştiu eu ce-o fi, dar noi cu fleacurile. Eu, vedeţi, îmi recunosc meritul ăsta, da, da, am ştiut a mă opri la timp, am tras profit din micuţa mea avere. Una, alta, ce să zic, trăsei profit din toate... cîte puţin, şi mă lingeam pe buze de zmîntînă. Distracţiile... mde, bune şi ele, numai că vine o vreme cînd nu mai merge să vînturi lumea, ai vrea şi tu să ai o căsuţă, acolo, unde să te întorci din cînd în cînd încărcat cu de toate... să-ţi sară de gît o femeie care e a ta şi numai a ta... şi doi-trei copilaşi sărind într'un picior... Şi cînd afară urlă vîntul sălbatec şi-ţi zvîrle cu zăpadă în fereşti, tu, în halat şi papuci stai la gura sobei şi citeşti ziarul proaspăt de la Viena. Ee ! N'a fost să fie ! — De ce, domnule căpitan, nu v'a trecut vremea. Verde ca bradul. Leonida (amar) : — Ee ! ăsta-i aşa... un compliment... care nu vă costă nimic. — E nu numai părerea mea ci şi a Oti-

liei. Nu, nu mi-a spus nimic, dar altfel nu v'ar fi propus să vă însoţească. — De... omagiul ăsta-i cam aşa... în doi peri... De-aş fi fost un tinerel, frumos şi în putere, nu mi-ar fi cerut s'o iau pe vapor... decît cu cununie. Dar cu unul domolit, ca mine, ştie dînsa că, de. Să nu-mi uit vorba : rău e să fii sărac, dar rău e să devii omul banului ; rău e să fii risipitor, dar şi mai rău e să fii scîrţar, să nu foloseşti nimica din avere ca să simţi şi tu că trăieşti. Să-ţi tihnească dumicatul. Ce ne chinuie cel mai rău nu e foamea ci spaima. Vrem să ne asigurăm averea, vrem să fim la adăpost de boală, de bătrîneţe, de moarte, şi ne temem şi de umbra noastră. Eu nu vreau să trăiesc dîrdîind, într'o groază fără sfîrşit. Să chibzuieşti bine, să-ţi faci socotelile toate, da !, de-aia avem cap să-l punem la treabă, încolo, cum or fi valurile, şi de-o fi furtună şi de cade trăsnetul, asta, cum ne e norocul, nu stă în puterea noastră, le primim pe toate fără să bocim, că stă ruşine... Să nu mergi orbeşte, să prubuluieşti cît îţi trebuie şi cît te ţin curelele, dar apoi să stai liniştit la cîrmă, în faţa valurilor. Nu munca ne împiedecă să ne bucurăm de ce-i frumos, ci frica, ea face viaţa iad şi canon. — Înţelepţii spun cum că adevărul ar fi la mijloc. — O fi. Dar mijlocul unde-i ? Cine ştie cumpăna ? Cine ştie cînd e prea mult sau cînd prea puţin ? Ce unuia-i prisoseşte, altuia nu-i ajunge şi fiecare-i înţelept cu alţii. — Dumneata îţi eşti singur cîrmaci şi-ţi duci bine corabia. Dar îmi pari melancolic... — Adevărul e că mie-mi prieşte pe apă. Acolo sunt la locul meu : dau porunci, iau hotărîri, am grija vasului *Propăşirea* şi a matrozilor. Dar aici ? Respir o zi, două, mă hodinesc, mă bucur să văd vechi prieteni, le ascult păsurile... Dar ei sunt oameni de uscat... avem alte năzăreli şi alte... Vărul Dinu are ipoteci la Bancă şi vrea să-şi însoare fata... Pentru mine, care am

crăiţari la teşcherea, nu am nici pămînt, nici copii... — Dar chiar vrea s'o mărite ? — Păi cum să nu. Aşa zice. Nu-i firesc ? — Ce-i firesc şi ce nu ? Nu-i firesc s'o ţină pe lîngă el ? Îi duce gospodăria, îl oblojeşte la reume... Şi pe urmă i-e drag de ea. O iubeşte... în felul său. — Ee. Îşi poate aduce ginerele la Castel... — Da. Dar atunci cine dă porunci ? Matale poţi împărţi comanda corăbiei cu alt-cineva ? — E ! Toţi taţii trec prin asta : băieţii se însoară, fetele se mărită... Aşa-i legea firii. — Ştii prea bine ce vreau să zic. — De, nici lui nu-i e prea uşor, lui văru Dinu. A cam încurcat-o. Dar o descurcă el. Cîtă vreme îl oblăduieşte alde Iatan. — Eşti diplomat mare, căpitane ! Le suceşti, le cîrmeşti, dar nu scot nimic de la mata. — Mde. Fiecare le ştie pe ale lui. Văru Dinu îşi iubeşte fata... în felul lui. Vrea s'o vadă măritată, la casa ei, cu o droaie de copii... Dar nici de pămînt nu se poate dezlipi, nici să rămîie singur, fără îngrijire, nu-i vine la îndemînă... Că aşa-i omul făcut, trage şi'ntr'o parte şi în cealalta, cu o putere egală, încît se anulează una pe alta şi nimic nu se urneşte. — Dar cu fraţii Iatan ce-o fi ? Că degeaba n'au venit ei. — Poate... să discute cu Dinu despre datorii. — Aş. Gaie prea mare. L-ar fi chemat în Capitală sau la el, la conac... — M'ai mai ispitit o dată... de asta... Poate pentru dumneata. Are planuri. — Care ? — Nu-i în obiceiul lui să se lase descusut. Oricum, nu's treburile mele... nici ale Tincuţei, nici ale lui Dinu... — Nici ale Otiliei ? — Pînă la un punct... Pînă unde vrea dînsa. — Dar a matale ? — Treaba mea e pe apă... pe vas... Pînă cînd m'oi trage şi eu într'o căsuţă la Brăila... să ud florile, să mă duc la cafe-nea Scufide, să joc biliard, să-mi oblojesc reumele, că aşa-i pe apă — trage. Vezi, ziceai de pedagogia focului, dar este una şi a marilor ape, ele ştiu să te poarte pe palme dacă le ştii curenţii şi bulboanele, dar cum le nesocoteşti,

cum te răstoarnă şi bîldîbîc. Trebuie atenţie mare ca să trăieşti, dintr'un nimic te apucă de picioare şi te trage la fund. Oricum ai întoarce-o, tinere amic, viaţa tot prost sfîrşeşte — şi urît. Cine-i norocos scapă cu o moarte uşoară, de nu se chinuie mult. Pînă atunci stau pe punte liniştit şi-mi fumez luleaua. — Odată ajuns pe corabie, toate gîndurile astea negre se vor risipi şi vei fi iar voinic, optimist şi cu încredere în progres. — Mda. Progresu-i progres, dar e pentru alţii, pentru dumneavoastră, tinerii... Secolul trecut a fost măreţ, cu războaie şi revoluţii, cel nou va fi paşnic şi constructiv : secolul trecut fu al naţiunilor, cel nou va fi al Europei, al relaţiilor de comerţ şi de ştiinţă... Lumea va merge înainte, dar atît de repede, încît, la sfîrşitul veacului, privind îndărăt, cei de atunci nu vor mai recunoaşte nimic şi ne vor socoti pe noi, cei de astăzi, nişte barbari. Vor fi, dacă nu mai buni, mai civilizaţi şi vor înţelege din ororile trecutului că mai cu folos pentru toate părţile este să facă toţi comerţ, decît război, să construiască şi să inventeze decît să distrugă. O să fie un secol liniştit, fără războaie şi răscoale şi lumea o s'o ducă binişor. Ferice de voi, tinerii, care creşteţi cu secolul douăzeci. — Ideile dvs., domnule Pascalopol, sunt frumoase şi aş vrea din tot sufletul să cred în ele. Dealtfel profesiunea mea e a păcii, chiar dacă noi, medicii, suntem foarte la preţ în vreme de război, dar trebuie să mărturisesc că sunt un tînăr neştiutor care a tocit anatomie, fiziologie şi patologie şi nu cunoaşte nimic despre liberali şi conservatori care se sfîşie deşi sunt cam la fel. Cînd am venit aici nu auzisem de arende şi ipoteci, raritatea mâinii de lucru şi exportul de grâne şi vite. Ba, o spun cu ruşine, tot aici am auzit de revoluţia rusă, pericolul galben, atentatele irlandezilor şi conflictele din Africa... depărtate, dar care pot da foc planetei. Am descoperit pedagogia focului, în ale cărui vîlvătăi pot vedea dansînd o femeie frumoasă,

în roşu, care te cheamă deşi pricepi că frumuseţea ei te va scrumi, iar de la dvs. aflai de pedagogia apei căreia de nu-i ştii curenţii, te trage la fund şi bîldîbîc. Deschid urechile mari şi încerc să asimilez, dar treaba nu merge aşa de repede cum aş dori. Dida mi-a vorbit de fericire, care poate fi atinsă acum, prin revoluţie interioară. M'am dovedit cam recalcitrant pentru că eu eram... sunt pus pe achiziţie de cunoştinţe, pentru a-mi acumula un capital intelectual prin care să storc plus valută şi multă stimă de la concetăţeni. Mă tem că nu voi mai continua lecţiile, nu numai din pricina plecării mele apropiate, dar şi a faptului că profesorul mă va părăsi mai repede decît speram. Tot dînsul mi-a atras atenţia asupra moşierimii ca... material pentru orice utopie viitoare, ei avînd din belşug bani şi mai ales timp, cele două... E adevărat că, pînă acum, nu l-am avut drept material didactic decît pe conu Dinu carele (sărmanul) e ciuruit de datorii, astfel încît nici fiica sa nu poate aspira la o însoţire fericită, din amor. Şi iată că acum dvs., bărbat cumpănit şi de bună companie, singurul, la Castel, ce posedă un ornic care merge, dvs. care ştiţi Europa pe degete pînă la Viena, exaltaţi viitorul, un viitor pe care noi doi nu-l vom mai apuca. Vă cred, adică aş vrea să vă cred, deşi meseria la care trudesc mi-a arătat omul sub aspectul său vulnerabil — maladia — sau derizoriu — cadavrul — în orice caz ca pe ceva ce s'a modificat atît de puţin în plămada lui de tină sau molecule, încît îmi e greu să-mi închipui că sufletul său, sau manifestările lui psiho-somatice, s'au schimbat atît de mult încît el, omul, să devină deodată lucid şi rezonabil, adică paşnic. Dar de ce să nu nădăjduim, domnule Pascalopol, fără speranţă viaţa ar fi hidoasă iar noi înşine am renunţa la valori şi ne-am face tîlhari de codru. Ne-am rupe beregăţile cu dinţii. Şi cînd văd un om ca dumneata, îmi e

greu să nu cred în propăşire — iartă-mi calamburul — vreau să zic în progres, în sporul minţii şi al cumpătării. Nu mă îndoiesc că uşoara melancolie de azi — mal de terre — va trece ca un abur cînd vă veţi găsi pe punte, dînd comenzi pricepute, după care veţi rămîne liniştit în furtună, fără teama ce înjoseşte omul, iar cînd va apare curcubeul veţi surîde, mai ales că, de data asta, o fată tînără şi nărăvaşă vă va privi cu înfocare prin perdeluţă. Şi iată, domnule căpitan, că am izbutit să găsim — împreună — definiţia fericirii care se află atît de aproape de noi, dar pentru care nu avem niciodată timp, ca femeia cea nebună de la Constanţa.

ARTA DE A TRĂI. — Voi, tinerii, nu ştiţi să trăiţi, declară conu Dinu. Alergaţi de colo-colo ca nişte şoareci otrăviţi, vreţi, Zgaiba ştie ce vreţi, că totul vă pute şi vă miroase. Aţi uitat vorba veche că toate îşi au timpul lor. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! Boierul, pe jilţ, la gura sobei, îşi încălzea îndureratele picioare. Căpitanul, la sosirea stăpînului, urcase niţel sus, la el, să caute ceva-cumva, astfel încît rămăseseră doar ei doi : bătrînul şi tînărul. Daniel, în picioare, proptit de uriaşa sobă verde, aproba din cap. Totuşi : — După cum am priceput, din povestirile matale, Şeitanii au fost oameni iuţi. Intrigau la Palat şi se purtau cu ifos mare. Aveau nadă la Stanbul şi ureche la Viana. Topeau averi în chief şi bairam, erau iubeţi şi fodui şi se prăpădeau înaintea bătrîneţii loviţi de prea mult răsfăţ cu dulci copile. — Ei, da, alte timpuri... mai cu primejdii. Una, două, turcul trecea Dunărea, se punea pe jefuit şi pe hăcuit. Muscalul numai ce îl gonea pe Ali pînă prin Balcani, şi pe aici se vînturau toţi încolo şi încoace. Austriacul sta tot cu

arma la picior, în Carpaţi, şi se lovea cînd cu turcul, pe la Bosniaci, cînd cu rusul, prin Galiţia. Tevatură mare, ce vorbeşti dumneata, domnule. Iar Vodă se hîţîna uite-aşa, cînd şoptind la Stanbul, cînd şopocăind cu Ivan, cînd repezind vorbe de taină la Viena, erau vremurile de-aşa, ce puteai să faci. Iar boierimea, un viespar, numa' aşa zumzăia, zîîî, zîîî, băgau zîzanie pe oriunde, legau prieteşug şi se rupeau, se loveau pe furiş şi erau pîrîcioşi ce nu s'a mai văzut. Lucra Gîdea fără zăbavă, ba ciuntind o ureche, ba însemnînd un nas, ba scurtînd pe unul de-un cap. Pacoste, ce vorbeşti dumneata, domnule. Dar acu... e altă ceva ! Ne rîzgîiem în frumuseţile păcii... De cînd l-au răpus împăraţii pe Napoleon şi au făcut pace între ei, e linişte. Ce !, că i-a tras rusu, turcului, o scatoalcă şi l-a ghiontit neamţu pă franţuz, asta-i aşa, să nu se uite obiceiul vechi. Da'ncolo, bună învoire... şi-aşa o s'o ţină tot mereu — ascultă la mine ! — c'au înţeles şi ei o treabă că azi tu, mie, mîine, eu, ţie, şi-i mai bine cînd e bine, decît cînd e rău. — Asta, aşa-i, oftă tînărul, dar aud că toţi se 'narmează de zor. Pacea înarmată, aşa-i zice la gazetă, şi unde's multe arme, de... — Auzii şi eu. Da' ce dacă se armează ? Şi asta-i o marfă ca oricare şi unde-i comerţ e şi mulţumire sufletească. S'or mai încăiera galbenii ăia înde ei, că şi aşa's prea mulţi, se prăsesc ca iepurii, da' asta nu-i treaba noastră, să se mai măcelărească şi ei, că noi ne-am tîrnuit destul, ca chiorii. — Cînd începe focul, cu vîlvătaie, cine mai ştie un' se opreşte. Focul e hămesit şi hrăpăreţ. — Ba, băiete, are cine-l potoli, că împăraţii şi-au împărţit pămîntul întreg — tu, zice, pîn'aici, tu, uite, pîn'aici-şa... au făcut legămînt şi nu se vîră unu' peste altul, să-i pici cu ceară. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! — Sper şi eu, oftă tînărul, că din atîta intermăcelărire o fi ieşit şi niţică înţelepciune a capetelor încoronate. Dacă la asta se mai adaogă şi comerţul între state, înfloritor şi spre folosul fiecăruia, avem dreptul,

după o pace lungă, la una și mai lungă încă. Dar prea-i bine ca să fie bine. — Dar ce mă grijește, reluă bătrînul filosof, e tineretul zvînturat, care nu se mai satură cu nimic, vrea totul, uite-acu, odată. Ca căpcăunii. Ăștia, or să arunce lumea'n foc, numai așa, să vază cum arde pălălaia. — Tineretul, protestă moale junele, are și el vrerile sale de pace. Medicii, inginerii, savanți... vor să tămăduiască, să construiască, să descopere mașini ce vor ușura munca oamenilor, să... să cultive pămîntul ca să dea cît mai multe alimente și. Vrem să lăsăm și noi o urmă bună pe pământ, iar nu niște ruine, doar. — O să faceți pe dracu ghem, mîrîi latifundiarul cîrcotaș. Kesat, aia o să faceți. Pentru orice trebuie glagorie și răbdare, or, voi, n'aveți potol. Repede, repede, parcă dau turcii și vă urmărește Aghiuță ăl cu coada'nbîrligată. Unde vreți s'ajungeți de vă zoriți așa ? Ai ? Moaș'sa pe gheață. Poci face grîul să crească mai repede, sau vițelul să iasă din burta mă-sii într'o săptămînă ? Să zorești iarna și să lungești vara ? Ce vorbești dumneata, domnule ! Ee, parascovenie ! — Da, poate suntem cam pripiți, oftă orfanul. Știu și eu ? Parcă ar fi ceva în aer, o dihanie care ne mînă de la spate. Știu și eu ? Visăm cai verzi pe pereți, fugim după pasărea albastră și căutăm s'ajungem la Prințesa îndepărtată. Totul acum ! Au intrat zilele'n sac, sau ce ? Aveți dreptate. Dar, în ce mă privește, sunt pus pe drum lung. Mai e pînă să ajung doctor, și după aceea, de, pîn' să fiu un medic bun, priceput, iar mai e o cale bună de mers. Mă grăbesc, dar înaintez ca melcul. Cît privește plăcerile tineretului... știu și eu ce să zic ? Nu prea le-am gustat. N'am avut timp, n'am avut bani, nici anturaj n'am avut, poate din pricinile astea. Dida, ce-i drept, vorbește de fericire — acum !, de revoluție interioară și de bucuriile din preajma ta... Mde, poate că nu am avut eu predispoziție pentru asta, viața m'a ținut să fiu ca un pumn strîns, nu poți fi închis și deschis totodată, trebuie să alegi

— asta-i tragedia vieții — iar eu, posibilitate să aleg nici n'am avut, dealtfel. Oricum, vă recunosc, aveți știința vieții, o artă, mai bine zis, de a vă bucura de ce este, de a savura miezul dulce al clipei, de a vă lumina de mica fericire prezentă ce nu se va mai repeta, în eternitate. Cred că în sinteza lui Dida, ghid pentru orice utopie viitoare... trebuie să intre și priceperea dumneavoastră de a vă bucura de bunurile pămîntului. — Dida ! Nu-mi vorbi de Dida, bombăni bătrînul. Nici ăstuia nu-i priește dumicatul. Are și el, acolo, o răceală, îl dor, din cînd în cînd, mușchii spatelui și... mare scofală. Dar cînd mă prind pe mine reumatismele, de mă junghie și mă muncește ca pe Hristos... Ce vorbești dumneata, domnule ! Nici comparație. Și, ce !, se grijește ? Aș. I-am spus să-i pună ventuze, să-l tragă Fira, cum știe ea, și p'ormă, aier, dom'le, aier, să iasă pe câmp, să călărească. El, aș ! Stă cu ăla la noi, ca văcarul la sat, ziua le doarme și noaptea își steclește ochii, ca huhurezii. 'Păi cum să se vindece, ai ? Să tratează singur, el, cu capul lui ăla dășteptu ! Se'nțeapă cu otrăvuri. El vorbește de plăceri ! Poate de mătrăgună. Conu Dinu tăcu, țîfnind. Apoi : — Tineretu de-acum îi zvînturat. Nu știe să se bucure, să trăiască... Se grăbește... se grăbește... Cin' l-așteaptă ? Moartea ? — Fiul dumneavoastră... s'ar putea să fie grav bolnav... chiar foarte grav. Dinu Șeitan sări grozav : — Nu mă privește ! Io i-am spus. Du-te băiete în Capitală, arată-te la doctori mari, cumpără-ți doctorii, cît de scumpe ! Eu plătesc, nu mă uit la parale ! Du-te în Elveția, în munții ăia, că au lacuri care fac minuni, fă ce-oi pofti, numai fă ceva ! Aș ! Dumnealui îmi stă acilea, cu ferestrele închise, vară-iarnă, și cu pătura'n geam, să nu-l cerceteze sfîntu soare care scoală și morții la viață ! Fără mîncare, fără aer, fără hapuri, pas de te fă bine. Na ! Bagă'n el stricăciunea aia... Spune-mi, că doar ești doctor mîine, poimîine... Îl face spurcăciunea aia sănătos ? Ai ? — Îi ia din dureri. — Ete, na ! Dar cînd mă

prinde pă mine vătămătura... reumele alea... de mă perpelesc ca peştele pe jăratec... la frigare, eu ce să iau atunci, ai ? Io cum rabd. Şi la mine e suferinţă, nu ca la el, floare la ureche. Ce vorbeşti dumneata, domnule ! — Are şi el dureri... destul de... — Aş ! Ce-i comparaţie. Daniel dîrdîia şi strîngea soba'n braţe. Conu Dinu : — Da' aşa-i tineretul ăsta de-a ieşit acum : zvînturat. Parcă a dat pericolul galben în ei. Eee ! Ce-i cu tine Tănase ! Vii aşa, la Castel, nepoftit... Or te-o fi picnit dorul de mine, ai ? — Ba mi-e dor de bănişorii mei, coane Dinule. Tînărul se zmuci şi-l văzu pe nepotul lui Bergson cum sta proţăpit. Mare cît malul, cu picioarele răşchirate, trase'n cizme, cu un dolman pe el, nins din belşug, doar căciula o tot sucea în mână, cu zăpadă şi ea, de se scurgea fleaşcă pe duşumea. Hm !, nu-i a bună, mormăi studentul. Se lasă cu dandana şi bairam ! — Măi băiete, mîrîi latifundiarul, ia du-te tu frumuşel acasă şi trage-i un pui de somn, că ieşti cam cherchelit. Altfel, dai cinstea pe ocară... Te-oi chema eu cînd o fi timpul, să mai prubuluim lucrurile cum o fi mai bine. Hai, du-te, băiete, du-te... Monsieur Tănase mişcă din picioare, se propti pe ele cu nădejde, apoi dădu glas mare : — Păi nu aşa, coane Dinule, nu mai merge aşa... Adecă de ce mă trimiţi acasă ? Ca să dorm, ai ? Da' de ce să dorm ? Aud ? Am băut un pic, ca bărbaţii, din paralele mele, eu nu chem — ca alţii — (mă'nţe'egi !) musafiri să-i umflu cu crăpelniţă din banii altuia, şi pe ăla cu dania nici să nu-l poftesc. Obraz, nea Dinule, măcar aşa un pic. Foarte melancolic : — Dar dacă nu e, nu e, şi pace bună. Şi mai pretanzi că ieşti boier cu os vechi. — Tăă-nase !, urlă falnic latifundiarul, unde te trezeşti acilea, beţivane ! Pleacă imediat sau... — Sau ce, bre ? Ai ? Pui slugile să mă bată la scară cu funia udă, ca pe bietu' tata ? Aud ? Ee, s'au dus vremile alea, pe apa sîmbetei, acuş avem democraţie... toţi o apă ş'un pămînt. Cine are la teşcherea, ăla-i boier. Aud ? Conu Dinu se ridicase

în picioare, zbierînd : — Ieşi ! În casa mea să te pui tu proptă cu mine ! Auzi dumneata, domnule ! Mitocanu ! Monsieur Tănase rîse demonic, ca la teatru : — Ha ! Ha ! Ha ! Şezi jos, bătrînelule, să nu te lovească damblaua. Eu am venit aşa, ca vecin, de sfintele sărbători... Cu ramura de măslin. Aud ? Şi alde matale, că ieşi afară, că pui să te bată, ce !, eu aşa ţi-am vorbit cînd mi-ai întins palma că Tănase nu mă lăsa, că Tănase o fi ş'o păţi ! Aud ? Cică eşti moşier. Oi fi ? Da' şi eu sunt, şi mie pămîntu nu-mi fuge de sub picioare, că nu-i ciuruit de daraveli. Are balta peşte ! — Afară Mitocane ! Aşa-mi vorbeşti tu, mie, slugă ! Io ! Boier de viţă veche ! Monsieur Tănase (înveselit) : — Ehe, coane Dinule, s'au dus zilele alea, opt şi cu a brînzei, nouă ! Azi, fiştecare ţi se uită în chimir : ai zorzonele ? Eşti om ! N'ai ? Nu eşti nimic, nici nu se uită la tine. Aud ? Ce os domnesc şi sînge albastru... Chesat ! Acuş e frangu rege. Conu Dinu, în picioare, tremura tot : — Tănase, ieşi afară că fac moarte de om. Vitalul, proţăpit, izbucni în rîs : — Ete, na !, vezi că mă speriai. Serios : — Bine, coane Dinule, dacă e pe iuşchiuzarlîk, ascultă acilea, că nu glumesc. Vorbii cu Calcandi, avocatul, ăla de-i şef la liberali, îl ştii. Îmi face acţiune de judecată şi-ţi iau juma' de 'mpărăţie, ca nimica. Pricepuşi ? Se burzuluiesc boierii matale ? Ducă-se 'nvîrtindu-se pînă un' şi-a 'nţărcat dracu copiii ! Trec la liberali ! Aud ? Că acolo-i locul meu, fiu din popor. Eu am venit să-ţi spui, ca la un tată, să nu zici pe urmă că-i aşa şi pe dincolo, ba cîrnită, ba 'nvîrtită. Dacă vrei să scapi cu faţa curată, mi-o dai pe Tincuţa. Aud ? Conu Dinu, tot în picioare, continua să tremure. Are vocea gîjîită de supărare mare, dar se stăpîneşte vizibil : — Mă Tănase, măi băiatule... ce nu spui tu aşea ? Ţi-am zis eu ţie că nu ţi-o dau ? Ţi-o dau, domnule ! Dar tu vii beat, la mine, şi mă ameninţi, taman de sfintele Sărbători, cînd am şi eu musafiri. Cu curaj : — Du-te acuş frumuşel acasă şi trage un pui de

somn, şi pe urmă, după Sărbătorile astea, stăm noi de vorbă cîte în lună şi'n soare... Ş'o să fie bine. Monsieur Tănase (sardonic) : — Aş, nu mai merge. A 'nţărcat Bălaia. Uite-acuşica stabelem nunta — pentru după sfîntu Ion — că băiatu şi fata se cunosc de mult şi o să fie bine pentru toată lumea. Vesel, monsieur Tănase făcu apăsat cu ochiul. Boierul se prăvăli în fotoliu. Gîfîia : — Hoţomanu ! Mă prădă hoţomanu. Nepotul lui Bergson se cam şucări : — Bine, coane Dinule, ce vorbă-i asta ? Cu ce te-am hoţomănit io ? Aud ! Că la o adică, alde matale rămîi şi cu pămîntu şi cu fata şi eu intru hargat fără simbrie. Bănişorii mei duşi rămân, iar eu, slugă la dîrloagă. Trage Tănase, tare, de-i achită dumnealui datoriile. Atunci, cine pierde şi cine cîştigă ? Aud ? Boierul suspină adînc, mîhnit : — Hoţomanule, te ştiu eu ! Tu nu vrei fata !, tu tragi mişelnic la pămîntul strămoşesc. Mitocanul se înţepeni iar şi sudui : — Moaşă-sa pe gheaţă ! Pămîntul îţi rămîne lu alde matale pînă... cît ăi trăi. P'ormă, de, Tincuţei şi copiilor. De ce-oi fi eu aşa prost, zău că nu ştiu... să mă vîr într'o afacere aşa de păguboasă. Boierul se'nvioră : — Ce ziseşi ? Ai ? — Ce auzişi ! Numa' că nu vinzi nimic, şi nu mai faci datorii noi. Asta dai scris, la mână. Şi comerţul tot eu îl fac : ce se vinde şi cît se vinde, ce se cumpără... că altfel, tot cu prăpădul de pîn'acuma... praful de pe tobă... şi de munculiţa mea, şi de pămîntul 'mneatale ! — Ha !, rîse conu Dinu sălbatec, zi aşa, moşia-mi rămîne mie, dar nu pot vinde, nici cumpăra, nimic. Scris la mână că sunt zaharisit la cap, nu vrei ? Ai ? Auzi dumneata, domnule ! — Nu, asta nu vreau, grăi grav nepotul lui Bergson. Dar altfel, cum ? ! Eu îţi scot moşia curată, că o fac pentru copiii mei, achit datoriile şi mai trag şi profit pentru ăl bătrîn, da' alde matale deschizi datorii noi. Păi, adică cum. Aud ? — Tragi profit tot pentru tine, băiete, că dacă eu nu mai am nici un drept, atunci nici moşie nu mai am. Vine că mă deposedezi. Auzi dumneata,

domnule ! — Păi cum te deposedez, domnule, dacă moşia, toată, rămîne tot a dumitale. Eu sunt doar cu ponoasele, cu hamalîcu şi alergătura, hargat fără simbrie, nu-ţi spusei ? — Ha, ha !, comentă conu Dinu, demonic, halal hargat ! Stăpînul nu poate mişca un deget fără voia lui ! — Şi ce deşt vrei matale să mişti, cucoane, ai ? — Adecătelea cum vine asta, să-l mişti ? — De-o pildă, să cumpăr pămînt, dacă am chef. — Ha, ha !, adnotă grozav mitocanu, să cumperi ! Dar cu ce, coane ! Aud ? Cu ce ? — Treaba mea, ripostă fodul, moşierul. Monsieur Tănase rîse de se prăpădi — fără veselie şi sunet — tropăind, apoi îşi şterse, cu mîneca, simulate lacrimi : — Era să mor, de-atîta rîs. Nu, coane, nu, punem boii înaintea căruţii. Întîi ne scăpăm de datorii, p'ormă trebuie unelte, ghite... că decît întinsură mare şi cîştig puţin... — Ha, strigă bătrînul. Auziţi, oameni buni. N'am voie să vînd, dar nici să cumpăr... Şi moşia-i a mea. Îmi fură fata, îmi fură pământu... dar eu rămîn proprietar. Ia-n auzi, lume ! Ia-n auzi ! Hoţomanu. — Îîî, zise monsieur Tănase, da' nu ţi le ia nimeni, omule ! Se şterse cu basmaua pe frunte şi pe ceafă... Tincuţa o să rămîie aici, că-i loc, harabaie mare... şi o să te grijească, iar pămîntu, cu acte, ie tot al matale... Io, cu ponosu şi alergătura... să scot moşia din datorii. Dar dacă-i aşa, nu se cade să am şi eu un cuvînt de spus... ? Să facem cum îi mai bine. Eu aşa prubuluiesc. Aud ? — Ha, ha, opină diabolic bătrînul, să ne sfătuim, dar cuvîntu meu nu mai contează, că i-am dat scris, am abdicat. Auzi dumneata, domnule ! Monsieur Tănase oftă din greu : — Păi cu 'mneata, cum o dă omul, tot nu-i bine. Nici în căruţă, nici în teleguţă. Greu la deal cu boii mici. Conu Dinu se săltă grozav în sus şi prinse a răcni : — Mă tiicălosule ! Mă cremenalule, ai venit la jaf ! Crezi că's mort. Tii-căă-lo-sule ! Uli-liu ! — Ce faci, domnule ! Vrei să-l omori, observă Tincuţa răguşit, stai tată, stai, îl

împinse ea în jos. — Eu... numai așa... am venit să... — Uite cum îți bate inima... Și ești leoarcă... mormăi domnișoară. Ce te pierzi așa cu firea... Ce te potrivești... Nu sunt eu aici... ? — A venit să ne prade !, schelălăi latifundiarul. Dă-l afară, Tincuțo, dă-l afară, fata tatei... Tincuța se desdoi și-i făcu față lui Tănase. — Ce este, domnule Sotir. Bărbatul se făcu roșu la față și începu să tropăie. — Ei, ce este... Spune-mi mie... rosti fata mai blînd. — Eu..., domnișoară Tincuța, am venit... să vă cer de nevastă. Tincuța rîse încet și scurt : — Domnule Sotir... văd că... sunteți constant în... cererea dumneavoastră... Accept. — Dom... dom... Tincuța, se bîlbîi fericitul exorbitant. — Tincuțo, scînci bătrînul, ce faci. — De ajuns, tată, m'am plictisit de bîlciul ăsta. Întoarsă spre Șeitan : — Nu-i dai omului nici datoria, nici pămîntul... — Pă... pămîntul strămoșesc... se zmiorcăi latifundiarul. — Lasă, rosti fata, sever. — Am... am... am să-i dau... — Am ales eu, zise Tincuța. Gata ! — Dar vrea să ne prade, scheună boierul. Îmi ce... cere să abdic. Fata surîse ușor. Către ginerică, scurt : — Chestiile astea le discutați cu cineva de meserie. Și, vezi de nu-l mai enerva pe tata. Monsieur Tănase rămase cu gura căscată. Apărură : deșiratul domn Iatan urmat de masiv obedientul Rapoțescu. Văzîndu-se învins, tatăl lansă un țipăt : — Tincuțo ! Pe ăsta-l vrei tu de bărbat, care se ține cu Marina ! Cu fleoarța, cu morfolitura... Fata se opri, deveni rigidă, zise alb : — Domnul Sotir nu este căsătorit. Face ce poftește. Pînă la nuntă. — Mă bucur a fi primul care să vă exprime... Tincuța privi fix la Rapoțescu. Apoi, categoric : — 'rsi — și dispăru. — Ei, se bucură Rapoțescu, ia să auzim care-i daravela. Conu Nicu, nalt, deșirat, adus de spinare, se apropie rebegit de soba ce duduia. Tănase, bîlbîindu-se și cîcîindu-se, își expuse punctul de vedere. Moș Dinu zăcea înfofolit : abdicase

în cuget. — E ! Așa nu e bine, suflă stins și tăios bancherul. Ce, îl pui sub epitropie ! Nu-i ești fiu, nici frate. Facem așa. Rapoțescu adus înainte, cu un mic bloc și creion, sugestia scribului la umbra piramidelor. Daniel, dîrdîind cu soba în brațe, contempla capul lunguieț, chel, în discretă suferință, al directorului *Albinei*. Ochii aproape închiși, țăcălia rar lungă de țap... — Mda. Banca Cutare, avînd în vedere datoriile moșiei Cutare, statuează... Unu... Așa. Proprietarul nu are dreptul de a înstrăina nimic din sus-zisa moșie, pînă la stingerea datoriilor. Doi. Proprietarul nu are dreptul de a efectua datorii noi pînă la etcoetera. Primiți, vă rog, și așa mai departe... E bine ?, îl interogă neutru pe Tănase. Flăcăul schimbă un picior pe altul : — Mdea. — Și dumneata, coane Dinule ? — Nu-i dracu, e fra'so... — Adică ? — E bine, e bine, mormăi moșneagul mototolit. — Rapoțescu, două exemplare... și la semnat. Daniel observă : Nici nu m'au băgat în seamă. Ca și cum nu aș exista.

TEREN NERECOMANDABIL. — Ce ai de tremuri așa ?, întrebă Dida. Aici, totuși, au făcut focul. — A intrat frigu'n mine, mormăi studentul. Dida ședea întins pe pat. Figura lui oval măslinie, încadrată de un chenar de barbă, părea obosită. Vorbea stins : — Întrebai de proiectul meu... Acum e prea tîrziu... vezi și tu... Dar cred că oricum... nu l-aș fi realizat. Nu protesta, ce rost are politețea... acum. Asta era destinul meu, înscris în nucleul meu vital, ab initio. De ce să nu admitem că există și asemenea destine. Catalogul plăcerilor rezonabile — ce zici de asemenea titlu... Omul superior... care ar realiza sinteza... calităților posibile. Tuturor calităților umane... descoperite... experimentate îndelung. Dar cum stăm cu dialectica ? Poți fi erou fără a fi dur ? Poți fi... contemplativ și eficient ? Buda și Iisus au

creat mici monştri, morţi pentru plăcerile vieţii. Nu vorbesc de bucurie... fii atent... care poate fi o beţie mistică sau nu, dar, exaltare, totuşi. Plăcerea e rezonabilă... lasă creierul rece şi... dar ce spuneam ? Tot nu are importanţă. Unde este senzaţie este şi suferinţă. Dar unde este durere, mai poate fi raţiune ? Vorbesc de aceea fizică. Delirul unui raţionalist. Un salt în golul definitiv, ca rezultat al unor silogisme. Tăcu. Dida îşi aprinse o ţigare. Îi tremura mâna. — În curînd o să-şi facă efectul, suspină medicinistul. — Nu mai e aceeaşi... stare. Înainte, îmi lăsa ore lucide... intense. Acum... e dezordine somnolentă. Asfixierea creierului... teribil şi înjositor. — Nu... nu-i asta. Creierul nu a fost atins... — Încă. Asta ai vrut să spui.. ştiu. Şi cînd este creierul atins... ce se întîmplă ! Ni se ia viaţa, bine, de ce şi mintea. Singurul... singura umanitate a omului... încoronarea unei foarte... îndelungi evoluţii a materiei... luînd cunoştinţă... conştiinţă de ea însăşi. Spun prostii ? — Nu. Odihneşte-te. — Asta... *este* o prostie. Ţi-e teamă să nu mor obosit ? Voi... doctorii... prelungiţi ceea ce ar trebui retezat : materia putredă... în viermuială. Măcar asta... să mor om, adică... da, conştient de ceea ce sunt. Daniel, ce este un om ? — Ceea ce îl depăşeşte... situîndu-l, fără efort... deasupra naturii sale. — Frumos spus. — E o frază a ta. — Da ? Am uitat. Mă uit pe mine însumi. Sunt ciuruit de neant. Daniel, fericirea este intensitate. — Asta e pedagogia focului. — Cum ? — De cînd am venit aici... m'am uitat mult la focul din sobă. Am încercat să-i descifrez dansul. Ştii ce spune ? — Da. Joie ! Joie ! Feu de joie ! Singurul... fapt pe care-l apreciez în viaţa mea... este... că nu m'am plictisit niciodată. Plictiseala e a privitorului, nu a... lumii. E un fel de a privi... Nici un spectacol nu e plicticos. Există doar plictisiţi. Ce face viforul ? — Continuă. — Da. Incendiu alb. Şi haosul e un fel... stupid de a privi lumea. Nu există haos ci numai... privire haotică. Daniel, noi suntem

conştiinţa lumii. — Noi ? — Da. Dar suntem sub umani. Ar trebui atins... — Dumnezeu ? — Nu, nu. E prea abstract şi higienic. Omul desăvîrşit. Filosoful activ... Şi toate celelalte. Ce spuneam ? — Supraomul. — Nu. Termenul e otrăvit. Dar mai întîi, ar trebui creat Modelul. Fără el, nu poate fi tensiunea spre. — Dar care sunt... totuşi, valorile pivot ? — A, vrei ierarhie ! Bunătate şi forţă. Împreună. Spune ceva. — Frumuseţe şi bunătate. — Sună frumos. Dar se găsesc împreună ? Kalokagatia. — Ştiu. Dar e posibilă ? — Frumosul e sursă de dorinţă. Plăcere şi egoism. — Te gîndeşti la femei, Dida ? — Da. Sunt frumoase şi crude. — Sunt făpturile focului. — Şi asta tot în flăcări ai citit ? — Da. Aţîţă focul. Îl veghează. — Mai este şi altfel de frumos. Câmpia. Cerul cu stele. Marea mereu reîncepînd... — Dar toate astea nici măcar crude nu sunt. Nu sunt... nimic. O proiecţie a noastră. — Fără această proiecţie... nimic nu ar exista. Primim de la lume doar ceea ce îi dăm... vreau să zic... vedem numai ce proiectăm. Dar frumuseţea... — Femeile sunt ceea ce... suntem noi înşine ? — Şi asta, Daniel. Dar femeile ştiu să dăruiască... Noi nu suntem vrednici... să primim. Femeia şi soarele... ştiu să dăruiască. — Nu cunosc femeia, suspină Daniel, dar mă tem de ea ca de ceva straniu, străin, ireductibil... Pare ca noi, dar. Femeia... există aşa ceva ? Vreau să zic... cu ef mare ? Sau sunt şi ele în fel şi chip... după chipul şi asemănarea noastră. Ce crezi, Dida. — Dar poate că forţa noastră de a vedea într'o femeie prototipul... o face pe aceasta să devină Frumuseţea. Frumosul şi binele. Dar nu avem credinţă... destulă. — Credinţă ? În cine ? — În... ea. Binele există în orice om. Imense zăcăminte neexploatate. Bunătatea e adevărată frumuseţe... şi marea forţă a lumii. — Bunătatea ? Adică iertarea ? Eu nu ştiu să iert. Dar Dida închisese ochii. Să nu-l obosească, tînărul suci vorba : — Vai, la ce scenă... am asistat... Dochia a fost sublimă ! Regele învins... Împăratul sol-

dat, brutal şi victorios. Dar pământurile cucerite nu înseamnă nimic dacă nu o subjugă şi pe firava Dochia... sufletul acestor locuri, prin care se va zămisli o rasă nouă. Dar poate asta te tulbură... fiind vorba de sora ta. Dida însă dormea. Mai are şase luni, îşi spuse medicinistul. Şase luni în care... Să-l fericesc pentru ele ? E o bucurie rezonabilă ? Sunt plăceri rezonabile... Tulburi ? Au început marile dureri, injecţiile au să le mai teşească, fără a le potoli, va fi un somn lung, rău, agitat, cu gemete — un coşmar — la care domnul din secolul optsprezece nu va lua parte, doar stoicul, niţel. Teribile torturi ce-l vor dezumaniza, apoi ucide. Atîtea calităţi anulate de un joc al hazardului, nici pe cine acuza nu ai. Se poate afirma că propensiunea pentru meditaţie nu a fost decît precursoarea maladiei ce-şi pregătea terenul ? Nu e nici o regulă — atîţia vitali sunt doborîţi din mers, la repezeală. În starea de coşmar... cum îşi stinge budistul senzaţia — care e cauza durerii —, ce face raţionalul, care clarifică situaţia şi analizează pluricauzalitatea, sau epicurianul ce afirmă : orice durere poate fi suportată... De suportat, o va căra şi el în cîrcă, ca şi cei fără exerciţiu filosofic, în somn zmucit sau urlînd — dincolo de o anume intensitate, durerea fizică ne egalizează, reducîndu-ne —, urlînd, cum răgea şi tatăl supraomului cînd îl încleştau teribilele lui migrene. Poate doar credinciosul, incurabilul mazochist să se mai descurce, tăvălindu-se, zbierînd şi el, Stăpîne, ucide-mă, striveşte-mă, în genunchi sosesc la tine... Mă chinuieşti fiindcă mă iubeşti. Iar omul de ştiinţă, medicul, homo humanus prin excelenţă... îl va asista anulat în menirea sa, ruşinat în neputinţa sa fundamentală, grav ca un cioclu sau ca un diplomat — dacă a mai rămas în el o fărîmă de omenie şi nu a devenit tocit la durere ca pietrele din rîu, de ape. Singurul om de care... mă apropiasem, care mi-a deschis perspectiva bucuriei asumate, îmi dă acum o nouă lecţie... dar care ? Să facă

și asta parte din pedagogia focului — castelul de jar ce se surpă în cenușă. În spulberul vîntului. Dida gemu în somn. Medicinistul se adună, ridicîndu-se. Ce puțin timp ni se dă pentru o unică experiență. Iar pe lîngă ale celorlalți trecem orbi. Cîtă energie risipește natura. Porni spre odăița sa înfrigoșată de student sărac. Dîrdîia mărunt, obosit de viață, de prea lungul efort ce-l aștepta, ducîndu-l inflexibil spre hăul definitiv. Fără alternativă. Uitarea ? Dar în camera lui — surpriză ! — era cald, soba duduia stenic... Viforul cretin și grandios zgîlțîia fereastra, răbufnind vital și fără sens în geam... penumbră cenușie. Se'ntinse pe pat. Lui Daniel începu să-i fie cald. Frigea. — E prea primejdios să te reîntorci în copilărie, șopti. Se redeschid vechi fisuri. A merge fără să privești înapoi. Trecutul... tenebros... pîndește ca și moartea. Trecutul e și el boală molipsitoare ? Miazmele imaginilor înșelătoare. Înainte de a adormi, bîigui : Oricum... nu aș fi reușit să termin... medicina. Ambiția fără forță... deși ambiția e o forță... Nu, nu era pentru mine, tată. Avu un somn rău, chinuit, cu coșmare. Îl trezi Victoraș : — Te-am deranjat ? Dormeai ? Începu să umble repede prin cameră, cu mâinile la spate : — Știai ? Otilia a fugit cu Pascalopol. A venit o sanie și i-a luat. Și pe viscolul ăsta ! Eu cred că din pricina lui Dida. — Lui... Dida ? — Ei !, ce ! ? Nici pe asta n'o știai ? Cum, domnule ! — Ce s'a... — Păi s'a omorît, asta a făcut. Sinucidere, ca să zicem așa. Am redactat proces verbal. — Dida ? — Păi cine ? Eu ? S'a dus noaptea în baie... Marina i-a încălzit apa. Nu s'a mirat, că el așa obișnuiește... ca huhurezii. — Ei ! — S'a băgat în cadă, și-a tăiat venele de la mâini și... salutare ! — Ca stoicii. — Ca ce ? Ei, ce vrei, se știa condamnat. — Deci ...s'a ținut de cuvînt... — S'a convenit ca nunta să aibe loc peste patruzeci de zile, după parastas, dar discret ca să zicem așa. Tănase a declarat cu martori că el nu vrea cu pompă. — Și Tincuța ? — Ea e cea mai grăbită. Dumnezeu să mă ierte că spui așa, dar toate fetele's nebune după mă-

ritiș. Le cășună, ca să zicem așa. Ei, eu m'am dus. Au nevoie de mine... O să fie tevatură... Și taman pe viscolul ăsta să... După dispariția lui Pișpirică, tînărul rămase în capul oaselor, buimăcit și năclăit la creieri. — Oricît de... da, zguduitoare a fost știrea, pentru ea, nu văd de ce-o fi zbughit-o cu Leonida. S'a 'nvinuit că nu l-a vegheat ? Dar cu sania asta misterioasă, ce e ? Pascalopol, omul bunelor uzanțe, nu ar fi fugit în zori, pe vifor, singur, lăsîndu-și amfitrionii așa... Deci el a fugit fiindcă era cu Otilia. În cazul ăsta, a trimis vorbă saniei cel puțin cu o zi înainte, mai ales că pe aici e o treabă complicată să. Dar asta înseamnă că Otilia știa că va fugi în zori, înainte să afle de... Dida. Poate conu Leonida comandase din vreme sania, își luase din vreme, de la gazde, la revedere, îi spuse și Otiliei, că pleacă, doar eu nu știam. Dar cînd l-a văzut pe Dida care... fata i-a spus lui Leonida s'o ia cu el. Să se fi bucurat chiar atît de mult bătrînul lup de apă dulce, de ploconul ăsta... ? Totuși, încă nu văd ce legătură poate fi între sinuciderea lui și plecarea ei... Poate că nici nu e nici o legătură, ce s'o mai caut ? Așa era ea, sărea de la una la alta, o discontinuitate fără enigmă. Deși, poți să știi ? Poate, un bărbat, înțelege ce vrea o femeie ? — Hai, a sosit vremea, e douăsprezece ! Înbracă-te repede și... plecăm. Conu Nicu Iatan, deșirat, adus din spate, melancolic. — Unde să... plecăm ?, tresări orfanul. Bancherul luă loc pe scaun : — La mine. Ce rost mai are să rămîi aici. — Sunt răcit, am febră, se eschivă medicinistul. — Te înfofolesc eu, n'ai grijă. Acolo are cine te doftorici. Și nu spuneai dumneata că e doar o mare oboseală ? — Dar ce să fac... acolo... — Trebuie să regulăm situațiunea. Ești doar unul din cei mai bogați oameni din Bărăgan. Nu-i de colo... — Înțeleg, se încăpățînă băiatul, tata a vindecat un milionar neamț care... Totuși, de unde atîta bănet ? — Suma aceea am investit-o bine. A mai fost și norocul chior. Este și ăsta un factor însemnat. Norocul... ce i-a lipsit lui Dida. Orfanul privi uluit la capul

acela lunguieţ, la chelia totală, la ţăcălia de ţap cu fir lung şi rar. Oftă : — Bine. Mă îmbrac repede. Bancherul se deşiră, apoi, din uşă : — Aştept. Ieşi tăcut. De fapt, îşi zise tînărul, prin sinucidere, tata şi Dida m'au liberat. Au tăiat otgoanele. Otilia a fugit. Sunt singur în lume, nimeni nu mă iubeşte, nu iubesc pe nimeni. Iar obligaţia pe care, pe neştiute, o contractasem faţă de tata — medicina — s'a anulat. Sunt singur, sunt liber, sunt puternic. Daniel sări din aşternut. Pe fereastră nu se zărea nimic. Zăpada zvîrlită în geam îngheţase. Suspină : Şi acum... ce-o să mai fie ?

Sumar

APARIȚIILE DIN 1981 ALE EDITURII EMINESCU

în domeniul criticii, istoriei literare și dramaturgiei

TEORIE, ISTORIE ȘI CRITICĂ LITERARĂ

Marian Popa
Viscolul și carnavalul — seria „Profiluri literare"

Mariana Ionescu
Ochiul Ciclopului

Mircea Tomuș
Mișcarea literară

Constantin Ciopraga
Mihail Sadoveanu. Fascinația tiparelor originare

Mircea Iorgulescu
Critică și angajare

Dan Zamfirescu

N. Iorga. Etape către o monografie

Cornel Moraru

Semnele realului

Sergiu Al. George

Arhaic şi universal

* * *

Estetică, filosofie, artă — col. „Permanențe-Perspective“

D. M. Pippidi

Variaţii pe teme clasice

Aurel Martin

Paranteze

* * *

Mihail Sebastian interpretat de... — col. „Biblioteca critică“

Z. Ornea

Comentarii

Ion Bălu

Nostalgia absolutului

Silvian Iosifescu

Reverberaţii — col. „Sinteze“

* * *

Aurel Baranga interpretat de... — col. „Biblioteca critică“

Eugen Mihăescu

Între solstițiu și echinocții

Cristina Hăulică

Textul ca intertextualitate

VALORIFICAREA MOȘTENIRII LITERARE

Liviu Rebreanu

Răscoala — col. „Biblioteca Eminescu"

* * *

Constantin Negruzzi interpretat de... — col. „Biblioteca critică"

* * *

Tudor Arghezi interpretat de... — col. „Biblioteca critică"

A. Vlahuță

Versuri și proză — col. „Biblioteca Eminescu"

* * *

V. Voiculescu interpretat de... — col. „Biblioteca critică"

Șerban Cioculescu

Amintiri

N. Iorga

Istoria românilor prin călători

* * *

Lucian Blaga interpretat de... — col. „Biblioteca critică"

DRAMATURGIE

Dimitrie C. Ollănescu

Teatrul la români

Mircea Săndulescu

Omul de paiantă. O pasăre văzută de aproape — col. „Rampa"

Teodor Mazilu

Mobilă şi durere — col. „Rampa"

Tudor Popescu

Paradis de ocazie — col. „Rampa"

Iosif Naghiu

Misterul Agamemnon — seria „Teatru comentat"

Leonida Teodorescu

Echinox — seria „Teatru comentat"

Horia Lovinescu

Citadela sfărîmată — col. „Rampa"

Eugenia Busuioceanu

Timp şi adevăr. Cazul Enăchescu — col. „Rampa"

Ion Zamfirescu

Teatrul european în secolul luminilor — col. „Masca"

Dan Tărchilă

Zidarul

Florian Potra

Reconstruiri — col. „Masca"

Theodor Mănescu

Noaptea pe asfalt — col. „Rampa"

Mircea Micu

Avram Iancu — col. „Rampa"

Ion Sava

Teatralitatea teatrului — seria „Thalia"

Lector : GABRIELA MOLDOVEANU
Tehnoredactor : GHEORGHE POPOVICI

Apărut 1982. Bun de tipar 23.12.1981.
Coli tipar 24.

Comanda nr. 10 412
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România